

CUPRINS

● ARGUMENT	
Anul NATO.....	5
● ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ	
Amenințările asimetrice	
General dr. Mihail POPESCU, șeful Statului Major General.....	7
Cooperarea internațională în domeniul dezvoltării capabilităților de apărare, cercetării, achiziției și armamentului	
Dr. ing. Gheorghe MATAACHE, secretar de stat și șef al Departamentului pentru Armamente	21
Pentru ce fel de război ne pregătim?	31
General dr. Mircea MUREȘAN, comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare.....	
● GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI	49
Coridorul energetic în geostrategia spațiului eurasiatic	
General de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA.....	58
Actori și pivoți geopolitici generatori ai fenomenelor geopolitice	
Colonel conf. univ. dr. Vasile MARIN.....	64
Transporturile fluviale și influențele acestora asupra României	
Comandor dr. Ștefan GEORGESCU	
● SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ	68
Noi tendințe și orientări în sfera studiilor strategice în epoca post Război Rece	
General de brigadă prof.univ.dr. Nicolae USCOI.....	72
Riscul chimic, biologic și radiologic în operațiile de stabilitate	
Colonel prof. univ. dr. Ion MITULEȚU.....	76
Noi elemente în studiul securității	
Alexandra SARCINSCHI.....	82
Importanța operațiilor informaționale strategice în strategia de securitate națională	
Locotenent-colonel ing. Vasile PĂUN.....	91
Asimetria tactică în conflictele contemporane	
General de brigadă dr. Teodor FRUNZETI.....	
● SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI. ACȚIUNI POST-CONFLICT	99
Media și războiul din Irak	

Irina CUCU.....	
● ANALIZE , SINTEZE, EVALUĂRI	
Paradoxuri și dileme ale viitorului război Colonel (r.) dr. Grigore ALEXANDRESCU.....	103
Componenta religioasă/etnico-religioasă a analizei de securitate Mihai DINU.....	108
Uniunea Europeană, România și economia de piață Cristian BĂHNĂREANU.....	113
● EVENIMENT STRATEGIC	
România-NATO Dr. Constantin MOȘTOFLEI.....	117
Atentatele teroriste de la Madrid. Marginalii la o nouă tragedie Mirela IRIMIA.....	121
● PUNCTE DE VEDERE	
Dileme ale securității Dr. Nicolae DOLGHIN.....	124
Pentru un real suport științific și tehnologic de vârf Colonel (r) dr. Eugen SITEANU.....	126
Aspecte ale axei centru-periferie în politica mondială Alfred VASILESCU.....	131
● TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI	
Schimbări, în spațiul euro-atlantic, generate de amenințările terorismului Colonel (r) Vasile POPA.....	135
Terorismul și manipularea oamenilor Dr. Petre DUȚU.....	143
Terorismul și crima organizată Colonel prof. univ. dr. Ion DRAGOMAN.....	151
● NOTE DE LECTURĂ	
Armata și societatea în tranziție (A.S.).....	155
Provocările începutului de mileniu (G.V.).....	157
Strategie militară pentru viitor (V.P.).....	159
Tranziția războiului (M.D.).....	161
7 studii de drept internațional umanitar (C.V.).....	163
The World Almanac and Book of Facts (A.S.).....	164
● AGENDA CSSAS	
Activitățile Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.....	166

CONTENTS

ARGUMENT

NATO year/p.5

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

The asymmetric threats - General Ph.D. Mihail POPESCU, Chief of General Staff/p.7

International cooperation in the field of defence capabilities development, research, acquisition and armaments - Eng. Ph.D. Gheorghe MATACHE, Secretary of State and Chief of the Armament Department/p.21

What kind of war are we ready for? - General Ph.D. Mircea MUREȘAN, Commander (rector) of the National Defence University/p.31

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

The energetic corridor in the geostrategy of the Eurasian area - Brigadier General (ret.) Ph.D. Gheorghe VĂDUVA, /p.49

Actors and geopolitical pivots generating the geopolitical phenomena – Lecturer Ph.D. Vasile MARIN/p.58

The maritime transport and its influence on Romania – Commander Ph.D. Ștefan GEORGESCU/ p.64

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

New tendencies and directions in strategic studies in post-Cold War era – Brigadier General, Professor, Ph.D. Nicolae USCOI/p.68

The chemical, biological and radiological risk in stability operations – Colonel, Professor, Ph.D. Ion MITULEȚU/p.72

New elements on studying security – Alexandra SARCINSCHI/p.76

The importance of the informational operations in the national security strategy – Lieutenant Colonel, Eng., Vasile PĂUN/p.82

The tactical asymmetry in contemporary conflicts – Brigadier General, Ph.D., Teodor FRUNZETI/ p.91

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR. POST-CONFLICT ACTIONS

Media and Iraqi war – Irina CUCU/p.99

ANALYSIS. SYNTHESIS. ASSESSMENTS

Paradoxes and dilemmas of the future war – Ph.D. Grigore ALEXANDRESCU/p.103

The religious/ethnic-religious component in the security analysis – Mihai DINU/p.108

The European Union, Romania and the market economy – Cristian BĂHNĂREANU/p. 113

STRATEGIC EVENT

Romania –NATO – Ph.D. Constantin MOȘTOFLEI/p.117

Madrid terrorist attacks. Comments on a new tragedy – Mirela IRIMIA/p.121

STRATEGIC IMPACT

OPINIONS

Security dilemmas- Ph.D. Nicolae DOLGHIN/p.124

For a real scientific and technologic support – Colonel (ret.) Ph.D. Eugen SITEANU/p.126

Aspects of the center-peripheral axis in the world policy – Alfred VASILESCU/p.131

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

Changes generated by the terrorist threats in euro-atlantic area – Colonel (ret.) Vasile POPA/
p.135

Terrorism and the people's manipulation – Ph.D. Petre DUȚU/p.143

Terrorism and the organized crime – Colonel Ph.D. Ion DRAGOMAN/p.151

REVIEWS

The army and the transitional society – A.S./p.155

Challenges of the new millenium – G.V./p.157

A military strategy for the future – V.P./p.159

The war's transition – M.D./p.161

7 International Humanitarian Law Studies – C.V./p.163

The World Almanac and Book of Facts – A.S./p.164

C.S.S.A.S.' AGENDA

THE ACTIVITY OF THE CENTER FOR STRATEGIC STUDIES OF DEFENCE AND SECURITY/p.165

ANUL NATO

Pentru România, anul 2004 are o semnificație cu totul deosebită. Pe 29 martie 2004, al doilea val al țărilor candidate pentru Alianță a ajuns la țärm. Cele șapte țări - România, Bulgaria, Slovacia, Slovenia, Lituania, Letonia și Estonia - au fost primite, oficial, în NATO, iar pe 2 aprilie, la Bruxelles, în cele șapte capitale și în alte orașe din aceste țări au avut loc ceremoniale ale înălțării drapelului. Drumul a fost lung, iar momentul emoționant. Cea mai puternică alianță militară din lume și-a extins nu numai numărul membrilor, ci și aria, devenind, practic, o forță care controlează, atât prin forța sa excepțională, cât și prin sistemul de parteneriate, întreaga planetă. O parte din presa străină apreciază că aportul militar al celor șapte nu este foarte substanțial, dar momentul ca atare reprezintă un pas semnificativ spre transformarea Alianței în acea organizație de securitate și apărare de care Europa, America și chiar Asia au mare nevoie. Această nevoie rezultă din proliferarea amenințărilor asimetrice, cu preponderență teroriste, din noile provocări de la început de mileniu și din hotărârea categorică și irevocabilă a marilor națiuni de a pune sub control fenomenul terorist și de a construi acel mediu de securitate și apărare care să prevină crizele și conflictele.

În acest moment, NATO controlează marile coridoare strategice din Europa și se află în zona confluentei eurasiatice, ceea ce reprezintă o garanție a stabilității în acest areal tradițional conflictual.

Odată cu intrarea în NATO a celor trei țări baltice - Lituania, Letonia și Estonia -, se închide și se securizează un spațiu, cel baltic, care se situa într-o zonă de falie strategică.

Tot o zonă de falie strategică o reprezenta și Marea Neagră. Prezența României și Bulgariei în NATO asigură, împreună cu Turcia, precum și prin parteneriatul Alianței cu Rusia și cu Ucraina, ca și prin relația specială cu țările caucaziene, nu numai controlul și securizarea regiunii, ci și transformarea acesteia într-o adevărată sinapsă strategică, adică într-un spațiu de confluență și cooperare.

Reacțiile Rusiei și Chinei la această nouă extindere a Alianței au fost ponderate. La drept vorbind, în noua construcție eurasiatică a mediului de securitate, o astfel de extensie nu poate fi decât benefică pentru toată lumea. Înțelegând perfect acest lucru, Rusia a făcut precizările necesare în cadrul consiliului NATO-Rusia, consiliu care reprezintă un reper important în noua configurație a relațiilor Est-Vest, bazată pe eliminarea definitivă și completă a filosofiei războiului și spiritului beligerant și construirea celui climat de securitate și încredere care să asigure un mediu prielnic pentru gestionarea crizelor și conflictelor. Rusia este foarte interesată într-o relație de parteneriat și înțelegere cu Statele Unite, cu Uniunea Europeană și cu NATO, în aceeași măsură în care și-a construit parteneriatele cu China, cu Japonia și cu India. Avem de-a face cu o nouă Rusie, cu o mare putere care dorește pace și stabilitate, cel puțin deocamdată, pentru că numai așa își poate rezolva problemele cu care se confruntă, consolidându-și rolul și poziția de heartland al spațiului eurasiatic.

Desigur, o astfel de reconfigurare a relațiilor NATO cu Rusia și cu țările fostului Tratat de la Varșovia nu este nici simplă, nici ușor de realizat. Chiar dacă spiritul beligerant este pe cale de dispariție, anumite reflexe tot mai persistă. În afară de aceasta, se mențin, la cote destul de ridicate și de intense, confruntarea economică, bătălia pentru piețe și resurse, iar parteneriatele

ARGUMENT

instituite între timp n-au avut încă suficient răgaz pentru a soluționa marile probleme ale imensului spațiu eurasiatic. Nu încapе însă nici o îndoială că actuala extindere reprezintă cel mai important pas pentru dimensiunea eurasiatică a mediului de securitate internațional.

Extinderea NATO cu cele șapte țări nu trebuie privită ca o ofensivă a Alianței spre Eurasia, ci ca o realizare notabilă a procesului de transformare a unei tradiționale falii de înfruntare într-un spațiu de confluență, a confruntării în cooperare, a opoziției în unitate. În aceste condiții, rolul României - care este a doua țară ca mărime, după Polonia, dintre cele 10 state intrate în NATO după 1990 -, crește foarte mult. Este vorba nu atât de faptul că România devine o țară de graniță sau de contact a Alianței spre Est, cât mai ales de implicarea directă a țării noastre în strategia construcției și dezvoltării unui mediu eurasiatic de securitate chiar pe unul dintre aliniamentele de pe care s-a declanșat al doilea război mondial și care mai poartă încă amprenta acelor vremuri, prin conflictul din Transnistria. Tot aici persistă încă o mulțime de probleme nesoluționate, create și lăsate așa de „războiul rece” sau de confruntarea seculară între civilizații, religii și mentalități. În afară de aceasta, prin noua extindere, NATO a „încercuit” spațiul balcanic conflictual care, se speră, va fi în curând transformat într-o zonă de securitate, prin aderarea la Alianță a următorului val (Croatia, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Albania și - de ce nu? - Serbia și Muntenegru). De unde rezultă că sunt încă foarte multe lucruri de făcut, actuala lărgire reprezentând doar un suport pentru o dinamică ulterioară fără precedent. Summit-ul din vară de la Istanbul va defini cu siguranță noile coordonate ale acestei dinamici. Greul abia de acum începe. Este însă unul pe care-l vom duce împreună cu marea civilizație din care facem parte, în cadrul celei mai puternice forțe de securitate din lume a cărei deviză este: Et pluribus unum.

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) a fost înființat la 01.11.2000, ca instituție de cercetare științifică specifică a Ministerului Apărării Naționale. Din 11.09.2003, prin ordin al ministrului apărării naționale, a intrat în compunerea Universității Naționale de Apărare.

AMENINȚĂRILE ASIMETRICE

General dr. Mihail POPESCU
Șeful Statului Major General

„Am văzut războiul și durerea venind într-o dimineață liniștită ... Am aflat, începând cu 11 septembrie, că teritoriul nostru național nu mai este protejat de oceane vaste.”

GEORGE W. BUSH

O practică veche

Secolul XXI a debutat într-un mod neașteptat de dramatic. Aprecierea președintelui G. W. Bush, citată mai sus, este semnificativă pentru șocul resimțit de poporul american, împreună cu întreaga comunitate internațională. Loviturile executate, cu avioane de pasageri deturnate, asupra a trei dintre simbolurile Statelor Unite ale Americii, inclusiv asupra Pentagonului, au dezvăluit o realitate cutremurătoare: în lume nu mai existau locuri sigure!

Reacția ce a urmat a relevat o altă notă a acestei noi realități: statele sau actorii nonstate care intenționau să lanseze agresiuni ori atacuri teroriste în următoarele decenii sau care pot face acest lucru, dacă Statele Unite și comunitatea democratică mondială se hotărăsc să le contracareze agresiunile.

Războiul din Golf (1991) a demonstrat că SUA și statele aliate nu pot fi învinse într-un război convențional “Soviet-style”. În plus, pe plan militar, între țările occidentale, în frunte cu Statele Unite ale Americii, și ceilalți actori mondiali există o adevărată “prăpastie” calitativă, care se lărgeste și se adâncește pe zi ce trece.

În acest caz, agresorilor nu le rămân decât două opțiuni: să desfășoare o agresiune indirectă sau camuflată ori să amenințe acțiunea comunității mondiale folosind mijloace asimetrice.

Cuvântul asimetrie a intrat recent în lexiconul strategic american. După știința noastră, unul din primele documente care îl menționează

este “Strategia Militară Națională a Statelor Unite ale Americii”, ediția 1997, unde se arată că mijloacele asimetrice “includ acțiuni/procedee neconvenționale sau puțin costisitoare care dejoacă puterea noastră, ne exploatează vulnerabilitățile sau ne confruntă în maniere pe care noi nu le putem folosi”¹.

Terorismul, folosirea sau amenințarea cu folosirea armelor de distrugere în masă și războiul informațional erau considerate principalele amenințări asimetrice la adresa populației și teritoriului național ale SUA. Alte provocări de această natură includeau exploatarea capacităților comerciale și a spațiilor/locațiilor americane din străinătate, amenințarea sistemelor spațiale, întreruperea circulației informațiilor vitale, interzicerea accesului la resursele strategice și sabotarea/poluarea mediului.

Deși la ea s-a apelat intens abia în ultimii ani, ideea de asimetrie nu este nouă. De la postulatul lui Sun Tzî – că “toate războaiele se bazează pe înșelarea adversarului” –, continuând cu pledoaria lui B. H. Liddel Hart pentru “acțiunea indirectă”, și până la “logica paradoxală a strategiei” formulată de Edward Luttwak, gânditorii strategici nu au încetat să evidențieze iscusința de a evita punctele puternice ale inamicului, de a căuta și a lovi în părțile slabe ale acestuia.

Privită simplu, în evoluție istorică, asimetria înseamnă capacitatea de a folosi la maximum avantajele de care dispui. Ea este esența tuturor activităților care presupun competiția, fie că este vorba de sport, afaceri sau război. Învingătorii “de profesie” sunt maeștri ai acestei logici.

Cei care, în prezent, sunt fascinați de asimetrie descoperă cu surprindere că aceasta traversează – ca idee, dar și ca practică – întreaga istorie a gândirii strategice. A acționa diferit de așteptările inamicului a reprezentat, întotdeauna, o cale sigură spre succes la toate nivelurile: tactic, operativ și strategic. Profesorul britanic Colin S.

Gray nu pune practicile asimetrice doar pe seama forțelor neregulate. El susține că "războaiele simetrice au constituit excepția, iar nu regula. Belligeranții diferă întotdeauna unul de celălalt, în modalități care au sau pot avea semnificație strategică"². După opinia sa, "toate" războaiele duse de Statele Unite au fost asimetrice. De asemenea, Imperiul Britanic a fost radical diferit, în comparație cu coloniile care s-au revoltat pentru a se elibera de sub dominația Londrei. Statele confederate erau diferite față de Uniune, iar în secolul XX, Germania, Japonia și, apoi, Uniunea Sovietică se deosebeau față de Statele Unite. În concluzie, Colin S. Gray arăta: "Într-un grad mai mare sau mai mic, toate conflictele la nivel tactic, operativ și strategic sunt asimetrice. Nu există beligeranți identici, cu forțe identice, care luptă sau se comportă identic."

Cu toate aceste antecedente istorice, trebuie relevat că asimetria a intrat abia recent în limbajul strategilor militari; în prezent se vorbește despre "provocări asimetrice", "amenințări și pericole asimetrice", "mijloace asimetrice", "strategii asimetrice", "inamici asimetrice" etc. Însă procesul de cristalizare a asimetriei ca noțiune/concept este departe de a fi încheiat.

Caracteristicile asimetriei

În engleza americană contemporană, asimetrice sunt considerate amenințările pe care culturile politică, strategică și militară din această țară le consideră neuzuale/neobișnuite și neașteptate. Îndeobște, aceste amenințări sunt legate de terorism și diferă în mod semnificativ de cele pe care le prezintă inamicii "comuni".

Datorită faptului că specialiștii în dreptul internațional nu au ajuns la o definiție unanim acceptată a terorismului, unii analiști politico-militari consideră neproductive eforturile de a defini asimetria și recurg la abordări indirecte. Colin S. Gray, de exemplu, a identificat opt caracteristici principale ale amenințărilor asimetrice³:

- Sunt neobișnuite din perspectiva democrațiilor occidentale;

- Sunt "neregulate", se situează în afara normului, prin faptul că fac apel la instrumente necunoscute de legile tradiționale ale războiului (legi esențiale pentru controlul și conducerea forțelor armate regulate, angajate în luptă deschisă/

fățișă);

- Nu au echivalent în arsenalul de capacități al armatelor occidentale. Aceste amenințări pot fi cu adevărat periculoase sau nu, dar în mod cert ele se prezintă diferit față de acțiunile de luptă cunoscute de armatele regulate;

- Sunt îndreptate împotriva unor obiective anume militare și, probabil mult mai frecvent, civile;

- Sunt destinate nu numai să lovească obiective importante, dar și să nege, să contrabalanseze valorile, simbolurile și elementele de putere din comunitățile democratice;

- Este dificil să li se răspundă cu aceeași monedă, în aceeași manieră. Trebuie subliniat că, niciodată, o țară democratică nu va decide să lovească obiective dens populate sau alte obiective civile. Și nici nu va permite cetățenilor săi să lanseze atacuri sinucigașe. În plus, țările "bogate" oferă mult mai multe ținte – civile și militare – decât adversarii asimetrice. Dacă țintele de pe teritoriile naționale sunt tot mai bine protejate, obiectivele amplasate în străinătate sunt mai expuse atacurilor asimetrice. România nu constituie o excepție: la începutul anului 2004, 1979 militari români erau dislocați în zone fierbinți de pe trei continente, aceste zone incluzând cinci puncte de acțiune majore ale Alianței Nord-Atlantice: două în Afghanistan, două în Balcani și unul în Irak;

- Este dificil să li se răspundă într-o manieră discriminatorie și proporționată. Prin natura lor, atacurile asimetrice îl pun pe cel lovit într-o mare dilemă privind amploarea și nivelul răspunsului. Răspunsurile militare aflate la îndemână tind spre extreme: de multe ori sunt sau exagerat de distrugătoare, sau slabe, irelevante. Pe de altă parte, factorii politici cer replici măsurate cu grijă, țintite cu precizie (pentru a nu provoca pagube ori victime colaterale), exigență care poate conduce ușor la capcana unui proces politic de durată ce inhibă orice acțiune reală;

- Sunt susceptibile să provoace teama de "necunoscutul necunoscut" (unknown unknown). Chiar și unei structuri de apărare superioare îi poate scăpa ceva necunoscut, un proces/fenomen despre a cărui existență nu are cunoștință. Este în firea omului să trăiască un sentiment de teamă, deoarece nu poate căuta lucruri despre care nu știe că există.

Efortul profesorului Gray – de a enumera principalele trăsături ale asimetriei – este lăudabil prin implicațiile sale practic-aplicative. Acest demers ajută mai mult la înțelegerea acestei amenințări decât o definiție. Așa cum sunt prezentate, caracteristicile permit înțelegerea esenței asimetriei, fără de care nu se poate elabora o politică articulată de contracarare eficientă a pericolelor. Considerăm că o astfel de politică nu trebuie să se concentreze pe amenințările care sunt, pur și simplu, neobișnuite, diferite sau care încearcă să evite elementele de forță occidentale. În schimb, ar trebui avute în vedere acele asimetrii care sunt diferite, dar sunt și eficiente. Adică pot să afecteze grav interesele națiunilor din comunitatea democratică.

Tipuri de asimetrii

După cum se poate lesne observa, Colin S. Gray prezintă asimetria exclusiv din perspectiva democrațiilor occidentale.

Alți autori tratează fenomenul într-un context mai larg. De pildă, analistul militar american Steven Metz operează o distincție între asimetria joasă și asimetria înaltă ⁴.

Armatele nevoite să facă față unui oponent superior aplică asimetria joasă. Adică evită lupta deschisă, în forță, folosesc tacticile terorismului și războiului de gherilă – de exemplu “lovește și fugi” —, preferă acțiunile în zone complexe, care nu permit adversarului să se desfășoare: localități, teren muntos-împădurit, junglă, regiuni mlăștinoase. Adesea, forțele aflate în inferioritate prelungesc conflictul la nesfârșit, jucând o asimetrie a voinței sau răbdării, făcând uz de propria toleranță față de durere, privațiuni și pierderi. De-a lungul istoriei, asimetria joasă a permis, nu o dată, celor mai slabi să-i învingă pe cei puternici. Exemple clasice: înfrângerea lui Darius de către gherilele scite, războiul revoluționar american, expulzarea lui Napoleon din Spania, iar în secolul XX – războaiele de eliberare națională din Algeria, Zimbabwe, Namibia, Vietnam și alte foste colonii.

Prin contrast, asimetria înaltă este apanajul armatelor care se confruntă cu un adversar superior din punct de vedere numeric sau în situațiile în care pierderile în personal și pagubele materiale ale ambilor beligeranți trebuie reduce

la minimum. Recurgerea la asimetria înaltă presupune superioritate din punct de vedere tehnologic, al informațiilor, al instruirii trupelor, precum și capacitatea factorilor de conducere politico-militară de a planifica și coordona operații complexe, care să anuleze avantajele cantitative ale adversarului și/sau să limiteze costurile umane ale conflictelor armate. În multe războaie coloniale s-a recurs la asimetrie înaltă. Cazuri mai semnificative sunt: campaniile lui Cezar, războaiele purtate de conchistadorii spanioli în America Latină, luptele duse de diferite puteri europene pentru cucerirea Africii. Bătălii vestite, precum cele de la Maraton, Agincourt, Blood River și Omdurman, au fost câștigate prin folosirea asimetriei înalte. În secolul XX, blitzkrieg-ul conceput și desfășurat de strategii germani, ca și operația “Desert Storm” (1991), prin care forțele coaliției au expulzat forțele irakiene din Kuweit, sunt alte exemple tipice ale acestui tip de asimetrie.

Sigur, diferențierea între cele două tipuri de asimetrii are mai mult o valoare metodologică. Uneori, în realitate, sferile lor ajung chiar să se suprapună parțial. În prezent, diferențele dintre actorii asimetriei înalte și actorii asimetriei joase sunt mult mai mici decât între conchistadorii spanioli și populațiile aborigene din Lumea Nouă, pe care le-au supus. Despre Osama bin Laden, conducătorul uneia dintre cele mai întinse rețele teroriste din lume, nu se poate spune că este sărac. Astăzi, teroriștii sunt foarte bine informați: au acces la Internet, dispun de stații și canale de televiziune; mai mult, și-au înfipt celulele chiar în inima societăților occidentale, inclusiv în Statele Unite ale Americii. Ca să nu mai vorbim de faptul că posedă armament și tehnică sofisticate. Nu întâmplător, președintele George W. Bush avertiza recent: “Posibilitatea unui atac cu arme de distrugere în masă este cea mai mare amenințare care planează în prezent asupra lumii... Teroriștii și statele teroriste sunt implicați într-o cursă a înarmării, dar este o cursă pe care nu trebuie să o câștige. Trebuie să fim mult mai hotărâți și să dispunem de mai multe resurse decât ei.”

Strategia anti-dislocare este una dintre cele mai ciudate forme de asimetrie joasă; ea decurge direct din amenințarea asupra căreia avertiza președintele american și ar putea căpăta amploare în viitorul apropiat.

Pentru a înțelege cum s-ar putea manifesta strategia anti-dislocare, este nevoie de o scurtă incursiune istorică. Încă de pe timpul campaniilor conduse de generalii Ulyse Grant și William Sherman, s-a definit "modelul american al războiului" ("the American way of war"). Acesta comportă concentrarea trupelor, însoțite de cantități masive de echipamente militare și provizii în teatrele de operații, apoi introducerea acestora în luptă sau operație pentru a obține o victorie decisivă. Aceste concentrări erau posibile atunci când adversarul nu avea posibilitatea să-și proiecteze forța și să execute lovituri asupra raioanelor situate în adâncimea dispozitivului. În Războiul Civil american, confederații nu dispuneau de forța necesară pentru a captura depozitele unioniștilor din zone ca City Point, Virginia. Pe teatrul european din al Doilea Război Mondial, Canalul Mânecii, Forțele Regale Aeriene și Navale au apărat teritoriul Marii Britanii, spațiul aerian și maritim, asigurând dislocarea în bune condiții a forțelor americane în vederea debarcării. Mai recent, în Războiul din Golf, Forțele Aeriene și Terestre americane și aliate au asigurat protecția bazelor sau raioanelor de concentrare situate în adâncimea dispozitivului aliat.

În eventualitatea că adversarii asimetrici și statele care-i sponsorizează vor intra în posesia armelor de distrugere în masă și/sau a armelor inteligente, vor fi necesare schimbări dramatice în planificarea și desfășurarea campaniei internaționale împotriva terorismului: în teatrele de operații – și nu numai – nu vor mai exista sanctuare, locuri sigure.

Strategia anti-dislocare, ca formă nouă de asimetrie, are scopul de a împiedica intervenția forțelor aliate și/sau de coaliție în diferite regiuni ale lumii și constă în lovirea bazelor militare, a raioanelor de așteptare și de concentrare ale acestora cu arme inteligente, cu rachete balistice echipate cu muniție nucleară, chimică, bacteriologică sau convențională. Aceste lovituri ar putea viza cu prioritate raioane din teatrele de operații. Nu este însă deloc exclusă lovirea obiectivelor – militare, civile - situate pe teritoriile naționale ale țărilor NATO și ale statelor care oferă sprijin (baze militare, porturi, aeroporturi, drept de survol etc.) forțelor de coaliție.

Războiul urban este forma de asimetrie cea mai problematică și, după cum o demonstrează

evenimentele din Israel, Afghanistan și Irak, precum și din alte zone fierbinți, cea mai răspândită. Ca să folosim clasificarea lui Alvin Toffler, în localități, îndeosebi în marile centre urbane, se desfășoară un conflict propriu primului val. Acesta ridică în fața planificatorilor militari, dar și a trupelor, câteva dileme fundamentale:

- acțiunile sunt desfășurate de subunități mici, ceea ce îngreunează mult coordonarea în cadrul unităților; această dificultate este amplificată de clădirile înalte, care limitează transmiterea semnalelor radio;

- rețeaua stradală împiedică manevrele și acțiunile rapide, anulând avantajele tehnologice, pe care armatele moderne le au față de adversarii mai modest înzestrați;

- câmpul de luptă este "ticsit" cu populație civilă, necombatantă;

- este foarte greu de făcut o distincție între combatanți și necombatanți, mai ales când adversarii asimetrici se amestecă în mod deliberat cu populația;

- menținerea controlului asupra cartierelor este mai dificilă decât cucerirea acestora, întrucât adversarul se poate reinfila în zonele respective;

- având în vedere că în marile orașe sunt concentrate centre de comunicații, stații și redacții ale presei scrise și audiovizuale, agenții de presă, ca să nu mai vorbim de mijloacele de comunicare aflate la îndemâna populației, în mod inevitabil operațiile vor fi "transparente", transmise instantaneu în întreaga lume.

Despre asimetrie, fie ea „joasă” sau „înaltă”, se poate spune că este o caracteristică a perioadelor de schimbări rapide, în special a erelor de transformări revoluționare. În evoluția vieții pe Pământ, au existat perioade în care au apărut specii noi de viețuitoare. Cele mai multe dintre acestea, însă, nu au putut supraviețui modificărilor climatice, ceea ce a condus la perioade cu diversitate biologică mai redusă. Istoria militară urmează aceeași schemă: perioadele de mare diversitate sunt urmate de perioade caracterizate printr-o relativă omogenitate.

Era pe care o traversăm este una de diversitate, și tocmai aceasta este explicația importanței care i se acordă asimetriei: atât în marea strategie, cât și în strategia militară. Prin urmare, pe termen

mediu și lung, asimetria constituie și va constitui o caracteristică a conflictelor armate.

Pentru România, în general, și Armata Română, în special, distincția operată de Steven Metz prezintă o importanță deosebită: teoretic-conceptuală și practic-aplicativă. Pentru a-și asigura continuitatea în spațiul său de existență, poporul nostru a fost nevoit adesea, de-a lungul istoriei, să înfrunte armate imperiale. Care erau superioare în privința înzestrării cu armament și tehnică de luptă, dar și ca efective. Deci, putem spune că poporul român și armata sa au recurs la asimetria joasă, care este apanajul celor slabi și săraci.

Devenind membră NATO, România se află în fața unei provocări istorice: trecerea, de fapt ridicarea, de la asimetria joasă la asimetria înaltă. Practic, prin întregul proces de reformă – care urmărește să realizeze o structură de forțe robustă, flexibilă, ușor de desfășurat, înzestrată cu echipament militar modern, interoperabilă și capabilă să îndeplinească întreaga gamă de misiuni a Alianței Nord-Atlantice – se tinde spre atingerea acestui obiectiv îndrăzneț. Partea bună este că România nu va face față singură amenințărilor asimetrice, ci împreună cu statele membre ale celei mai puternice alianțe politico-militare din istorie.

Contra-asimetria

Nu spunem o noutate când afirmăm că prevenirea și contracararea amenințărilor asimetrice ridică probleme deosebite în fața strategiilor militare contemporani. În mod tipic, teroriștii câștigă atunci când fărădelegile lor – de obicei minore în comparație cu atacurile de la 11 septembrie 2001 și cu pierderile provocate de acțiunile militare clasice – determină reacții exagerate din partea statelor-țintă. Adesea, forțele regulate acționează într-o manieră prea dură, care pune în pericol legitimitatea deciziei politice. Pe de altă parte, o reacție subdimensionată, ca să nu mai vorbim de lipsa de reacție, poate fi interpretată ca slăbiciune sau ca dovadă că atacul asimetric a reușit să intimideze. Cu toate acestea, în combaterea atacurilor asimetrice, o replică de intensitate mai joasă este preferabilă unei acțiuni majore în forță. Aceasta din urmă ar putea genera compasiune și chiar simpatie față de agresorul asimetric, ar putea face publicitate pozitivă acțiunilor

sale și ar îndepărta opinia publică.

În mod similar, insurgenții pierd când lansează atacuri care le deligitimează cauza politică.

Considerăm că algoritmul conceptual elaborat de strategii britanici, pentru campania militară împotriva terorismului⁵, este foarte bine articulat. El poate fi, în aceeași măsură, util și pe plan mai larg, în combaterea amenințărilor asimetrice.

Superioritatea informațională nu înseamnă doar capacitatea de a descoperi intenția unor organizații extremiste de a lansa lovituri asimetrice; natura amenințării trebuie cunoscută sub multiple aspecte: cauze, motivații, capacități, structuri organizaționale, seturi de valori etc. Aceste date și informații vor permite coaliției antiteroriste să-și identifice mai bine vulnerabilitățile, să evite consecințele nedorite ale operațiilor și să țintească slăbiciunile adversarilor asimetrice. În ultima vreme, se subliniază nevoia urgentă de a cunoaște detaliat profilurile socio-culturale ale adversarilor asimetrice – reali și potențiali —, pentru a înțelege ce i-ar putea descuraja să treacă la acțiune. În această idee, știind că în lumea arabă porcul este considerat un animal murdar, autoritățile israeliene au decis (februarie 2004) să amplaseze în autobuze pungi cu grăsime, pentru a preveni atacurile sinucigașe cu bombe.

Aceasta măsură reprezintă abia un început. Este necesar un efort combinat, multinațional, consistent și coerent, în vederea identificării valorilor pe care adversarii asimetrice le prețuiesc cel mai mult și, apoi, pentru a lovi sever și eficient în aceste valori.

Prevenirea cuprinde acțiunile ce vizează rădăcinile, cauzele și simptomele amenințărilor asimetrice. În Afghanistan și Irak, precum și în alte zone fierbinți, România ajută la construirea unor societăți democratice, în care apariția unor amenințări asimetrice să fie puțin probabilă. Prin acțiunile în sprijinul păcii pe care le desfășoară, în cadrul unor operații aliate sau de coaliție, militarii români contribuie la menținerea și consolidarea stabilității în aceste zone.

Pe lângă demersurile diplomatice, de convingere, prevenirea cuprinde și edificarea capacităților necesare în combaterea amenințărilor asimetrice, în primul rând pregătirea resursei umane. Având în vedere noutatea și complexitatea amenințării, planificarea și desfășurarea instruirii comportă reale dificultăți. Credem că o primă

dificultate constă în depășirea unor bariere mentale. B. H. Liddel Hart avea dreptate când ironiza conservatorismul ce caracterizează gândirea militarilor. Este momentul să fim realiști și să recunoaștem că nu puțini dintre noi – de la soldat la general – în loc să gândească inovator despre amenințările asimetrice, recurg tot la abordările tradiționale; când este vorba să creeze, să elaboreze căi și mijloace, procedee de combatere a acestora, merg tot pe căile bătătorite, învățate în școlile militare.

Avem, însă, o mână de oameni (nu mai mulți), care pot, într-adevăr, să gândească "outside the box", în afara tiparelor, și să gândească asemenea unor "teroriști în uniformă". Militarii din forțele speciale – căci despre ei este vorba – sunt cei mai în măsură să elaboreze o strategie de răspuns, să descurajeze și, în ultimă instanță, să lupte eficient împotriva inamicilor asimetrici. De aceea, se impune să încurajăm rolul modelator al forțelor speciale: să le stimulăm abilitatea de a injecta idei noi în curentul principal al gândirii militare și capacitatea de a dezvolta sisteme tactice și procedee de luptă noi.

Descurajarea presupune o gamă largă de măsuri prin care un stat, o alianță sau comunitatea internațională își demonstrează capacitățile și voința fermă de a răspunde unei agresiuni. În concepția britanică, arsenalul nuclear continuă să fie un mijloc important pentru descurajarea unor amenințări militare majore, strategice⁶.

De fapt, încă de la început, conceptul de "descurajare" semnifică amenințarea cu o replică nucleară. Recent, această idee a fost repusă în discuție, unii analiști francezi considerând că descurajarea nucleară nu are nici un efect asupra grupurilor teroriste⁷. Considerăm că o astfel de abordare este realistă doar când este vorba de rețele teroriste, ca Al Qaeda, formate din celule răspândite pe mai multe continente. Conceptul politic al descurajării își menține însă actualitatea când se adresează statelor care sponsorizează terorismul, în special, și amenințările asimetrice, în general.

În actualul mediu de securitate, pentru a descuraja, comunitatea internațională trebuie să arate că este pregătită să ia toate măsurile și să întreprindă toate acțiunile necesare pentru a se apăra. Este vorba, în primul rând, de măsuri militare, care să vizeze mijloacele politice,

economice, militare și tehnice prin care agresorul își materializează amenințarea asimetrică. Cum arată strategii britanici, opțiunile militare trebuie să fie flexibile, variate, inclusiv prin folosirea armelor convenționale de mare precizie, pentru a minimiza pierderile incidentale. Prinderea, deținerea celor vinovați și aducerea lor în fața justiției fac parte tot din această categorie de măsuri.

Pentru a avea maximă eficiență, este extrem de important ca descurajarea să se extindă dincolo de dimensiunea militară. Printr-o cooperare la nivel internațional, alianțe și coaliții, și național, guverne și agenții neguvernamentale, se pot institui sancțiuni severe - politice, financiare, economice și juridice - împotriva adversarilor asimetrici.

Constrângerea constă în amenințarea cu folosirea forței militare, pentru a-i determina pe adversarii asimetrici să-și înceteze acțiunile. În acest demers, un rol-cheie îl are demonstrarea existenței unei capacități militare eficiente. În primul rând, trebuie îngreunată lansarea atacurilor asimetrice și redusă precizia acestora – printr-o activitate de informații eficientă și printr-o mai bună protejare a obiectivelor proprii. Tehnologia informațională recentă cuprinde tipuri noi de senzori și metode noi de transformare a datelor colectate de senzori în informații utilizabile.

Este de așteptat ca, în viitorul apropiat, România și armata sa să își sporească substanțial aportul la constrângerea amenințărilor asimetrice împotriva statelor și forțelor armate aliate. De exemplu, pot contribui la contracararea strategiei anti-dislocare (la care ne-am referit mai sus), prin acceptarea pe teritoriul nostru național a așa-numitelor "zone de reconfigurare a teatrului" ("theater reconfiguration areas"), care înlocuiesc bazele militare tradiționale fixe și sunt mai greu de lovit decât acestea, deoarece au un singur element de infrastructură fix: pista de aterizare. Toate celelalte elemente necesare pregătirii tehnicii și trupelor pentru luptă sunt mobile: ele se concentrează doar înainte de sosirea unui convoi aerian și se dispersează imediat după plecarea acestuia. Spitalele de campanie și facilitățile de mentenanță vor fi și ele mobile. Inventarul și proviziile necesare pentru funcționarea zonei de reconfigurare a teatrului vor fi menținute la plafonul minim, urmând a fi completate dacă

este necesar.

Având în vedere calitatea de țară membră NATO, parteneriatul strategic special cu Statele Unite și, nu în ultimul rând, poziționarea în proximitatea Orientului Mijlociu, România ar putea fi solicitată să pună la dispoziție astfel de zone. Sprijinul acordat forțelor americane, în preajma și pe timpul intervenției militare din Irak (primăvara anului 2003), reprezintă nu numai o experiență utilă, ci și o bună bază de plecare. Dar în condițiile unei reale amenințări "anti-dislocare", vor trebui luate toate măsurile pentru protejarea și siguranța zonelor de reconfigurare a teatrului. Mascarea, convențională și electronică, va fi completată de o apărare antiaeriană complexă, "pe niveluri". Sistemele de rachete dirijate prin laser vor integra platforme de tragere dispuse la sol cu platforme amplasate pe avioane fără pilot, care vor survola zona. În măsura în care vom beneficia de asistență tehnologică, la acestea s-ar putea adăuga sisteme-robot de "santinele" autonome, senzori și platforme de tragere amplasate în spațiu.

Al doilea pas constă într-o declarație politică, prin care să se precizeze că un atac terorist împotriva teritoriilor naționale ale țărilor membre NATO va provoca o declarație de război împotriva celor care folosesc terorismul sau îl sponsorizează. Este bine știut – cel puțin așa susțin mulți istorici – că Primul Război Mondial a început după atentatul de la Sarajevo, îndreptat împotriva Imperiului Austro-Ungar. Astfel de declarații sunt necesare și pe timpul desfășurării campaniilor propriu-zise; ele sunt un avertisment pentru teroriștii și statele-sponsor care ar intenționa să sară în sprijinul organizației teroriste-țintă. După atacurile din 2001, președintele George W. Bush a subliniat în mod consecvent, aproape cu fiecare prilej, voința Statelor Unite de a lichida rețeaua lui Osama bin Laden. Într-un discurs electoral, rostit la 24 februarie 2004, liderul american arăta: „Am capturat și ucis mulți dintre importanții lideri ai rețelei Al Qaeda, iar restul acestora știu că suntem pe urmele lor. Nu există nici o peșteră sau gaură suficient de adâncă pentru a-i ascunde... Drumul nostru este clar – în următorii patru ani, îi vom urmări pe inamicii noștri și vom extinde frontierele libertății”⁸.

În al treilea rând, așa cum s-a întâmplat după 11 septembrie 2001, trebuie obținut sprijinul opiniei publice – naționale, dar și internaționale – pentru a se putea trece la acțiuni în forță împotriva adversarilor asimetrice.

Dezorganizarea. Ca țară membră NATO, România va participa tot mai consistent la obstrucționarea

capacității organizațiilor teroriste internaționale de a planifica, organiza și executa lovituri asimetrice. Capabilitățile noastre militare ar putea fi folosite în dezorganizarea activităților teroriste în cel puțin trei modalități. Teroriștii pot fi izolați, prin lovirea surselor lor de informații, de finanțare și înzestrare cu echipamente militare. Supravegherea cu mijloace înalt specializate și operațiile anti-drog sunt exemple clasice de contribuție militară în acest domeniu. Interzicerea se referă la urmărirea și împiedicarea deplasării teroriștilor, la blocarea accesului lor în zone unde operează nestingheriți. Dislocarea presupune dezechilibrarea, tulburarea activității organizațiilor teroriste, prin atacarea elementelor de infrastructură, inclusiv a taberelor de instrucție, a depozitelor de armament, muniții și provizii.

Distrușterea comportă căutarea și nimicirea celulelor teroriste, a rețelelor teroriste și, dacă este necesar, a facilităților și infrastructurii prin care unele state sponsorizează terorismul. Forța militară poate fi folosită pentru a executa lovituri decisive asupra unor celule teroriste. Chiar dacă unele elemente ar putea scăpa nelovite, astfel de operații trebuie dirijate împotriva celulelor-cheie, pentru a distruge creierul și coloana vertebrală a rețelei/organizației, așa cum s-a procedat cu Al Qaeda în Afghanistan, astfel încât, în urma impactului, aceasta să fie incapabilă să mai desfășoare acțiuni semnificative. Eliminarea implică lovituri, simultane sau succesive, asupra mai multor celule, lovituri menite să determine colapsul întregii rețele teroriste. Este de la sine înțeles că, atunci când folosirea forței e justificată, operațiile militare se vor desfășura în cadrul strict al dreptului umanitar internațional.

Pentru implementarea măsurilor de mai sus, de contracarare a amenințărilor asimetrice, România va acționa, cel mai probabil, ca membră a Alianței Nord-Atlantice sau ca membră a unei coaliții, așa cum se întâmplă în prezent în Afghanistan și Irak. Ca nou membru al NATO, țara noastră va beneficia de avantajele sistemelor de armamente și tehnicii ultramoderne aflate în dotarea aliaților noștri occidentali. În schimb, Armata Română va pune la dispoziția aliaților și partenerilor de coaliție personal militar – comandanți și luptători – cu înaltă calificare, ce s-a dovedit nu o dată capabil să acționeze la cele mai exigente standarde.

Dar nu este deloc exclus să fim nevoiți a acționa și independent. Abilitatea noastră de a face față amenințărilor asimetrice va depinde în mod hotărâtor de intuirea/cunoașterea acestora, pe de o parte, și de capacitatea noastră de a constitui

THE ASYMMETRIC THREATS

*General Mihail POPESCU, Ph.D.,
Chief of General Staff*

"We have seen the war and pain coming in a peaceful morning... Starting September 11 we found out that our national territory is no longer protected by vast oceans".

George W. BUSH

An old practice

The 21st century has started in an unexpected dramatic way. The above quotation is significant for the shock resented by the American people together with the entire international community. The strikes on three of the most significant symbols of the United States, including the Pentagon, by hijacked planes, revealed a striking reality: there were no longer safe places around the world!

The following reaction revealed a new mark of this reality: states or non-states actors intending to launch aggressions or terrorist attacks in the coming decades.

The Gulf War (1991) proved that the U.S. and their allies can not be defeated in a conventional war, a "Soviet style" one. In addition, on the military level, there is a real qualitative huge "abyss" between the Western countries, starting with the United States and the other world players.

Under these circumstances, the aggressors have two options: either to perform an indirect or disguised aggression or to threaten the whole world community using asymmetric means.

The word "asymmetric" has recently come into the American strategic lexicon. As far as we remember, it was first mentioned in The National Military Strategy of the United States of America, 1997 edition. It asserts that asymmetric means "include unconventional or

less expensive actions/procedures thwarting our power, exploiting our vulnerabilities or confronting us in ways we can not perform".

The terrorism, the use or threat by using the weapons of mass destruction and the information war were considered the main threats on people and the U.S. national territory. Among other similar threats we may mention the exploitation of the commercial capabilities and the abroad American locations, the threat of the space systems, the breaking off of the information flow, forbidding the access to the strategic resources and sabotaging/polluting the environment.

The asymmetry is not a new concept. From Sun Tzi's postulate – "all wars are based on the enemy's misleading" – going forward with B.H. Liddel Hart's plead for "indirect action" till the "paradoxical logic of the strategy" asserted by Edward Luttwak, the strategic thinkers never stopped to stress out the art to avoid the enemy's strong points, finding out and striking its weak ones.

From the historic perspective, asymmetry means ability to use at maximum the advantages you dispose. It is the essence of all the activities requiring competition either we talk about sport, business or war. "Professional" winners are masters of this logic.

Those ones fascinated by asymmetry discover that this concept is present in the whole history of the strategic thinking, both as an idea and as a practice. To act unlikely the enemy's expectations was always the key to success at all the levels: tactical, operational and strategic. The British professor Colin S. Gray does not think the asymmetrical methods are just used by irregular forces. He asserts that "the symmetrical wars were the exception, not

the rule. The belligerents are always different in ways that have or might have a strategic significance". He considers "all" the wars the United States were involved in were asymmetric. However, the British Empire was completely different comparing with the colonies rebelling in order to free themselves from London's dominance. The Confederate states were different of the Union ones. During the 20th century, Germany, Japan and then the Soviet Union were different of the U.S. In the end, Colin S. Gray shows that "To a greater or lesser extent, all the conflicts are asymmetrical at tactical, operational and strategic levels. There are no similar belligerents, employing the same forces, fighting or behaving in the same way".

Taking into consideration all these historical details, we must stress out the idea that asymmetry is a new concept for the military strategists. They talk about "asymmetric challenges", "asymmetric threats and dangers", "asymmetric means", "asymmetric strategies", "asymmetric enemies" and so on. But the crystallization process of asymmetry as a notion/concept is far from being finished.

The characteristics of asymmetry

The contemporary American English considers as asymmetric those threats its political, strategic and military cultures appreciate as unusual and unexpected. Mainly we are referring here to the threats connected with the terrorism and different of those ones usually represented by the "regular" enemies.

Due to the fact the specialists in international law did not come to a universal accepted definition of terrorism, some political-military analysts evaluate as unproductive the efforts of defining the asymmetry and use indirect approaches. For instance, Colin S. Gray has identified eight main characteristics of the asymmetric threats:

- They are unusual from the Western democracies perspective;
- They are "irregular", not ordinary. They resort to unrecognized tools by the traditional

war laws (essential laws by controlling and leading the regular armed forces, involved in an open fight);

- They do not have an equivalent in the Western armies' capabilities arsenal. These threats may be really dangerous or not, but they are displayed differently comparing with the actions known by the regular armies;

- They are used against certain military objectives and probably more often against the civil ones;

- They are meant not only to destroy important points but also to deny, counterbalance the values, symbols and power elements inside the democratic communities;

- It is difficult to pay in their own coin. There must be stressed out the fact that a democratic country will never decide to strike dense-populated points or other civilian objectives. They will never allow their citizens to launch suicidal attacks. Additionally, "wealthy" countries represent more civil and military targets than the asymmetric enemies. If the targets located on the national territory are well protected, the abroad objectives are more exposed to the asymmetric attacks. Romania is not an exception: at the beginning of this year, 1979 Romanian soldiers were deployed on hotspots, on three continents. These areas include five major action points connected with NATO: two in Afghanistan, two in Balkans and one in Iraq;

- It is difficult to reply in a discriminatory and proportionate manner. By their nature, the asymmetric attacks raise a huge dilemma for the one struck on the extension of the reply. The military replies are extreme: sometimes they are destructive or weak and irrelevant. On the other hand, the political factors request careful replies in order not to determine damages or collateral victims. This exigency may easily cause an extended trap for the political system that will inhibit any real action;

- They are capable of provoking the fear of the "unknown unknown". Even a superior defence structure may miss something unknown, a process or a phenomenon. It is normal to fear as we are talking about looking after something

whose existence we know nothing.

Professor Gray's effort is praiseworthy for its practical –applicable implications. This approach helps a better understanding of this threat than a definition. By the way they are revealed, these characteristics allow an understanding of the asymmetry essence. This is important for elaborating an articulate policy for effectively counteracting these dangers. We appreciate this policy as one that does not have to focus only on these unusual, different threats. There should be paid attention to the threats badly damaging the nations' interests of the countries belonging to the democratic community.

Types of asymmetry

Colin S. Gray presents asymmetry exclusively from the Western democracies perspective.

Other scholars approach this phenomenon in a larger context. For example, the military analyst Steven Metz operates a distinction between "low asymmetry" and "high asymmetry".

The armies confronted with a superior opponent use the low asymmetry. They avoid the open fight, they use the tactics used by terrorism and guerrilla war, – for example, "hit and run". They prefer acting in complex areas where it is impossible for the enemy to deploy: towns, mountains, and swamps. Moreover, the inferior forces delay endlessly the conflict, using an asymmetry of will or patience, using their own tolerance towards pain and losses. During time, low asymmetry made possible the victory of the weak instead of the powerful. Famous examples: Darius' defeat by Scythian guerillas, Napoleon's expel from Spain, the national liberating wars in the 20th century from Algeria, Zimbabwe, Namibia, Vietnam and other colonies.

By contrast, armies fighting against a superior enemy employ high asymmetry. Meantime, it is used when material and personnel damages of both belligerents must be reduced. Employing high asymmetry involves being superior at the technical, informational, training level. This asymmetry also involves the capacity of the

lawmakers and military planners to plan and coordinate complex operations in order to reduce the enemy's quantitative advantages and/or to reduce the human costs of the armed conflicts. Most of the colonial wars were based on this asymmetry. Most significant examples are Cesar's campaigns, the Spanish conquistadors' wars in Latin America, and the battle for conquering Africa by several European powers. Famous battles - Maraton, Agincourt, Blood River, Omdurman – were won by the use of the high asymmetry. During the 20th century, the German strategists' blitzkrieg and the "Desert Storm" operation (1991) represent other typical cases exemplifying this asymmetry.

The difference between the two asymmetries has to do more with the methodology value. Sometimes their areas seem to overlap each other. For the time being, the differences between the high asymmetry actors and low asymmetry ones are less than those ones between the conquistadors and the aborigines from the New World. We can not assert about Osama bin Laden, the leader of one of the most widespread terrorist networks, that he is a poor man. Nowadays terrorists are well informed: they have access to Internet, they have TV stations; moreover, they implanted cells in the heart of the Western societies, including the United States. Not to mention the fact they have sophisticated weapons and techniques. The American President, George W. Bush, warned recently: "The possibility of an attack using weapons of mass destruction is more likely... The terrorists and the terrorist states are involved in an arming race but this is a race they must not win. We have to be more resolute and to use better resources than they do".

The antideployment strategy is one of the strangest forms of the low asymmetry; it strictly derives from the threat the American President warned about.

For a better understanding of the antideployment strategy, we need a historical approach. General Ulyse Grant and General William Sherman defined "The American way of war". According to this principle, it is necessary to mass troops, military equipment and provisions

THE POLITICAL MILITARY PRESENT

in theatres. The next step is represented by their use during fight or operation in order to achieve the victory. Those masses were possible when the enemy could not project its force and strike. During the American Civil War, the confederates had the necessary force to capture the unionists' warehouses located in City Point or Virginia. During the Second World War, on the British Channel, the Air and Naval Royal Forces defended the British territory, its aerial and maritime space, by assuring an effective deployment of the American forces. More recently, during the Gulf War, the Air and Land American Forces and the allied ones provided their basis' protection.

If the asymmetrical enemies and the sponsor states own weapons of mass destruction and/or intelligent weapons, there will be necessary some dramatic changes in planning and developing the international campaign against terrorism; in theatres – and not only – there will be no longer sanctuaries, safe places. The purpose of the antideployment strategy, as a new form of asymmetry, is meant to hamper the allied and/or coalition forces' intervention in different parts of the world. It consists of striking the military bases, assembly areas with smart weapons, ballistic missiles equipped with nuclear, chemical, bacteriological or conventional munitions. These strikes might primarily aim battlefield areas. However, it is also likely to strike military, civil locations from the NATO members' national territory and also those countries supporting the coalition forces (by military bases, harbors, and airports).

Urban war is the most important asymmetry form and the most widespread, according to the events from Israel, Afghanistan and Iraq. According to Alvin Toffler's towns ranking, mainly in big urban centres, we are talking about of a conflict specific to the first wave. The urban war raises some fundamental dilemmas both to the military planners and troops:

- Actions are displayed by small sub-units. This makes more difficult the coordination of units; this difficulty is amplified by high buildings limiting the radio signals;
- The street network hinders quick maneuvers

and actions, repealing the technological advantages the modern armies use;

- The battlefield is crowded with non-combatant civilians;
- It is hard to make a distinction between combatants and non-combatants, especially when asymmetric enemies mingle deliberately with the civilians;
- Maintaining the control of the areas is more difficult than conquering them as the enemy may re-creep in those areas;
- Taking into consideration the centres of communication, radio or TV stations, press agencies are located in cities, without mentioning the communication means people use daily, the operations will be "transparent", instantly sent around the world.

We may assert about asymmetry, whether we talk about the "low" or the "high" one, that it is a characteristic of the rapid changes times, mainly the revolutionary changes. There were times when new species appeared. Most of them could not face the climatic changes and this determined low diversity biological periods of time. The same thing happened in the military history: the huge diversity times were followed by a relatively homogeneity.

The present era is one full of diversity and this justifies the importance we give to asymmetry, both in the grand strategy and in the military strategy. On medium and long term, asymmetry is and will be a characteristic of the armed conflicts.

For Romania and mainly for its army the distinction presented by Steven Metz is very important on theoretic and practical level. Our people had to confront imperialist armies in order to keep its continuity in its space. Those armies were superior- from weapons, fight techniques to numbers of soldiers. Therefore, we may assert the Romanian people and Army used the low asymmetry, which is the attribute of the weak and poor.

As a NATO member, Romania confronts with an historical challenge: passing from low asymmetry to the high asymmetry. By the whole reform process – that aims a robust,

THE POLITICAL MILITARY PRESENT

flexible, easy-deployable force, equipped with modern military tools, interoperable and able to fulfil the whole spectrum of missions the North Atlantic Treaty Organization is involved in – we are moving to aiming this courageous objective. The good thing is Romania will not have to face alone the asymmetric threats, but together with other members of the most powerful political-military alliance ever.

“Counter-asymmetry”

Preventing and counteracting the asymmetric threats represent issues for the contemporary military strategists.

Typically, the terrorists win when their infringements – usually minor comparing with September 11 attacks or the losses caused by classical military actions – determine overreactions from the targeted countries. Usually the regular forces act in a too hard manner that endangers the legitimacy of the political decision. On the other hand, a diminished reaction, or its lack, may be translated as a weakness or as a proof the asymmetric attack was a success. However, a low intensity reply is better than a major force action when we talk about combating the asymmetric attacks. The latter option might generate compassion or even empathy with the asymmetric aggressor, might determine its positive advertising and might remove the public opinion.

Similarly, the insurgents lose when they launch attacks that delegitimize the political cause.

The informational advantage does not mean only the ability to discover the intention of some extremist organizations to launch asymmetric strikes; the nature of the threat has to be known from many facets: reasons, motivations, capabilities, organizational charts, sets of values etc. These data and information will allow the anti-terrorist coalition to identify better the vulnerabilities, to avoid the undesirable consequences and to aim the weak points of the asymmetric enemies. It is more important to know in details the asymmetric enemies’

social-cultural profiles– real or potential – in order to understand what might discourage their actions.

In order to identify the values the asymmetric enemies appreciate and then strike them severely and effectively, a combined, multinational and consistent effort is necessary.

Prevention comprises the actions aiming the roots, causes and symptoms of the asymmetric threats. In Iraq, Afghanistan and other hot spots, Romania helps on building democratic societies. By peace support operations, within allied or coalition framework, the Romanian soldiers contribute at maintaining and consolidating stability in these areas.

Except the diplomatic approaches, prevention includes also building the necessary capabilities in order to combat the asymmetric threats, mainly training personnel. The training planning process faces real difficulties due to the new and complex threat. We believe a first difficulty consists of overcoming some mental obstacles. B.H. Liddel Hart was right when he was cynical on conservatism of the military thinking. It is high time to be realistic and admit that there are few among us – from soldiers to generals – thinking creatively of asymmetric threats. When it is about producing new ways, means, combating procedures we prefer the classical approach, learnt in military high schools.

Nevertheless, we have people able to think “outside the box”, out of the patterns, able to think as some “terrorists dressed-up in uniforms”. Special Forces soldiers are the best ones to elaborate a response strategy for discouraging the asymmetric enemies and for fighting effectively against them. That is why we have to encourage the role of the Special Forces, to stimulate their ability to implement new ideas in the military thinking, to develop tactical systems and new fight procedures.

Discouragement assumes a large spectrum of measures undertaken by a state, an alliance or by the international community in order to prove their capabilities and strong will to

respond to an aggression. According to the British thinking, nuclear weapons still represent an important mean of discouraging some major strategic military threats.

Since the beginning, the “discouragement” concept implies a threat by a nuclear response. Recently this idea has been reanalyzed, some French analysts considering such a response will have no effect on the terrorists groups. We appreciate this approach as a realistic one only when we refer to terrorist networks, like Al Qaeda, compounded of worldwide spread cells. The political concept of discouragement is still modern especially when it is about the states sponsoring the terrorism and generally when it is about the asymmetric threats.

In the actual security environment, the international community must show it is ready to adopt measures and undertake the requested actions for defending itself in order to discourage.

Mainly we refer to the military measures aiming the political, economic, military and technical means the aggressor use in order to achieve the asymmetric threat. As the British strategists pointed out, the military options have to be flexible, different, including the use of conventional weapons, in order to minimize the losses. Capturing the guilty persons and instituting legal procedures against them are items in this list of measures.

For a maximum efficiency, it is very important to extend the discouragement beyond the military dimension. Alliances and coalitions - at the international level - and governments and non-governmental agencies - at national level - may establish severe sanctions - political, financial and juridical - against the asymmetric enemies.

Constraint consists of the threat by the use of the military force in order to determine the asymmetric enemies to stop their actions. The proof of an effective military capability plays a key role. First of all, the launch of asymmetric attacks has to be made more difficult - by an effective intelligence activity and by a better protection of the objectives. The recent

informational technology includes new types of sensors and new methods of converting the data collected by sensors into usable information.

On short term, we expect Romania and its army to increase their contribution in constraining the asymmetric threats against the allied states and armies. For example, they may help at counteracting the antideployment strategy by accepting on our territory the so-called theater reconfiguration areas. They replace the traditional military bases and they are harder to strike as they have a single still infrastructure element: the landing place. All the other elements necessary for preparing the forces are mobile: they are massed only before the arrival of an aerial convoy and are spread after leaving. The campaign hospitals and maintenance facilities will also be still. The inventory and provisions required for a good functionality of theater reconfiguration area will be kept at minimal level and will be completed if necessary.

Taking into account the NATO membership status, the United States Strategic Partnership and its position in the proximity of the Middle East, Romania might be asked to place this sort of reconfiguration areas. The support we offered to the American forces before and during the Iraqi military intervention (spring of 2003) is not only a good experience but also a starting point. Under the circumstances of a real “antideployment” threat, there will be necessary some measures for protecting the theater reconfiguration areas. A complex multi-levelled anti-aircraft defence will supplement the conventional and electronic concealing. The laser-guided missiles will integrate shooting platform land-disposed with platforms located on unmanned planes that will fly-by the area. If we will benefit from technological assistance, we may add robotic systems of independent “sentinels”, sensors and shooting platforms placed in space.

The second stage consists of a political statement that would mention that a terrorist attack against the national territories of NATO member states would determine a war

THE POLITICAL MILITARY PRESENT

statement against the ones using or sponsoring terrorism. It is known the First World War, against the Austrian-Hungarian Empire, started after the attempts from Sarajevo. This sort of statements is also necessary during the campaigns. They are a warning for the terrorists and sponsor states that would intend to help the targeted terrorist organization. After September 11 attacks, President Bush consistently underlined the will of the United States to eradicate Osama Bin Laden's network. In an electoral speech, dated February 24, 2004, he pointed out: "We captured and killed many of the most important Al Qaeda's leaders and the rest of them know we are after them. There is not a single cave or hole deep enough to hide them... Our way is clear – in the next four years, we will follow our enemies and we will extend

the freedom borders".

Thirdly, just as it happened after September 11, the support of the national and international public opinion support is necessary in order to begin forceful actions against asymmetric enemies.

Disorganization. As a NATO member, Romania will be part of obstructing the capacity of international terrorist organizations to plan, organize and strike asymmetrically. Our military capabilities may be used for disorganizing terrorist activities at least in three ways. Terrorists may be isolated, by striking their informational, financial, military endowment sources. Surveillance and anti-drug operations are classic examples of a military contribution. Forbidding refers to following and preventing

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL DEZVOLTĂRII CAPABILITĂȚILOR DE APĂRARE, CERCETĂRII, ACHIZIȚIEI ȘI ARMAMENTELOR

Dr. ing. Gheorghe MATACHE
SECRETAR DE STAT ȘI ȘEF AL DEPARTAMENTULUI
PENTRU ARMAMENTE

În cadrul unei alianțe, cooperarea militară în problema înzestrării urmărește mai multe scopuri: politice, militare, economice și tehnologice. Scopul militar este cel al standardizării tehnicii militare. Dacă standardizarea nu este posibilă, trebuie să se urmărească măcar realizarea unei interoperabilități a armamentului, din motive de cooperare militară. Scopul economic poate fi reprezentat de folosirea mai eficientă a mijloacelor financiare destinate apărării. Repartizarea cheltuielilor pentru dezvoltare, împărțirea judicioasă a producției, cantitatea mare a produselor, precum și logistica și instruirea comune oferă avantaje economice. Scopul tehnologic este reprezentat de intensificarea schimbului de cunoștințe tehnico-științifice. Acest schimb reciproc de cunoștințe și experiență sporește capacitatea industriilor naționale, sistemele militare impunând cerințe tehnologice maxime.

În cadrul oricărei cooperări vor trebui analizate: considerații politice, considerații economice, nevoi de raționalizare, considerații militare, unificarea cerințelor, standardizarea, interoperabilitatea, interschimbabilitatea, compatibilitatea, forme și căi de colaborare, schimbul de informații, cumpărarea și donația de armament, acțiunile compensatorii, producțiile sub licență, dezvoltarea comună, producția în comun, organizarea colaborării etc.

Structura de bază a Ministerului Apărării Naționale care are misiunea de a transforma cerințele tehnice și operaționale ale categoriilor de forțe ale armatei în sisteme de armament și de a conduce programele majore de achiziții de tehnică militară și cercetarea științifică în domeniile sale de responsabilitate este Departamentul pentru

Armamente. Acesta reprezintă România în cadrul organismelor specifice ale NATO (Conferința directorilor naționali pentru armamente - CNAD și Organizația pentru cercetare și tehnologie - RTO), asigură armonizarea tehnică și procedurală cu aceste structuri și răspunde de politica în domeniul practicilor de achiziții de tehnică militară în plan național. Dezvoltarea în domeniul tehnologiei militare de înalt nivel este extraordinar de costisitoare. În special atunci când scopul este realizarea unei serii mici, pentru uzul unei singure națiuni, se depășesc rapid limitele eficienței economice. Unirea a două sau mai multor națiuni pentru dezvoltarea în comun a unor macrosisteme complexe (de exemplu, a unor aparate de zbor), în scopul obținerii unei producții de serie în comun, prin diviziunea muncii sau prin confecționarea separată pe plan național, a fost practică și în trecut cu succes. Din punct de vedere tehnic, acest procedeu este posibil utilizând mai multe forme manageriale:

- pentru realizarea unor proiecte militare bi-sau multinaționale, cu o națiune-pilot, numai unul dintre statele participante acționează la cererea celorlalte state membre, preluând conducerea și punând la dispoziție instalațiile naționale, personalul și capacitățile industriale. Se poate cădea de acord asupra unei participări procentuale a capacităților partenerilor. Această formă de participare permite o activitate lipsită de fricțiuni în cadrul managementului acestui proiect;

- asocierea la programe internaționale dă națiunilor participante posibilitatea de a colabora cu drepturi egale, menținând influența directă a partenerilor asupra programului. Aceasta impune totuși un grad ridicat de coordonare și necesitatea

acceptării unor compromisuri. Criteriile cele mai importante sunt următoarele:

- contractele se distribuie numai la nivel național;
- pentru luarea deciziilor este valabil principiul unanimității;
- repartizarea cheltuielilor se face după cota de participare;
- existența dreptului național de veto;
- formarea unor agenții comune este uneori doar temporară;
- asociațiile integrate se realizează prin crearea dirijată a unor asociații și firme internaționale, în scopul îmfăptuirii proiectelor.

În această viziune, Consiliul European a cerut forurilor care i se subordonează să ia măsurile necesare pentru crearea, în cursul anului 2004, a unei agenții interguvernamentale în domeniul dezvoltării capabilităților de apărare, cercetării, achiziției și armamentelor. Această agenție, care se va afla în subordinea sa și va fi deschisă participării tuturor statelor membre, va avea ca scop atât dezvoltarea capabilităților de apărare în domeniul managementului de criză, promovării și intensificării cooperării europene în domeniul armamentelor, întărirea bazei tehnologice și industriale pentru apărare europeană și crearea unei piețe europene competitive pentru echipament destinat apărării, cât și promovarea cercetării, colaborând cu activitățile de cercetare ale comunității privind coordonarea tehnologiilor strategice pentru apărare în viitor, cât și coordonarea capabilităților de securitate, întărind astfel potențialul industrial al Europei în acest domeniu.

Agenția europeană pentru armamente, cercetare și capabilități militare are rolul de a identifica cerințele operaționale, a promova măsurile necesare pentru satisfacerea acestor cerințe, a contribui la identificarea, unde este cazul, și implementarea oricărei măsuri care se impune pentru întărirea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare, de a participa la definirea politicii europene în domeniul capabilităților și armamentelor și a sprijini Consiliul privind evaluarea îmbunătățirii capabilităților militare.

Funcțiile și sarcinile de bază ale acestei agenții sunt orientate în sprijinul CFSP și al ESDP în domeniul dezvoltării capabilităților de apărare,

cercetării, achiziției și armamentelor, cu scopul de a sprijini statele membre în eforturile lor privind îmbunătățirea capabilităților de apărare europeană în domeniul managementului de criză și a susține ESDP actuală și viitoare.

Miniștrii apărării, în cadrul Consiliului, au responsabilități în fața agenției, sprijinind CFSP, ESDP și, în general, capabilitățile europene în domeniul apărării. Comitetul de politică și securitate va primi rapoarte și va acorda consultanță în problemele ce țin de CFSP și ESDP.

Directorii naționali pentru armamente vor primi rapoarte (într-un mod care urmează să fie stabilit) și își vor aduce contribuții, în limitele competenței, la pregătirea deciziilor Consiliului.

Agenția va avea funcțiuni și capabilități ce se vor roti pentru configurare operațională completă, în baza unui program ce va fi stabilit.

Procedura agenției de luare a deciziilor va trebui să fie stabilită în cadrul activității reunite de înființare a agenției, în funcție de problema care face obiectul deciziei, având în vedere prevederile Uniunii Europene.

Agenția are ca țeluri:

a. dezvoltarea capabilităților de apărare în domeniul managementului de criză, prin:

1) identificarea, împreună cu forurile Consiliului și respectând competențele lor, și utilizarea mecanismului de dezvoltare a capabilităților și a cerințelor capabilităților de apărare viitoare a Comunității Europene, în termeni cantitativi și calitativi (cuprinzând atât forțele, cât și echipamentul);

2) supravegherea, evaluarea și aprecierea, pe baza criteriilor aprobate, a angajamentelor de capacitate asumate de statele membre, prin procesul ECAP și utilizând CDM;

3) promovarea și coordonarea armonizării cerințelor militare;

4) identificarea și propunerea activităților de colaborare în domeniul operațional;

5) furnizarea de propuneri privind prioritățile financiare pentru dezvoltarea capabilităților și achizițiilor;

b. promovarea și întărirea cooperării europene în domeniul armamentelor, prin:

1) propunerea de proiecte multilaterale pentru satisfacerea cerințelor capabilităților ESDP atât prezente, cât și viitoare;

2) depunerea de eforturi pentru coordonarea programelor implementate de statele membre și pentru managementul programelor specifice de colaborare prin Organizația mixtă de cooperare în domeniul armamentelor (OCCAR) sau înțelegerilor specifice programelor bazate pe experiența OCCAR, având drept scop promovarea achizițiilor eficiente și avantajoase ca preț.

c. contribuția la identificarea și, dacă este necesar, implementarea politicii și măsurilor care au ca scop întărirea bazei tehnologice și industriale europene în domeniul apărării; sprijinirea, împreună cu Comisia, a creării unei piețe competitive europene pentru echipament de apărare, asigurarea unui impuls și cadru propice dezvoltării și armonizării regulilor și regulamentelor asociate funcționării pieței europene în domeniul apărării, în special prin aplicarea pe scară largă în UE a unei reguli și proceduri adaptate după cele negociate prin Scrisoarea de Intenție a Înțelegerii Cadru;

d. promovarea, în coroborare cu activitățile de cercetare ale comunității, a cercetării privind atingerea cerințelor capacităților pentru securitate și apărare viitoare întărind, astfel, potențialul Europei în acest domeniu, incluzând prevederile studiilor de cercetare și tehnologii (R&T) referitoare la nevoile operaționale viitoare și planificării activităților reunite de cercetare, folosind experiența dobândită de Grupul vest european pentru armamente/Organizația vest europeană pentru armamente (WEAG/WEAO), în special prin Memorandumul de Înțelegere EUROPA (EUROPA MoU).

Agenția va fi deschisă participării tuturor statelor membre ale UE. Structura Agenției este următoarea:

- un Consiliu director (SB), care este forul conducător al agenției, format din reprezentanții statelor membre UE participante, autorizați să reprezinte guvernele și un reprezentant al comisiei. Se întrunește la nivel de miniștri ai apărării sau de reprezentanți ai acestora.

- șeful agenției, care va fi Secretarul General/Înaltul Reprezentant și care va prezida întrunirile SB;

- staff, constituit din personal competent UE, selectat pe bază de competențe individuale, secondat temporar de locuitori naționali, în funcție de obiective și proiecte;

- un șef executiv, recomandat de șeful agenției și numit de SB.

Consiliul de conducere stabilește activitățile din timpul ședințelor prezidate de șeful agenției, în contextul directivelor Consiliului. Aprobă programul de lucru și bugetul.

Agenția va stabili relații externe de activitate cu elemente ale înțelegerilor/grupurilor/organizațiilor, cum ar fi L.o.I, OCCAR și WEAG/WEAO, inclusiv mecanismele R&T ale EUROPA MoU, în vederea includerii sau asimilării principiilor și practicilor acestora în timp util. Agenția va căuta modalități de a se asigura prezența membrilor non-UE ai WEAG în cadrul programelor sau proiectelor specifice.

În colaborare cu aceste înțelegeri/grupuri/organizații, agenția va respecta cadrul unic instituțional și autonomia decizională a Uniunii Europene. Agenția va respecta cerințele și restricțiile legale ale acestor înțelegeri/grupuri/organizații în decursul colaborării. Într-un spirit de sprijin reciproc între agenție și forurile NATO, în cadrul competențelor respective și a cadrului legal stabilit pentru cooperare și consultare, transparența reciprocă și dezvoltarea coerentă vor fi asigurate prin aplicarea procedurilor CDM.

În ianuarie 2004 a fost stabilită o echipă de înființare a agenției (AET). Agenția va fi creată printr-o acțiune reunită. Stadiul inițial va demara tot în acest an. Agenția va acționa ca for coordonator al ansamblului de structuri, înțelegeri și competențe. Agenția va contribui la activitățile structurilor Consiliului, inclusiv EUMC pentru managementul CDM (Mecanismul de dezvoltare capacități), la activitatea HTF (Forța pentru obiective primordiale) și la facilitarea activității decizionale privind rezultatele procesului ECAP. În acest stadiu, relațiile de activitate ale Agenției, și cadrul legal și operațional, când este necesar, vor fi stabilite în principal pentru:

-managementul proiectelor în colaborare, prin OCCAR;

-implementarea și extinderea procedurilor Scrisorii de Intenție a Înțelegerii Cadru;

-includerii și adaptării elementelor WEAG/WEAO sau asimilării principiilor și practicilor acestora.

În stadiul menționat, Agenția va fi responsabilă în special pentru integrarea aspectelor operaționale ale capacităților (scenarii, cerințe,

proiecte comune „non-materiale”) cu cele ale achiziției și dezvoltării capacităților (scenarii R&T, proiecte comune în domeniul armamentelor, programelor de management, regulilor și regulamentelor Bazei tehnologice și industriale pentru apărare europeană). În același stadiu, agenția va include și va asimila principiile și practicile elementelor relevante ale înțelegerilor/grupurilor/organizațiilor preexistente (OCCAR, L.o.I, Acord Cadru, WEAG/WEAO).

Consiliul director (SB), prezidat de șeful agenției, este forul conducător al agenției și își exercită competențele în concordanță cu instrucțiunile stabilite de Consiliu și cu activitatea desfășurată de SG/HR și PSC. Este format din reprezentanții statelor membre UE, autorizați să reprezinte guvernele, și un reprezentant al Comisiei. Se întrunește la nivel de miniștri ai apărării sau reprezentanții acestora.

Șeful agenției prezidează întrunirile acesteia și este sprijinit de staff-ul permanent. Este răspunzător de realizarea obiectivelor agenției, de organizarea și funcționarea acesteia și va raporta activitatea agenției, inclusiv deciziile SB, către Consiliu (în format GAERC, cu miniștrii apărării).

Staff-ul agenției este format din personal selectat pe baza testării competențelor individuale și este condus de către șeful executiv. Staff-ul este organizat în unități funcționale, stabilite de șeful agenției și aprobate de către SB. Staff-ul se constituie din trei surse: personal obișnuit, recrutat direct de agenție prin contracte pe termen definit, selectat din statele membre, prezente în agenție; oficialități ale comunității, acreditate de agenție pe termen limitat și pentru necesitățile unor obiective și proiecte specifice; experți naționali ai statelor membre prezente în agenție, acreditați pentru obiective și proiecte specifice. În toate cazurile, recrutarea se va realiza astfel încât să se asigure agenției serviciile unui staff cu abilități și eficiență la cel mai înalt standard și să existe o zonă geografică de recrutare cât mai largă în cadrul statelor membre prezente în agenție.

Relațiile de cooperare internațională în domeniul armamentelor reprezintă un element esențial al întăririi securității naționale, regionale și internaționale.

Prin dezvoltarea comună a Forțele Armate se poate obține o nouă dinamică a colaborării în domeniul armamentelor și, independent de

avantajele economice și tehnologice, aceasta este o cerință ce a căpătat o importanță deosebită în urmă creării, prin voință politică, de structuri multilaterale în cadrul NATO.

Premisa fundamentală pentru colaborarea eficientă a partenerilor în domeniul armamentelor este stabilirea unui necesar comun. O a doua premisă este aceea că necesarul trebuie să existe paralel și în timp și, deci, să poată fi realizat prin aceeași inițiativă, de la același nivel tehnologic. Cea de a treia condiție este satisfacerea intereselor bilaterale la participarea fiecăreia dintre industriile naționale.

În sprijinul realizării unor colaborări în domeniul armamentelor pot fi aduse următoarele argumente:

- sistemele de armamente sunt foarte complexe și tot mai costisitoare;
- perioada de timp cerută pentru dezvoltarea și producerea unui nou sistem a crescut foarte mult, încât, adesea, unele componente ale acestuia tind să se învechească sau devin ineficiente în momentul livrării la trupe;
- viteza creșterii tehnologice mărește riscul de învechire a sistemelor, dar oferă noi oportunități pentru utilizarea unei filosofii iterative de modernizare și de sisteme cu arhitecturi deschise;
- scăderea bugetelor de apărare împiedică cumpărarea de mari cantități de echipamente și sisteme noi;
- unele sisteme vechi pot rămâne sisteme de arme viabile cu îmbunătățiri modeste;
- fondurile destinate înzestrării nu vor crește spectaculos în viitorul apropiat;
- industria de apărare trebuie să-și desăvârșească procesul de restructurare și să devină un factor-cheie în procesul de achiziții pentru apărare.

Dintre problemele legate de cooperare în domeniul managementului achizițiilor și asupra cărora trebuie să se manifeste o atenție deosebită se evidențiază ca necesare:

- abordarea în relațiile internaționale a problemei achizițiilor coordonate, armonizarea conceptelor, utilizarea unui limbaj, unor cerințe și proceduri comune în practica achizițiilor militare, precum și constituirea de grupuri sau consorții ale cumpărătorilor, cu avantaje ce constau în costuri unitare reduse, calitate mai bună, siguranță

ridicată a furnizării, afaceri transparente și nediscriminatorii;

- mai mare deschidere și relații de cooperare constructive cu industria și alte firme specializate, bazate pe parteneriat și identificarea de ținte și oportunități comune, sprijinite de competiție în selecția contractorilor, pentru a se asigura utilizarea eficientă a fondurilor, împărțirea riscurilor, calitatea, mentenanța și disponibilitatea tehnicii aflate la trupe.

La baza activității de colaborare și de cercetare-dezvoltare în domeniul armamentelor stau următoarele elemente:

- cerințe comune și cerințe de capabilități pe termen lung, având priorități similare în domeniul proiectelor de cercetare și tehnologii;

- o abordare și o viziune unitare la nivel național, responsabilități clare și sprijin financiar normal;

- standardizarea, prin care se facilitează colaborarea cât mai strânsă între forțele armate

și o utilizare cât mai eficientă a capacităților de cercetare, dezvoltare și producție;

- interoperabilitatea, prin care se urmărește realizarea unei colaborări eficiente cu alte Forțe Armate;

- interșanjabilitatea, prin care se permite ca două sau mai multe elemente constructive, aparținând unor sisteme de același tip, să poată fi schimbate între ele;

- compatibilitatea, element care facilitează întrebuințarea comună a două sau mai multe grupe constructive sau părți constructive, ce sunt utilizate într-un sistem.

Structura globală și cooperarea permit țărilor membre NATO și UE să opteze pentru proiectele de echipamente și de cercetare la care doresc să participe. În același timp, se facilitează schimbul de informații cu privire la programele naționale de echipamente și la domeniile tehnice și logistice în care cooperarea poate prezenta avantaje

Revista „Impact Strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Articolele, studiile, ideile, opiniile, comentariile și propunerile dvs. pot fi trimise, spre publicare, pe adresa: Pentru revista „Impact Strategic”, Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72,

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF DEFENCE CAPABILITIES DEVELOPMENT, RESEARCH, ACQUISITION AND ARMAMENTS

Gheorghe MATACHE Ph.D. Eng.
Secretary of State and Chief of the Department for Armaments

Within an alliance, military cooperation in the area of research and procurement pursues several goals: political, military, economic and technological. The military goal is that of the military equipment standardization. If standardization cannot be achieved it has to, at least, attempt the implementation of interoperability in weapon systems. The economic goal can be represented by a more efficient use of the financial means earmarked for defence. The allotment of development expenses, the judicious division of production, the large amount of items as well as joint logistics and training are sources of real economic benefits. The technological goal is related to the extension of technological and scientific knowledge. This mutual exchange of expertise and experience enhances the capacity of national industries, as military systems impose maximum technological requirements.

Within the framework of any cooperation analysis should be directed to political and economic considerations, rationalization needs, military considerations, requirements unification, standardization, interoperability, interchangeability, compatibility, forms and ways of cooperation, the exchange of information, the purchase and donation of armaments, production under license, joint development and production, cooperation development etc.

The Armaments Department is the main structure of the Ministry of National Defence responsible for turning the technical and operational requirements of the forces into weapon systems and for running the major programmes of military equipment acquisitions and research in its field of interest. It represents Romania in the specialized NATO structures (Conference of National Armaments Directors - CNAD, and Research and Technology Organization - RTO), ensures the technical and procedural harmonization with these structures and is

responsible for the military equipment acquisition policy at national level.

Development in the field of military high technology is extremely costly. Especially when the aim is small-scale production, for the use of one nation, the limits of economic efficiency are rapidly overstepped. The joint efforts of two or more nations to develop complete macro systems (eg. aircraft) for serial production, by division of labor or items separately manufactured in one country, also represented a successful enterprise in the past. Technically, this procedure is feasible when employing several managerial approaches:

- In order to carry out bilateral or multinational military projects using a pilot nation, only one of the participant states takes action at the request of other member states, taking over the leadership and providing the national installations, the personnel and the industrial capacities. Percentage participation can be agreed upon with regard to the partners' capabilities. This kind of participation allows for a smooth dealing with the project.

- Joining international programs allows the participant nations to cooperate on equal terms, enabling partners to, directly, influence the programs. However this implies a high degree of coordination, as well as the need to accept compromises. The most important criteria are:

- Directions and contracts are given only at national level;
- Decision are taken only based on the principle of unanimity;
- Distribution of expenses is made according to participation ratio;
- The right of veto can be used;
- The setting up of some joint agencies is temporary.
- Integrated associations are established by the controlled setting up of international associations

and firms, aiming at carrying out projects.

In this respect, European Council tasked the appropriate bodies of the Council to undertake the necessary actions towards creating, in the course of 2004, an intergovernmental agency in the field of defence capabilities development, research, acquisition and armaments. This agency will aim at developing security and defence capabilities in the field of crisis management, promoting and enhancing European armaments cooperation, strengthening the European defence industrial and technological base and creating a competitive European defence equipment market, as well as promoting, in liaison with the Community's research activities where appropriate, research aimed at leadership in strategic technologies for future defence and security capabilities, thereby strengthening Europe's industrial potential in this domain.

The European Armaments, Research and Military Capabilities Agency role is to identify operational requirements, to promote measures to satisfy those requirements, to contribute to identifying and, where appropriate, implementing any measure needed to strengthen the industrial and technological base of the defence sector, to participate in defining a European capabilities and armaments policy, and to assist the Council in evaluating the improvement of military capabilities.

The basic functions and tasks of this Agency are to support CFSP and ESDP in the field of defence capabilities development, research, acquisition and armaments, with the aim to support the Member States in their effort to improve European defence capabilities in the field of crisis management and to sustain the ESDP as it stands now and develops in the future.

The Defence Ministers, within the Council, have the responsibility for the Agency, in support of the CFSP, the ESDP and European Defence Capabilities in general. The Political and Security Committee will receive reports and provide guidelines on matters falling within the CFSP and the ESDP.

The National Armaments Directors will, in a way to be defined, receive reports and contribute on issues of their competence in preparation of Council decisions.

The Agency will have evolving functions and capabilities towards its fully operational configu-

ration, following a timetable to be defined.

The decision making procedure of the Agency will have to be defined in the Joint Action establishing the Agency according to the subject matter of the decisions to be taken, reflecting the relevant EU provisions.

The Agency will aim at:

a. developing defence capabilities in the field of crisis management by:

1) identifying, in association with the appropriate Council bodies and respecting their competencies, and utilising the Capability Development Mechanism, the EU's future defence capability requirements in quantitative and qualitative terms (encompassing both forces and equipment);

2) scrutinising, assessing and evaluating against agreed criteria the capability commitments given by the Member States through the ECAP process, and utilising CDM;

3) promoting and coordinating harmonisation of military requirements;

4) identifying and proposing collaborative activities in the operational domain;

5) providing appraisals on financial priorities for capabilities development and acquisition;

b. promoting and enhancing European armaments cooperation by :

1) proposing multilateral projects to meet the ESDP capabilities requirements as they stand now and develop in the future;

2) striving for coordination of programs implemented by Member States and for management of specific cooperation programmes through the Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement (OCCAR) or specific program arrangements on the basis of OCCAR experience, aiming at promoting cost-effective and efficient procurement;

c. contributing to identifying and, if necessary, implementing policies and measures aimed at strengthening the European defence industrial and technological base; supporting the creation in liaison with Commission, as appropriate, of an internationally competitive European Defence Equipment market, providing further impulse and input to the development and harmonisation of rules and regulations affecting the European defence market, particularly by an EU wide application of rule and procedures adapted from

those negotiated in the Letter of Intent (L.o.I) Framework Agreement process;

d. promoting, in liaison with the Community's research activities where appropriate, research aimed at fulfilling future defence and security capabilities requirements and thereby strengthening Europe's industrial potential in this domain including the provision of R&T studies relevant to future operational needs and the coordination and planning of joint research activities, using the experience gained with the Western European Armaments Group/Western European Armaments Organisation (WEAG/WEAO), particularly with EUROPA Memorandum of Understanding (EUROPA MoU).

The Agency shall be open to participation by all EU Member States. The Agency's structure is the following:

- a Steering Board (SB), which is the governing body of the Agency, is composed of representatives of the participating EU Member States, authorised to commit their governments, and a representative of the Commission. It meets at the level of the Ministers of Defence or their representatives;
- the Head of the Agency, who shall be the SG/HR, and who will chair the SB meetings;
- a Staff consisting of a lean core component of standing EU personnel selected on the basis of individual capabilities, augmentable on a temporary basis by national secondees, according to specific tasks and projects;
- a Chief executive, recommended by the Head of the Agency and appointed by the SB.

The SB determines the Agency's activities during meetings chaired by the Head of the Agency, within the framework of such directives as the Council may issue to it. It also approves the Agency's programme of work and budget.

The Agency should establish close working relations with relevant elements of existing arrangements/groupings/organisations such as L.o.I, OCCAR, and WEAG/WEAO, including the R&T mechanisms of the EUROPA MoU, with a view to incorporate them or assimilate their principles and practices in due course, as appropriate. The Agency should seek ways to ensure that present non-EU members of WEAG be associated, where appropriate, with specific programmes or

projects.

In cooperating with these arrangements/groupings/organisations the Agency will respect the single institutional framework and the decision-making autonomy of the European Union. The Agency will respect the legal requirements and constraints of these arrangements/groupings/organisations in this co-operation. In a spirit of mutual reinforcement between the Agency and relevant NATO bodies, within their respective competencies and the established framework of co-operation and consultation, the reciprocal transparency and coherent development will be ensured by the application of CDM procedures.

An Agency Establishment Team (AET) was set up in January 2004. The Agency should be created by a Joint Action. The initial stage will start in the course of 2004. The Agency will act as coordinating focus for the existing network of bodies, agreements and competencies. The Agency will contribute to the work of the relevant Council bodies, including the EUMC for the management of the CDM (Capability Development Mechanism), and the work of the HTF (Headline goal Task Force), and for the facilitation of decision-making regarding the results of the ECAP process. In this stage, the Agency's working relationships, and when necessary, the legal and operational frameworks, should have been established namely for:

- the management of collaborative projects through OCCAR;
- the implementation and extension of L.o.I Framework Agreement procedures as appropriate;
- the incorporation and adaptation of the relevant WEAG/WEAO elements or the assimilation of their principles and practices as appropriate.

In this stage the Agency will be responsible in particular for the integration between the operational aspects of capabilities (scenarios, requirements, non equipment collaborative projects) and the capability acquisition and development ones (R&T scenarios, cooperative armament projects, programmes management, European Defence Industrial and Technological Base rules and regulations). In this stage the Agency will incorporate or assimilate the principles and practices of the relevant elements of pre-existing arrangements/grouping/organisations (OCCAR,

THE POLITICAL MILITARY PRESENT

L.o.I, Framework Agreement, WEAG/WEAO).

The Steering Board (SB), chaired by the Head of the Agency, is the governing body of the Agency and exercises its competencies, in accordance with the guidelines established by the Council and in coherence with the work done by the SG/HR and by the PSC. It is composed of representatives of the participating EU Member States, authorised to commit their governments, and a representative of the Commission. It meets at the level of the Ministers of Defence or their representatives.

The Head of the Agency chairs the SB meetings and is supported by the permanent staff. He/she is responsible for the achievement of the Agency's aims and for its overall organisation and functioning. The Chief Executive, who is also the Head of the permanent staff, reports to the Head of the Agency on the organizational and administrative tasks. He/she is responsible for the oversight and coordination of the functional units, ensuring the overall coherence of their work.

The Agency staff comprises personnel, selected on the basis of relevant competence and expertise, managed by the Chief Executive. The staff is structured into functional units, as directed by the Head of the Agency and approved by the SB. Staff will be obtained from three sources: normally, personnel recruited directly by the Agency under fixed-term contracts, selected from nationals of Member States participating in the Agency; Community officials seconded to the Agency for a fixed period and for specific tasks and projects or needs; national experts seconded by Member States participating in the Agency according to specific tasks and projects. In all cases, recruitment should be directed to securing for the Agency the services of staff of the highest standard of ability and efficiency, recruited on the broadest possible geographical basis among nationals of Member States participating in the Agency.

We understand that the international cooperation relationships in the field of armaments represent an essential element of strengthening national, regional and international security.

By joint development of Armed Forces it is possible to achieve a new dynamics of collaboration in the field of armaments and,

irrespective of the economic and technological advantages, this is a requirement that acquired special importance as a result of the setting up, through political will, of multilateral structures within NATO. The fundamental premise for an efficient collaboration of the partners in the field of armaments is the setting up of a joint level. A second premise is represented by the fact that the level should exist in parallel and in time and, consequently, it should be achieved by the same initiative in the same technological level. The third condition is the meeting of the bilateral interests represented by the participation of each national industry.

In support of achieving cooperation in the field of armaments the following arguments can be brought forward:

- Armament systems are very complex and increasingly expensive;
- The time required for the development and the production of a new system has increased very much, so that, often, some components tend to grow old or become inefficient at the delivery moment to troops;
- Technological growth rate increases the aging risk of the systems, but offers new opportunities for the use of an iterative modernizing philosophy and open architecture systems;
- The decrease of defence budget prevents the purchasing of big quantities of equipment and new systems;
- Some old weapon systems can stay viable by means of modest improvements;
- Appropriations for endowment will not increase dramatically in the near future;
- Defence industry has to complete the restructuring process and to become a key factor in the process of defence acquisitions.

Among the issues related to cooperation in the field of acquisition management to which an increased attention should be paid, the following come out:

- The approach in the international relationships of the issue of coordinated acquisitions, the harmonization of concepts, the use of common language, requirements and procedures in the military acquisition practice as well as the setting up of groups or consortiums of buyers, having advantages consisting of reduced unit costs, better quality, high delivery safety, transparent

THE POLITICAL MILITARY PRESENT

and non-discriminatory business;

- Greater opening and constructive cooperation relationships with the industry and other specialized companies, based on the partnership and the identification of joint targets and opportunities supported by competition in selecting the contractors, in order to secure the efficient use of funds, risk sharing, quality, maintenance and availability of the technique used by the troops.

The cooperation and research and development activities in the field of armaments are based on:

- Common requirements and LTRC, by having similar priorities in the field of R&T projects;
- National unitary approach and view, clear responsibilities and normal financial support;
- Standardization, which facilitates close cooperation among armed forces and an efficient use of the research, development capacities;
- Interoperability which ensures an efficient cooperation with other armed forces;

- Interchangeability which allows that two or more constructive elements belonging to similar systems be interchanged;

- Compatibility that facilitates joint use of two or more constructive groups or parts being used in a system.

The global structure allows NATO and EU member nations to choose equipment and research projects in which they want to be involved. At the same time, it facilitates exchange of information on equipment national programs and on the technical and logistic fields in which cooperation can have advantages for nations in particular and for NATO and EU in general.

It is clear that is necessary to improve the cooperation activities in the defence and security equipment area, management of the whole structure of the CNAD, RTO, WEAG, OCCAR and European Research Agency committees, so that it should become effective, and focused on the following fundamental issues:

PENTRU CE FEL DE RĂZBOI NE PREGĂTIM?

General dr. Mircea MUREȘAN,
comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare

Reflecții asupra unei configurații trecute

Dacă războiul va fi sau nu va fi un însoțitor permanent al omenirii rămâne de văzut. Singura certitudine este că, în toate epocile istorice, de când se cunoaște că a apărut omenirea și până azi, războiul n-a lipsit. Există teorii potrivit cărora războiul este un fel de seism social, de sistem de descărcare a energiilor acumulate, cu efecte finale pozitive pentru relansarea, în continuare, a evoluției societăților omenești, pentru progresul social. Alte teorii susțin că războiul este un accident, o catastrofă, o tragedie, soldată totdeauna cu pierderi de vieți, cu distrugerii materiale, cu stagnări și chiar reculuri dureroase pentru civilizație și cultură. Războiul este, totuși, o activitate umană. El presupune o știință a confruntării militare și, deopotrivă, o artă a acestei confruntări.

În eseul Război și civilizație, Arnold Toynbee a arătat că perfecționarea artei militare nu este dependentă de perfecționarea societății, de buna funcționare a acesteia, ci, dimpotrivă, își află seva, de regulă, în stoparea sau chiar în reculul civilizației. Civilizația ascendentă, înfloritoare nu dă naștere la războaie, ci, dimpotrivă, previne războiul. Numai criza civilizațională produce violență. Cu alte cuvinte, arta militară nu este un produs al civilizației, ci o consecință a degradării ei. Afirmatia pare paradoxală, întrucât, pe măsură ce omenirea și-a dezvoltat gândirea, cultura și mijloacele de trai, s-au perfecționat și mijloacele de ducere a războiului. Dar, fără îndoială, adevărata „probă de foc” a acestor mijloace este dată de perioadele de tensiune, de crize și conflicte, de ciocnirile de civilizații (războaiele medice, războaiele punico-romane, cruciadele, primul și al doilea război mondial), de fracturile civilizaționale, care se prezintă ca fenomene complexe de disfuncționalitate a societății omenești.

Totuși, în marea lor majoritate, războaiele nu

au fost mijloace de exterminare, iar Evul Mediu și epoca actuală o demonstrează cu prisosință. „Odinioară, victoria însemna însușirea de bunuri, de sclavi, de teritorii. Exterminările nu privesc decât anumite categorii de conflicte și nimicirea forțelor armate ale adversarului, teoretizată de Clausewitz ca fiind scopul principal al operațiilor militare, nu este în sine decât un moment al concepției totdeauna schimbătoare a războiului.”¹

Războiul, oricât de mult ne-am teme de el și l-am condamna, este un produs al societății omenești, este un fenomen politic și social foarte complex, cu cauze numeroase și determinări multiple. Din punct de vedere al științei militare, el nu poate și nu trebuie să fie privit doar ca o teroare pentru omenire, ca partea cea mai rea a tuturor lucrurilor. Războiul nu este decât o modalitate de rezolvare a unor situații conflictuale prin mijloace violente, adică un ultim mijloc de deblocare a unei situații care nu-și găsește o rezolvare pașnică. El este un produs al politicii, deci al intereselor, și ține de relațiile politice, sociale, economice și chiar culturale.

Războiul nu este un lucru în sine și nu poate fi tratat ca un lucru în sine. Deși, astăzi, uneori războiul este înțeles ca un sfârșit al politicii, el rămâne, totuși, un instrument al politicii, o continuare a politicii, sau, așa cum se vehiculează de către unii teoreticieni, o lipsă a puterii politice care să controleze această predispoziție spre război. Totdeauna angajarea militară între două entități, chiar și atunci când se produce spontan (unele conflicte armate s-au declanșat dintr-un capriciu), are ca suport o decizie, iar această decizie este politică. Războiul, ca soluție de rezolvare, prin lupta armată, a unor tensiuni, crize și conflicte, începe să fie din ce în ce mai puțin agreat de state și mai ales de populații. Deși războiul continuă să rămână o soluție, oamenii sunt din ce în ce mai mult convinși că o astfel de soluție nu este cea mai bună.

„Populațiile europene ies din Primul Război Mondial cu un sentiment de dezgust, temperat la învingători prin savoarea adesea amară a victoriei și întărit la cei învinși printr-un sentiment de dureroasă frustrare.(...) Este însă imposibil să analizăm războiul, pe plan istoric, numai după aceste criterii de sensibilitate de azi. (...) Marea mutație care s-a cristalizat în Europa în timpul Primului Război Mondial – casta ofițerilor – începe să facă loc unui sistem de recrutare mai democratic: soldații nu mai vor să fie considerați ca vite trimise la abator. De acum înainte, războiul încetează să mai fie perceput sub un singur unghi ludic: prețul său este prea mare în suferință. Viața omenească este resimțită ca fiind mult mai prețioasă ca odinioară.”²

De-a lungul timpurilor, războiul – care rămâne totdeauna un mijloc al politicii – a avut diferite aspecte. Adesea, în diferite epoci, războiul a avut un caracter ritual. Două grupuri rivale își desemnau campionii care să se lupte între ei. Acest lucru se petrecea atât în antichitate, cât și în Evul Mediu. „La azteci, imperiu războinic constituit dintr-o serie de cuceriri, scopul războiului, paralel cu creșterea tributului care îmbogățea grupul hegemonic, era mai puțin acela de a provoca victime adversarului, cât acela de a face prizonieri care vor deveni oferte în holocaust. Inamicul este învins când i-au fost luați șefii sau când i-a fost distrus templul, semn că zeii săi nu sunt atât de puternici.”³

Istoria Europei s-a fondat pe moștenirea iudeo-creștină și greco-latină. Primul adversar, din secolele al VII-lea, al VIII-lea până în secolul al XVI, este islamul. În mai puțin de un secol, islamismul cucerește jumătate din bazinul mediteranean, care era în cea mai mare parte elenizat, romanizat și creștinizat, și atinge Peninsula Iberică. Începe în 1085, prin luarea cetății Toledo, și se încheie în 1492. Urmează o expansiune a musulmanilor, din secolul al XIV-lea până în secolul al XVI-lea. Rând pe rând, cad Kosovo în 1389, Nicopole în 1396, Mohacs în 1526, iar în 1525 turcii asediază Viena. Acest mare oraș din inima Europei, Viena, va fi din nou asediat în 1683 și salvat prin intervenția polonezului Jan Sobieski.

Stăpânirea otomană se va încheia treptat, începând cu 1831, când Grecia își declară independența, cu războiul ruso-turc din 1877-1878 și cu cele balcanice din 1911-1913. În

perioadele acestea, au loc confruntări și confluențe culturale, schimburi și transmutări de populații, care au marcat profund nu numai Balcanii, Marea Egee și Marea Mediterană, ci întregul continent european.

S-a crezut multă vreme că antagonismul fundamental, cel care a generat atâtea confruntări, ar fi fost între puterile maritime și cele continentale. Fără a se neglija acest aspect, care este foarte important pentru anumite perioade ale conflictualității mondiale și regionale, trebuie spus că lucrurile sunt mult mai complicate și mai complexe. Lumea nu s-a mișcat numai pe mare, ci și pe uscat. Mai mult, după cunoștințele actuale, se pare că marile mișcări de populații au avut loc pe uscat, și nu pe mare⁴, iar exemplele cunoscute până acum confirmă această ipoteză.

În această viziune, „antagonismul fundamental al secolului al IV-lea î.e.n. până în secolul al XIV-lea e.n., la scara continentului euro-asiatic, este cel între nomazi și sedentari.”⁵

Hunii hărțuiesc China chiar înainte de dinastia Han, numeroase alte popoare migratoare, de la goți la mongoli și popoarele turcice, hărțuiesc continuu Europa. Există un nucleu perturbator, un foaier generator de mișcare populațională care s-a aflat odinioară în Asia Centrală, iar în zilele noastre, în Asia Centrală și Sud-Estică, dar sub o cu totul altă formă. Sciții, hunii, avarii, ungurii, turcii, mongolii au făcut ravagii pe necuprinsurile eurasiatice. Interesant este că toți erau călăreți desăvârșiți și foarte buni arcași. De aceea, influența lor asupra artei militare s-a făcut serios simțită. Ei sunt, de fapt, cei care au impus confruntării militare spiritul activ, ofensiv, în care predomină mișcarea, rapiditatea acțiunii și suplețea dispozitivelor. De fapt ei, nomazii, au creat, în spațiul societății omenești, războiul, războiul de mișcare, bazat pe acțiuni rapide și surprinzătoare.

Pe stepele central-asiatice, unde s-au născut, ei își desfășurau nestingheriți forțele, își potoleau setea de mișcare, hălăduind în copitele cailor întinsurile nesfârșite. Spiritualitatea acestor populații nu s-a format în respect față de spațiul vertical, de verticalitatea spațiului plin, pentru că un astfel de spațiu nu exista acolo, ci sub presiunea întinsului arid, a liniei fugitive a orizontului, a unui spațiu plat și gol, adesea frecventat de fata morgana, copleșitor de întins și copleșitor de gol, dezolant și primitiv, pe care numai goana calului

il putea umple și căruia numai setea de mișcare îi putea atenua presiunea teribilă și nuditatea. Era un spațiu care te îndemna să treci dincolo de el, care îți impunea fuga, mișcarea, nomadismul ca mod de viață, ca sens al supraviețuirii.

Acest spațiu se întindea din zona Mării Caspice până în îndepărtata Manciuurie. El este, deopotrivă, un focar generator de mișcare și un pivot al lumii eurasiatice, care, timp de două milenii, afectează China, până la dinastia Ming. Acest spațiu perturbator exercită o presiune foarte mare, îndeosebi asupra Persiei. Este vorba de invaziile succesive ale turcilor și mongolilor. Bizanțul, Carpații și zona Balcanilor au fost și ele afectate de invaziile succesive ale goților, vizigoților, hunilor, volgarilor și maghiarilor.

Spațiile sedentare ale antichității sunt China, India, Persia (până la războaiele medice), Mesopotamia, Asia Mică, Egiptul, Grecia, Palestina, Siria, Italia, Tracia și Dacia. Aceste civilizații sedentare s-au format în jurul fluviilor, în depresiuni și zone montane cu o climă prielnică, în oaze și, în general, în ținuturi bogate în resurse. În cele din urmă, în conflictul nomazi – sedentari, au învins sedentarii. Victoria lor constă în faptul că aproape toate aceste civilizații și popoare și-au păstrat, de-a lungul mileniilor, cea mai mare parte din teritoriile lor, limba și obiceiurile, ba, mai mult, au influențat cultura nomazilor și chiar i-au asimilat sau sedentarizat.

De-a lungul secolelor și mileniilor, confruntarea se va continua și se va diversifica, se va extinde și va cunoaște o puternică expansiune în interior, concomitent cu accentuarea procesului de formare a unor entități civilizaționale, economice și culturale. Filosofia ei este complexă, cunoaște foarte multe ramificații, modulându-se pe sistemele politice, economice și sociale, pe procesele specifice societății omenești.

Era nucleară și cea electronică vor aduce mutații substanțiale în arta militară, dar nu-i vor schimba nici esența și nici spiritul.

Ceea ce este însă important în arta militară se pare că ține, pe de o parte, de o anumită continuitate în spațiul și spiritul acesteia și, pe de altă parte, de ciclicitatea strategică a filosofiei războiului. Cu alte cuvinte, o epocă istorică nu preia pur și simplu războiul, ca practică și teorie, ca fenomen politic și social, de la epoca precedentă și îl duce mai departe, ci îl preia

ciclic și critic, repetând și corectând fazele prin care trece acesta. O epocă, spre sfârșitul ei, transformă războiul într-o formă de confruntare atât de violentă, încât el devine insuportabil sau, în configurația respectivă, chiar imposibil. Așa s-a întâmplat cu antichitatea, care, spre sfârșitul ei, a folosit războiul pentru exterminarea armatelor învinse. Evul Mediu se caracterizează prin folosirea descurajării și asediului ca modalități de obținere a victoriei, pe cât posibil, fără luptă sau cu lupte simbolice, dar, către sfârșitul lui, violența revine. Epoca Modernă și Contemporană se încheie cu dezastrele provocate de cele două războaie mondiale și folosirea armei nucleare, iar Epoca Informațională începe cu politicile și strategiile de gestionare a crizelor și cu războiul antiterorist.

Realități și tendințe

În momentul de față, se manifestă cel puțin două tendințe divergente și, în același timp, complementare în ceea ce privește filosofia și fizionomia războiului:

1. considerarea în continuare a războiului ca fiind o înfruntare militară între două sau mai multe entități grupate în tabere beligerante, cu scopul de a impune, una celeilalte, voința, prin lupta armată desfășurată în unul sau mai multe teatre de operații;

2. considerarea războiului ca o înfruntare complexă (informațională, politică, economică, culturală, militară) între grupări flexibile (statale, non-statale, alianțe, coaliții etc.), cu scopuri și obiective diversificate, complementare sau opuse, exclusiviste sau doar contradictorii, în funcție de interese și grupări de forțe, cum ar fi:

- cucerirea și menținerea inițiativei strategice, îndeosebi în domeniul informației și sistemelor de lovire;

- realizarea dominanței forței dreptului, controlul și gestionarea crizelor, stabilizarea zonelor tensionate, construirea și chiar impunerea unei anumite ordini a lumii, bazată pe valorile democratice și eradicarea cauzelor conflictualității patogene, concomitent cu protecția mediului și a vieții;

- producerea de disensiuni, menținerea stării de confuzie, crearea unei beligeranțe continue și difuze, profitabile pentru grupările și rețelele criminale transfrontaliere, non-statale, teroriste

și anticivili-zaționale;

- controlul economic, politic și informațional al unor regiuni, zone și chiar al întregii planete;
- controlul resurselor energetice;
- controlul ciberspațiului, al spațiului virtual și spațiului cosmic etc.

Iată doar câteva din coordonatele care țin de politica războiului și configurează sfera conflictuală, spațiul, mediul și chiar tipul de confruntare. Războiul viitorului se anunță a avea o arie foarte extinsă, depășind cu mult sfera confruntării armate violente din teatru, sau, mai exact, extinzând și flexibilizând teatrul de operații, astfel încât, în cele din urmă, se pare că nu va mai rămâne aproape nimic din ceea ce s-a înțeles secole de-a rândul prin fenomenul război. Până la o asemenea etapă, drumul este însă foarte lung, iar probabilitatea diseminării sau diluării războiului în dialectica ontologiei existenței sociale este și ea minimă.

În general, națiunile nu atacă alte națiuni doar în scop de expansiune teritorială, pentru a subordona resurse și populație. În primul rând, se urmărește prezervarea propriului interes și teritoriu, a modului specific de viață, prin descurajarea agresiunii și, în al doilea rând, păstrarea stabilității regionale, deci a relațiilor de piață. Majoritatea războaielor au fost purtate pentru a convinge liderii adversarului să facă ceea ce nu ar accepta cu alte mijloace, deci, să renunțe la obiectivele și interesele politice (și de altă natură) proprii.

Mileniile de confruntări militare n-au schimbat până acum esența războiului și, posibil, nici de acum înainte, nu o vor schimba. Ceea ce s-a schimbat însă mereu – dar totdeauna în spațiul dialecticii de confruntare, nu în afara acestuia – au fost doctrinele și conceptele, mijloacele de ducere a războiului și, corespunzător lor, forțele. De aceea, când vorbim de războiul viitorului, nu ne referim neapărat la prezența sau absența acestei conflagrații în viața societății omeneste, ci la forțele și mijloacele care vor pune în operă conceptul de război, la sistemul de angajare, la amploarea spațio-temporală a acțiunilor și operațiilor, la caracteristicile acestora, la efecte și, bineînțeles, la consecințe.

Direcțiile în care a evoluat strategia războiului au fost totdeauna interdependente și dependente de dezvoltarea economică, de tehnologie, de

informație, de opțiunea politică și de situația internațională. S-a creat astfel un fel de model în spirală în care factorii politici, economici, culturali, sociali, informaționali și militari, interni și internaționali, s-au ordonat ca într-o catenă spiralată tip ADN, această așezare definind tipul de război, caracterul acestuia, predominanța unuia sau altuia dintre factori, condiționările și determinările de tot felul. De aceea, a studia fenomenul război, în complexitatea determinărilor sale, presupune a înțelege acest model generativ, a analiza condiții- onările și determinările, atât în totalitatea lor, cât și în specificitatea lor.

În secolele trecute, această analiză se rezuma la o simplă descriere a evenimentelor și a determinărilor după modelul jocurilor strategice cu sumă nulă, potrivit cărora totdeauna trebuia să existe unul care câștigă și altul care pierde. Această proiecție este însă limitativă și se bazează pe o logică bivalentă „da-nu”, care nu corespunde însă realității, întrucât, se știe, între da și nu există o infinitate de posibilități. O confirmă realitatea istorică a tuturor confruntărilor de tip militar. Concluzia care se desprinde de aici este aceea că nici un război nu a rezolvat vreodată pe deplin și în totalitate problemele care l-au cauzat. Totdeauna, în urma unui conflict militar, ambele părți au câștigat și au pierdut nu doar în proporții complementare (ce a pierdut unul a câștigat celălalt), ci și nuanțat, complex. Astfel de analize profunde, detaliate au arătat că, adesea, câștigul include un procentaj substanțial de pierderi, iar pierderea nu este lipsită de un oarecare câștig.

Progresele din matematică, din fizică, din științele sociale și din cele politice, din psihologie și sociologie au influențat nu numai teoria economică, ci și polemologia. De câteva decenii încoace, teoria jocurilor strategice cu sumă nulă este înlocuită din ce în ce mai mult cu teoria haosului, potrivit căreia evoluția unui fenomen depinde în mare măsură de variația condițiilor inițiale, de condițiile de mediu și de comportamentul sistemului în bifurcații. Singura certitudine în domeniul acestei teorii este că nimic nu este și nu poate fi foarte sigur pe lumea aceasta. Determinismul de tip mecanicist, care a guvernat omenirea de la Renaștere până către sfârșitul secolului al XX-lea, este înlocuit sau completat printr-un determinism dinamic complex, potrivit căruia nu realitatea urmează ecuațiile rigide,

simpliste, preconcepute, ci ecuațiile trebuie să se modeleze după complexitatea vieții și să modeleze perspectiva ei. Recentă revoluție din domeniul militar probează cu prisosință acest adevăr.

Război și războaie

Dacă avem în vedere tot ce ține de fenomenul război, putem desprinde o concluzie dramatică: războiul pare a fi permanent, în timp ce pacea, ca echilibru strategic între forțele care se confruntă, este trecătoare, temătoare și relativă. Acesta este adevărul, chiar dacă el nu pare nici încurajator, nici acceptabil, nici suportabil. Desigur, războiul nu trebuie confundat cu dinamica realității, cu lupta contrariilor, cu Eul divizibil, care, așa cum spunea Fichte, se opune totdeauna non-Eului divizibil, întrucât una este războiul și alta lupta vieții, a devenirii. Războiul este un act violent, o criză dusă la extrem, o trecere peste un prag-limită, o revărsare peste margini. Război înseamnă violență. Violență conștientă, gândită, elaborată, condiționată și asumată. Violență pentru a distruge, a impune, a supune dar și pentru a viețui și supraviețui.

Războiul poartă amprenta caracteristicilor epocii în care are loc, a situației conflictuale, a modului în care apar și evoluează crizele, a bătăliilor care se duc în sfera intereselor politice, economice, teritoriale, culturale și de altă natură. Această esență a războiului nu se schimbă. Totdeauna cei care studiază fenomenul război și cei care se pregătesc pentru a-l duce trebuie să țină seama de această realitate. Ei nu pot eluda forma clasică a acestei confruntări, cauzele care o generează, natura entităților care se confruntă, fizionomia și filosofia beligeranței.

Așadar, războiul, în viziune clasică, definit ca o confruntare violentă între două entități, nu poate dispărea. La ora actuală, peste 50 de țări se află într-un astfel de război (pentru teritoriu, pentru avantaje economice, din motive religioase sau etnice, ca urmare a unor fantasmă ale istoriei etc.), iar concluziile care se desprind de aici nu arată că viitorul apropiat va fi altfel.

Totuși, fără a se renunța la strategiile potrivit cărora o țară se apără la frontierele ei, lumea își pune astăzi, în ceea ce privește războiul, și altfel de întrebări, întrucât există și altfel de provocări –

mult mai grave și mai greu de gestionat –, care pun în pericol nu doar frontierele, ci însăși civilizația planetei. Este timpul în care o țară, o civilizație, o entitate nu se mai apără numai la frontierele ei, ci în întreg spațiul planetar, acționând, împreună cu alte țări, într-o comunitate reală de interese, de politici și chiar de forță, asupra cauzelor, a zonelor și centrelor perturbatoare, a focarelor de tensiuni și conflicte, a forțelor și mijloacelor care se află înapoia cortinei, disimulate într-un spațiu fizic aparent liniștit, stabil și transparent.

În aceste condiții, războiul stat contra stat, țară contra țară, devine din ce în ce mai puțin posibil (deși nu dispăre), întrucât toate entitățile statale și civilizaționale se află în dialog, colaborează și au tot interesul să prevină o confruntare între forțe și mijloace care se pot distruge reciproc, fără a rezolva vreuna dintre marile probleme ale omenirii.

După cum se observă, statele acționează din ce în ce mai mult împreună, în alianțe și alianțe, pentru rezolvarea (și prin forță) a unor diferende care afectează comunitatea internațională, împotriva unor rețele ce amenință valorile democratice ale planetei, deci ale tuturor statelor, structurile economice, culturale și informaționale (care sunt deja globalizate, deci ale tuturor) și configurează viitorul economic și social al planetei. Bazele de opoziție ale unui stat contra altui stat s-au restrâns foarte mult și, probabil, către sfârșitul acestui secol, vor dispărea, în timp ce vulnerabilitățile și amenințările non-statale, care vin din decalajele economice foarte mari între regiuni geografice, din proliferarea sărăciei, din extremismul etnic și religios, din zona rețelelor traficantilor, crimei, răului planetei se vor amplifica.

Apare deci un nou tip de război – războiul împotriva răului –, care nu poate fi dus decât de civilizație împotriva non-civilizației, de societate împotriva forțelor care o macină și o distrug, de state, organisme internaționale, alianțe și alianțe împotriva rețelelor teroriste, traficantilor de droguri, criminalității economice, financiare și sociale internaționale, a totalitarismului, extremismului, fundamentalismului de toate tipurile și altor amenințări care constituie, de cele mai multe ori, partea nevăzută a aisbergului.

Societatea de tip informațional, care debutează odată cu începutul mileniului, cunoaște noi

vulnerabilități și noi amenințări care pot fi grupate în câteva categorii importante:

- vulnerabilități și amenințări ce țin de fizionomia ciberspățiului și a spațiului virtual;
- vulnerabilități și amenințări din spectrul tehnologiei înalte și tehnologiei informației;
- vulnerabilități și riscuri care sunt produse de experimentele și acțiunile desfășurate în ionosferă și în Cosmos;
- vulnerabilități și amenințări rezultate din proliferarea în continuare a armelor de distrugere în masă, a mijloacelor radiologice, chimice, biologice;
- vulnerabilități și amenințări care vin din dezvoltarea rețelelor teroriste, a fundamentalismului religios, a traficantilor, crimei organizate și economiei subterane;
- vulnerabilități și amenințări cauzate de decalajele economice;
- vulnerabilități și amenințări provenind din spațiul asimetric;
- vulnerabilități și amenințări genetice.

Toate acestea nu pot fi puse sub control, întrucât sunt fluide, au determinări multiple și dezvoltări nelineare. Desigur, prima grijă a lumii va fi în continuare reducerea propriilor vulnerabilități, prin securizarea sistemelor și realizarea unor structuri de protecție pe măsură. Este însă posibil ca tensiunile și crizele legate de aceste vulnerabilități și amenințări, dar și de altele, greu de prevăzut în acest moment, să se degradeze în confruntări violente, în război. Considerăm că omenirea trebuie să se pregătească în mod serios pentru noile tipuri de confruntări, care nu sunt altceva decât forme de manifestare ale unui război pe care, vrem nu vrem, trebuie să-l numim continuu, permanent, întrucât ține de însăși condiția umană.

Acest război este o reuniune a războiului clasic, bine cunoscut, stat contra stat, armată contra armată, cu războiul asimetric, dus în rețele, în forme dintre cele mai complexe și mai neașteptate. Războiul viitorului pare să se înscrie într-un spectru foarte larg de acțiuni și reacții, într-un spațiu multidimensional pe care se definesc, între altele, și următoarele tipuri de războaie:

- războiul informațional;
- războiul cibernetic;
- războiul psihologic;
- războiul mediatic;

- războiul economic;
- războiul cosmic;
- războiul cultural;
- războiul genetic;
- războiul geofizic;
- războiul purtat prin mijloace militare.

Războiul informațional este, fără nici o îndoială, un război continuu, dus în spectrul informației. Datorită faptului că informația deja s-a globalizat, iar suportul genezei și circulației acesteia este constituit dintr-o rețea foarte complexă, mai exact, dintr-un sistem de sisteme de rețele complexe, se poate trage concluzia că războiul informațional este un război în rețea, dus în spațiul informației, pentru informație, vizând dominanța informațională și, evident, manipularea informațională. Acest lucru nu este nou. Manipularea informației s-a efectuat întotdeauna, de la Sun Tzî încoace. Ceea ce este nou în acest tip de război se referă la predominanța informațională, la capacitatea senzorilor de informație de a ține sub supraveghere întreaga planetă, de a „vedea” absolut totul, din măruntaiele planetei până în profunzimile Cosmosului. Războiul informațional este, deopotrivă, un război fizic, prin care se vizează distrugerea senzorilor de informație și a canalelor de comunicație ale adversarului, și un război în spațiul virtual, care vizează supremația informațională. Cine stăpânește informația stăpânește totul. Voința nu se poate impune decât în condițiile în care s-a realizat supremația informațională. Dintre principiile care stau la baza strategiei războiului informațional, cele mai importante ni se par a fi următoarele:

- principiul dominanței informaționale;
- principiul protecției informaționale;
- principiul continuității informaționale;
- principiul IT.

Războiul cibernetic este strict legat de războiul informațional și reprezintă o formă concretă, particularizată a acestuia. Războiul cibernetic nu trebuie confundat cu acțiunea hackerilor. El se compune dintr-un sistem de acțiuni care vizează îndeosebi perturbarea, prin toate mijloacele, a rețelelor informaționale adverse, protecția celor proprii, dezinformarea adversarului și intoxicarea informațională a acestuia, „orbirea” lui. Principiile

strategiei acestui tip de război constau în:

- principiul creării haosului informațional;
- principiul distrugerii surselor, rețelelor și purtătorilor de informații;
- principiul diversiunii informaționale;
- principiul manevrei informaționale.

Războiul psihologic este o altă formă a războiului continuu. El folosește strategii de influențare psihologică, de descurajare, înfricoșare, deturnare și diversiune. Acest război se duce prin media, prin rețele special create în acest sens, prin rețelele deja existente, îndeosebi prin canalele de televiziune și Internet, dar și prin mijloace fizice. Există arme cu efect psihologic, muniții psihologice, substanțe, care se întrebuițează în acest scop etc. Trebuie să distingem între războiul psihologic permanent (care se desfășoară în mediul economic, politic, social, cultural etc., și care urmărește scopuri și obiective ce țin de descurajarea adversarului, de înspăimân-tarea lui, vizând crearea unor stări de anxietate, de angoasă etc.) și acțiunile psihologice militare, ca forme ale luptei armate, duse în teatru. A existat din toate timpurile o formă sau o componentă psihologică a războiului; adevăratul război psihologic a apărut odată cu dezvoltarea mijloacelor de comunicare, a amplificării canalelor și rețelelor de informații. El va atinge apogeul în societatea de tip informațional și va continua să producă efecte extrem de importante și greu de contracarat, dintre care cele mai importante sunt următoarele: influențarea, anihilarea, descurajarea, deformarea informației și a realității, impresionarea, înspăimân-tarea, dominarea psihologică, schimbarea comporta-mentului, distrugerea.

În teatru de operații, și în afara acestuia, se desfășoară acțiuni și operații psihologice de mare importanță (psyops), care încep să aibă din ce în ce mai mult o valoare strategică cu totul deosebită. Credem că este momentul să vorbim de războiul politico-informațional nu numai ca o contopire a celor două domenii, ci ca o modalitate de atingere a scopurilor.

Războiul mediatic este, alături de cel informațional (sau în cadrul acestuia), cea mai concretă formă a războiului continuu. N-ar trebui să fie așa, întrucât media nu sunt instrumente, mijloace sau forțe de război, ci purtători de

informație, de adevăr. Totuși, se știe foarte bine că, nolens-volens, războiul mediatic este o realitate a zilelor noastre. Mijloacele de informare în masă participă la psyops, la manipularea și dezinformarea opiniei publice și chiar a factorilor de decizie. Media se ocupă de absolut toate problemele, de la cele economice la cele militare, de la cele sociale la cele individuale. Nimic nu scapă, nimic nu rămâne în afara comentariilor și proiecției de imagine pe care o realizează aceste mijloace. Deși presa, sub toate formele și structurile ei, de la cea scrisă la cea audiovizuală, este considerată „câinele de pază al democrației”, acest câine latră totdeauna în favoarea stăpânului, adică a celui care plătește sau a celui care folosește această forță imensă pentru a-și realiza scopurile, obiectivele și interesele. Totdeauna media se va lupta între funcția ei socială și informațională benefică și absolut necesară, pusă în slujba adevărului, și interesele celor care o folosesc ca mijloc principal al războiului continuu. Principiile războiului mediatic vizează, pe de o parte, consolidarea forței morale a structurilor proprii, cultivarea încrederii în economie, în structurile politice și în trupele proprii și, pe de altă parte, descurajarea și chiar înfricoșarea adversarului și obținerea sprijinului populației. Media înseamnă putere. O minciună poate fi transformată în adevăr și invers, pentru că auditoriul nu are posibilitatea să verifice cele receptate, deci rămâne cu percepția a ceea ce i se transmite.

Războiul economic reprezintă faza economică post-concurențială, adică trecerea unui prag în care concurența se transformă în criză și criza în conflict. Războiul economic este, deci, omniprezent, cel puțin în una dintre formele sau etapele sale, de la concurență la conflict. El cunoaște trei etape importante:

- etapa concurențelor, crizelor și conflictelor între entități economice statale;
- etapa concurențelor, crizelor și conflictelor din procesul de realizare a globalizării economice și informaționale;
- etapa conflictelor dintre economia globală și economia subterană.

Războiul economic a existat dintotdeauna. Arta războiului a lui Sun Tzî și Arthashastra a lui Kautilya, codul lui Hammurappi și aproape toate doctrinele artei militare medievale, moderne și

contemporane conțin aspecte ale acestui tip de război. În timpul Războiului Rece, Statele Unite ale Americii au aplicat o strategie de îndiguire împotriva colosului sovietic, care este, în esența ei, o strategie a războiului economic. Acest tip de război presupune o beligeranță complexă și strategii multiple. Cele mai multe dintre aceste strategii sunt indirecte, trec prin componenta politică și, mai ales, prin cea financiară și vizează cucerirea piețelor și dominanța în spațiul resurselor. De fapt, toate marile bătălii ale lumii sunt bătălii pentru resurse. Acest război apelează la principii dinamice, situate totdeauna la confluența de interese, care implică factorul politic și strategii pe termen lung. Între principiile acestui tip de război, pe un loc central se situează principiul sinergiei economic-financiare, principiul flexibilității economice, principiul dominanței și principiul high tech.

Războiul cosmic nu este totuna cu bătălia pentru cucerirea Cosmosului. Acest tip de război presupune o extindere nelimitată, verticală, în spațiul cosmic, a teatrelor de confruntare și a mijloacelor de confruntare în plan informațional, mediatic, economic și militar. În Cosmos sunt amplasați senzori de informație, sisteme de informație-supraveghere-recunoaștere, sisteme GPS și alte mijloace care facilitează folosirea nelimitată a acestui spațiu în confruntarea planetară, dar și în cooperarea planetară. Sistemul parteneriatelor strategice va aduce din ce în ce mai mult spațiul cosmic în folosul societății de tip informațional, al structurilor de drept, al democrației și ordinii normale a lumii. Deocamdată, rețelele teroriste, crima organizată și structurile antidemocratice nu au acces în acest spațiu. De aici nu rezultă însă că astfel de forțe nu vor putea folosi spațiul cosmic în bătălia pentru putere. Numărul țărilor care vor avea acces în spațiul cosmic va crește, interesele se vor diversifica, posibilitățile de acțiune informațională, psihologică, geofizică și militară se vor amplifica. Această perspectivă are cel puțin două implicații contradictorii și, în același timp, complementare: creșterea vulnerabilităților societății viitoare și descurajarea războiului și a altor acțiuni, datorită cunoscutului principiu acțiune-reacție.

Războiul „cultural” nu este un război al

valorilor, întrucât valorile nu intră niciodată în conflict. Războiul cultural, departe de a reprezenta ceea ce Samuel P. Huntington definea ca război al civilizațiilor, este o confruntare pe piața culturală, care este o formă a războiului economic, dar care are și alte aspecte oarecum diferite de politica producției culturale. Aceasta vizează dominanța culturală, adică punerea arbitrară a valorilor în opoziție și crearea unor ierarhii și unor suporturi care să justifice alte acțiuni. Acest tip de război este folosit din ce în ce mai mult ca expresie a conflictului etnic sau religios, a intoleranței etnice și religioase, a extremismului și fundamentalismului, care sunt forme ale războiului asimetric.

Războiul geofizic constă într-un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, în scopul realizării unor obiective importante, între care se situează și distrugerea potențialului și resurselor adversarului. Este un război care se supune atât unei strategii directe, cât mai ales unor strategii indirecte. Formele concrete ale războiului geofizic ar putea fi următoarele:

- provocarea unor fenomene (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanșe etc.) care să afecteze grav teritoriul inamicului și, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme de arme, îndeosebi strategice, depozite și resurse;
- modificarea compoziției aerului, apei și altor elemente, pe suprafețe întinse, care să provoace pierderi imense sau să genereze o succesiune de fenomene distrugătoare;
- modificări ale stratului de ozon sau ale ionosferei care să afecteze grav un anumit teritoriu;
- acțiuni (explozii termonucleare, stimularea erupției unor vulcani etc.) care să producă modificări ale mediului, creșterea catastrofală a nivelului apelor, inundații și chiar cutremure de pământ, și pe alte baze decât cele ale fricțiunilor de falie;
- modificări grave ale mediului marin;
- acțiuni punctiforme asupra unor regiuni din zone polare, ecuatoriale sau cu hidrocarburi, care să genereze fenomene distrugătoare;

- acțiuni climatice.

Războiul genetic este, într-un fel, o formă asimetrică a războiului continuu. Un astfel de război nu are o strategie sau o doctrină. Se întrevide doar posibilitatea apariției și a unui astfel de război. Unele aspecte care țin de acesta se manifestă și în prezent, sub forma războiului biologic sau a celui dominat de armele de distrugere în masă. Aici nu este însă vorba de folosirea unor arme cunoscute, ci de o nouă armă – arma genetică. Acum, în preocupările specialiștilor, se află, sub forma unor instrumente de ameliorare genetică a speciilor, o mulțime de metodologii și de produse obținute prin inginerie genetică, prin clonare. Unele dintre acestea sunt cu totul deosebite, altele sunt mutanți. Războiul genetic se va duce, probabil, în următoarele coordonate: obținerea, prin mijloace genetice, a unor performanțe ieșite din comun în ceea ce privește calitățile luptătorilor; crearea de mutanți; crearea unor sisteme de influențare, prin mijloace genetice, a comportamentului unor populații; apariția și proliferarea terorismului genetic.

Formele războiului vor fi, desigur, mult mai numeroase, în viitor. Nu confruntarea armată – care va fi din ce în ce mai mult pusă sub control și mai restrânsă – se profilează ca fiind cea mai periculoasă, ci noile tipuri de confruntări, în general, diversificate, intempestive, surprinzătoare și asimetrice, din care nu lipsește, desigur, un anumit tip de confruntare armată.

Războiul purtat prin mijloace militare pare a fi din ce în ce mai mult adiacent acestor tipuri de războaie, ultima soluție sau o soluție complementară. Dacă derularea unui astfel de război va avea loc în teatre de operații (și ele flexibile și din ce în ce mai greu de diferențiat, de localizat și de izolat), acțiunile și presiunile prin mijloace militare, desfășurate și exercitate de comunitatea internațională, de Alianța Nord-Atlantică vor deveni omniprezente și omnipotente. Armatele vor sluji din ce în ce mai mult voința comunității, vor apăra binele omenirii. Ele vor fi forța de lovire a structurilor violente care amenință stabilitatea, democrația și progresul, indiferent unde s-ar afla acestea.

Există, la ora actuală, o singură forță care

poate gestiona crizele și tensiunile. Această forță este, fără îndoială, NATO. La summit-ul de la Washington din 1999, noul concept strategic al Alianței, elaborat la summit-ul de la Roma din 1991, s-a îmbogățit, între altele, cu sublinierea necesității de a se acționa, pentru gestionarea crizelor și conflictelor, în cadrul noului mediu strategic, și în afara ariei Alianței. O astfel de extindere este absolut necesară, în condițiile proliferării terorismului și amenințărilor asimetrice. După numai doi ani, la 11 septembrie 2001, atacurile teroriste asupra Statelor Unite ale Americii au arătat că o astfel de măsură de extindere a competențelor și responsabilităților NATO era absolut necesară.

Acțiunile militare post-conflict

Războiul nu se mai prezintă doar ca o ruptură strategică dramatică și, adesea, accidentală, ci ca un fenomen controlat tot mai mult de comunitatea internațională. De aceea, un mare rol în gestionarea tensiunilor și crizelor care pot degenera în conflict armat sau care urmează conflictului armat îl au acțiunile militare post-conflict. Există o mulțime de situații de trecere de la acțiunile specifice războiului la acțiuni militare post-conflict, care depind de condițiile concrete, de forțele angajate, de implicarea zonală și internațională etc. Cert este că războiul și acțiunile post-război nu mai sunt doar atribute ale părților angajate, ci și responsabilități ale comunității internaționale, ale marilor puteri, ale Alianțelor și organismelor internaționale.

Este de amintit ceea ce scria Raymond Aron: „Dacă strategia are o finalitate, ea ar putea fi numită într-un singur cuvânt – pace. Finalitatea unei strategii sau a ducerii războiului este pacea, nu victoria militară, chiar dacă fiecare dintre beligeranți dorește o pace diferită, ori concepe pacea în termeni diferiți.”⁶

Perioadele de după război și dintre războaie sunt, uneori, mai dificile decât războiul însuși. Ele se caracterizează prin:

- stare de confuzie specifică perioadelor nici pace, nici război;
- stabilirea versiunii de pace;
- persistența unor focare de criză care se autoactivează și creează numeroase probleme;
- recrudescența amenințărilor neconvenționale,

asimetrice, îndeosebi din spectrul terorismului, infracționalității, traficului de droguri și criminalității organizate;

- menținerea unui grad sporit de insecuritate socială și individuală;

- lipsa sau insuficiența mijloacelor de trai și a bunurilor elementare pentru populația din zonă;

- distrugerii de infrastructuri și sisteme vitale greu recuperabile;

- lipsa unor instituții politice și democratice care să funcționeze coerent;

- necesitatea repunerii pe rol și consolidării principalelor instituții ale administrației, ordinii publice, învățământului, sănătății și culturii;

- moralul scăzut al populației afectate de război (conflict) sau de modificările impuse de ocupant, de noua administrație sau de lipsa acesteia;

- spiritul de umilință, de răzbunare sau de revanșă;

- degradarea mediului etc.

Aceste caracteristici se manifestă în funcție de situația concretă în care s-au desfășurat

con-fruntările și luptele din timpul războiului (conflictului), de poziția beligeranților, de modul în care se implică organisme internaționale și marile puteri și de interesele care sunt puse în joc.

Forțele și structurile care acționează în astfel de împrejurări sunt diferite și se află în ipostaze deosebite. Unele au participat efectiv la conflict și, după încheierea acestuia, au obligația de a gestiona noua situație. Altele au fost aduse în teatru după conflict sau au fost create în mod special, pe plan local, pentru o asemenea de situație. Ele sunt, deci, autohtone, ale unei mari puteri, ale unei alianțe, ale ONU sau ale altei organizații de securitate. Indiferent cum ar fi și de unde ar fi, misiunea lor este să sprijine forțele și structurile locale și internaționale în stabilizarea situației, să prevină reparația conflictului și să creeze condiții pentru reluarea activității economice și sociale, pentru normalizarea relațiilor pe plan local și regional, pentru asigurarea securității colective și individuale.

WHAT KIND OF WAR ARE WE READY FOR?

General Ph.D. Mircea MUREȘAN
Commander (Rector) of The National Defence University

Reflections on a past configuration

We will see if war is or not a permanent companion of the mankind. The only certain thing is that in all the historical époques, from the mankind appearance till now, war was always present. There are theories asserting that war is a sort of a social earthquake, a sort of a downloading system for the accumulated energies having final positive effects for a continuous evolution of the human societies in order to achieve the social progress. Other theories state that war is an accident, a disaster, a tragedy always ended with losses of lives, material destructions, stagnations and even painful returns for civilisation and culture. However, war is still a human activity. It implies a science of the military confrontation and an art of this confrontation.

In *War and Civilization*, Arnold Toynbee showed that the improvement of the military art does not depend on the improvement of society but on the contrary on the returns of the civilization. The flourishing society does not give birth to wars but prevents them. Only the civilizational crisis produces violence. That means the military art is not a product of a civilization but a consequence of its degradation. This assertion seems paradoxical as mankind developed its way of thinking, culture and means of living and the means of conducting a war have been also developed and improved. Doubtless, the real test of these means is represented by the periods of tensions, crisis and conflicts, by the clashes between the civilizations (media wars, the Punic Wars, Crusades, the First and the Second World War), by the civilizational fractions as complex dysfunctional phenomena of the human society.

However, most of the wars were not extermination means, fact proved by the Middle Age and modern era. As Gerard Chaliand pointed out, "In the old days victory meant taking hold

of goods, slaves, territories. Exterminations are connected only with a few categories of conflicts and destruction of the enemy's armed forces, theorized by Clausewitz as the main purpose of the military operations, is itself just a moment of the ongoing changing conception of war".

The war, no matter how much we worry about or blame, is a product of the human society. It is a very complex political and social phenomenon with multiple causes and determinations. From the military science perspective, war can not and does not have to be perceived just as a terror for mankind, as the worst thing ever. War is nothing more than a way of solving out conflicts by violent means, namely, a last way of relieving a situation that can not be resolved by a peaceful mean. War is a product of policy, interests and is connected with the political, social, economic and even cultural relations.

War is not in essence a thing and can not be evaluated as a thing. Although nowadays war is understood as the end of policy, it still is a tool of policy, a follow-up or, as some theorists assert, a lack of the political power able to control this tendency to war. Whenever it was about the military involvement between two entities, even if it was spontaneously produced (some armed conflicts started because of a whim), its decision support was a political one. In order to solve out some tensions, crisis and conflicts, war is less accepted by states and mainly by populations. Although war is still a solution, people are more and more convinced that this kind of solution is not the optimal one.

In time, the confrontation will continue, will vary, will extend and will densely expand together with the stressing out the process of forming some civilizational, economic and cultural entities. Its philosophy is complex and has a lot of ramifications. War modulates on political, economic and social systems, on the processes

specific to human society.

Nuclear and electronic era will bring huge changes in the military art, but they will change neither its core nor its spirit.

On one hand, what is really important in the military art has to do with certain continuity in space and spirit and on the other hand with the strategic recurrence of the war philosophy. Therefore, a historical period does not simply overtake the previous era the war – as a political and social phenomenon- but it overtakes it periodically and critically, repeating and correcting its phases. Toward its end, an historical era turns war into such a violent form of confrontation that it becomes unbearable or even impossible. This happened during the Antiquity, when war was used to exterminate the defeated armies. Middle Age is characterized by using the discouragement and besieges as means for getting the victory, without real or symbolic fights. Towards the end of Middle Age it goes back to violence. Modern and Contemporary period end with the disasters provoked by the two World Wars and the usage of the nuclear weapons and the Informational Era starts with the policies and strategies of the crisis management and the war against terrorism.

Realities and tendencies

For the time being, we are witnessing at least two different and complementary tendencies on war's philosophy and physiognomy:

1. Still thinking war as a military confrontation between two or more entities divided in belligerent groups. Their aim is to impose their will by the armed confrontation in one or more theatres;

2. Considering war as a complex conflict (on informational, political, economic, cultural, military levels) between flexible groups (states, non-states, alliances, coalitions and so on) having different aims and objectives, complementary or contrary, exclusive or just contrary, according to their interests and forces such as:

- Conquering and maintaining the strategic initiative, mainly in the informational field and striking systems;

- Achieving the force dominance, controlling and managing crisis, stabilizing the tensioned areas, building and even imposing a certain world order based on democratic criteria, eradicating

the conflictual causes and protecting the environment and life;

- Producing dissension, maintaining a confusion state, creating a continuous and diffused warfare, profitable for the cross-borders, non-state, terrorists and against civilization groups and networks;

- Economic, political and informational control of some areas, even the whole planet;

- Controlling the energetic resources;

- Controlling the cyber space and the cosmic space etc.

These are just a few coordinates connected with the war policy. They configure the conflict area, the space, environment and event the type of confrontation. It seems that the war of future will have an extended area, exceeding the violent armed confrontation field, extending and making the operations theatre flexible, changing completely what was once meant by war. We have a long way to that and the probability of disseminating or diluting the war in the dialectics of the social existence is also a minimal one.

Generally speaking, nations do not attack others just for territorial expansion, just for subordinating resources and populations. First, they follow the preservation of their own interest and territory, their specific way of life by discouraging the aggression and secondly maintaining the regional stability, therefore, the market relations. Most of the wars were conducted just for convincing the enemy's leaders to do what they would not accept otherwise, namely, giving up their own objectives and political interests.

Millennia of military confrontations have not changed so far the essence of war and it is possible not to change it from now on. But doctrines, concepts, means of conducting a war and forces are always changing. Therefore, when we speak about the future of war we do not particularly refer to the presence or absence of this conflagration in the life of the human society but to the forces and means that will determine the war concept, the engagement system, the spatial-temporal extension of the actions and operations, their characteristics, effects and consequences.

The ways the strategy of war has evolved are always interdependent and dependent on the economic development, on technology,

information, the political option and the international context. We are dealing with a spiral where the political, economic, cultural, informational, military factors, the national and the international ones are arranged in a spiraled chain. This system defines the type of war, its character, the predominance of a factor or another, the conditionings and determinations, both as a whole and as specific.

In the last centuries, this analysis would reduce to a simple description of the events and their determinations, according to the strategic games model where there always is a loser and a winner. But this projection is limitative and based on the bivalence "yes-no". This bivalence does not correspond to reality as there is an infinity of possibilities between yes and no. This thing is confirmed by the history of military confrontations. The conclusion is that no war has solved out completely and wholly the caused problems. Always after a military conflict both sides won and lost not only in complementary proportions (what one lost, the other one won) but also in complex proportions.

War and wars

If we take into account everything connected with war, we may jump to a dramatic conclusion: war seems to be permanent while peace, as a strategic balance between confronting forces, is transient, fearful and relative. This is the truth, neither is encouraging nor acceptable nor bearable. War does not have to be mixed with the reality dynamics, with the contradictions fight, as war is one thing and the fight of life another. War is a violent act, an extreme crisis. War means violence. Conscious, elaborated, conditioned and assumed violence. Violence in order to destroy, to impose, to defeat but also in order to live and survive.

War has the same characteristics, as in every conflictual situation, the way crisis appear and evolve, the fights taken in the area of political, economic, territorial, cultural interests. This essence of war never changes. Those involved in studying the war phenomenon and those ones ready to go to the war have to take into account this reality. They can not elude the classical form of this confrontation, the generating causes,

the nature of the entities confronting each other, the physiognomy and the philosophy of belligerence.

Therefore, from the classic perspective, war - defined as a violent confrontation between two entities- will not disappear. For the time being more than 50 countries are involved in a certain type of war (for territory, economic advantages, religious or ethnic reasons) and on short term the situation does not seem to change at all.

Without giving up the traditional theories according to which a country defends its frontiers, the world questions also the challenges affecting not only the frontiers but also the civilization. It is high time a country, a civilization, an entity not only to defend its frontiers but also the whole planetary space acting together with other countries in a real community. This community should be based on interests, politics and even force and should act on the disturbing causes, areas and centres, the focus of tensions and conflicts.

Under these circumstances, war – as state against state, country against country – becomes less possible (although it does not disappear) as all the state and civilizational entities are working together. Their interest is represented by preventing a confrontation between forces and means able to destroy each other, without solving out a single problem of the mankind.

As we noticed, states act more and more together with others, united in coalitions or alliances in order to solve out some disputes affecting the international community, fighting against the networks threatening the democratic values, the economic, cultural, informational structures. All the previous mentioned structures are globalized and configure the economic and social future of our planet. The opposition foundation of a state against another one has reduced and probably will disappear one day. Meantime, the non-state vulnerabilities and threats, derived from the economic discrepancies, from the proliferation of poverty, from the ethnic and religious extremism, from the dealers' networks, the evil ones, will amplify.

Nevertheless, we are dealing with a new type of war – war against evil – that can not be conduct but by civilization against non-civilization, by society against the forces destroying it,

by states, international bodies, alliances and coalitions against the terrorist networks, drug dealers, economic, financial, social, international criminality, against totalitarianism, extremism, all types of fundamentalism and other threats comprising the unseen side of iceberg.

Starting this new millenium, the informational society undergoes through some new vulnerabilities and threats that may be grouped under few important categories:

- Vulnerabilities and threats connected with the physiognomy of the cyberspace and virtual space;
- Vulnerabilities and threats connected with high tech and informational technology;
- Vulnerabilities and risks determined by the experiments and actions carried in the ionosphere and cosmos;
- Vulnerabilities and threats derived from the continuous proliferation of weapons of mass destruction, radiological, chemical and biological products;
- Vulnerabilities and threats derived from the development of the terrorist networks, the religious fundamentalism, drug dealers, organized crime;
- Vulnerabilities and threats caused by the economic discrepancies;
- Vulnerabilities and threats coming from the asymmetric space;
- Genetic vulnerabilities and threats.

All these threats and vulnerabilities can not be controlled. They are fluid, have multiple determinations and irregular improvements. The first concern may become the reducing of the own vulnerabilities by securing the systems and achieving some protection structures. However, it is possible the tensions and crisis connected with these threats and vulnerabilities to deteriorate in violent confrontations and wars. We assert the mankind has to prepare for the new confrontations. These new types are nothing more but characteristics of a war that we have to call as a continuous war, whether we like it or not.

This war is a combination between the classical war, state against state, army against army and asymmetrical war, engaged in networks, in more complex and unexpected forms. The future war seems to be part of a large spectrum of actions and reactions deployed in a multidimensional

space. In this space we may find the following type of wars:

- informational war;
- cyber war;
- psychological war;
- media war;
- economic war;
- cosmic war;
- cultural war;
- genetic war;
- geophysics war;
- war taken by the armed forces.

Without any doubt, the informational war is a continuous war, conducted in the information spectrum. As information has already globalized and its support and spread are network-organized, we may jump to the conclusion that the informational war is a network centric warfare, conducted in the information area, for information, aimed to the informational dominance and the informational manipulation. This is not something completely new. We always dealt with manipulation. What is new in this type of war has to do with the informational dominance, the ability of the information sensors to supervise the whole planet, to "see" almost everything. The informational war is both a physic war, aimed at destroying the information sensors and communication channels, and a virtual war aimed at the informational dominance. The one who masters the information masters everything. Willingness can not be imposed only if the informational supremacy is achieved. Among its most important principles we may find the following principles:

- the informational dominance;
- the informational protection;
- the informational continuity;
- IT.

The cyber war is strictly connected with the informational war and represents one of its forms. Cyber war does not have to be confounded with the hackers' actions. It is based on an action system that aims the perturbation of the enemy informational networks, the protection of its own networks, "blinding" the enemy by wrong information. Its main strategic principles are:

- creating an informational chaos;

- destroying the sources and networks able to send information;
- informational diversion;
- informational maneuvers.

The psychological war is another form of the continuous war. It uses strategies aimed at influencing from the psychological point of view, discouraging, frightening and diverting. This type of war is carried by media, special created networks or by using the existent ones, mainly by TV channels and Internet. There are weapons having a psychological effect, psychological munitions and substances used for this purpose. We need to make a clear distinction between the permanent psychological war (met in the economic, political, social, cultural environment whose targets and objectives are connected with the enemy's discouragement, aimed at creating anxiety and uneasiness) and psychological military actions – as forms of armed fight. There has always been a psychological form or component of war; the real psychological war has appeared when the means of communications, the channel and informational networks have been developed. This war will find its fulcrum in an informational society and will continue to have very important effects such as influence, annihilation, discouragement, distortion of information and reality, impressment, psychological dominance, change of behaviour, destruction.

Psychological actions and operations (psyops) are very important and tend to have an increasing strategic value in the operation theatre. We think it is the right time to talk about the political-informational war not only as a fusion between these two fields but also as a mean of fulfilling the purposes.

The media war is, together with the informational war, the most concrete aspect of the continuous war. It should not be this way, as media are not tools, means of forces of war but information suppliers. Still, nolens volens, the media war is a nowadays reality. Mass media is part of psyops, helps at manipulating the public opinions and even the lawmakers. Media deals with all the issues, from the economic ones to the military ones, from social to individual. Nothing leaks outside the comments and images

projections achieved by these means. Although press, with all its forms and structures, from written to audio-video, is perceived as the watchdog of democracy, this "dog" always "barks" in his master's favour, the one who pays or the one who uses this huge force for achieving his purposes, objectives and interests. Media will always be in the middle of its social role and the informational one, between truth and the interests of those ones using it as a main mean of the continuous war. The principles of the media war aim at building the moral force of its own structures, cultivating the trust in economy, in the political structures and their troops and discouraging and frightening the enemy, therefore, obtaining the people's support. Media means power. A lie may be changed into truth and vice versa as long as the audience can not verify the received information.

The economic war is the post-competition stage, one implying competition to change into a crisis and the crisis into a conflict. Therefore, this sort of war is omnipresent, more or less, in one of its stages, from competition to conflict. It has three important phases:

- the stage of competition, crisis and conflicts between states economic entities;
- the stage of competition, crisis and conflicts during the economic and informational globalization process;
- the stage of conflicts between the global economy and the "underground" economy.

We always dealt with the economic war. Almost all the military doctrines, from the medieval to the modern and contemporary ones contain details of this war. During the Cold War, the United States applied a restriction strategy against the Soviet giant and this is a strategy specific to the economic war. This assumes a complex belligerence and multiple strategies. As most of these are indirect, they pass through the political component and especially through the financial one and aim at conquering markets and the dominance in the resources area. Actually, main battles are for resources. This war appeals to dynamic principles, always situated between interests involving the political factor and long term strategies. The economic-financial synergy, the economic flexibility, the dominance and high tech are the main principles acting in this field.

The cosmic war is not similar to the battle for Cosmos. This type of war implies an unlimited extension in the cosmic space of the confrontation means in informational, media, and economic and military level. Informational sensors, ISR, GPS systems are placed in space in order to facilitate the unlimited use of this area during the planetary confrontation and cooperation. The system of strategic partnership will be in use of the informational society, of democracy and normal order of the world. For the time being, the terrorist networks, the organised crime and antidemocratic structures do not have access in this space. This does not mean that they will not be able once to use it in the fight for power. There will be an increase in number of the countries having access to cosmos, the interests will vary, the informational, psychological, geophysics and military action possibilities will amplify. This perspective has at least two implications - contradictory and still complementary – the increase of the future society vulnerabilities and discouragement of the war and other actions due to the well-known principle, action-reaction.

The “cultural” war is not a value war because values never involve in a conflict. Far from being what Huntington used to define as a war between civilizations, this type of war is a confrontation on the cultural market – a form of the economic war. This aims at the cultural dominance, meaning opposing arbitrarily the values and creating some hierarchies and supports that should justify other actions. It is used more and more as an expression of the ethnic or religious conflict, the ethnic and religious intolerance, extremism and fundamentalism that are forms of the asymmetric war.

The geophysics war consists of an action system that aims at challenging some calamities and disasters, bad influencing the environment, the cities, the lands, the communication systems in order to achieve some important objectives. It is a war that is subject to a direct strategy and, most important, to some indirect strategies. Its concrete forms might be the following:

- causing some phenomena (downpours, hurricanes, hail storms, avalanches etc.) that should affect badly the enemy's territories

mainly those ones where were located strategic weapon systems, elements of the war industry, warehouses and resources;

- modifying the composition of air, water and other elements in order to determine huge losses or to generate a sequence of destroying phenomena;

- modifying the ozone layer or ionosphere in order to badly damage a certain territory;

- actions (thermonuclear explosions, stimulating a volcanic eruption etc.) ought to produce modifications of the environment, catastrophic increases of water levels, floods and even earthquakes;

- serious modifications of the marine environment;

- punctual actions against some polar, equatorial areas or some regions rich in hydrocarbon, able to generate some destructive phenomena;

- climatic actions.

The genetic war is somehow an asymmetric form of the continuous war. This sort of war does not have a strategy or a doctrine of its own. We just mention here the possibility of emerging this type of war. Some aspects of the genetic war are present nowadays as part of the biologic war or the one dominated by the mass destruction weapons. But here we are not dealing with a familiar weapon, but with a new one- the genetic weapon. The specialists study a lot of methodologies and products obtained by genetic engineering. Some of them are really special, others are mutants. The following coordinates will probably conduct the genetic war: obtaining unusual performances, using the genetic means, regarding the fighters' qualities; creating mutants; creating systems able to influence the peoples behaviour; the rise and the proliferation of the genetic terrorism.

Obviously, the forms of war will vary in the future. Not the military confrontation is the most dangerous but the new confrontation spectrum. They are different, surprising, and asymmetric.

War taken by the armed forces seems to be more and more adjacent to the above-mentioned types of war, seems to be the last solution or a complementary one. If a war like this will be in theatres of operations (themselves flexible and

hard to differentiate, localize and isolate), the actions and pressures, using military means, deployed and exercised by the international community, the North-Atlantic Alliance become omnipresent and omnipotent. Armies will act taking into consideration the community's will, will defend the mankind. They will be the striking forces hitting the violent structures threatening the stability, the democracy, progress, no matter where they are located.

For the time being, there is a single force able to manage crisis and tensions. Doubtless, this force is NATO. At the summit held at Washington in 1999, the new Alliance's strategic concept, worked out at the Rome summit in 1991, has enriched with the stress on the necessity of acting for managing crisis and conflicts inside this new strategic environment and outside the Alliance. This kind of expansion is absolutely necessary considering the proliferation of terrorism and asymmetric threats. Two years after the summit, the terrorist attacks on the United States proved that an extension of NATO's competencies and responsibilities was absolutely necessary.

Post-conflict military actions

War is no more just a dramatic and sometimes accidental breach but a controlled phenomenon by the international community. Therefore, post-conflict military actions will play a huge part in managing the tensions and crisis able to degenerate into an armed conflict or following one. There are a lot of situations getting from specific to post-conflict military actions. They depend on the concrete situations, the employed forces, the regional and international implication and so on. It is obvious the war and post-conflict military actions are no longer just symbols of the engaged parties but also responsibilities linked with the international community, superpowers, alliances and international organizations.

The periods after war and before wars are

sometimes more difficult than the war. They are characterized by:

- state of confusion specific to the periods of time that can not be considered either peace or war;
- establishing the peace version;
- persistence of some crisis centers self-activating and creating a lot of problems;
- recrudescence of the unconventional, asymmetric threats, mainly in the terrorism spectrum, drugs smuggling and organized crime;
- maintaining an increased degree of social and individual insecurity;
- lack or insufficiency of wealth and the elementary goods for the population close to the conflict area;
- destruction of the infrastructure and vital systems;
- lack of some political and democratic institutions able to work coherently;
- need to reestablish and strengthen the main administrative institutions, public order, education, health and culture;
- low morale of the population affected by the war (conflict) or by the changes imposed by the occupant, the new administration or its lack;
- humiliation spirit, revenge or retaliation;
- environment pollution.

These characteristics are acting according to the concrete situation where the confrontations and fights during the war or conflict took place. They also depend on the belligerents' position, the way the international organizations and powers involve themselves and the interests at stake.

The forces and structures acting under these circumstances are different and act in different situations. Some of them take effectively part in the conflict and afterwards they have to manage the new situation. Others arrived in the field after the conflict or were especially locally created for a certain situation. Therefore, they are national; they belong to a power, an alliance, UN or to

CORIDORUL ENERGETIC ÎN GEOSTRATEGIA SPAȚIULUI EURASIATIC

General de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA

Marea platformă eurasiatică a fost, este și va fi totdeauna generatoare de resurse, de mișcare și de conflicte. Spațiu extrem de diversificat, de furtunile populațiilor foaierului perturbator la heartland-ul lui Makinder și rimland-ul lui Spykman, el va fi totdeauna flexibil, inepuizabil și, pe această bază, plin de surprize. Nimeni nu știe cu certitudine ce se ascunde sub platforma Siberiei și sub cea a lăcuției, ce tărâmurile drenează Obi și lenisei, cum se prezintă lenaland-ul cu adevărat sau ce ascund groapa Marianelor și Himalaya, deșertul Karakum sau lanțul Munților Tianșan. Singura certitudine o reprezintă acest coridor strategic al resurselor energetice, care se întinde de la Marea Neagră până dincolo de Asia Centrală. După ce Orientul Mijlociu a intrat și a ieșit, iarăși a intrat și iarăși a ieșit, așa cum a ieșit, și iarăși a intrat și nu a mai ieșit din vizibilele sau ascunsele bătălii pentru petrol, coridorul strategic al resurselor central-asiatice pare să atragă și să configureze o nouă politică și o nouă strategie în veșnica bătălie pentru resurse: politica și strategia confruntării prin... parteneriate strategice. La acest imens bazin al resurselor, se poate ajunge prin Rusia, prin China, prin Afghanistan, prin coridorul asiatic islamic și prin Marea Neagră. Într-un fel, am putea spune că Marea Neagră chiar face parte din acest spațiu strategic al hidrocarburilor, ca poartă europeană sau euro-atlantică, deschisă sau închisă, în funcție de nevoi și interese. De aceea, nu încapă nici o îndoială că Marea Neagră joacă și va juca și în continuare un rol foarte important în strategia reconfigurării spațiului eurasiatic, în viziune europeană și euro-atlantică. Este o zonă de falie și de confluență, de unde se conturează realități complexe, contrastante, dar și numeroase perspective.

Desigur, Marea Neagră nu are o importanță în sine, doar ca spațiu de confluență și de contrast, ci

mai ales prin direcțiile de valoare strategică ce se deschid de aici și care, în același timp, converg aici. Există direcții sau coridoare strategice europene și direcții de importanță strategică asiatice. Marea Neagră îndeplinește rolul de sinapsă strategică între acestea. Direcțiile (coridoarele, culoarele) sunt:

Pentru zona europeană:

- culoarul strategic maritim (Marea Neagră, Strâmtoarea, Marea Mediterană);
- culoarul strategic al Dunării;
- culoarul strategic nord-european, situat la nord de lanțul muntos european (Marea Neagră se leagă de acest culoar prin rocada strategică reprezentată de spațiul dintre Prut și Nistru și prin direcția strategică ucraineană).

Pentru zona asiatică:

- culoarul (spațiul) strategic energetic (Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală);
- culoarul (spațiul) strategic sud-vest asiatic (Marea Neagră, Turcia, Irak, Iran, Golful Persic, prin Câmpia Mesopotamiei);
- culoarul (spațiul) strategic Don, Volga, Siberia Vestică;

- direcția strategică ucraineano-poloneză (la 18 noiembrie 2003, a fost semnat un important acord între Polonia și Ucraina privind transportul petrolului din Marea Caspică printr-o conductă Odessa-Brody – terminată în 2002 –, cu o capacitate de 4 milioane tone pe an, dar Rusia a propus recent Ucrainei ca respectiva conductă să fie folosită pentru transportul petrolului în sens invers, adică din Rusia spre Odessa, de unde să fie dus în Europa prin tancuri petroliere).

De asemenea, Marea Neagră unește și separă două mari religii, două mari culturi și două mari mentalități:

- nordul ortodox (Bulgaria, România, Ucraina, Rusia, Georgia, Armenia);
- sudul islamic (Turcia și o parte din zona

The new security environment - on European, Euro-Atlantic and Eurasian level - was reconfigured by NATO and EU enlargement, resettlement of the power centers based on some strategic partnership support and fight for resources. These strategic corridors need to be considered and analyzed both from an optimistic perspective (due to the partnerships) and in a less optimistic one, connected with the history's lessons and phantoms, population mix, different religions, cultures, prejudices and the interests' game involved in this fight for resources.

caucaziană).

Fiecare dintre aceste culoare (spații, coridoare, direcții) își are importanța sa deosebită. De-a lungul istoriei, aceste culoare (spații, coridoare, direcții) strategice au fost mai mult sau mai puțin active, în funcție de situația politică, economică, socială și militară a Europei și de cea a Asiei, dar niciodată n-au încetat să existe și să fie luate în considerație, într-o formă sau alta.

Zona caucaziană este ea însăși o zonă de falie, un spațiu în care, datorită numeroaselor determinări, există un amalgam de populații, de culturi, de mentalități și de interese.

În noua reconfigurare (europeană, euro-atlantică și eurasiatică) a mediului de securitate, prin extinderea NATO și a Uniunii Europene și reșezarea centrelor de putere pe suportul unor parteneriate strategice și, deopotrivă, pe cel al bătăliei pentru resurse, aceste direcții se cer privite și analizate atât într-o perspectivă optimistă (datorită parteneriatelor), cât și în una mai puțin optimistă, care ține de lecțiile și fantezmele istoriei, de amestecul de populații, de religii, de culturi, de prejudecăți și de jocul intereselor în această confruntare pentru resurse.

Cel mai semnificativ dintre aceste coridoare strategice, în perspectiva unei NATO extinse și a unei Uniuni Europene cu granițele sud-estice exterioare pe Prut și în Marea Neagră, va fi, fără îndoială, cel energetic. Acesta este un coridor sau un spațiu eurasiatic median, situat între heartland-ul despre care scria britanicul Harold Mackinder, sau la marginea acestuia, și rimland-ul (Iran, Pakistan, India, Indochina, China) despre care vorbea americanul Nicolas Spykman, cu determinări complexe și influențe multiple, în rețea și, în același timp, în mozaic. Cele mai importante dintre aceste determinări sunt următoarele:

- spațiul Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală corespunde cu un tronson marcant din vechiul drum al mătăsii;
- se situează într-o zonă care este, deopotrivă, de falie, de confluență și de confruntare;
- face parte din coridorul islamic;
- cuprinde o parte însemnată din vechiul foaier perturbator din Antichitate și Evul Mediu, care se întindea între Caspica și Manciuria;
- este o zonă conflictuală, cu foarte multe probleme.

Actuala configurație a zonei la care ne referim este și un rezultat al bătăliilor anterioare pentru acest spațiu, care au avut cel puțin două obiective fundamentale:

- desființarea sau dezamorsarea foaierei perturbator;

- controlul resurselor energetice.

Urmarea directă a primului obiectiv a fost amestecul de populații (în Kazahstan, spre exemplu, sunt 40% cazahi, 36% ruși și 4%, turci, tătari, polonezi etc.), iar efectul celui de al doilea este o bătălie deschisă și redeschisă mereu, adică o bătălie continuă, pentru controlul și valorificarea resurselor.

Presiunile care se exercită asupra acestui spațiu sunt și ele numeroase și greu de armonizat și de răspuns la ele. Unele sunt presiuni exterioare și provin, îndeosebi, din jocul de interese al centrelor de putere mondială și regională și al altor entități privind resursele energetice și mediul de securitate. Mediul de securitate este determinat de politica de parteneriat sau de confruntare în ceea ce privește în primul rând aceste resurse. Aceste presiuni sunt exercitate, într-o formă sau alta, de următoarele centre de putere și entități:

- Federația Rusă, care deține principalul sistem de conducte pentru transportul hidrocarburilor și dorește să-și mențină controlul strategic asupra resurselor Caspice și Asiei Centrale, stabilitatea la frontierele sale și controlul migrației islamice în Siberia, dar prin cu totul alte metode decât cele imperiale de odinioară;

- Statele Unite ale Americii, care doresc nu numai ca firmele americane să aibă un rol important în valorificarea resurselor energetice din zonă, ci și, subsumat strategiei de gestionare a crizelor și de combatere a terorismului, un mediu de securitate caracterizat de stabilitate politică, economică și strategică, religioasă și culturală, care să prevină conflictele majore și să se alinieze luptei împotriva rețelelor teroriste;

- NATO, care dorește controlul strategic al situației din zonă, prevenirea amenințărilor asimetrice și a conflictelor majore și protejarea intereselor europene și euro-atlantice;

- Uniunea Europeană, care dorește extinderea, în continuare, în zona Caucazului, accesul major la resursele energetice caspice și folosirea acestui coridor în relațiile cu China și cu Asia de Sud-Est;

- China, care dorește relații de bună vecinătate cu țările din Asia Centrală, accesul la resursele energetice, continuarea în ritm rapid a dezvoltării sale economice și echilibrarea situației economice din zonă;

- Japonia, care dorește accesul la resursele energetice, construirea unor conducte cu terminale accesibile Japoniei și stabilitatea în zonă;

- Turcia, care dorește creșterea rolului său stabilizator în zonă, accesul la resurse, combaterea terorismului și prevenirea conflictelor și diferendelor etnice și religioase;

- Iranul și alte țări din coridorul islamic, care doresc valorificarea în folos propriu a resurselor și creșterea influenței în zonă.

Presiunile care rezultă din parteneriatele strategice sunt, în general, stabilizatoare, iar confruntările dintre marile puteri, centrele de putere și factorii exteriori interesați de zonă, deși sunt destul de vizibile, cedează încet, încet (dar nu pe deplin) locul unor colaborări în care sunt implicate Federația Rusă, Uniunea Europeană, Statele Unite și China.

Există și o serie de alte presiuni externe, deosebit de periculoase, din partea rețelelor teroriste, a traficanților de droguri, a crimei organizate, care urmăresc menținerea contrastelor, a tensiunilor și situației incerte necesare pentru activități ilegale, producerea și valorificarea materiei prime pentru traficul de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est și activarea continuă, pe această bază, a foaierului perturbator.

Ceea ce îngrijorează foarte mult sunt presiunile interne. Ele pun încă sub semnul instabilității întreaga zonă, de unde rezultă că procesul de anihilare a foaierului perturbator încă nu s-a încheiat. Aceste presiuni sunt numeroase. Unele sunt moștenite de secole, altele poartă amprenta mutațiilor strategice produse la sfârșitul secolului al XX-lea, prin destrămarea Uniunii Sovietice și prin reușita strategiei de îndiguire aplicată de Statele Unite în decursul Războiului Rece. Cele mai multe rezultă însă din intersecția problemelor economice și sociale grave cu care se confruntă țările din zonă, măcinate ele însele de numeroase contraste, și presiunile externe subterane exercitate de rețelele teroriste zonale și internaționale, de traficanți, de alte cercuri de interes.

Jocul petrolului. De fapt, coridorul Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală este un coridor strategic al hidrocarburilor. Se apreciază că deșertul Karakum din Turkmenistan deține locul trei în lume în ceea ce privește rezervele de gaze naturale (3 trilioane metri cubi și șase miliarde barili de petrol).

La ora actuală, din această zonă se construiesc conducte pentru aprovizionarea Japoniei și Vestului. Atât în construcția acestor conducte, cât, mai ales, în forarea și extracția hidrocarburilor, sunt prezente numeroase companii americane și britanice, rusești, chineze și chiar japoneze.

Unele studii apreciază că Marea Caspică are 17

miliarde barili de petrol, ceea ce echivalează cu o treime din rezervele de petrol ale Venezuelei, una dintre principalele furnizoare de resurse energetice pentru Statele Unite.

Întregul Bazin caspic, după alte estimări, ar conține 200 miliarde barili de petrol, adică de 33 de ori mai mult decât posesiunile din Alaska de Nord ale SUA, în valoare de 4 trilioane dolari (la nivelul anului 2001). Rezervele de petrol pentru litoralul caspic (iranian, azer, kazah, turkmen și rus) se estimează a fi de 25 miliarde tone metrice, ceea ce reprezintă 15% din rezervele mondiale de petrol și 50% din rezervele mondiale de gaz.

Până în 2010, pot fi pompați aproape 5 miliarde barili de petrol pe zi, dacă se asigură resursele financiare necesare pentru forări, extracții și conducte.

Cea mai dificilă problemă o reprezintă transportul petrolului și gazelor naturale, mai exact, costurile. Costul transportului petrolului¹ din Golful Persic este 2-5 \$ pe tonă, pentru petrolul din Marea Nordului, de 10 \$, pentru petrolul din Marea Caspică, de 17 \$, iar pentru petrolul siberian, de 35-45 \$. Singura conductă din zona Mării Caspice – Baku, Groznâi, Novorosiisk – trece, deci, prin Cecenia, de unde și marile probleme care se pun acolo, în condițiile crizei. Rușii aveau o singură alternativă: ocolesc Cecenia sau supun Cecenia. Miza confruntărilor din această provincie ține mai mult de traseul conductei decât de problemele etnice. Ei au realizat o conductă ocolitoare², dar nu au renunțat la cumintirea Ceceniei.

Zona Caucazului, Caspicii și Asiei Centrale nu poate fi analizată în afară rolului Rusiei în transportul petrolului. Ruta rusească are un sistem de conducte bine dezvoltat și transportă aproape întreaga cantitate de petrol care se exploatează din Bazinul caspic. Rușii controlează resursele Mării Caspice de mai bine de un secol. Rusia, prin sistemul de transport, controlează sau încearcă să controleze industria petrolieră a Kazahstanului și a altor țări din zonă. În 1997, consorțiul Mării Caspice, format din Chevron, Mobil, Lukoil și companiile publice petroliere din Oman și Kazahstan, a acceptat, la presiunile Rusiei, să construiască o conductă de 2 miliarde dolari din Kazahstan, prin Rusia, către Novorosiisk. Această rută deține controlul asupra petrolului din regiune. Ruta Baku, Groznâi, Novorosiisk a fost închisă o vreme, datorită situației de criză și faptului că în Cecenia se sustrăgea ilegal petrol pentru rafinăriile cecene. Apoi rușii au construit o conductă ocolitoare și au reactivat ruta Baku, Novorosiisk. Tendința este de a aduce petrolul din Bazinul Caspic și din Kazahstan

spre nord-vest, în sistemul de conducte rusec, și a menține controlul asupra acestuia.

Există și o rută transcaucaziană. S-a constituit un consorțiu internațional petrolier - Compania Operativă Internațională a Azerbaidjanului (A.I.O.C.) din care fac parte companiile americane, în proporție de 40%, companiile britanice 19%, Azerbaidjan 10%, Lukoil 10%, Norvegia 8,6%, Japonia 4%, Turcia 6,8%, Arabia Saudită 1,8%. Consorțiul a construit ruta Baku, Supsa (Marea Neagră). Transportul se continuă, prin Marea Neagră, cu petroliere, dar Turcia, interesată de conducta Baku, Ceyhan, nu dorește creșterea traficului. Nici Rusia nu dorește acest lucru, întrucât conducta nu trece pe teritoriul ei. Conducta traversează, de asemenea, zone instabile din punct de vedere politic, etnic și economic.

Ruta Baku, Ceyhan – în prezent o opțiune aprobată și finanțată – creează unele probleme care țin atât de instabilitatea zonei Nagorno-Karabah, cât și de traseul printr-o zonă muntoasă, destul de dificilă. Construirea unei astfel de conducte are însă o importanță strategică deosebită, întrucât duce la diminuarea controlului rusec asupra petrolului caspic, creșterea rolului Turciei în zonă, deci și al NATO, și implicarea și mai pronunțată a Statelor Unite în Mediterana de Est. S-a propus și varianta Baku, Supsa și, de aici, printr-o conductă subacvatică, Turcia, zona kurdă, Ceyhan. Această rută trebuia să fie conectată cu Turkmenistanul printr-o conductă subacvatică, prin Marea Caspică. Proiectul, foarte costisitor și greu de impus (era necesară aprobarea tuturor țărilor din regiune), nu s-a finalizat.

Iranul deține și el un sistem de conducte funcțional, îndeosebi din sudul Caspicii către Golful Persic, și realizează acorduri cu o serie de companii din Franța, Italia, Olanda, Spania, China, India și Rusia. Inclusiv companiile americane sunt interesate de această rută, dar, până la războiul din martie 2003, asupra Irakului, accesul lor era limitat datorită faptului că guvernul american acuză Iranul că sprijină terorismul și impune sancțiuni asupra acestuia. După ce a fost înlăturat Saddam Hussein de la putere, situația din Irak se va stabili, iar relațiile Statelor Unite cu Iranul vor cunoaște, probabil, un curs pozitiv.

Există, cel puțin în proiecte, și o rută afghană. Aceasta vizează construirea de conducte din Asia Centrală, prin Afghanistan, spre Karaci. Costul se estimează la 1,9 miliarde dolari. Deocamdată, Afghanistanul este instabil și companiile care sunt în măsură să facă astfel de investigații nu pot risca. Dar de aici nu rezultă că s-a renunțat la acest proiect. Stabilizarea Afghanistanului este importantă, atât

pentru realizarea proiectelor de acest fel de care se interesează numeroase companii americane, chineze și japoneze, cât și pentru dezvoltarea acestei țări, aflată de sute de ani într-o zonă a bătăliilor încrucișate.

Se are, de asemenea, în vedere și ruta chineză. Aceasta vizează transportul petrolului din Asia Centrală spre uriașa piață chineză și spre cea pacifică. Această rută ar fi convergentă cu viitoarele rute siberiene, vizând transportul petrolului din zona respectivă spre forumul Asia de Nord-Est, din care fac parte Rusia, Japonia, China și Coreea de Sud. De aici rezultă numeroase implicații, ce fac obiectul unor parteneriate strategice de mare deschidere, cum sunt Rusia-Statele Unite și Rusia-China, precum și relațiile din ce în ce mai strânse ale Rusiei și Chinei cu Japonia (Japonia are cel mai mare capital pe piața chineză) și mai ales cu Uniunea Europeană, care se implică în Extremul Orient și în spațiul țărilor Asiei de Sud-Est.

În problematica resurselor din coridorul energetic Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală, sunt elaborate sute de proiecte (dintre care 40 se referă la Kazahstan și Azerbaidjan), ce implică 11 companii americane, 24 firme occidentale și două companii rusești, valoarea lor depășind 100 miliarde dolari³.

Explozia petrolului nu a rezolvat marile probleme economice și sociale cu care se confruntă țările din acest spațiu și care nu diferă foarte mult de la o țară la alta.

Efectul de falie

Zona Caucazului (Rusia, Azerbaidjan, Armenia, Georgia) este o zonă de falie, cu numeroase probleme economice, sociale, etnice și religioase. Această caracteristică este în contrast cu o altă dimensiune esențială a spațiului caucazian, cea de zonă de confluență terestră între două mări și între două mari civilizații – cea ortodoxă și cea islamică – și cu darul Caucazului de a fi tangent la Marea Caspică și a adăposti astfel resurse energetice sau rute de transport ale acestora.

De-a lungul secolelor, în bătălia pentru Caucaz și pentru resurse, Rusia este cea care a câștigat cel mai mult, în momentul de față ea deținând jumătate din ceea ce se înțelege prin spațiul caucazian, pe care se află o serie de republici autonome, printre care și Cecenia.

La summit-ul CSI de la Yalta, din septembrie 2003, Vladimir Putin a anunțat înființarea unei noi baze militare la Novorosiisk. Acest lucru este foarte interesant, portul Novorosiisk fiind, deopotrivă,

terminal al conductei Baku, Groznâi, Novorosiisk⁴, cât și punct de tranzit în transportul mixt al petrolului (conductă-tanc petrolier). De unde rezultă în mod clar intenția Rusiei de a nu pierde controlul Caucazului.

Recentul proiect Murmansk aduce în prim-plan una din expresiile concrete ale sensului parteneriatului strategic Rusia – Statele Unite: domeniul energetic. El a fost inițiat la 1 iunie 2003, la Sankt Petersburg, în timpul întâlnirii dintre George W. Bush și Vladimir Putin. Proiectul valorează în jur de 4 miliarde dolari și constă în construirea unei conducte care să transporte petrolul din vestul Siberiei spre Murmansk și, de aici, cu ajutorul petrolierelor, în SUA. Conducta va fi gata în 2007. Dependența SUA de petrolul Orientului Mijlociu se va reduce astfel semnificativ, întrucât se pare că peste 14% din petrolul necesar SUA va fi adus, începând cu 2010, din Rusia⁵.

Azerbaidjanul este un fel de stat-pivot în strategiile pentru exploatarea și transportul petrolului caspic. Miza este foarte mare. Companiile vestice au o prezență masivă, tradițională, în pofida conflictului încă nerezolvat din Nagorno-Karabah, iar proiectele construcției viitoarelor conducte sunt și ele generoase. Baku începe să se modernizeze, însă este lipsit de investiții străine în sectoarele non-energetice. Într-un fel, o parte dintre drumurile actuale și viitoare ale petrolului pornesc din Baku sau trec și vor trece prin Baku. Azerbaidjanul are o populație de 7,7 milioane locuitori, alcătuită din azeri – 90%, daghestani – 3,2%, ruși 2,5%, armeni 2%, alți 2,3%⁶.

Armenia are o populație de 3,3 milioane locuitori: armeni 93%, azeri 3%, ruși 2%, dar se pare că la sfârșitul lui 1993 majoritatea azerilor au emigrat din Armenia. Din punct de vedere religios, 94% din populație sunt armeni ortodocși.

Zona Azerbaidjan-Armenia rămâne, în cadrul regiunii Caucazului, una dintre zonele de criză și conflict. Datorită prezenței Occidentului și parteneriatului strategic Rusia – Statele Unite, precum și politicii de reforme din cele două țări, este posibil ca, o vreme, situația conflictuală din regiune să fie diminuată și ținută sub control.

După demisia președintelui Șevnadze, situația din Georgia (populație - 4,9 milioane locuitori: georgieni 70,1%, armeni 8,1%, 6,3% ruși, 5,7% azeri, osetieni 3%, abhazi 1,8%, alții 1,5%) nu s-a îmbunătățit. Georgia este o țară săracă. Resursele naturale sunt puține. Economia se bazează pe agricultură și pe turism. Începerea construcției oleoductului Baku, Tbilisi, Ceyhan și a gazoductului

Baku, Tbilisi, Erzerum va aduce investiții și locuri de muncă.

Georgia are încă probleme de frontieră cu Rusia și cu minoritatea armeană. Se speră ca, după ce și-a ales un nou președinte, Georgia să primească un sprijin mai substanțial din partea Occidentului, interesat atât în asigurarea securității construcției noilor rute de transport al petrolului și gazelor naturale, cât și, legat de aceasta, de stabilizarea zonei.

Marea de deasupra petrolului

După Orientul Mijlociu, Marea Caspică este a doua zonă de importanță strategică, datorită petrolului și gazelor naturale. Ea este cu totul specială, datorită mutațiilor profunde care s-au produs aici, statutului juridic deosebit al Mării Caspice și situației populației, economiilor și nevoii de identitate a țărilor riverane, dar și interesului deosebit al marilor puteri, în speță, al Statelor Unite, Rusiei, Chinei, Uniunii Europene, Japoniei și Iranului. Deci avem de a face cu o nouă zonă de parteneriat și, în același timp, de confruntare.

Dezmembrarea Uniunii Sovietice și ieșirea țărilor riverane Mării Caspice de sub controlul nemijlocit al acesteia a creat posibilitatea reconstrucției adevăratei identități statale și zonale pentru țările respective, dar și a unor noi confruntări în regiune, unor influențe venite din toate spectrele de interese.

Cândva, sub sovietici, acest spațiu petrolier fusese aproape uitat. Ca urmare, el nu producea decât 3% din producția de petrol a Uniunii Sovietice.

Apariția unor noi state riverane independente – Azerbaidjan, Kazahstan și Turkmenistan – și reevaluarea concomitentă a rezervelor de petrol și de gaze naturale au modificat profund situația geopolitică a bazinului.

1. Bazinul caspic are un rol foarte important în geopolitica zonei și în strategia hidrocarburilor. Hidrocarburi de aici se cunosc încă din Evul Mediu. Au început să fie exploatare în peninsula Apcheron în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Întrucât nu dispunea de capitalul necesar, Rusia a liberalizat exploatarea și a deschis concesiile pentru mai multe societăți occidentale, între care Royal Deutch Shell și Petroleum Production Company ale fraților Nobel.

Investițiile mari și introducerea noilor tehnici au făcut să crească rapid producția. În 1898 aceasta atingea 10 milioane tone, Baku depășind atunci Statele Unite. Companiile petroliere se confruntau deja cu numeroase probleme. În 1895, guvernul rus, temându-se că pierde controlul rezervelor Azer-

baidjanului, a rupt un contract între o companie locală și consorțiul American Standard Oil și familia Rotschild. Se pune și în acel timp problema transportului petrolului din Bazinul caspic spre marile centre industriale europene.

S-au descoperit noi zone petroliere. În 1901, petrolul din Caspica reprezenta doar 50% din producția mondială, iar câțiva ani mai târziu, mai puțin de 10%. Totuși Baku prezenta o importanță economică și strategică considerabilă.

În 1918 și în 1919, Azerbaidjanul a fost ocupat de britanici. În 1942, ofensiva Wermachtului spre această zonă s-a împotmolit.

A urmat o fază de declin neîntrerupt. Descoperirea și exploatarea unor zăcăminte de petrol în bazinul fluviului Volga și în Siberia au făcut ca, în 1991, ponderea exploatării petrolului din Bazinul caspic să reprezinte doar 3% din producția sovietică.

2. Actualmente, nu există un consens în ceea ce privește potențialul caspic referitor la producția și exportarea de hidrocarburi. Câteodată acesta este comparat cu Marea Nordului, câteodată i se zice un nou Orient Mijlociu. Nu există date foarte certe, clare. Noile țări riverane Mării Caspice (după dezmembrarea Uniunii Sovietice), preocupate de a atrage investitori străini, se pare că exagerează cantitatea resurselor. Interesul de a supraevalua sau, dimpotrivă, a diminua, rezervele din Bazinul caspic îl au de asemenea și unele mari puteri, în funcție de rolul jucat de ele în zonă sau pe care intenționează să-l joace. Rezervele probate ale Azerbaidjanului, Kazahstanului, Turkmenistanului și Uzbekistanului reprezintă 7.500 miliarde metri cubi de gaz și 2,2 miliarde tone de petrol, respectiv 5,5% și 1,9% din rezervele mondiale (estimarea este făcută în 1997). Aceste cifre sunt comparabile cu datele despre Marea Nordului, ale cărei rezerve sunt, după 30 de ani de exploatare, de 2,25 miliarde tone (Gt).

Cifrele referitoare la Bazinul caspic variază însă foarte mult de la o sursă la alta. Spre exemplu, US Department of Energy, într-un raport remis în primăvara anului 1997 Congresului, evaluează la 24 miliarde tone de petrol. Două studii publicate de Institutul Internațional de Studii Strategice din Londra (IISS) și Fundația J. Baker atrag atenția asupra relativității importanței Bazinului caspic și subliniază incertitudinile economice și politice cărora le este supusă evaluarea și dezvoltarea hidrocarburilor de aici. După părerea majorității responsabililor sectorului petrolier, potențialul caspic nu depășește o zecime din cel al Orientului Mijlociu, care dispune de 66% din rezervele mondiale probate de petrol și

de 33% din cele de gaze naturale.

3. Producția anuală a noilor state independente ar trebui să se situeze, în anul 2010, potrivit estimărilor făcute de Agenția Internațională de Energie (AIEA), undeva între 138 milioane tone (Mt) – ipoteza de bază – și 194 Mt – ipoteza cea mai ridicată –, pentru petrol, și între 164 și 201 miliarde metri cubi gaze naturale, estimări apropiate de cele avansate de Wood Mackenzie Consultancy și de Centrul de Studii Internaționale de Strategie (CSIS) de la Washington.

AIEA evaluează potențialul de export anual al acelor patru state în anul 2010 la 75 - 117 milioane tone petrol și 75 miliarde metri cubi de gaze naturale.

Acest potențial rămâne modest în comparație cu cererea mondială, pe care Institutul Francez de Petrol o estimează a fi de 4,5 miliarde tone.

4. Dorințele sunt și ele numeroase:

- Statele riverane doresc valorificarea bogățiilor pentru procurarea mijloacelor de dezvoltare autonomă și de consolidare a independenței.

- Azerbaidjanul și Kazahstanul și, într-o mai mică măsură, Turkmenistanul fac apel la companiile petrolifere occidentale pentru a-și pune în valoare zăcămintele.

Proiectele internaționale se multiplică rapid, investițiile străine modificând considerabil situația economică și politică regională.

5. Statutul juridic al Mării Caspice. Una dintre problemele complicate ale acestui spațiu strategic energetic este cea a statutului juridic al Caspicii. Numărul statelor riverane, după dezmembrarea Uniunii Sovietice, a crescut de la două (Uniunea Sovietică și Iran) la cinci (Rusia, Azerbaidjan, Iran, Turkmenistan și Kazahstan). Aceasta pune probleme statutului juridic al Mării Caspice. Există, desigur, tratatele bilaterale ruso-persane, apoi cele sovieto-iraniene. Ridicată pentru prima oară în 1992, această problemă continuă să fie în miezul contradicțiilor dintre Rusia, Iran și noile state independente. Este normal ca statele riverane să aibă poziții diferite, iar acest statut să fie adaptat realităților. Dar iată care sunt pozițiile țărilor riverane:

Poziția Rusiei: să se stabilească un regim de condominiu și să obțină un drept de veto asupra proiectelor petrolifere ale Azerbaidjanului, Kazahstanului și Turkmenistanului. Din punctul de vedere al Rusiei, bulversările intervenite după 1991 nu afectează în nici un fel statutul Caspicii, așa cum a fost el definit prin tratatele din 1921 și 1940, și nu justifică o revizuire unilaterală a regimului juridic al

acestei mări închise. Cele două subiecte de drept internațional - Iranul și URSS - rămân așa cum au fost. Ministrul afacerilor externe rus susține că noile state în cauză au semnat, la 21 decembrie 1991, declarația de la Alma-Ata prin care se spune că țările membre ale CSI «... garantează respectarea angajamentelor internaționale subscrise de URSS.»

Rusia susține că Marea Caspică trebuie să rămână un spațiu economic și politic închis. Marea Caspică este o mare unde nu se aplică prevederile normelor de drept internațional. Ea nu poate face obiectul unui partaj, așa cum prevede Convenția ONU asupra dreptului maritim adoptată în 1982. Mai mult, Rusia își rezervă dreptul de a «restabili ordinea legală anterioară», în cazul unor măsuri unilaterale.

În așteptarea unui nou statut juridic, bogățiile Caspicii trebuie să fie recunoscute ca proprietate comună.

Kazahstanul și Azerbaidjanul recuză validitatea tratatelor sovieto-iraniene și se pronunță pentru delimitarea în Caspica a sectoarelor naționale.

Turkmenistanul a fost, inițial, de acord cu Rusia și Iranul.

Desconsiderând punctul de vedere rus, Kazahstanul și Azerbaidjanul au concesionat unilateral mari sectoare din Marea Caspică. În fața faptului împlinit, Rusia a trebuit să-și reconsidere poziția.

La 11-12 noiembrie, la Achgabat, a avut loc un summit. Rusia a recunoscut dreptul fiecărui stat riveran de a-și exercita suveranitatea asupra unei fâșii de 45 de mile, zona situată dincolo rămânând proprietate comună. Kazahstanul și Azerbaidjanul au refuzat să semneze declarația finală comună.

În februarie 1998, Rusia a făcut noi propuneri mergând în sensul compromisului. Acesta a constat în partajul fundului mării și menținerea sub jurisdicție comună a apelor de suprafață. Aceasta ar face imposibilă construirea de oleoducte și gazoducte transcaspiane - eventualitate din ce în ce mai mult evocată de noile state independente și susținută activ de Washington. Se adaugă, la aceste poziții, teza potrivit căreia definirea Mării Caspice pe baza unui acord între state riverane exclude aplicabilitatea dreptului maritim. Federația Rusă nu este de acord cu internaționalizarea rețelelor Volga-Don și Volga-Baltica, singurele căi de apă care leagă Marea Caspică de mările libere.

În aprilie 1998 s-a realizat un acord de principiu între Rusia și Kazahstan privind delimitarea sectoarelor naționale respective. Acest acord n-a primit asentimentul celorlalte state riverane. Azerbaidjanul a reiterat obiectiile sale referitoare

la orice regim de condominiu - chiar și parțial -, subliniind incompatibilitatea sa cu legea fundamentală azeră.

Iranul se opune partajării Mării Caspice și nu recunoaște nici o legitimitate a acordurilor bilaterale în acest sens. Îngrijorată de a nu deteriora relațiile sale cu Teheranul, Moscova a subliniat că textul ruso-kazah nu pune în discuție statutul Mării Caspice și că tratatele din 1921 și 1940 rămân în vigoare până când statele riverane vor defini un nou regim juridic al acestei mări.

6. Trasarea conductelor. În Bazinul Caspic se bat cap în cap o mulțime de interese strategice. Jocul major al strategiilor îl constituie trasarea conductelor. Trei categorii de state sunt implicate în această luptă:

- noile state independente producătoare de petrol și gaz;
- țările susceptibile de a fi căi de tranzit;
- puterile „exterioare”.

Azerbaidjan, Kazahstan și Turkmenistan sunt pentru lărgirea oleoductelor ruse pentru exporturile lor.

Rusia posedă propria ei rețea moștenită de la URSS, pe care o folosește și pentru a exercita presiuni asupra acestor țări, sperând să reorienteze prin aceasta influența sa în zonă.

Această situație de cvasimonopol se consideră că trebuie să ia, totuși, sfârșit. Cele trei țări încep să vizeze trasee alternative. O asemenea poziție este susținută și de țările de tranzit potențial, ca Iranul și Turcia, pentru care obținerea unui oleoduct – în afară de avantajele financiare – ar constitui un vector de influență considerabilă legat de Europa și Statele Unite.

Europa și SUA sunt favorabile multiplicării căilor de transport al petrolului și gazelor naturale și vizează un «culoar eurasiatic» est-vest care să ajungă la Ceyhan. Acest oleoduct are un dublu avantaj în ochii Washingtonului:

- să întărească rolul geopolitic al Turciei;
- să contribuie la consolidarea noilor state independente, să le scoată adică de sub influența Moscovei și Teheranului și să le treacă în zona de influență a Occidentului. Cu alte cuvinte, Occidentul dorește să-și extindă zona de influență și asupra Mării Caspice.

Uniunea Europeană, prin intermediul programelor TRACECA (Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia) și INOGATE (Interstate Oil & Gas Export to Europe), contribuie în egală măsură la realizarea mai multor rețele de comunicații.

Conflictele potențiale din regiune și costul foarte

ridicat al majorității acestor proiecte fac incertă realizarea lor.

Care sunt însă opțiunile țărilor din zonă?

a. Opțiunile Azerbaidjanului

Conducătorii consorțiului AIOC s-au hotărât să trateze problema transportului petrolului în două faze:

- transportul de petrol «inițial» - în jur de 5 milioane tone pe an până în 2003;

- exportul, începând cu anul 2004, de petrol «principal» de 15 milioane tone în faza de început, apoi de 75 milioane tone în 2020.

În octombrie 1995, dată la care AIOC ar fi trebuit să ia o decizie intermediară, numai Baku - Supsa și Baku - Groznai - Novorosiisk au rămas în discuție. Și unul și celălalt se sprijineau pe oleoductele existente, ceea ce reducea considerabil costurile și făcea posibil exportul în cel mai scurt timp.

Cea de a doua linie reținută de AIOC a fost pusă în serviciu în ianuarie 1999. Costul său a fost de 590 milioane dolari, în loc de 231 milioane prevăzut inițial. Acest cost sporit a generat îndoieli cu privire la rentabilitatea proiectului. Există, de asemenea, foarte multe incertitudini cu privire la securitatea acestui traseu (care trece prin Cecenia).

În ceea ce privește transportul petrolului principal (avându-se în vedere și interesele Turciei), noile state independente și Statele Unite susțin traseul Baku - Ceyhan. Dar și aici vor fi probleme, datorită faptului că Turcia se află într-o zonă seismică.

b. Opțiunile Turkmenistanului

Construirea de noi linii de transport constituie pentru Turkmenistan o prioritate. În 1997 a fost inaugurat un gazoduct care leagă Korpedja de orașul Kurt Koy în nordul Iranului. Acesta poate fi considerat primul succes, în sensul că a fost prima linie necontrolată de Rusia. Finanțat de Iran, acest gazoduct ar putea face parte dintr-un plan mai vast privind transportul petrolului prin această țară. De altfel, Iranul face presiuni foarte mari în acest sens.

După trei ani de negocieri, Turkmenistanul și Turcia au convenit, în primăvara anului 1997, construirea unui gazoduct de 3800 km între zăcămintul de la Shatlik și Europa Occidentală via Iran. Americanii insistă pentru un gazoduct care să evite teritoriul iranian și au decis să finanțeze un gazoduct transcaspian. Președintele de atunci al Statelor Unite, Bill Clinton, a subliniat că un gazoduct care să lege zăcămintul Shatlik de orașul turc Erzurum ar putea să fie terminat în 24 de luni, cu un cost total de 3 miliarde dolari. Dar, cum se știe, proiectul nu a fost aprobat.

Exportul gazelor turkmene către Turcia și

Europa Occidentală se izbește totuși de numeroase obstacole: seismicitatea ridicată a zonei, absența unui statut juridic al Mării Caspice corespunzător noii situații, contenciosul teritorial cu Azerbaidjanul privind zăcămintele Kiapaz, Chirag și Azeri.

Pe de altă parte, Iranul - care deține 14% din rezervele mondiale de gaze naturale - este un potențial concurent pentru Turkmenistan. Iranul a semnat în toamna anului 1997 un acord cu guvernul turc pentru livrarea a 30 miliarde metri cubi pe an, începând cu anul 2005, grație unui gazoduct care trece pe sub Marea Neagră. Botezat „Fluviul albastru”, acest proiect este considerat prioritar de Gazprom, care s-a asociat cu compania italiană ENI pentru a accelera realizarea lui. Or, este puțin probabil că piața turcă, în pofida creșterii sale și a dezvoltării Turciei, va putea absorbi cantitățile prevăzute prin contractele iraniene, ruse și turkmene.

Proximitatea țărilor mari consumatoare de energie - Pakistanul, India, China - incită guvernul turkmen să vizeze exportul a o parte din producție în Asia de Est și în Asia de Sud-Est.

c. Opțiunile Kazahstanului

Exportă mai puțin petrol decât ar putea să o facă, datorită insuficienței infrastructurilor existente. Kazahstanul a căutat căi de export evitând teritoriul rus. În septembrie 1996 și-a exprimat intenția de a se racorda la «culoarul transcaucazian» și a convenit să-și coordoneze politica petrolieră cu Azerbaidjanul. Câteva luni mai târziu, aceste două țări au semnat un acord de principiu pentru construirea unui oleoduct transcaspic care să permită exportarea petrolului brut din Tenguz spre Ceyhan.

«Drumul oriental» face obiectul unei atenții crescânde. Acordul semnat la Alma-Ata cu ocazia vizitei primului ministru chinez menționează că CNPC se angajează să construiască un oleoduct care să lege vestul Kazahstanului la complexul petrolier din Karamay în provincia Xinjiang. Costul acestui proiect - mai mult de 4 miliarde dolari după studiile de fezabilitate preliminare - exclude totuși realizarea pe termen scurt.

Euforiei anilor '95-'98, în care au fost semnate contracte fabuloase, i-a urmat un anumit scepticism. Scăderea costului hidrocarburilor a întârziat - chiar a compromis - realizarea proiectelor considerate ca fiind decisive pentru viitorul regiunii, în special construirea oleoductului Baku - Ceyhan. Ulterior însă proiectul a fost reluat.

S-a creat în mod artificial o «bulă strategică» în jurul Caspicii. Această soluție, foarte costisitoare, nu poate înlocui Orientul Mijlociu, mai ales că producția acestuia trebuia să crească sensibil în

viitorii 15 ani. Culoarul (spațiul) strategic energetic Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală, după războiul din Irak din martie-aprilie 2003 și efortul de normalizare a situației în această țară devin deosebit de importante, dar nu ca alternativă la resursele Orientului Mijlociu, ci ca strategie de gestionare a zonelor conflictuale și de control global al resurselor de hidrocarburi.

Ce a mai rămas din foaierea perturbator

Asia Centrală cuprinde următoarele țări: Kazahstan, Kirghizstan, Turkmenistan, Tadjikistan și Uzbekistan. Tot în Asia Centrală vom include și Afghanistanul. Este o regiune foarte complexă, care cuprinde o bună parte din vechiul foaiere perturbator din Antichitate și Evul Mediu. Este însă o regiune bogată în resurse, pentru care, până la 11 septembrie 2001, se prevedea o adevărată bătălie. După 11 septembrie, se pare că bătălia a devenit mai mult cooperare sau, în orice caz, parteneriat ori parteneriate (fără a se exclude însă confruntarea).

Zăcămintele de petrol ale Kazahstanului, spre exemplu, sunt de 50 miliarde barili, mult mai substanțiale decât ale Arabiei Saudite, iar Turkmenistanul dispune de uriașe zăcăminte de gaze naturale. Aceste bogății nu sunt exploatate decât în proporție de 1,5%, din cauza lipsei conductelor. Noua situație ivită după 11 septembrie 2001 a favorizat și această zonă. Americanii au dispus, cel puțin pentru câțiva ani, câteva mii de soldați în Kirghizstan și Uzbekistan, acordă asistență militară și un ajutor, pentru Uzbekistan, de 100 milioane dolari.

Această prezență va avea, fără îndoială, un rol important în reconfigurarea economică și a mediului de securitate din Asia Centrală. Deși unii observatori apreciază că Rusia și China nu văd cu ochi buni această prezență americană în Asia Centrală, Statele Unite vor juca, fără îndoială, un rol important în acest spațiu, rol care, în ultimul timp, este destul de bine înțeles, atât de China, care are nevoie nu numai de uriașe cantități de petrol datorită dezvoltării sale economice impetuoase, ci și de o anumită „susținere” sau măcar înțelegere americană în rezolvarea problemelor din provincia Xianjiang și din Tibet, cât și de Rusia, care, probabil, va participa sau va dori să participe masiv la programul de construcție a conductelor ce vor traversa Afghanistanul spre porturile pakistaneze și, după vechile proiecte, spre Marea Neagră.

În actualele conjuncturi, importanța Asiei Centrale crește, deci, enorm. Referindu-se la noua

filozofie a raporturilor planetare, Jean-Christophe Rufin vorbește de o nouă linie de fractură între Nordul stabil și Sudul nedezvoltat, instabil, generator de tensiuni, crize și conflicte. O astfel de linie ar trece, prin spațiul asiatic, pe la sud de China, prin Asia Centrală, prin Caucaz și pe la sud de Turcia. De unde rezultă că țările din Asia Centrală s-ar afla pe o nouă falie, pe o zonă de fractură, de data aceasta nu între civilizații, ci între economii. Totuși, din Kurdistan și până în Valea Fergana, are loc o recompunere a mediului de securitate, pornind în primul rând de la resurse, dar și de la problemele sociale, de frontieră și religioase. Asia Centrală, Orientul Mijlociu și Rusia dispun de rezerve capabile să satisfacă cererea mondială crescândă de hidrocarburi pentru un sfert de veac. Dar prospectarea zonei se continuă.

Kazahstanul se află pe locul 9 în lume în ceea ce privește rezervele petrolifere. Numeroase companii occidentale – îndeosebi americane – prospectează în continuare zona, întrucât există încă uriașe rezerve neexplorate încă.

Turkmenistanul dispune de 8.087 milioane m³ de gaze, după datele FMI, în timp ce Iranul are 11.380 milioane m³, iar Statele Unite doar 5.645 milioane m³. În 2010, rezervele de gaze din Kazahstan vor ajunge la 2 trilioane m³, iar producția la 36 milioane m³. Se prevăd, în proiectele ruse și ale UE, conducte care să pornească din Asia Centrală spre Marea Neagră. Ankara a limitat, în 1994, trecerea tancurilor petroliere prin strâmtoarea (desigur, pentru a forța proiectul conductei Baku – Ceyhan, care, la această oră, se află deja în lucru), dar s-au găsit soluții. Există un proiect ruso-greco-bulgar care prevede transportul petrolului de la Batumi și Novorosiisk cu tancuri petroliere până la Burgas și, de aici, prin conducte, spre Grecia și Italia.

Există însă și alte proiecte, care vor avea o finanțare pe măsură. Unul dintre acestea se referă la construirea unui gazoduct care să lege Turkmenistanul, prin Afghanistan, de Pakistan (portul Gwar); acest proiect costă 2 miliarde dolari, iar gazoductul va fi dublat de un oleoduct.

Problemele, deși merg spre soluții în general acceptate de marii actori și de țările din zonă, nu sunt puține și nici ușor de rezolvat. Există în zonă tensiuni religioase, probleme de frontieră, iar dependențele economice nu sunt încă interdependențe. Aici nu poate fi vorba de interdependențe (un politolog spunea că interdependențele economice duc la război), nici de integrare (integrarea este precedată de coordonare, iar așa ceva, deocamdată, este greu de realizat aici), datorită numeroaselor instabilități. Dar evenimentele de la 11 septembrie 2001,

alăturarea țărilor din zonă la coaliția antiteroristă, parteneriatul strategic ruso-american au schimbat foarte mult perspectiva. Este posibil ca, în scurt timp, rezervele petrolifere din Asia Centrală să ia drumul porturilor din Pakistan și, poate, și al celor din Marea Neagră.

La 22 iulie 2002, UE a semnat un acord cu Kazahstanul asupra oțelului, care autorizează această țară să-și sporească exporturile cu 34% în spațiul european al UE pe tot parcursul anului 2002 și cu 2,5% în anii următori. Președintele Nazarbaiev a propus Consiliului Parteneriatului euro-atlantic formarea unui grup de lucru în cadrul serviciilor de informații, astfel încât să se prevină infiltrarea în Europa a organizațiilor teroriste internaționale care-și recrutează membrii din Asia Centrală. În acest sens, el a propus și crearea unor centre de antrenament pentru grănicerii țărilor membre.

Kazahstanul spera să reducă dependența sa economică, mai ales în problema exploatarea petrolului și gazelor, și să devină lider regional în domeniul energiei nucleare și în producția farmaceutică.

Marile puteri care au interese în zonă – Rusia, Statele Unite, Uniunea Europeană, China, India și chiar Japonia – vor continua însă colaborarea lor în vederea creării condițiilor pentru introducerea în circuit a resurselor din Asia Centrală. În aceste condiții, problema independenței economice a Kazahstanului și celorlalte țări din Asia Centrală nu mai poate fi realistă. Fără investiții serioase, nici unul dintre proiectele de transport al petrolului și gazelor spre zonele de consum nu va putea fi realizat.

Înainte de 11 septembrie 2001, zona Caucazului, cea a Asiei Centrale și cea a Țărilor Baltice erau considerate zone interioare – innerland ale Rusiei (Rusia fiind un teritoriu pivot sau un heartland). Inelul următor era unul exterior, alcătuit din Japonia, China, India, Orientul Mijlociu și Balcani. Evident, aceste inele erau diferite. Cel interior ținea de exploatarea imediată a unor resurse și de o anumită stare de securitate, cele exterioare se defineau pe interesul zonal al Rusiei, pe politica ei economică și de parteneriate strategice. După 11 septembrie, lucrurile s-au schimbat. Rusia își concentrează acum atenția asupra unor zone interne vitale – Caucaz, Siberia, Extremul Orient –, în timp ce Baltica și Asia Centrală devin inelul exterior de interes imediat, pentru care Moscova va colabora cu Uniunea Europeană, cu Statele Unite, cu China, cu Japonia, precum și cu întreaga Regiune Asia-Pacific.

Acest inel exterior de interes imediat este foarte important pentru securitatea Rusiei, dar efortul

acesteia nu se mai îndreaptă nemijlocit către aceste zone (pentru care se simțea cândva responsabilă), ci către parteneriatele strategice angajate de Rusia și care au în vedere tocmai securizarea zonei. Este vorba de o nouă distribuire de roluri. Este o politică înțeleaptă, bazată pe do ut des (îți dau ca să-mi dai), benefică pentru toată lumea, inclusiv pentru țările din zonă, și care, dacă nu va fi torpilată de alte interese egoiste, va pregăti Asia Centrală pentru o viitoare integrare în sistemul global.

Modelul de conflict din țările Asiei Centrale este unul în care se pot angaja grupuri religioase (în zonă, există un mozaic de religii) sau de natură asimetrică.

În momentul de față, Afghanistanul se află sub control. Desigur, nu este încă stabil și, probabil, nici în anii viitori nu va fi. Dar Afghanistanul reprezintă o zonă-cheie în transportul petrolului spre porturile pakistaneze. E drept, există și varianta transportului prin spațiul chinezesc, dar, deocamdată, marii finanțatori nu o au în vedere.

Înainte de evenimentele care se derulează acum în zonă, Turkmenistanul, Pakistanul și Afghanistanul discutaseră problema construirii unui gazoduct de 1.200 km. Dar un astfel de proiect, cu un Afghanistan în război, cu un Turkmenistan condus de un dictator care s-a autorebotezat Turkmenbâchi (Tatăl tuturor turcilor), era greu de imaginat că poate fi realizat (mai ales finanțat).

Afghanistanul a pus dintotdeauna probleme, inclusiv pe timpul stăpânirii britanice. La ora actuală, există însă interesul ca țara să fie scoasă din circuitul rețelelor teroriste și stabilizată. Foarte multe dintre proiectele legate de Asia Centrală vor depinde de acest obiectiv. Rusia, Statele Unite, Uniunea Europeană, Japonia și China sunt interesate de stabilizarea zonei. Acceptarea americanilor ca parteneri strategici reprezintă, în cea mai mare măsură, o soluție viabilă, întrucât este nevoie de o colaborare internațională pe măsură pentru rezolvarea problemelor de securitate din regiune.

Această nouă redimensionare se speră să fie benefică atât pentru reconstrucția și stabilizarea, într-o nouă arhitectură, bazată îndeosebi pe parteneriate și colaborare, a spațiului eurasiatic, cât și pentru valorificarea superioară a resurselor și înlăturarea vechilor zăplazuri geopolitice care opuneau spațiul-pivot altor spații, țările continentale țărilor maritime, Estul Vestului și Sudul Nordului. Lumea trebuie să fie totuși unitară.

ACTORII ȘI PIVOȚII GEOPOLITICI GENERATORI AI FENOMENELOR GEOPOLITICE

Colonel conf. univ. dr. Vasile MARIN

1. Actorii geopolitici

Fundamentarea aspectului teoretic al geopoliticii cu noi concepte și sintagme vine să delimiteze, din punct de vedere teoretic, și să evidențieze, totodată, existența praxisului geopolitic. În acest context, este vorba despre „actorii geopolitici”, adică acei subiecți ai promovării interesului strategic în unul sau mai multe domenii de manifestare ori acțiune ale lumii contemporane. Când abordăm problematica actorului geopolitic este evident că nu studiem rolul și importanța indivizilor în evoluția fenomenului geopolitic. Având în vedere că geopolitica poate fi abordată și ca știința care studiază apariția, evoluția și dezvoltarea macrointeresului pe domeniul spațial, este absolut normal ca trimiterea să se facă la ceea ce afirmă James N. Rosenau, adică la „actorii nivelului macro”¹. Desigur, înainte de a aborda problematica actorilor de nivel geopolitic, este necesară o incursiune în ceea ce reprezintă substratul acestora, adică comunitățile umane. Acestea sunt actori ca atare, în sensul că ele dispun de structuri de autoritate, de mecanisme de menținere a coeziunii și de coordonare a membrilor lor. Acțiunile acestora au o multitudine de determinări de dinamică, temporale, spațiale, axiologice etc. Având în vedere aceste considerente, mai nou, se poate aborda problematica actorilor geopolitici ca studiu a trei tipuri de comunități: comunitățile de nivel statal (statele), comunitățile de nivel grupal (grupurile) și comunitățile de tip transnațional (organizațiile/structurile transnaționale). Acestea au o serie de delimitări relaționale, în raporturile lor reciproce, care le oferă specificitate existențială, astfel:

- statele nu sunt subordonate autorității altor tipuri de comunități;
- grupurile sunt, cel puțin formal, supuse autorității statelor;
- organizațiile transnaționale nu se află în

relație de autoritate directă cu statele, ci doar depășesc frontierele acestora.

O categorie specifică de actori geopolitici, care pot crea situații geopolitice, este constituită dintr-o excepție de la noțiunea de comunitate ca și categorie generică. Ea este produsă prin convergența acțiunilor și orientărilor unui mare număr de oameni, în absența unei autorități organizate, prin agregare obiectivă, realizată accidental, ca urmare a unei motivații sau a unor interese comune, și include ceea ce se poate înțelege prin termenul „publicuri”. Publicul poate constitui un actor geopolitic, la un moment dat, pentru că generează fenomene de o asemenea amploare, ce pot tulbura serios un echilibru geopolitic considerat suficient de stabil, iar acțiunile sale sunt catalizate de existența unui macrointeres de sorginte comună. Așa au fost, spre exemplu, revoltele spontane care au condus la înlăturarea lui Ferdinand Marcos din funcția de președinte al statului Filipine, în 1987, și a lui Ceaușescu din funcția de președinte al României, în anul 1989. Ambele situații au creat premisele unor modificări în situația geopolitică regională. O altă categorie de actori geopolitici, a căror importanță tinde să crească, are trăsături specifice comunităților (spre exemplu, faptul că indivizii se consideră membri), dar, în același timp, are și caracteristici proprii publicului fără lideri (spre exemplu, inexistența unor proceduri explicite de alegere a acestora). Acest tip de actor geopolitic este cunoscut sub numele de mișcare (mișcările pentru pace, ecologiste, feministe, pentru muncă, mișcările oamenilor de culoare, mișcările studențești etc.). Mișcările, ca structuri, sunt foarte permeabile, și într-un sens, și în celălalt, însă ca actor geopolitic, sunt purtătoare și susținătoare de macrointerese, putând fi manipulate când situația o cere. Întrucât aspirațiile împărtășite ale mișcărilor se concentrează asupra sporirii importanței acestora și asupra soluționării unor probleme ce nu se limitează la o societate anume,

mișcările tind cu adevărat să fie transnaționale ca alcătuire și dimensiuni. În anumite împrejurări, care generează tulburarea echilibrului geopolitic, o mișcare poate juca un rol crucial în definitivarea și evoluția unei probleme globale, promovată de aceasta. Cu adevărat însă, principalul actor geopolitic al lumii contemporane, atât în prezent, cât și în viitor, este și continuă să rămână statul.

Cu toate tendințele de limitare a sferei de acțiune, autorității și autonomiei statului, acesta este cel care continuă să gestioneze relațiile internaționale și să rămână principalul generator de forță pe eșichierul mondial. Acțiunile statului continuă să modeleze economia, investițiile și consumul, ca și finanțarea unor noi sectoare industriale și menținerea în funcțiune a unora vechi, în unele cazuri până la a-și asuma rolul de proprietar. Tehnologia modernă a sporit capacitatea de realizare a unanimității, de control al opoziției și de modelare, sub alte aspecte, a vieții sociale și politice a membrilor săi. Revoluția microelectronică a sporit capacitatea statelor de a ține evidența membrilor lor cu ajutorul ordinarilor, de a urmări mișcările grupurilor și subgrupurilor proprii de populații, de a le influența orientările prin intermediul mijloacelor mass-media etc.

Statele pot dispune de tehnici din ce în ce mai sofisticate de menținere a ordinii interne și de reprimare a revoltelor, de control al crizelor. Cu toate acestea, însă, există elemente care erodează competența și legitimitatea statului modern, dintre care mai semnificative sunt cele de ordin intern, ca afirmarea mai agresivă a grupurilor și pregătirea tot mai competitivă a propriilor cetățeni.

Cu alte cuvinte, statul, ca actor geopolitic, este limitat în acțiunile sale, atât în plan intern, cât și pe arena mondială, căci, după cum arăta un analist: „Statul național poate să-și îndeplinească atât de puține din promisiunile făcute. Care națiune poate să-și apere frontierele împotriva bolilor, rachetelor balistice, traficul de droguri sau transmiterii de imagini subversive?

Care națiune poate să-și protejeze aerul și apa împotriva ploii acide purtate de curenți peste Canada sau împotriva norului radioactiv care înaintază spre vest dinspre Cernobîl? Care națiune poate să-și protejeze moneda împotriva speculațiilor păgubitoare de pe piețele monetare

ale lumii?”² Cu alte cuvinte, existența statului, ca actor geopolitic, a devenit strâns legată de tendințele și instituțiile internaționale, făcând aproape imposibilă păstrarea intactă de către acesta a normelor, cutumelor și a practicilor ce stau la baza soluționării problemelor sale interne. În mod paradoxal, însă, interdependența internațională ce a diminuat sfera de acțiune și autoritate a statului, în problemele sale interne, a constituit și una din sursele lărgirii competenței acestuia, din alte puncte de vedere.

Reducerea distanțelor economice, sociale și politice a oferit un caracter transnațional și geopoliticii, a făcut, de asemenea, să sporească foarte mult vulnerabilitatea economiilor naționale la acțiunea factorilor economici externi. Ca urmare, statele, ca actori geopolitici, și-au sporit competențele în stabilirea de măsuri și crearea de instituții prohibitive dictate de constrângerile externe.

Consecința firească, sub aspect previzionar, ce se poate desprinde o constituie faptul că, și în noul secol, statul, principal actor geopolitic, nu numai că își menține, dar și își va extinde și întări competențele existențiale, cu alte cuvinte „statul se confruntă cu dificultăți, dar, în mod evident, încă nu s-a demodat și nici nu a început să se demodeze”³

Din punctul de vedere al ponderii în situația geopolitică globală ori regională, statele, ca actori geopolitici, pot fi ierarhizate astfel:

- actori geopolitici principali, permanenți, care sunt acele state cu mari posibilități și disponibilități în gestionarea puterii și influenței pe glob sau într-o anumită regiune a acestuia;
- actori geopolitici principali temporari, ce reprezintă acele state a căror influență crește brusc, ca urmare a schimbării situației geopolitice, la un moment dat;
- alți actori geopolitici, categorie ce include majoritatea statelor lumii, participante la realizarea echilibrului geopolitic, în sensul curent al situației geopolitice.

De asemenea, mai poate fi făcută o ierarhizare în funcție de amplitudinea puterii deținute de aceștia și intensitatea manifestării acesteia. Astfel, în funcție de această apreciere, actorii geopolitici pot fi: superputeri, mari puteri, puteri mijlocii și mici puteri. În relație cu dimensiunea spațială de manifestare a puterii, aceștia se împart în puteri

globale, puteri continentale, puteri regionale și puteri locale. Având în vedere sensul de evoluție a civilizației umane, încă din această perioadă, se poate vorbi despre puteri cosmice și puteri terane (pământene), cu toate implicațiile ce decurg din această clasificare.

Pe baza unor acorduri ori înțelegeri oficiale, statele se pot constitui în actori geopolitici colectivi, cum sunt, spre exemplu, ONU, UE, NATO etc. Aceștia promovează și susțin interesele strategice ale grupului de actori geopolitici, potrivit unui principiu de tranzitivitate, în sensul că interesele actorului geopolitic individual se identifică cu cele ale actorului geopolitic colectiv și reciproc, în baza ratificării și aplicării acordurilor și înțelegerilor de apartenență la grup.

O altă categorie de actori geopolitici, cu rol important în stabilirea situației geopolitice, o constituie grupurile.

Grupurile, ca actori geopolitici, au o tipologie bogată, așa după cum se afirmă într-un limbaj de actualități: „Grupurile sunt diverse, de la organizații secrete, naționaliste, trecând printr-o mare diversitate de cluburi socialiste ale «noii stângi» și până la grupuri de orientare occidentală...”⁴⁴

Principala cale prin care un grup, de un anumit tip, se poate constitui în actor geopolitic o reprezintă lupta pentru promovarea intereselor proprii, lucru ce poate conduce în anumite situații la disocierea formațiunii statale de care aparțin, declanșând în acest fel dezechilibre geopolitice locale ori regionale. În categoria grupurilor ca actori geopolitici, o mare importanță o au grupurile etnice. În anumite situații, grupul etnic constituie unul din actorii geopolitici care pot afecta serios situația geopolitică locală ori regională, cu implicații chiar pe plan global. Aceasta a fost situația grupurilor etnice din fosta Iugoslavie, a celor din Rusia, din China, a kurzilor din Turcia, Siria și Irak ș.a. Tot ca actori geopolitici

cu rol important în stabilizarea ori afectarea situației geopolitice pot fi considerate grupurile religioase. Conflictele și crizele de tip religios au afectat pe lungi perioade de timp dezvoltarea și civilizația lumii. Grupurile religioase din fosta Iugoslavie, Irlanda de Nord, Cașmir, Indonezia, Israel reprezintă veritabili actori geopolitici ale căror acțiuni continuă să provoace serioase perturbații în echilibrul intern al statelor și pe plan regional. Mai nou, în urma actului terorist din 11 septembrie 2001 al organizației Al Qaeda, condusă de fundamentalistul Ben Laden, grupurile teroriste tind să capete un statut de actor geopolitic. Marile consecințe pe plan economic, financiar și al echilibrului regional și planetar, cauzate de acest act terorist executat împotriva SUA, ne conduc cu certitudine către ideea că lista actorilor geopolitici este departe de a fi încheiată. Cu toate că sunt noi pe arena mondială, organizațiile transnaționale au devenit mai numeroase și mai puternice, pe măsura creșterii interdependenței vieții globale și pe măsură ce tehnologia a comprimat dimensiunile spațiale. Aceasta a permis ca organizațiile transnaționale să devină actori geopolitici de mare forță, ale căror acțiuni pot submina sau detona situația geopolitică, într-o anumită arie planetară. Proliferarea transnațională a acestor tipuri variate de actori geopolitici s-a făcut și se face pentru diverse forme de activitate. Prin urmare, au apărut o multitudine de organizații, asociații, corporații și societăți transnaționale în toate marile zone geografice ale lumii și în legătură cu o multitudine de probleme. Astfel, abordând problematica companiilor transnaționale ca actori geopolitici, putem exemplifica situația companiilor americane Chevron, Unocal, Exxon, Texaco Oil, a companiilor franceze Ecopetrol, a celei engleze British Petroleum, a companiei rusești Gazprom sau a celei saudite Delta etc. Aceste companii sunt

Numr.	Societate / Instituție	Proveniența	Costul (Miliarde \$)	Domeniul de activitate
1	ExxonMobil	SUA	772	Petrol
2	Bell Atlantic G.T.E.	SUA	726	Telecomunicații
3	British Petroleum / Amoco	SUA	585	Petrol
4	National Bank / Bank America	SUA	415	Bancar
5	WorldCom / MCI / Comstar / Worldnet	SUA	370	Telecomunicații
6	Wells Fargo / Norwest	SUA	310	Bancar
7	Thyssen / Klupp	Germania	230	Industria
8	Sandoz / Ciba	Elveția	223	Farmaceutic
9	Mitsubishi Bank / Bank of Tokyo	Japonia	228	Bancar

Sursă: Los Angeles Times, Le Monde diplomatique

într-o dinamică permanentă, fuzionând sau disociindu-se pentru a-și asigura continuitatea prezervării intereselor proprii prin augmentarea de capitaluri fizice și financiare (Tabelul nr.1). Beneficiind de imense resurse financiare, de o infrastructură adecvată, și de mari spații de acțiune, aceste companii reprezintă un real pericol pentru echilibrul local, regional, zonal ori planetar, ele exprimându-se ca adevărați actori geopolitici. Compania Chevron investește 1,2 miliarde dolari pentru a construi o conductă lungă de 2000 km în Kazahstan, în scopul eliminării influenței ruse din zonă.

De asemenea, pentru terenurile din Cusiana și Cupiangna din Columbia, companiile franceză Ecopetrol și engleză British Petroleum intenționează să investească, în câțiva ani, circa 6 miliarde dolari. Companiile UNOCAL (SUA, 54.11%), DELTA OIL (Arabia Saudită, 15%) au format, în 1997, un consorțiu, „Cent Gaz” (Central Asian Gaz), la care au mai participat ITOCHU Corporation (Japonia, cu 7.2%), INPEX (7.2%), Hyundai (5.5%), Cresscent Group of Pakistan (3.8%), precum și guvernul turkmen (10%), pentru realizarea în Asia Centrală a unui proiect gigantic de conducte denumit „Drumul Mătășii”.

Acesta ar fi legat Turkmenistanul cu Pakistanul și India, pentru exportul de gaze naturale, precum și China și Japonia, pentru exportul de țiței. Proiectul, estimat între 2 și 2.7 miliarde dolari, cuprindea megaconducte în lungime de 1300 km, pentru gazoconduct, 175 km în Turkmenistan, 770 km în Afghanistan și 575 km în Pakistan. Existența regimului taliban în Afghanistan și tulburările interne din această țară amenințau construcția celei mai mari investiții a secolului. În același timp, UNOCAL s-a văzut serios concuroasă de compania argentiniană Bidas, care a început și ea tratative cu regimul taliban, pentru construirea unei conducte de 1300 km între Turkmenistan și Pakistan, via Afghanistan, în valoare totală de 2 miliarde dolari, tratative eșuate în final. În urma analizelor geopolitice făcute de către compania UNOCAL și prezentate Camerei Reprezentanților din SUA s-a ajuns la concluzia că singura rută convenabilă rămâne, totuși, Afghanistanul. Prin urmare, reprezentantul companiei prezenta următorul punct de vedere: „... fără o pacificare a conflictelor din regiune, construcția petroconductului și a gazoductului

transfrontalier nu este recomandabilă. Solicităm, deci, de aceea, de urgență, Administrației și Congresului Statelor Unite să acorde cel mai puternic sprijin unei forțe ONU de restabilire și menținere a păcii în Afghanistan.”⁵ Consecințele sunt de acum cunoscute, dar acestea reprezintă tot atâtea argumente în favoarea faptului că firmele transnaționale se exprimă ca un puternic eșantion de actori geopolitici, deosebit de dinamici și mai ales incisivi, în atingerea megaintereselor lor, indiferent de căi și impedimente. Problematika promovării și susținerii intereselor majore, ale omenirii sau proprii, a constituit preocuparea importantă a actorilor geopolitici, care tind să-și amplifice rolul și importanța, în acest nou secol. Desigur, trebuie evidențiat faptul că actorii geopolitici nu acționează independent, ei coexistând și funcționând într-o lume a interdependențelor, problemă ce conduce la o intercondiționare multiplă și de mari proporții a existenței lor.

De asemenea, acești actori geopolitici își promovează interesele majore nu numai prin metode ortodoxe, astfel că unii, în raport cu alții, manifestă lipsă de consens, loialitate și lealitate, exprimate de cele mai multe ori prin conflicte mai mult sau mai puțin evidente, ceea ce presupune în final afectarea situației geopolitice și crearea de turbulențe în mediul internațional.

În fine, se poate aprecia că actorul geopolitic se definește printr-o macrostructură organizațională, stabilă sau nu, națională sau transnațională, care își poate genera, promova și susține interesele majore în planul local, zonal, regional sau global al spațiului planetar. Actorii geopolitici care fac parte din mediul geopolitic sunt creatorii situațiilor geopolitice, ai echilibrului geopolitic și ai crizelor geopolitice, ei fiind, în același timp, decidenții și executanții de geopolitici, ca obiectivare a intereselor lor, la nivel planetar și dincolo de acesta.

2. Pivoți geopolitici

Ca orice știință fundamentală sau de contact, și geopolitica își creează și vehiculează propriul sistem conceptual, propria sa terminologie specifică, cu care își construiește edificiul epistemologic.

În acest sistem este inclusă și sintagma „pivot

geopolitic". Cel care a inclus-o, practic, în acest sistem conceptual a fost politologul american Zbigniew Brzezinski⁶. Potrivit acestuia, „Pivoți geopolitici sunt acele state a căror importanță decurge nu din puterea sau motivația lor, ci, mai degrabă, din așezarea lor sensibilă și din consecințele situației lor potențial vulnerabile pentru comportamentul jucătorilor geostrategici. Cel mai adesea, pivoții geopolitici sunt desemnați de poziția lor geografică, ce le conferă, în unele cazuri, un rol special, fie în asigurarea accesului în zone importante, fie în refuzarea accesului la resurse...”⁷

Spre deosebire de actorii politici, diversitatea pivoților politici este extrem de restrânsă. În acest caz, pivot geopolitic poate fi doar statul, cu tot ceea ce are arondat pentru existența sa politică, adică teritoriu, populație, economie etc. Z. Brzezinski acordă o importanță deosebită poziției geografice în definirea pivotului geopolitic, rezultând din aceasta că pivotul geopolitic poate fi un stat cu rol de „cheie” privind accesul într-o zonă ori regiune geografică, iar „în unele cazuri, un pivot politic poate acționa ca un scut protector pentru un stat important sau chiar o regiune”⁸. Din acest punct de vedere, Brzezinski include în categoria pivoților geopolitici Ucraina, Azerbaidjanul, Iranul, Turcia, Coreea de Sud, Taiwanul, Thailanda, Pakistanul, Kazahstanul și Uzbekistanul. De asemenea, politologul american conferă rolul de catalizator pivotului geopolitic, pentru zona geografică în care acesta se găsește, astfel: „Uneori însăși existența unui pivot geopolitic poate avea urmări politice și culturale, foarte semnificative pentru un jucător geostrategic mai activ din vecinătate.”⁹

Prin urmare, în această situație, Z. Brzezinski manifestă o anumită inconsecvență în definirea pivotului geopolitic numai din punctul de vedere al poziției sale geografice. Lucrurile pot fi adâncite din această perspectivă, astfel ca pivotul geopolitic să fie definit și din punctul de vedere economic ori financiar. Prin urmare, în sfera geopolitică planetară există state a căror economie concentrează mari investiții și conexează din punct de vedere economic resurse naturale, financiare și forță de muncă din statele învecinate ori din alte state, economia acestora stimulând și antrenând dezvoltarea unei întregi zone ori regiuni continentale sau chiar planetare. În această situație se pot regăsi SUA, Germania,

Republica Sud-Africană, Singapore, Țările Golfului, Israel etc.

În același timp, din punct de vedere financiar, sunt state care concentrează mari resurse, ca urmare a unui dezvoltat și sigur sistem bancar. Ele nu sunt actori geopolitici de primă mână, însă joacă un rol deosebit de important în tranzitarea finanțelor mondiale, situație în care se regăsesc Marea Britanie, Elveția, Singapore etc.

Faptul că Z. Brzezinski apreciază că și resursele naturale pot defini un stat ca pivot geopolitic ne determină să extindem domeniul de abordare a definirii acestuia. Prin urmare, pivotul geopolitic este actorul geopolitic de tip statal a cărui poziție geografică, resurse naturale, dinamică economică ori financiară îi conferă rolul de element de legătură în situația geopolitică locală, zonală ori regională sau de catalizator al relațiilor dintre ceilalți actori geopolitici.

Ponderea și rolul în economia relațiilor regionale ori globale sunt relative și se modifică îndeosebi ca urmare a variației intensității acestora sau a afectării situației echilibrului geopolitic, a apariției și dezvoltării unei crize geopolitice ori a dispariției acesteia. Calitatea de „pivot geopolitic” poate fi dobândită sau pierdută de un stat și ca urmare a modificării parametrilor situației geopolitice. Astfel, apariția ori estomparea unei crize geopolitice poate conduce la câștigarea ori pierderea rolului de pivot geopolitic. În această situație se regăsesc statele vecine Afghanistanului, până la încheierea conflictului taliban.

Este, deci, evident că rolurile pivotului în astfel de situații sunt multiple: trambulină pentru amplificarea acțiunii, tampon pentru izolarea zonei, generator de alianțe, stimulator de protecție, îndeosebi a populației civile noncombatante etc. Prin urmare, rezultă că pivoții geopolitici au o dinamică existențială și una acțională, mult mai intense decât cele ale actorilor geopolitici statali.

3. România, pivot geopolitic

Și în această situație, punctul de plecare al abordării rolului de pivot geopolitic al României în Europa îl poate constitui opinia lui Z. Brzezinski.

Potrivit schemei sale de analiză, politologul american descoperă în Europa doar doi pivoți geopolitici, anume Ucraina și Turcia, din care

unul, Turcia, „joacă” roluri geopolitice pe două continente, adică este un pivot euroasiatic. Analizând argumentele lui Z. Brzezinski în legătură cu Ucraina ca pivot geopolitic, se poate evidenția că importanța Ucrainei pentru Rusia nu este atât de mare ca aceea pe care i-a oferit-o geopoliticianul american. Legat, însă, de acest aspect, România, potrivit unor specialiști ai domeniului, aparține unui spațiu zonal (regional) care reprezintă un spațiu de interes strategic. Acest spațiu este constituit din spațiul național românesc și spațiul adiacent acestuia, ce cuprinde, de regulă, teritoriile statelor din zonele continentale distincte, în care România este dispusă geografic ori considerată ca aparținând geopolitic (Europa Centrală, Europa de Sud-Est, Europa Balcanică).

Disponerea României într-un spațiu european de interes strategic conferă valențe geopolitice deosebite teritoriului său. Faptul că prin acesta este controlabilă axa „Marea Nordului-Marea Neagră”, că pe el se întretaie principalele direcții comerciale și de acțiune militară ale Europei, că este „placă turnantă” a trei compartimente distincte ale Europei evidențiază calitatea de spațiu de interes strategic a teritoriului românesc, demonstrând că, din punct de vedere geopolitic, România are o importanță deosebită.

Am mai arătat anterior că spațiul regional în care este înscrisă România subsumează, alături de teritoriul acesteia, și teritoriile altor state europene, constituind o unitate geopolitică distinctă pe continentul european. În acest concept se înscriu Europa Centrală (România, Polonia, Germania, Austria, Cehia, Slovacia, Croația, Ungaria), Europa de Sud-Est (România, Slovenia, Ungaria, Croația, Albania, R. Moldova, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Bosnia-Herțegovina), Europa Balcanică (România, Bulgaria, Croația, Macedonia, Albania, Grecia, Turcia Europeană). La acestea se adaugă și zona Mării Negre.

Făcând o analiză comparativă a celor trei

„compacte” regionale, observăm că există un număr de state care aparțin în mod simultan de două dintre ele sau chiar de toate trei. Rezultă că România aparține spațiului central-european, care, din punct de vedere geografic, conexează Europa de Vest de cea de Est, iar geopolitic este atașat, în cea mai mare parte a sa, spațiului Alianței Nord-Atlantice. De asemenea, ea aparține Europei de Sud-Est, compartiment geografic, de asemenea, de o importanță deosebită pentru continentul european. În același timp, ea se înscrie și în spațiul balcanic, acel spațiu care în zilele noastre este considerat „o placă turnantă a intereselor strategice”¹⁰ europene. Prin urmare, se poate aprecia că România constituie un „pivot geopolitic” în raport cu cele trei compacte regionale ale Europei.

În același timp, România, alături de alte state (Bulgaria, Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, R. Moldova, aparține și zonei Mării Negre. Din punct de vedere economic, Marea Neagră a devenit în ultimii ani o adevărată „mină de aur” pentru statele din această regiune. Zăcămintele de petrol și gaze, de fier, titan, pământuri rare transformă zona Mării Negre într-un spațiu de un real interes strategic. În același timp, existența strâmtorilor, finalizarea legăturilor dintre Dunăre și Rin prin Main, care a creat o amplă axă fluvială între Marea Nordului și Marea Neagră, conferă, în mod indubitabil, teritoriului românesc calitatea de spațiu european de interes strategic. Aceste considerente reprezintă tot atâtea argumente în sprijinul afirmației că România este într-adevăr un „pivot geopolitic” de importanță europeană.

NOTE

¹ James N. Rosenau, Turbulență în politica mondială. O teorie a schimbării și continuității,

TRANSPORTURILE FLUVIALE ȘI INFLUENȚELE ACESTORA ASUPRA ROMÂNIEI

Comandor dr. Ștefan GEORGESCU

The fluvial-maritime transport influences on Romania's defence interest, the role of a transport fleet inside a state's maritime power and in promoting its economic interest, the characteristics necessary to a future navy power – all of them are topics debated in this article.

Locul României, definit cel mai clar de către confluența Dunării cu Marea Neagră, a fost și va rămâne întotdeauna dominat de "reprezentări politice diverse" ale centrelor de putere. Față de această realitate geopolitică și geostrategică, se impune un efort intens politico-diplomatic, pentru a conștientiza, mai mult în plan extern și, deopotrivă, în interiorul țării, câteva din cele mai importante caracteristici ale spațiului Dunăre-Marea Neagră:

- avem de a face cu o extindere a valorii geostrategice a acestui spațiu: de la una zonală/regională la alta continentală/intercontinentală, marea și fluviul delimitează o importantă "poartă de acces în Europa", iar confruntarea pentru accesul la "cheia" ei va genera interferențe geopolitice majore;

- dezvoltarea adecvată a zonei danubiano-pontice va favoriza contactul între centrele de putere, va amortiza impactul civilizațiilor și va spori valoarea geostrategică a spațiului, deoarece problema va deveni amplă și mai complexă decât satisfacerea unor interese economice strict delimitate;

- în toată dimensiunea ei, zona geografică are rolul unei "artere vitale", de aceasta legându-se existența unui număr de state slab dezvoltate, prin intermediul ei se intensifică relațiile est-vest și nord-sud ale Europei, și nu în cele din urmă, această zonă concentrează importante spații intercontinentale;

- în perspectiva racordării acestui spațiu la

acele căi economice, atât în vestul Europei, cât și în zona euro-asiatică, rolul pozitiv și locul important al României vor crește considerabil, efectele negative vor fi evidente, dacă nu se pune în valoare întreg spațiul românesc, într-o perspectivă economică deosebit de favorabilă sub forma unei "zone libere" europene, dar ale cărei evoluții nu sunt acum în întregime descifrate.¹

Astăzi, Europa este construită ca un continent unit prin dezvoltarea economică (dezvoltare care, din punct de vedere calitativ și cantitativ, este fără precedent) și comerțul fără bariere. Acest proces de unificare economică și comercială tot mai accentuată, în același timp, respectă valorile democratice, standardul social, diferențele culturale proprii fiecărei țări, tinzând să creeze o unitate în diversitate. O asemenea situație economică impune: realizarea mobilității transporturilor, care, fără doar și poate, împreună cu piața unică, se vor extinde spre estul continentului în viitorul apropiat; creșterea fără precedent a transporturilor feroviare, aeriene, auto și fluviale.

Dintre toate acestea, transporturile fluviale se caracterizează prin rapiditate, eficiență, rentabilitate și aspect de masă. De asemenea, calea pe apă oferă posibilitatea transporturilor simultane a diferitelor sortimente, prin numărul mare de nave și prin numărul mare de drumuri (practic nelimitat), conferindu-i mari avantaje față de celelalte tipuri de transporturi.

În plus, forța de tracțiune are un randament sporit pe apă față de celelalte mijloace de transporturi și, în special, față de calea ferată. Astfel, în timp ce o locomotivă care dezvoltă 800 CP poate remorca o greutate de până la 1100 t a unui tren de marfă, un remorcher de 1000 CP poate remorca un convoi de 10000 t.

O cale principală pe apă, așa cum este Dunărea, are o capacitate de trafic echivalentă cu o linie

ferată cu mai multe căi, având și posibilitatea de încrucișare și depășire în orice punct.

Cine cunoaște intimitatea acestei activități știe că zeci de convoaie (un convoi transportă în medie 16.000-24.000 tone marfă) urcă fluviul cu minereuri, cărbuni, petrol, fosfați, sare etc. aduse din toată lumea pentru țările din centrul Europei care au ieșire la mare.²

Principalele fluvii navigabile ale Europei, Rinul și Dunărea, traversează Europa de la Marea Neagră la Marea Nordului și, împreună cu celelalte fluvii și sisteme de navigație fluviale, contribuie în mod hotărâtor la realizarea acestor transporturi.

Rinul este navigabil pe aproximativ 800 km, de la Basel (Elveția) la Marea Nordului (Rotterdam). Din 1992, Rinul este legat, prin canalul Main, de Dunăre, iar drumul la Marea Neagră este scurtat, prin existența canalului Constanța-Cernavodă.

Canalul Dunăre-Marea Neagră reprezintă un interes deosebit pentru țările riverane Dunării care nu au ieșire la mare (Austria, Cehia, Slovacia, Ungaria, Serbia) și care au unele industrii ce importă materii prime pe cale maritimă prin porturile Dunării de Jos. Existența canalului ar fi trebuit să favorizeze acest transport, dar, datorită situației existente în Europa ultimelor trei decenii, nu a fost posibil. De asemenea, această situație geopolitică (destrămarea fostei Iugoslavii și războaiele din zonă) a făcut ca însăși calea de transport fluvială – Dunărea – să nu-și mai îndeplinească principala menire, și anume aceea de arteră vitală a Europei în tranzitul mărfurilor. Acest lucru ar putea conduce în timp la diminuarea definitivă a importanței acestei rute în formarea altora (ruta turcă, bulgară sau ucraineană).

România, țară cu cel mai mare sector navigabil din Dunăre – 1075 km, are avantaje dar și responsabilități deosebite pentru folosirea în scopuri de transport a acestui fluviu și în promovarea acestei rute comerciale. Din acest punct de vedere, până acum, nu s-a observat o atitudine fermă a României în promovarea unui asemenea concept.

Probabil că mileniul III, prin transportul resurselor energetice ale Caucazului spre Europa de Vest, va favoriza eficiența economică a acestor rute comerciale.

Canalul Dunăre-Oder-Elba va permite Dunării să-și ramifice calea navigabilă spre nord, făcând

în plus legătura și cu Marea Baltică.

Prin construcția canalului Rin-Rhon, practic, în Europa, s-a creat o rețea de transport fluvial care va permite traficul de mărfuri de la Marea Neagră la Marea Nordului și Marea Baltică.

Magistralele fluviale vor conduce la o accelerare a construcției pieței unice europene, deoarece transportul mărfurilor pe ea va fi mai rentabil.

Această cale de transport va uni Europa estică de Europa vestică, va contribui la diminuarea decalajelor, prin eficiența transporturilor, și este foarte posibil să constituie artera principală de transport a surselor de energie ale Caucazului spre vestul Europei și a produselor finite din vestul spre estul Europei.

Dunărea, în decursul timpului, a fost o cale de penetrare politică și militară, în special de la vest spre est, cu excepția celui de-al doilea război mondial, iar istoria se poate repeta³.

Pentru a contracara efectele negative, care ar putea apărea în urma unui astfel de demers, este necesar ca România să dețină, la Marea Neagră și la Dunăre, o forță navală credibilă, care să poată apăra interesele României în acest bazin sub toate cele trei aspecte sub care poate fi privită Marea Neagră și fluviul Dunărea: ca izvor nesecat de bogății naturale ascunse în adâncurile ei, ca rețea infinită de drumuri maritime care leagă țările peste oceane și permite transportul produselor și răspândirea lor pe piețele mondiale, ca teren de operațiuni militare.

Din aceste aspecte derivă și principalele misiuni ale marinei militare: apărarea comunicațiilor maritime proprii; dezorganizarea comunicațiilor maritime ale adversarului; apărarea litoralului maritim.

În paralel cu existența marinei militare, este necesară dezvoltarea puterii maritime a statului (marina comercială, infrastructura portuară etc.) pentru anihilarea efectelor negative.

Politica României va avea nevoie de o forță reală pe care să se bazeze pentru promovarea intereselor noastre maritime și fluviale.

Apărarea teritoriului național în general (zona de operații de sud și sud-est) va fi eficientă, își va îndeplini obiectivele numai dacă va exista o putere maritimă credibilă.⁴ Situația actuală implică măsuri importante de reconstruire a puterii navale în toate compartimentele ei: marina militară; marina comercială; infrastructura

portuară; infrastructura de reparații; instalații specifice; societăți de transport și bunkeraj.

O componentă importantă a puterii maritime o reprezintă flota de transport.

Pe plan mondial, flotelor de transport le revin 75-80% din volumul mondial de mărfuri transportate, fiind, totodată, cel mai economic tip de transport. Capacitatea mare de încărcare a navelor, investițiile reduse pentru amenajarea căilor maritime și realizarea celui mai scăzut consum specific realizat la viteza de deplasare, prețul de cost mai scăzut cu 40-45% decât cel feroviar și de peste 20 de ori mai scăzut decât cel al transportului auto conferă transporturilor maritime o întâietate deosebită.

Ca atare, este firească preocuparea fiecărui stat de a-și asigura transporturile cu mijloace proprii și de a dispune de o flotă de transport care să asigure independența economică și politică a comerțului exterior și, în anumite condiții, venituri valutare însemnate pentru bugetul statului respectiv.

Așadar, flota comercială trebuie privită ca o componentă universală a puterii maritime a statului, având unul din cele mai importante roluri, atât în timp de pace, cât și pe timp de război.

Pentru ca această cale de transport fluvial să devină artera principală de transport a resurselor din est spre vest și a materialelor finite din vest spre est, iar România să beneficieze de avantajele unui astfel de eveniment, este necesară existența unei strategii maritime și a unei politici navale care, prin punerea ei în aplicare, să creeze condițiile favorabile atingerii obiectivelor strategice.

Datorită inexistenței unei astfel de politici, România, astăzi, nu mai poate participa la transportul petrolului din Caucaz și nici la transportul resurselor de materii prime de altă natură, prin simplul fapt că flota comercială (componentă a puterii navale) este aproape desființată.

Destrămarea "puterii navale" autohtone (mai bine spus, ceea ce reprezenta puterea navală în 1989) a cunoscut mai multe etape, care s-au reflectat în viața grupului social marinăresc român (marinari civili și militari, constructori navali, cercetători, manageri etc.), și anume:⁵

1. Șocul din perioada 1995-1998 (când s-a atins un vârf al șomajului în domeniul naval) a început de fapt insidios, fără ca cineva să-i prevadă magni-

tudinea și implicațiile ce au afectat nu numai acest grup social, dar și pe cei care au venit în contact cu ei (familii, prieteni, autorități) încă din perioada 1990-1992. Deoarece, în această perioadă, o flotă de transport cu multe lipsuri tehnice și manageriale, dar semnificativă în tonajul mondial, ce a fost construită predominant pentru relațiile comerciale ale României dinaintea de 1989, adică să transporte produse finite românești și să aducă materii prime necesare industriei românești, fără ca statul să mai apeleze la transportatori străini (deci o flotă "protejată" în afara concurenței), a fost aruncată pe piața navlului mondial (o piață pe care nu o cunoștea decât aparent) și pusă să concureze după criteriile economice necunoscute ei (decât parțial, dacă nu chiar sporadic) cu alte flote pregătite mult mai bine din aceste puncte de vedere.

Dacă la toate acestea adăugăm și faptul că scopul pentru care a fost construită dispărea încet, încet, rezultă clar că această construcție nu putea să reziste fără o politică unitară în domeniul naval, fără o implicare a statului care trebuia să decidă clar și ferm încă de la începutul reformei ce mai trebuie economiei românești și statului român din "puterea navală" existentă de dinaintea de 1989.

A fi de acord cu afirmații de genul "era o flotă veche, care nu reprezenta decât un morman de fiare vechi" ni se pare un nonsens, atât timp cât nu punem ceva în loc sau nu declarăm "de mâine nu mai avem nevoie de o flotă de transport".

2. Momentul imediat următor l-a constituit integrarea perfectă (perseverența în a greși) în economia de piață balcanică și originală, disponibilizarea masivă a personalului navigant din cele cinci flote: flota de pescuit oceanic, maritimă, fluvială, militară și a poliției de frontieră).

Toate acestea au dus la o lipsă acută a comenzilor pentru construcția de nave noi pentru flotele autohtone (practic, din 1991, nici o navă importantă nu a mai fost construită pentru piața internă), la disponibilizarea de personal din toate șantierele navale și chiar la închiderea unora din ele (după unele date, din cele 13 șantiere navale au fost eliminate brusc din activitate peste 15000 persoane). O situație similară, ca o consecință a primelor două momente, s-a produs și în sectorul cercetării științifice din domeniu, ca și în domeniul învățământului de marină. În acest fel a avut loc destrămarea a ceea ce doream să devină o putere

navală.

Cu toate "stângăciile", România are de apărut interese la Marea Neagră și fluviul Dunărea, interese pe care nu le vom putea apăra fără o putere navală credibilă (atât pe plan militar, cât și economic și științific).

Pentru reconstrucția acestei puteri, credem că este obligatoriu să se pornească de la definirea intereselor românești prezente și de perspectivă care vor trebui promovate. După definirea lor clară și precisă, se impune a fi întocmit un program naval care să constituie modalitatea de planificare a resurselor și realizare a mijloacelor necesare promovării acestor interese (interese de toate categoriile: economice, militare, politice, diplomatice, științifice, ecologice, sociale etc.). În funcție de dinamica proceselor existente în regiune, unele categorii de interese vor căpăta o pondere mai mare, altele una mai mică și deci viteza de îndeplinire a programului naval va cunoaște accelerări pe anumite segmente și opriri pe alte segmente.

Cine poate face acest lucru? Este clar că o asemenea construcție, chiar dacă la ea poate participa capital privat autohton sau străin, o poate face numai statul. În această situație, se pune problema ce fel de marină militară ar trebui să aibă România la mare și fluviu pentru a-și promova interesele. Fără îndoială că niciodată, indiferent de dezvoltarea economică a țării, această categorie de forță armată nu va avea dimensiunile unei flote mondiale, comparativ cu alte flote militare, ci, probabil, va avea dimensiuni reduse.

Însă, pentru a fi eficientă în bazinul Mării Negre

și pe fluviul Dunărea, ea va trebui să fie credibilă, adică să aibă următoarele posibilități: să acționeze în tot bazinul Mării Negre și pe tot cursul Dunării în condiții hidro-meteo grele; să fie dotată cu unități navale care să-i permită să manevreze inamicul în așa fel încât să-și folosească toate categoriile de arme în mod eficient; să fie în măsură să-și concentreze efortul într-un timp scurt în anumite raioane sau pe anumite direcții, asigurându-și în acestea stabilitatea spațiului de luptă subacvatic (apărare antimină și antisubmarin eficientă) și aerian (apărare antiaeriană și acoperire aeriană eficientă); să fie interoperabilă cu structurile similare ale Alianței Nord Atlantice.

Având aceste posibilități, va putea să treacă peste handicapul mărimii și să aplice cu succes procedeele strategice ale flotei inferioare în acțiune, apărând cu succes interesele României.

În construcția acestei forțe navale, între componenta maritimă și cea fluvială, trebuie să existe un raport judicios, funcție de interesele României la mare și fluviu, dar, în nici un caz, probabil, nu se va renunța la componenta fluvială.

NOTE

¹ Gl.bg. prof.univ.dr. Constantin ONIȘOR – Poziția geopolitică a României la Marea Neagră – comunicare simpozion: Geopolitica la Marea Neagră – Constanța 29.05.1999.

³ V.am.(r) Constantin IORDACHE – Unele aspecte ale problematicei maritime și fluviale românești – Editura Ex Ponto – Constanța 2001

NOI TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ÎN SFERA STUDIILOR STRATEGICE ÎN EPOCA POST RĂZBOI RECE

General de brigadă prof. univ. dr. Nicolae USCOI

In the context of redefining the strategies using modality, important evolutions have been registered in the international relations field meant only for the political-military affairs: the security stake met a strong internationalising, the strategies met a profound transformation process having a certain effect in the political programs forming and the strategic thinking also met significant changes as a consequence of the revolution in the military field.

These evolutions have influenced the security and strategy fields. Certain confusion was created as a result of the connection reversal between the security studies and the strategic ones. There have been and there still are some controversies regarding the strategic studies field parameters. Some people stress the perennial of a narrow vision regarding a strategy, others promote an extended vision. Therefore, the latter still consider they no longer need to stress the security military orientations. They redefined the strategy as being the security objectives choosing and the tactics as the choosing of the necessary means for fulfilling these objectives. Due to the new approach, the strategic studies have as an object the security stakes and the threats that can imply the force utilisation, in order to achieve these political objectives. Therefore, out of this definition, we can define ten research fields that are to be found in the lines of this article.

Perioada Războiului Rece a însemnat, în opinia multor specialiști, epoca de aur a studiilor strategice. În circumstanțele confruntării ideologice și a arsenalului inimaginabil care putea fi pus în mișcare chiar accidental, ele erau axate esențialmente pe înțelegerea dimensiunii militare

a securității. Odată cu dispariția amenințării nucleare, ca urmare a căderii zidului Berlinului și destrămării Uniunii Sovietice, au început să predomine studiile de securitate, care permiteau abordarea unei palete mult mai largi de probleme, inclusiv cele ce aparțin riscurilor și amenințărilor nemilitare, punându-se, astfel, problema redefinirii modului de utilizare a strategiilor¹.

Specialiștii în domeniu au apreciat că, drept consecință a noilor circumstanțe, câmpul relațiilor internaționale destinate afacerilor politico-militare a suferit trei evoluții importante².

a) Mizele de securitate au depășit cadrul național, devenind regionale, internaționale sau globale. Prin urmare, s-a depășit mentalitatea primilor ani ai Războiului Rece în care, sub influența marilor războaie ale secolului XX, trăsătura esențială era abordarea securității de pe poziții naționale. Astăzi, predominanța statelor este pusă în discuție de interdependențe din ce în ce mai mari și diverse ca natură³.

Noi probleme de securitate, cu precădere terorismul global, criminalitatea transfrontalieră, traficul de droguri, actele de război informațional accentuează această evoluție și, în consecință, reorientează formularea strategiilor. Cooperarea și gestionarea comună a conflictelor ocupă, astfel, un loc din ce în ce mai important și țin să diminueze substanțial viziunea națională obiectiv limitată asupra strategiei. Această tendință nu conduce la renunțarea la noțiunea de apărare statală. Dimpotrivă, ea tinde să o completeze cu un sistem de instituții de securitate, în care organizațiile, alianțele și coalițiile operează în beneficiul unei mai bune gestionări a păcii, spre deosebire de trecut când accentul cădea pe domeniul conducerii și angajării în comun în război. Implicit, structurile de apărare sunt din ce în ce mai mult supuse unui set complex de constrângeri multilaterale.

Astfel, conceptul de securitate militară a

devenit o entitate distinctă într-un context mai larg, în care tind să prevaleze dimensiunile non-militare. Mai mult, el face și obiectul contestării, în special din partea susținătorilor conceptului de securitate umană, în virtutea căruia dreptul la existență și la o calitate a vieții superioară (legat frecvent de dimensiunile non-militare ale securității) este considerat ca fundamental și mai presus decât dreptul la suveranitate și la integritate teritorială al statelor⁴.

Difuzarea și promovarea valorilor umanitare sau a celor democratice este împinsă de unii dintre actorii nestatali către poziții extreme, ajungându-se la punerea în discuție a autorității și legitimității statelor.

b) Rolul și contribuția pe care o au strategiile supuse redefinirii asupra formulărilor programelor politice cunosc un proces de profundă transformare. Aceste strategii sunt intim legate de percepția pe care o au actorii asupra amenințărilor și riscurilor la care sunt supuși, precum și a tipurilor de răspuns pe care le au în vedere⁵. Se consideră că își mențin influența trei tipuri de strategie, supuse însă unor transformări profunde. Astfel, strategiile militare sunt încă răspândite. Influența lor este într-o anumită măsură diminuată, efect al reducerii riscurilor unor războaie interstatale de anvergură⁶. Într-adevăr, sfârșitul Războiului Rece, deși a atenuat până la cote minime amenințarea nucleară, nu a adus pacea. Dimpotrivă, am asistat la o adevărată „explozie” de conflicte etnice și identitare, în marea lor majoritate de tip intrastatal.

Strategiile coercitive sunt destul de numeroase și iau forme din cele mai diverse, precum terorismul, sancțiunile, proiectarea forței etc. În esență, ele vizează obținerea unui câștig politic prin presiuni care nu escaladează până la situația recurgerii la război.

Strategiile de pace și de soluționare a conflictelor pe căi pașnice sunt din ce în ce mai numeroase și au ca scop identificarea sau crearea de noi mecanisme prin intermediul cărora statele, organismele interguvernamentale și organizațiile neguvernamentale pot preveni cauzele și opri izbucnirea unor conflicte armate. Se speră, astfel, că insecuritatea ar putea lăsa locul unei securități veritabile.

c) Cea de-a treia direcție de evoluție se raportează la forța utilizată pentru implementarea

strategiilor și asigurarea securității. Mijloacele militare reflectă, în primul rând, transformările tehnologice permanente, care influențează în mod direct întrebuițarea forței⁷. În acest sens, revoluția în domeniul militar este un indice semnificativ al schimbărilor care au loc în gândirea strategică. Pe de altă parte, difuzarea și diseminarea tehnologiilor extind substanțial accesul la arme și creează o piață mondială în cadrul căreia trebuie dezvoltate și implementate mecanisme de control sau de interdicție. De asemenea, se constată că are loc un proces de așa zisă „democratizare” și „privatizare” a violenței, astfel încât s-a ajuns la situația în care actorii nestatali concurează statele pentru a avea acces la controlul întrebuițării forței.

Această triplă evoluție a avut un impact semnificativ asupra domeniilor securității și strategiei.

La modul cel mai general, studiile strategice au ca scop orientarea factorilor care decid recurgerea la forță (sau o interdicție), ceea ce conferă o semnificație aparte câmpului său de analiză și o distinge evident de celelalte domenii ale relațiilor internaționale⁸. Strategia și securitatea sunt termeni indisociabili, deși trebuie făcută o distincție clară între ei. Această distincție se întemeiază, în opinia unor specialiști, pe faptul că securitatea include o gamă mult mai largă de probleme decât cele militare, dar nu există nici o îndoială că orice politică de securitate trebuie să acorde o atenție specială războiului și strategiei⁹. Cu alte cuvinte, rațiunea de a fi a studiilor strategice, precum și însăși definițiile strategiei și securității nu pot fi concepute fără a se face referire la dimensiunea întrebuițării forței.

Cu toate acestea, în prezent, există o anumită stare de confuzie în ceea ce privește dezbaterile asupra limitelor care marchează analiza domeniului. Responsabili de această stare sunt considerați unii reprezentanți de vârf ai „think tank-urilor” americane care fac din studiile strategice o componentă a studiilor de securitate, deși în perioada anterioară lucrurile stăteau exact invers¹⁰. În timp ce securitatea ar trebui să fie principalul obiect de analiză al studiilor strategice, unii experți în domeniu propovăduiesc pentru viitor o reflexie asupra securității în care strategia este marginalizată sau eliminată¹¹. Apare, astfel, în mod firesc întrebarea: se poate realiza securitatea în raporturile internaționale fără o reflexie asupra

strategiei?

Așadar, se poate vorbi de o criză în domeniul studiilor strategice deoarece ele sunt subiectul unor controverse constante privitor la redefinirea lor și a unor confruntări normative fără sfârșit. Unii specialiști se întrebă dacă se poate accepta ca violența să fie inerentă sau „construită” în însuși cadrul sistemului internațional. De asemenea, se pune problema opțiunii pentru sancționarea recurgerii la forță sau pentru împiedicarea și denunțarea acesteia în orice condiții și în orice moment. După modul în care răspund la aceste întrebări, strategii sunt considerați fie personaje contestate, fie minți lucide, raționale. Confruntările normative au avut tendința, în anii din urmă, să fie legate din ce în ce mai puțin de dezbaterile asupra strategiilor de adoptat, așa cum se întâmpla în perioada Războiului Rece. Astăzi, ele sunt integrate în contextul dezbaterilor asupra însăși semnificației conceptelor. Aceste dezbateri au ca element central următoarele chestiuni: securitate pentru cine? Securitate în ce scop? Reconceptualizarea securității a determinat apariția unor viziuni normative noi, în mod deosebit din partea criticilor abordărilor tradiționaliste ale securității.

În prezent, nu mai există nici un consens asupra definițiilor, motiv pentru care specialiștii nu au putut ajunge la un punct de vedere comun asupra parametrilor domeniului. În general, ei pot fi grupați în două mari curente de gândire. Unul îi reprezintă pe cei ce mențin o viziune strictă asupra strategiei, celălalt este constituit din cei care favorizează o viziune largită asupra domeniului.

În sensul său tradițional, strategia înseamnă planificarea și conducerea operațiilor militare. Astfel, studiile strategice se raportează la studiul mijloacelor militare, întrebuițate pentru realizarea anumitor obiective politice, așa cum ar fi asigurarea unei poziții dominante, cucerirea unor teritorii sau menținerea unor alianțe. Această viziune strictă este întâlnită la autorii clasici și la istoricii militari¹². Astfel, ea apare ca o parte a științei militare, apreciere la care subscriu din ce în ce mai puțini autori, din considerentul că definițiile clasice sunt depășite de realitățile care pun în discuție această dimensiune unică dată de operațiunile militare.

Această viziune strictă a fost abandonată

de aproape 20 de ani în favoarea unei viziuni extinse, în care se pune mult mai puțin accentul pe orientările militare ale securității. Promotorii acestei orientări definesc strategia ca alegerea obiectivelor de securitate și tactica drept alegerea mijloacelor corespunzătoare pentru îndeplinirea acestor obiective¹³. Aceste mijloace pot fi coercitive, diplomatice și preventive. Totuși, nimeni nu poate contesta că specificitatea proprie strategiei este dată de perspectivele întrebuițării forței. Conform acestor abordări teoretice, prin studii strategice se înțeleg acelea care au ca obiect mizele de securitate și amenințările care pot antrena întrebuițarea forței pentru atingerea obiectivelor politice (sublinierea noastră)¹⁴. Și în această formulă extinsă, definiția recunoaște caracterul unic și specific al studiilor strategice de câmp de analiză în sfera relațiilor internaționale. Accentul este pus pe noțiunile de securitate (de exemplu, cum să se obțină și să se gestioneze securitatea prin strategii de război sau de pace) și de amenințări militare și nemilitare care pot antrena recurgerea la forță.

Astfel redefinit, câmpul studiilor strategice conservă concepte care, istoricește, îi aparțin, precum apărarea, cursa înarmărilor, doctrinele militare, dezarmarea etc. Totodată, el împarte cu materia relațiilor internaționale concepte cum ar fi securitatea, diplomația, alianțele, echilibrul între puteri, conflictele, războiul și pacea. Unii autori consideră că această definiție pune în evidență circa zece domenii de cercetare care prezintă importanță în câmpul studiilor strategice¹⁵, după cum urmează:

1) Istoria militară permite să se înțeleagă și, atunci când este posibil, să se evite repetarea erorilor catastrofice ale secolelor anterioare. S-ar putea, de asemenea, să se reducă interesul pentru studierea marilor bătălii, a strategiilor și tacticilor de luptă, a conducerii acțiunilor militare etc., acestea rămânând în sfera de preocupări strictă a specialiștilor.

2) Gândirea strategică este aceea a marilor autori din domeniu. Referințele politico-militare sunt încă larg tributare moștenirii lor, așa cum ar fi geopolitica, care influențează substanțial explicațiile asupra conflictelor.

3) Politica de apărare decurge din definirea obiectivelor naționale, a capacităților militare și diplomatice cu care un stat se dotează cu

scopul de a-și îndeplini rolul pe care și-l atribuie pe scena internațională. Analiza decizională este o abordare deosebit de apreciată de către cercetători pentru documentarea și clarificarea opțiunilor și orientărilor în materie de apărare.

4) Securitatea face obiectul unor cercetări simultane asupra amenințărilor (reale sau percepute subiectiv) și asupra tipurilor de actori care le exercită, în domeniile militar și nemilitar, precum și pe plan național, regional și global.

5) Necesitatea și competiția în domeniile înarmărilor, al noilor tehnologii, al armelor convenționale și neconvenționale (incluzând armele nucleare) fac din procesul de cercetare și inovare în domeniul militar un factor determinant pentru mizele de securitate. Proliferarea și mecanismele de prevenire și control al armamentelor rămân de o importanță capitală în aceste considerații.

6) Analiza conflictelor și crizelor, precum și soluționarea lor, constituie o agendă de cercetare în plină expansiune. Violența organizată a devenit o chestiune cu atât mai complexă cu cât se exercită tot mai frecvent într-un context de conflicte intra-statale.

7) Războiul și pacea fac obiectul a numeroase reflecții care, de la sfârșitul Războiului Rece, nu mai separă cele două fenomene. Studiile strategice, la fel ca și cercetările asupra păcii, propun abordări prin care se dorește oferirea unor perspective durabile de pace.

8) Legăturile dintre economie și apărare, dintre economie și securitate sunt în plină redefinire ca efect al impactului globalizării.

9) Sociologia militară rămâne un domeniu de actualitate, în măsura în care relațiile civil-militar sunt reevaluate, în special dimensiunile juridice și etice ale comportării militarilor.

10) Aportul și influența instituțiilor internaționale de securitate în promovarea multilateralismului și a cooperării fac posibilă evoluția sistemului internațional spre regimuri de securitate întemeiate pe drept și nu pe putere.

Considerăm aceste repere orientative deosebit de importante pentru toate categoriile de cercetători interesați să răspundă, prin analize pertinente, la provocările generate de fluxul de evenimente politice și militare care direcționează viața lumii către un orizont în care să-și împlinescă aspirațiile de pace și stabilitate.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ A se vedea David Baldwin, „Security Studies and the End of the Cold War”, în *World Politics*, nr. 48, octombrie 1995, p. 117-141.

² A se vedea Charles Philippe David, *La Guerre et la Paix Approches contemporaines de la sécurité et de la stratégie*, Presses de sciences PO, Paris, 2000, p. 23.

³ A se vedea Barry Buzan, Ole Waever și Jaap De Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Boulder (Col.), 1998.

⁴ A se vedea Johan Galtung, *Twenty Five Years of Peace Research: Ten Challenges and Some Responses*, în *Journal of Peace Research*, nr. 22, 1985, p. 141-158.

⁵ A se vedea Robert Art și Kenneth Waltz ed., *The Use of Force. Military Power and International Politics*, Lanham, Rowman&Littlefield, New York, ediția a V-a, 1999.

⁶ A se vedea John Mueller, *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*, Basic Books, New York, 1989.

⁷ A se vedea Barry Buzan și Eric Herring, *The Arms Dynamic in World Politics*, Lynne Rienner Boulder (Col.), 1998.

⁸ Charles-Philippe David, op.cit., p. 25.

⁹ Richard Belts, *Should Strategic Studies Survive*, în *World Politics*, nr. 50, septembrie, p. 7-33.

¹⁰ Lawrence Freedman, *International Security: Changing Targets*, în *Foreign Policy*, nr. 110, autumn, p. 48-64.

¹¹ Keith Kransse și Michael ed., *Broadening The Agenda of Security Studies: Politics and Methods*, în *Mershon International Studies Review*, nr. 40, octombrie, p. 229-254.

¹² A se vedea Herve Couteau-Begarie, *Traite de*

RISCUL CHIMIC, BIOLOGIC ȘI RADIOLOGIC ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE

Colonel prof. univ. dr. Ion MITULEȚU

În operațiile de stabilitate se manifestă frecvent evenimentele de tipul emisiilor altele decât atacul (EADA), ca urmare a deteriorării/avarierii facilităților nucleare-energetice, agenților economici, fabricilor (laboratoarelor) de medicamente etc. Acestea generează contaminarea radioactivă cu debite mici ale dozelor absorbite (D.M.D.A.), contaminarea chimică cu substanțe chimice toxice industriale (SCTI) și contaminarea biologică cu toxine biologice industriale (TBI) a personalului, echipamentelor și mediului ambiant. În acest context, la nivelul sistemului de conducere al comandamentelor angajate în operații de stabilitate și în plan acțional, se impun măsuri pentru contracararea efectelor complexe pe care le generează riscurile de natură chimică, biologică și radiologică (CBR), prin utilizarea unor reguli, metode și proceduri specifice.

Rolul apărării NBC, în contextul pregătirii și desfășurării operațiilor de stabilitate, se integrează în măsurile de protecție multidimensională a forței și constă în consilierea factorilor de decizie și întrebuintarea judicioasă a structurilor de specialitate pentru a permite unităților să-și îndeplinească misiunile cu degradarea minimă a capacităților de luptă ca urmare a acțiunilor în condiții/medii NBC.

Rezultă că factorul-cheie în planificarea, organizarea și coordonarea misiunilor de specialitate îl constituie evaluarea amenințării NBC în zona de acțiune pentru prevenirea producerii evenimentelor EADA și reducerea vulnerabilității forțelor proprii față de capacitățile NBC ale adversarului.

Metoda de bază utilizată pentru gestionarea efectelor evenimentelor EADA constă în antrenarea comandamentelor în pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare în condiții/medii NBC.

Pentru exemplificarea modului de abordare și rezolvare a situațiilor de risc chimic, biologic și radiologic, vom prezenta trei scenarii care vizează acțiunile Forțelor NATO dislocate pentru

a desfășura o operație majoră în sprijinul unei națiuni-gazdă.

1. Scenariul chimic

La o instalație de producere a unor substanțe chimice toxice industriale, situată la 2 km pe direcția din care bate vântul față de forțele dislocate care acționează în ANGA, s-a produs o explozie.

Reacția chimică din instalație a devenit necontrolabilă și rezervorul de stocare a deversat circa 20-30 tone de METIL IZOCIANAT (MIC) în atmosferă.

Considerații:

- un număr important de persoane al efectivului forțelor NATO (Brigada Multinațională) și echipamentele acestora se găsesc în raionul afectat;

- până la eveniment, nu a existat nici un motiv care să determine purtarea echipamentelor de protecție individuală NBC (EPINBC).

Privind efectele produse, câteva sute de persoane au suferit leziuni serioase.

Informații suplimentare pentru analiză:

a) Caracterizarea Metil Izocianatului (MIC):

- SCTI volatilă letală;

- nu se detectează;

- în combinație cu apă devine exploziv;

- valoarea concentrației prag (nu se produc efecte) = 0,005 mg/l;

- concentrația intolerabilă = 0,05 mg/l;

- lăcrimarea și iritarea nasului și gâtului = 2 mg/l;

- afecțiuni serioase = 30 mg/l;

- doza letală = 100 mg/l.

b) Efecte:

- 3% din trupele neprotejate decedează;

- 10% necesită îngrijire spitalicească;

- 30% prezintă efecte pe termen lung.

2. Scenariul biologic

De câteva zile, personalul NATO dislocat în ANGA a început să manifeste simptome ale căilor respiratorii. Simptomele (febră peste 38°C, dureri de cap și dificultăți respiratorii) sunt asemănătoare cu cele cauzate de mulți agenți, incluzând SARS, bacilul cărbunos etc. O epidemie similară a izbucnit și în LUGA, țară prin care forțele NATO au tranzitat.

Cu două zile în urmă, unele persoane au început să prezinte simptome noi, specifice bacilului cărbunos, fără a se cunoaște originea sporilor.

Efecte:

- au decedat cinci persoane, prognozându-se și alte victime;
- boala declanșată nu a fost identificată pozitiv.

Informații suplimentare pentru analiză:

a) SARS - Cov (sindromul respirator acut sever asociat coronavirusului)

- boala virală respiratorie;
- simptome: temperatură foarte mare; dureri ale capului și ale corpului; disconfort; după 2-7 zile apare o tuse seacă, iar majoritatea fac pneumonie;
- este contagios și se răspândește de la persoană la persoană și prin atingerea obiectelor contaminate;
- boala nu are tratament specific și nici vaccin;

- pacienții trebuie izolați și tratați.

b) Antraxul (bacilul cărbunos)

- provoacă infecție acută și adesea letală;
- răspândirea sub formă de aerosoli (este cel mai periculos agent biologic);
- nu este transmisibil de la om la om;

- există vaccin și terapie antimicrobiană.

3. Scenariul radiologic

La 500 m față de comandamentul forțelor NATO dislocate în ANGA s-a produs o explozie puternică la o mare instalație de procesare a alimentelor. Această instalație folosea materiale radioactive puternic ionizate pentru sterilizarea și conservarea alimentelor.

Efecte:

- suprafața contaminată în jurul obiectivului = 4000 m²;
- persoane contaminate = 400;
- s-a contaminat infrastructura comandamentului dislocat, echipamentele personale și colective, precum și stocul de alimente proaspete aflate în proximitate.

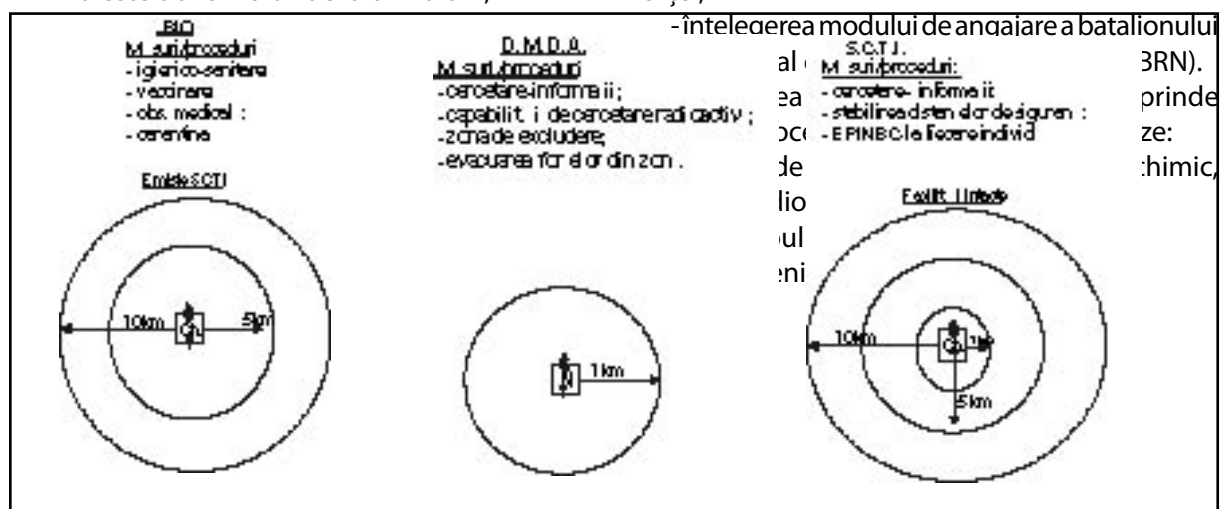
Informații suplimentare pentru analiză:

- sursa tipică radioactivă este Cobalt-60 (Co₆₀) a cărei activitate este de 10000 Ci (Curie);
- emite radiații a, b, g care pot afecta celulele, fie prin expunere externă (b, g), cât și prin expunere internă (inhalație sau digestie a);
- efectele sunt pe termen scurt și lung;
- unitatea de măsură pentru doza echivalentă absorbită de organism - Sievert (Sv);
- nivelul de expunere acceptat pentru personal = 1 mSv/an.

Obiectivele acestor scenarii constau în:

- analiza măsurilor pentru dezvoltarea ulterioară a procedurilor în caz de incident chimic, biologic, radiologic;
- identificarea măsurilor pentru menținerea nivelului realizat al capacității operaționale a forței;

- înțelegerea modului de ancaiere a batalionului

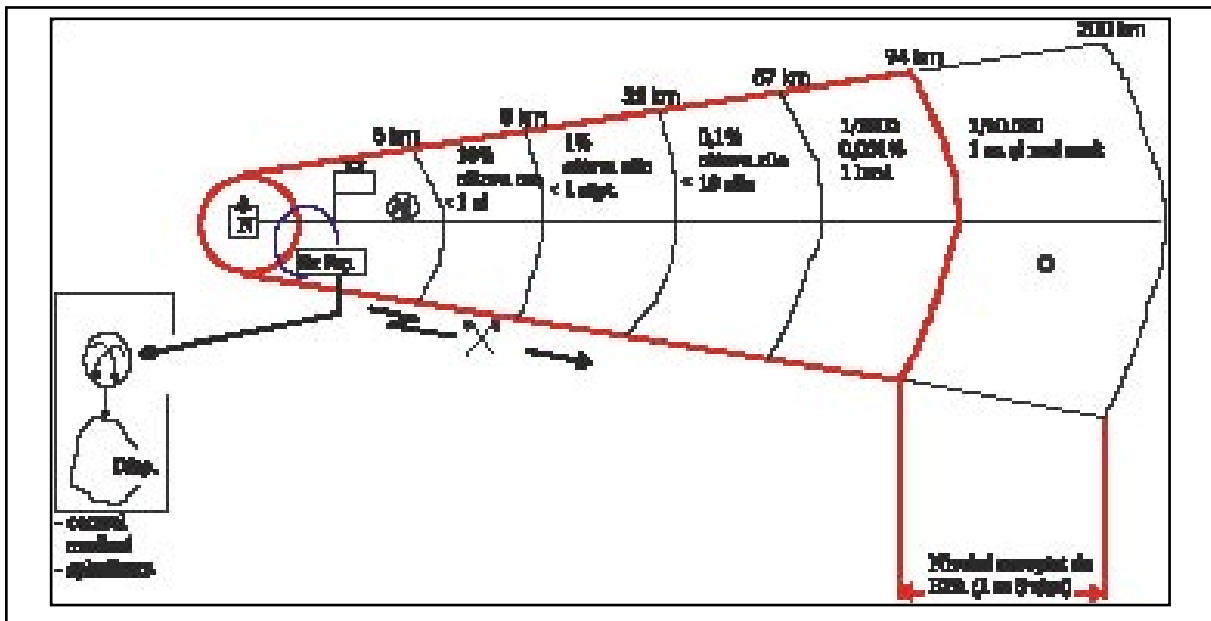
SECURITATE ȘI STRATEGII MILITARE

a) Înainte de producerea evenimentului C.B.R. se aplică următoarele proceduri:

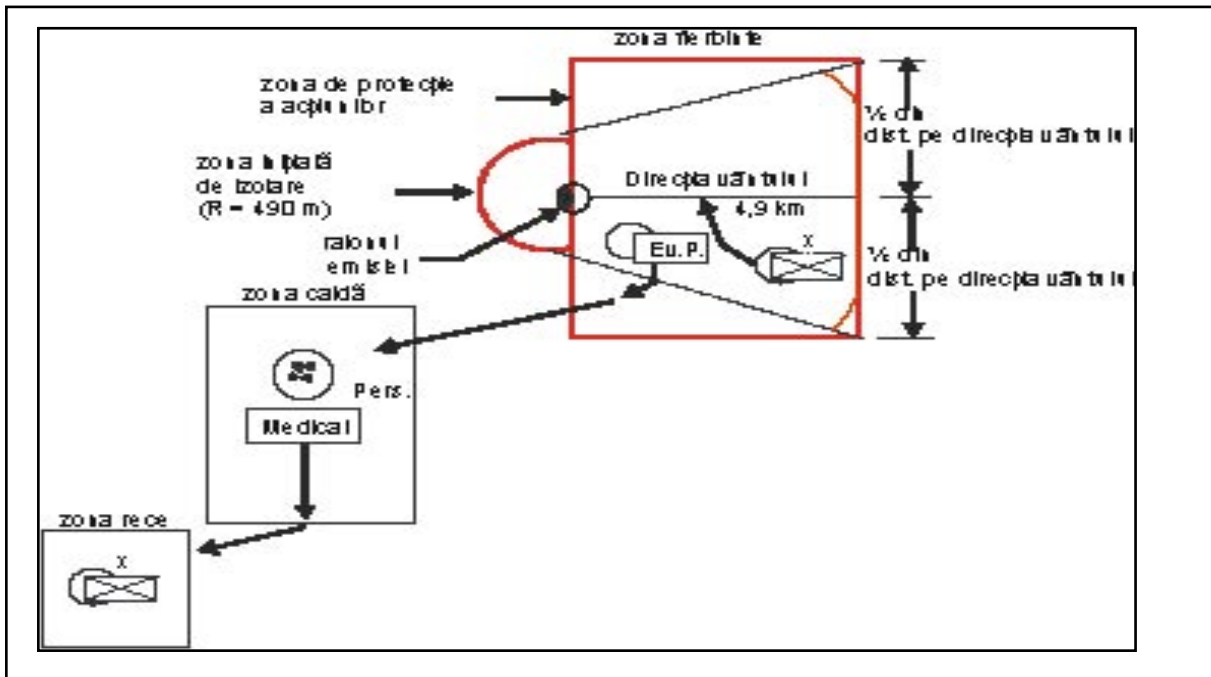
b) Pe timpul producerii evenimentului C.B.R. se aplică următoarele proceduri:

- identificarea evenimentului CBR prin recepționarea și analiza rapoartelor NBC-1 EADA/SCTI/TBI/DMDA transmise de către sursele de informare în cadrul centrului/subcentrului de prognoză și control NBC;

- evaluarea datelor despre evenimentul CBR în cadrul centrului/subcentrului de prognoză și

control NBC prin generarea și transmiterea raportului NBC-2 EADA/SCTI/TBI/DMDA;

- prognoza contaminării CBR în cadrul centrului/subcentrului de prognoză și control NBC, (reprezentarea grafică) generarea și transmiterea raportului NBC-3 EADA/SCTI/TBI/DMDA pentru avertizare imediată despre contaminare și zonele de risc estimate către eșalonul superior, vecini și structurile subordonate.

Reprezentarea grafică a zonei de risc contaminată radioactiv:

Reprezentarea grafică a zonei de risc contaminată chimic:

- calculul efectelor produse asupra structurii afectate (pierderi în personal, militari cu nevoi medicale, contaminați, echipamente și materiale contaminate, etc.).

Rezultatele acestei activități se concretizează în elaborarea estimărilor de apărare NBC pentru limitarea și înlăturarea urmărilor evenimentelor CBR.

Estimările de apărare NBC cuprind:

- măsuri în prima urgență (înștiințare/avertizare/alarmare);

- măsuri în urgența a II-a;

- acțiunile B.M. Ap. CBRN.

c) Posteveniment CBR:

După avertizarea/alarmarea structurilor subordonate aflate în zona de risc, se iau următoarele măsuri în urgența a II-a:

- evacuarea imediată a personalului din raionul exploziei;

- evacuarea și/sau adăpostirea în zona de risc;

- instituirea stării de carantină în zona contaminată biologic;

- protecția individuală și colectivă a personalului în funcție de tipul zonei unde se găsește;

- asistența și tratamentul medical.

B.M. Ap. NBC are capacități pentru executarea următoarelor misiuni:

- evaluarea situației create;

- intervenția pentru evacuare/salvare;

- măsurarea dozelor de radiație primite de personal/controlul radioactiv al echipamentelor;

- controlul CBR al personalului, echipamentelor și materialelor;

- cercetarea CBR a raionului contaminat;

- prelevarea probelor și analiza de laborator;

- decontaminarea personalului, echipamentelor și materialelor contaminate CBR;

- transportul apei potabile/purificarea apei (dacă este cazul);

- controlul medical al personalului.

După executarea cercetării CBR/prelevării probelor, sursele de informare NBC întocmesc și transmit raportul NBC-4 EADA/SCTI/TBI/DMDA cu rezultatele cercetării reale către centrul/subcentrul de prognoză și control NBC.

Centrul/subcentrul de prognoză și control NBC analizează informațiile primite și transmite informațiile despre contaminarea reală sub formă de schemă sau prin generarea raportului NBC-5 EADA/SCTI/TBI/DMDA

La terminarea misiunilor, B.M. Ap. CBRN întocmește și transmite eșalonului superior raportul standardizat MPE care exprimă:

- cantitatea de muniție rămasă;

- pierderile în personal;

- gradul de operativitate al tehnicii de luptă.

În încheiere, precizăm că modul de abordare a celor trei scenarii a avut un caracter general, de punere în situație a comandamentelor și de prezentare a unor proceduri de lucru specifice pe baza standardelor în domeniul apărării NBC.

Dezvoltarea acestor proceduri și detalierea modului de rezolvare a problemelor prevăzute în cadrul celor trei faze intră în sfera de competență a specialiștilor NBC și a unităților/subunităților de specialitate.

Chemical, biological and radiological risk is determined by targeting/damaging some specific sources, generating contamination of personnel, equipment and environment.

In order to limit the contamination effects with industrial chemical toxins, industrial biological toxins and materialized in low level radiation, NBC defense measures are planned and organized at the headquarters' level before the release other than attack event, during and after event (release).

NOI ELEMENTE ÎN STUDIUL SECURITĂȚII

(NAȚIONAL, REGIONAL, GLOBAL)

Alexandra SARCINSCHI

Studiile de securitate reprezintă un domeniu aflat, în prezent, în expansiune. Dezbaterile pe această temă includ concepte precum: interese naționale, integritate teritorială, bunăstare prezentă și viitoare, riscuri, pericole, amenințări și chiar haos și complexitatea lumii¹. Dincolo de latura obiectivă, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității naționale, zonale, regionale și globale sunt, în mare măsură, definite subiectiv. În acest proces de identificare și definire, un important rol îl joacă reprezentările sociale, teorie asupra căreia ne vom apleca în continuare.

CONCEPTUL DE SECURITATE ȘI TEORIA REPREZENTĂRILOR SOCIALE

● Câteva aspecte ale teoriei reprezentărilor sociale

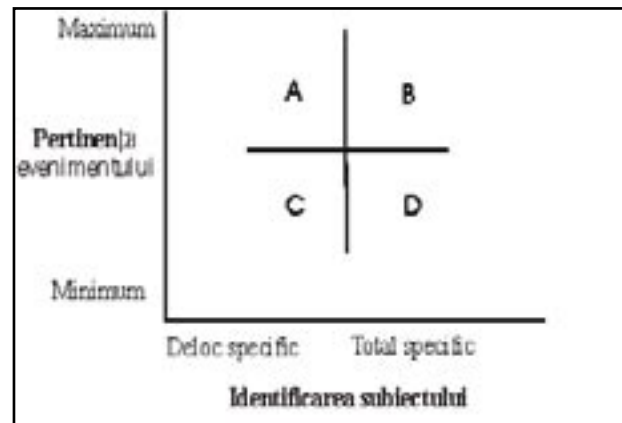
Teoriile clasice despre reprezentările sociale subliniază faptul că acest fenomen se aplică atât reprezentărilor imagistice, cât și celor conceptuale și variantelor intermediare. În psihologie, reprezentarea este un produs de mediere între concept și percepție, cu proprietăți mixte. Percepția este acea oglindire în conștiința omului a obiectelor și fenomenelor care acționează direct asupra receptorilor². În percepție se desfășoară ordonarea și unificarea diferitelor senzații în imagini integrale ale obiectelor și fenomenelor respective, asigurând orientarea nemijlocită a omului în lumea înconjurătoare. Percepția socială nu se reduce la simpla observare a faptului social brut, fiind solidară cu o interpretare, un întreg demers de conceptualizare care numește și descifrează scenariul evenimentelor. Serge Moscovici³ evidențiază două fațete ale reprezentării colective – una figurală, alta semantică-noțională – având de-a face cu o îmbinare sui-generis între concept și icon sau schemă figurativă:

Figură
Reprezentare socială = —————
Semnificație

În lucrarea Psihologie politică. Individ, lider, mulțime în regimul comunist⁴ se vorbește despre reprezentări sociale în sensul că sunt produse, generate în mod colectiv, fiind împărtășite prin difuziune, propagandă și schimburi interpersonale de către un grup mai larg.

O explicație mult mai clară a procesului de transformare a reprezentărilor sociale, ce poate fi aplicată și conceptului de securitate, o oferă Michel-Louis Rouquette⁵ în următoarea schemă:

În funcție de impactul asupra grupului și de

identitatea subiectului, același eveniment se poate situa în clase diferite. Conform schemei, evenimentele ce apar la clasele A și D au efecte medii asupra reprezentărilor, în timp ce evenimentele de la clasa B au efecte majore, iar cele de la clasa C rămân fără consecințe. Așadar, evenimentul va fi caracterizat ca fiind istoric sau va fi neglijat după valoarea referențială pe care o are pentru grup, depinzând de două condiții:

1. gradul de implicare a subiectului

După cum arată Neculau⁶ în teoria reprezentărilor sociale, dacă evenimentul modifică masiv circumstanțele externe (sociale, economice, politice, de mediu), el schimbă condițiile existenței

subiectului, astfel încât practicile obișnuite și întreaga conduită sunt schimbate, fiind inventate unele noi. Acestea se instalează mai durabil, cu cât frecvența lor de producere este mai mare. De asemenea, se activează noi scheme cognitive, care, cu vremea, se stabilizează. "Practicile noi îmbogățesc schemele vechi; acestea se dovedesc mai operaționale, importanța celor vechi scade progresiv, iar câmpul reprezentational se modifică și se reorganizează"⁷. În consecință, transformarea reprezentării sociale este continuă, fără rupturi.

2. consecința evenimentului (este sau nu reversibil)

Perceperea de către populație a unei situații ca fiind ireversibilă determină și în alte grupuri reorganizarea cognitivă a reprezentărilor sociale. Actorii sociali care opun rezistență dispar sau sunt puternic balizați, iar numărul celor care se adaptează devine din ce în ce mai mare (cazul războiului în Irak, de la stadiul de propunere la cel al desfășurării sale).

Conform lui Moscovici, reprezentările sociale se formează în două modalități:

1. atașându-le unui sistem de valori, noțiuni și practici ce dau individului mijloacele de orientare în imediatul material și social;

2. propunându-le membrilor unei comunități titlul de mediator pentru schimburile lor și coduri pentru a denumi și clasa într-o manieră clară.

Astfel, ca modalități de reflectare, de proiecție în mintea noastră a unor fenomene sau evenimente externe, reprezentările sociale nu rămân un „dublet gratuit” al lumii obiective, un epifenomen, ci se răsfrâng neîncetat în percepție, în organizarea cognitivă a mediului, și în comportamentul oamenilor, dobândind o valoare funcțională⁸. În raporturile cu securitatea, reprezentările sociale pot fi, așadar, definite ca imagini mentale ale realității sociale.

● Analiza securității, ca reprezentare socială

Teoria lui Bourdieu⁹ referitoare la divizarea lumii sociale poate fi aplicată și în cazul securității. Includerea unui aspect, a unei probleme în agenda de securitate reprezintă produsul unui proces de clasificare, al cărui scop este de a oferi o definiție legitimă pentru acel aspect, acea problemă. Dacă are succes, strategia de influențare creează

sensuri și consensuri asupra problemei – țintă. În acest sens, introducerea unui aspect în cadrul sferei securității se realizează prin transformarea unei definiții științifice pertinente a entității produsă de elite, într-o definiție împărtășită social, prin intermediul construcției reprezentării sociale. Definiția „științifică” a securității nu este întotdeauna modelată de politicieni, așa cum ar reieși din studiile tradiționaliste de securitate. Dimpotrivă, politicienii fac referință adesea la surse-expert, mai ales la literatura de specialitate și la istorie, și preferă să joace rolul de mediator în acest proces de transformare a cunoașterii științifice în cunoaștere comună. Conform lui Bourdieu și translatând în domeniul securității, tranziția de la definiția științifică la cea socială a acestui concept este relativă: succesul definițiilor împărtășite social, ce se referă la o realitate colectivă, poate depinde de capacitățile lor de a influența realitatea pe care o definesc. În mod similar, Henry Tajfel remarca faptul că stereotipurile naționale (categorie în care, în opinia autorului, poate fi introdus și conceptul de securitate) au „puterea magică” a unei profeții care se autoîndeplinește¹⁰.

Afirmam în numărul trecut al revistei Impact Strategic că emergența unor noi amenințări la adresa securității sugerează schimbarea de viziune asupra conceptului¹¹, securitatea nemaiputând fi analizată în termeni de alegere politică, de capabilități și intenții ale unui stat, ci amenințările la adresa securității au căpătat acum o semnificație sistemică.

Câteva importante probleme din sfera securității, aflate în actualitate, sunt: procesul de integrare euro-atlantică, rolurile în lume ale Statelor Unite ale Americii și Uniunii Europene, globalizarea și lupta împotriva terorismului. Reprezentările sociale vis-a-vis de acestea pot fi deduse din analiza datelor prezentate de Consiliul pentru Relații Externe din Chicago și Fondul German Marshall al SUA într-un sondaj de opinie publică referitor la percepțiile europenilor și americanilor asupra relațiilor internaționale¹².

De exemplu, reprezentarea socială a importanței amenințărilor la adresa intereselor vitale ale americanilor și europenilor este diferită: deși pe primele două locuri se află aceleași amenințări (terorismul internațional și producerea de către Irak a armamentului de distrugere în

SECURITATE ȘI STRATEGII MILITARE

masă), europenii se simt amenințați mai puternic de fundamentalismul islamic, în timp ce americanii plasează pe locul al treilea conflictul militar între israelieni și arabi. Numărul mare de imigranți ce intră în țară este reprezentat de americani ca un pericol mai mare decât îl percep europenii

(60%, respectiv 38%), iar tensiunile dintre India și Pakistan, dezvoltarea Chinei ca putere mondială și instabilitatea politică a Rusiei sunt, de asemenea, mult mai periculoase în viziunea americană, decât în cea europeană. În cifre, reprezentarea socială a amenințărilor la adresa securității arată astfel:

Explicația acestor diferențe se află în istoria

Care considerați a fi cele mai importante tipuri de amenințări în mediul de securitate al secolului XXI?

Tipul de amenințare	Europa	SUA
Terorismul internațional	65%	91%
Producerea de către Irak a ADM	58%	86%
Încălzirea globală	50%	46%
Fundamentalismul islamic	49%	61%
Conflictul militar între israelieni și arabi	43%	67%
Marele număr de imigranți ce intră în țară	38%	60%
Tensiunile dintre India și Pakistan	32%	54%
Globalizarea	22%	29%
Dezvoltarea Chinei ca putere mondială	19%	56%
Competiția economică americană în Europa, respectiv europeană în SUA	18%	13%
Instabilitatea politică din Rusia	15%	27%

Sursa: Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy

și ideologia dominantă ale Europei și Statelor Unite ale Americii. În timp ce memoria colectivă a americanilor reține în continuare aspecte precum competiția ruso-americană, războaiele din Vietnam și Golf și supremația americană în lume, simțindu-se puternic amenințați de tot ceea ce înseamnă conflict militar și luptă pentru putere, europenii sunt mult mai circumspecți vis-a-vis de problemele de mediu și cele economice.

Terorismul internațional este văzut de către europeni și, în mai mare proporție, de către americani ca fiind o amenințare mult mai importantă decât celelalte, dată fiind schimbarea majoră intervenită în mediul internațional de securitate în anul 2001.

În cazul mijloacelor pentru combatere a terorismului, europenii sunt mai puțin dornici să utilizeze forța militară decât americanii:

Care considerați a fi cele mai dezirabile măsuri în combaterea terorismului?

Măsuri pentru combaterea terorismului	Europa(% în favoare)	SUA(% în favoare)
Sprrijinul pentru țările sărace în vederea dezvoltării economiei acestora	91%	78%
Trupe terestre care să atace taberele de instrucție și alte facilități ale teroriștilor	69%	84%
Lovituri aeriene împotriva taberelor de instrucție și a altor facilități ale teroriștilor	68%	87%
Restricționarea imigrației în țările proprii	63%	77%
Asasinarea liderilor teroriști	51%	66%

Sursa: Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy

Europeenii sunt adesea criticați de americani că alocă prea puține fonduri apărării, în favoarea economiei și democrației. Totuși, sondajul arată că, deși într-o proporție mai mică, europenii sunt în favoarea folosirii trupelor sau a forței împotriva surselor pe care și le reprezintă a fi de insecuritate. Astfel, în lupta împotriva terorismului, europenii sunt gata să angajeze trupe, însă preferă instrumentele „mai puțin războinice”. Fiind întrebați despre gama de instrumente de luptă împotriva acestui flagel, 91% dintre europeni

sunt în favoarea sprijinului acordat țărilor sărace în dezvoltarea economiei (spre deosebire de procentul mult mai mic de americani, 78%), 69% sunt de acord cu atacarea de către trupele terestre a taberelor de instrucție ale teroriștilor, iar 68% cu loviturile aeriene împotriva acestora (în cazul americanilor, procentele sunt mai mari: 84%, respectiv 87%).

Reprezentarea socială a statutului propriu diferă: în timp ce europenii doresc statutul de superputere, americanii se arată ambivalenți față

Cu care dintre următoarele două afirmații sunteți de acord?									
	Marea Britanie	Franța	Germania	Olanda	Italia	Polonia	Europa	SUA	
SUA ar trebui să rămână singura superputere	20%	3%	22%	11%	7%	12%	14%	52%	
Europa ar trebui să devină o superputere	56%	91%		48%	59%	76%	63%	65%	33%

Sursa: Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy

de o asemenea dezvoltare.

Europeenii apar ca fiind dornici de ocuparea unei poziții mult mai importante în sistemul mondial – și reprezentarea statutului este puternic influențată, din nou, de istorie, de rolul jucat de aceștia în lume. Fiind întrebați dacă SUA ar trebui să rămână singura superputere sau UE ar trebui să devină un lider militar și economic, 65% dintre europeni au optat pentru ultima variantă de răspuns. Francezii

și italienii sprijină cel mai mult această idee (91%, respectiv 76%), în timp ce germanii sunt cei mai reținuți. Atitudinea americanilor (menținerea SUA ca singură superputere) este justificată și de răspunsurile la întrebarea referitoare la interesele acestora în anumite zone ale lumii. Reprezentarea intereselor vitale ale SUA față de aliați și prieteni s-a schimbat în ultimii ani în favoarea acestora din

	SUA au un interes vital în țara următoare		SUA au o atitudine favorabilă față de următoarea țară*		
	1998	2002	1998	2002	
Aliați și parteneri					
Rusia	77%	81%	49°	55°	
Israel		69% 79%		55° 55°	
Marea Britanie	66%	78%	69°	76°	
Canada	69%	76%	72°		77°
Germania	60%	68%	56°	61°	
Franța	37%	53%	55°	55°	
Țări relevante pentru lupta împotriva terorismului					
Arabia Saudită	77%	83%	46°	33°	
Pakistan	-	76%	42°	31°	
Iran	61%	75%	28°	28°	
Afghanistan	45%	73%	-	29°	

Sursa: Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy

* Scală termometrică de la 0° la 100°, unde 50° reprezintă neutralitatea

urmă, așa cum reiese din cifrele de mai jos:

Corelând răspunsurile la ultimele două întrebări, se observă că reprezentarea socială a intereselor vitale ale SUA în Rusia, Israel, Marea Britanie, Canada, Germania și Franța s-a schimbat într-o perioadă de patru ani, aceste interese fiind mult mai puternic valorizate pozitiv în anul 2002. La fel s-a întâmplat și cu atitudinea față de acești parteneri, deși variază de la aproape neutră (Rusia, Israel și Franța) la foarte bună (Marea Britanie și Canada). În schimb, țările care au legătură cu lupta împotriva terorismului sunt văzute ca fiind din ce în ce mai importante din punct de vedere al intereselor americane în zonă, dar atitudinea favorabilă lor este în scădere, cu mult sub limita neutralității. Modificarea circumstanțelor externe, concretizată în atacuri teroriste și producția de arme de distrugere în masă, a determinat schimbarea reprezentării sociale a statelor implicate în aceste dezvoltări; în consecință, importanța acordată Afghanistanului a crescut de la 45% la 73%, în timp ce variabila atitudinală a luat o valoare mult mai mică (29°). Similar este cazul Pakistanului, ce este apreciat de 76% ca fiind de interes vital pentru SUA, dar atitudinea față de această țară este „în răcire” (de la 42° la 31°).

Care tip de putere este mai importantă în determinarea puterii și influenței unei țări în lume: cea militară sau cea economică?

	SUA	Europa
Puterea militară	27%	12%
Puterea economică	66%	84%
Nu știu/Nu răspund	7%	4%

Sursa: Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy

Puterea și influența sunt reprezentate și în funcție de alte două variabile: puterea militară și puterea economică. În ciuda opiniei generale conform căreia SUA se bazează pe puterea militară, 66% dintre americani afirmă că cea economică determină puterea și influența unei țări în lume. Europeanii sunt și ei de acord cu această afirmație, chiar într-un procent mai mare (84%), iar răspunsurile în fiecare dintre cele șase țări studiate sunt similare: de la 80% în Germania la 89% în Franța și Olanda.

Reprezentarea socială a amenințărilor la adresa

securității nu s-a modificat în mod esențial de la sfârșitul Războiului Rece, europenii și americanii menținându-și percepții similare, deși pericolul materializat în existența blocului comunist a dispărut. Societatea, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, conștientizează existența și a altor tipuri de amenințări în afara celor presupuse de definirea securității în termeni de integritate teritorială și interese naționale. Securitatea este redefinită astfel încât să includă și celelalte dimensiuni ale vieții sociale: economică, politică, culturală etc.

Statele Unite ale Americii și Europa se află acum într-un nou mileniu în care noile riscuri și amenințări la adresa securității le-au determinat să reconsidere valorile general umane ce le leagă. Aceasta este o tendință ce se manifestă în întreaga lume nu numai pe cele două continente. În opinia noastră, teoria reprezentărilor sociale oferă o explicație completă a procesului de evoluție a conceptului de securitate, introducând în analiză și factori de natură istorică și culturală. Studiul pe această temă va fi continuat pentru a putea oferi, în final, o teorie pertinentă referitoare la reprezentarea socială a securității.

NOTE:

¹ În 1996, la Simpozionul Universității Naționale de Apărare a SUA, un colectiv de specialiști ai Corporației RAND (Richard L. Kugler, Paul K. Davis și Carl H. Bilde) au prezentat, pentru prima dată, o serie de studii referitoare la relația dintre teoria complexității, pe de o parte, și securitatea națională și relațiile internaționale, pe de altă parte. Studiile accentuează nonlinearitatea relațiilor internaționale și dimensiunile politice și strategice ale apărării și securității naționale cu implicații p

entru teoria complexității.

² Mare, V., Senzațiile și percepțiile, în „Introducere în psihologia contemporană”, coord.: I. Radu, Ed. Sincron, Cluj, 1991, pp. 70-92.

³ Apud Betea, Lavinia, Psihologie politică. Individ, lider, mulțime în regimul comunist, Ed. Polirom, Iași, 2001, pag. 52.

⁴ Betea, Lavinia, op. cit., 2001.

⁵ Neculau, Adrian, Reprezentările sociale - dezvoltări actuale, în Neculau, Adrian (coord.),

“Psihologie socială. Aspecte contemporane”, Ed. Polirom, Iași, 1996, pp. 34-52.

⁶ Idem.

⁷ Idem, p. 45.

⁸ Apud Betea, Lavinia, op. cit., 2001, pp. 54-55.

⁹ Apud Betea, Lavinia, op. cit., 2001, pag. 58.

¹⁰ Tajfel, Henry, Aspects of National and Ethnic Loyalty, în “Social Science Information”, nr. 9/1970, pp. 119-144.

¹¹ Acest articol reprezintă continuarea celui apărut în Impact Strategic nr. 3-4/2003: Ambiguitatea unui concept esențial în studiul

colectivităților umane. Securitatea – o abordare teoretică, pp. 80-84.

¹² The Chicago Council on Foreign Relations and The German Marshall Fund of the United States, Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy, 2002. Metodologia de cercetare pe baza căreia a fost realizat acest sondaj a inclus folosirea tehnicii interviului structurat prin telefon și a celui semistrukturat față-în-față. Toate interviurile au fost desfășurate între 1 iunie și 6 iulie 2002, în Europa (șase țări: Marea Britanie,

PUBLICAȚII ALE CSSAS

Revista „Impact Strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Anuarul C.S.S.S.-“HOMINIS” cuprinde cele mai valoroase produse de cercetare științifică, însoțite de analize ale evenimentelor cu impact politic, diplomatic, economic și militar, din zonele de interes strategic pentru România.

„Colocviu Strategic”, buletin lunar, prezintă ideile majore în dezbatere

IMPORTANȚA OPERAȚIILOR INFORMAȚIONALE STRATEGICE ÎN STRATEGIA DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Locotenent-colonel ing. Vasile PĂUN

Cuvinte/concepte cheie actuale: informația - element al puterii naționale, transformare, superioritate informațională, securitate informațională, strategii informaționale, descurajare informațională, resurse informaționale, (in)amic, națiune competitivă, promovare interese, capacități de nișă, avantaj competitiv, Intelligence Centric Organization, Network Centric Computing, Information Assurance, diplomatie publică, operații informaționale strategice etc.

După Arquilla¹, „informația reprezintă unul dintre cei mai importanți factori în ecuația puterii, fie ea națională sau a unei alianțe de state grupate în jurul unor interese comune; și aceasta datorită faptului că, dintre toți factorii de putere, informația este cea care se poate transmite cu cea mai mare ușurință și rapiditate, sporindu-i gradul de utilitate în rezolvarea unei anumite situații politice”.

Grupuri, organizații, state și chiar persoane individuale își pot exercita influența în plan politic prin utilizarea informației. Explozia tehnologică, mai cu seamă în domeniul tehnologiei informației – Information Technology (IT), a schimbat radical paradigma puterii. Acest fapt generează, la rândul-i, schimbări la nivel strategic, operațional și tactic: „noile capacități apărute din conjugarea tehnologiei cu informația reprezintă o provocare la adresa elementelor tradiționale ale puterii, nu numai în plan politic, ci și diplomatic, militar și economic, cu implicații în planul relațiilor internaționale”².

Evoluțiile din domeniul IT permit transmiterea foarte rapidă a informațiilor, partajarea acestora, scurtarea perioadei de desfășurare a ciclului decizional, dar și extinderea spațiului de competiție/confruntare, diversificarea metodelor de apărare/atac - atacuri asupra infrastructurii informaționale, alterare și/sau interzicerea accesului la informații, inundare, virusare, publicitate negativă propagată prin intermediul mass-media - și plasarea acestora într-un

context integrator, sinergetic al „Operațiilor Informaționale” (O.I.).

1. Rolul O.I. în procesul de transformare

Exportată intens de S.U.A., dar greu de digerat pentru mulți dintre partenerii europeni, transformarea NATO implică, pentru o țară ca România, o schimbare de paradigmă în gândirea și practica strategică, dificilă în contextul actual, în care „politicile structuraliste de reformă și modernizare a sistemului de siguranță și apărare națională sunt, în esență, de natură energetică”³. Necesitatea unui proces de transformare, în anii următori, a sistemului de securitate națională trebuie motivată de o viziune strategică de ansamblu, comună cu cea euro-atlantică.

Dar cum poate fi creată o astfel de perspectivă, când Statele Unite și o parte din țările europene au viziuni destul de diferite? Care va fi modelul strategic de urmat?

Din perspectiva asimetriilor și tendințelor de bipolarizare ale sistemului euro-atlantic de securitate, este dificil, cel puțin în etapa actuală, a se decide asupra modelului strategic de aplicat în transformare (cu toate că, în practică, abundența de date și oferta de know-how fac mai atractivă și facilă calea americană).

Ca punct de vedere personal, una din direcțiile de fond ale transformării implică promovarea unui comportament politic proactiv, prin managementul integral al riscurilor și oportunităților, utilizând instrumente de analiză, simulare și sprijin decizional și dezvoltând capacități specifice O.I.

Transformarea presupune o reînnoire simultană a strategiei directe, în care forța armată joacă primul rol, și a strategiei indirecte, în care, fără a fi exclusă, forța armată se află într-un plan secund. Acest aspect antrenează, în fapt, o diversitate de „câmpuri operaționale” în care trebuie să se

desfășoare angajamentele - câmpuri conceptuale, geopolitice, psiho-sociologice, fizice, câmpuri ale sistemelor de decizie și de informații⁴.

În acest context, determinarea capabilităților strategice necesare protejării intereselor naționale poate să includă o analiză a câmpurilor operaționale în care România poate acționa cu eficacitate.

De exemplu, ofensiva fără precedent din ultimii 10 ani a SUA, în câmpul operațional conceptual, asociat războiului și operațiilor informaționale, a surprins total școlile majore de gândire strategică (Rusia, Franța, China, Germania etc.), obligându-le fie la împrumuturi și adaptări copiate, fie la dezvoltări în pripă, cu efect asupra capabilităților necesare.

Cu alte cuvinte, în lupta conceptelor, SUA au lansat pe Internet teorii, doctrine, strategii, regulamente cu vocații comprehensive, cu scopul importării de modele și, ulterior, „controlului reflexiv” (ca metodă de persuasiune, „controlul reflexiv” este definit ca mijlocul de a furniza unui partener sau oponent o informație special pregătită, pentru a-i induce acestuia un mod de acțiune ce îi va părea ca voluntar, fiind în fond cel dorit de inițiatorul acțiunii).

Transformarea face oportună și fezabilă o aliniere și adecvare la „schimbările de fond ale naturii conflictelor”⁵, prin dezvoltarea adecvată a domeniului „operații informaționale” pentru a se ajunge, la nivel național, la stadiul în care să se dispună de un cadru legislativ și metodologic, precum și de un ansamblu de structuri și mijloace specializate, capabile să descurajeze, pe căi și prin mijloace informaționale, acțiunile contrare intereselor naționale, să contracareze efectele acțiunilor informaționale la nivelul factorilor de decizie și al sistemelor informaționale.

Interesul pentru „noua cultură a conflictelor” și „transformare” - cu determinări majore privind proiectarea unor capabilități strategice și redefinirea proceselor de comandă și control din perspectiva asimetriei - poate genera un cadru teoretic nou de reflecție, luând în calcul și următoarele aprecieri:

- „Utilizarea forței în mod eficient, pe o scară mai mare sau mai mică, se face mai mult pentru a preveni escaladarea conflictelor decât pentru o confruntare directă de forțe militare”⁶;

- „Orice conflict poate fi tolerat dacă nu

produce victime omenești”⁷ - aserțiune susținută de recentele O.I. din Bosnia, Kosovo, Afghanistan, Irak.

- „Tehnologiile informaționale, ca o condiție pentru acțiunea eficientă, sunt dimensiuni esențiale în planul evoluției gândirii și practicii strategice. Pe măsură ce aceste tehnologii se schimbă, se schimbă și contextul în care sunt făcute alegerile de politică, strategie și doctrină. Pe măsură ce sunt elaborate noi tehnologii, se modifică și sfera alternativelor posibile privind planificarea și acțiunea propriu-zisă”⁸.

- „Revoluția informațională oferă tehnologii care modifică continuu influența binomului timp-spațiu; contribuie substanțial la creșterea complexității; transformă liniarul în neliniar și secvențialul în simultan”⁹. Teoria complexității și neliniaritatea (viziunea neo-clausewitziană) generatoare de o nouă paradigmă în gândirea militară - impun o reconstrucție a mediului de securitate.

- „Noua cultură a conflictelor contribuie la consolidarea curentului centrat pe filosofia lui Sun Tzu: gândire simplă, bazată pe inducere în eroare și cunoașterea minții (in)amicului”¹⁰. Principiile lui Sun Tzu, puse de acord cu elementele tehnologice, așază bazele unei noi strategii de competiție/negociere și de rezolvare a problemelor de securitate națională - O.I. strategice.

2. Un set de enunțuri privind O.I.

În strategia de securitate națională a României, informația nu apare ca o dimensiune a puterii naționale: „punerea în valoare a tuturor dimensiunilor - politică, economică, financiară, militară, civică, socială, ecologică - a stării de securitate și siguranță națională”¹¹.

Prin urmare, concepte și aprecieri de fond ca: protecția infrastructurii informaționale naționale critice, influența diplomației publice, menținerea superiorității informaționale, îmbunătățirea cybersecurității, asigurarea abilității de apărare împotriva O.I. ofensive (ostile) sunt reduse la formulări vagi, de genul: „acțiuni destinate în mod premeditat afectării sub diferite forme și în împrejurări variate - a imaginii României în plan internațional...”¹².

Cum s-ar putea traduce aceste concepte

esențiale în efortul de transformare și de a deveni o „națiune competitivă”?¹³

Protecția infrastructurii informaționale naționale (IIN) critice poate fi văzută ca un element vital și important al interesului național. Pe măsură ce această infrastructură critică – sistemul energetic, finanțe-bănci, telecomunicații, aprovizionarea cu apă, servicii de urgență, servicii guvernamentale – devine tot mai dependentă de IT, cresc vulnerabilitățile, iar amenințările necesită o reacție/acțiune rapidă.

Abilitatea de a influența percepția privind România rezultă din utilizarea adecvată a diplomației publice, ca o componentă de bază a strategiei de securitate națională, care permite transmiterea adecvată de informații și mesaje și influențarea audiențelor străine pentru a sprijini interesele naționale.

Un angajament de a dezvolta și menține superioritatea informațională – formulată¹⁴ drept „capabilitatea de a colecta, procesa și disemina un flux neîntrerupt de informații, concomitent cu exploatarea și/sau interzicerea (in)amicului de a face același lucru” – presupune, în primul rând, formularea de cerințe critice de intelligence pentru „comunitatea de informații”, orientate pe gestiunea riscurilor și oportunităților la nivel național și dezvoltarea de capabilități de colectare și analiză multi-sursă, în scopul dezvoltării unui avantaj informațional în zona de interes strategic. Apărarea infrastructurii critice - în faza sa actuală

de construcție - de cyber-atacuri și vulnerabilități interne poate fi o prioritate pentru securitatea națională. Securitatea spațiului cyber, ca o componentă a O.I. defensive, presupune măsuri active în zona cyberintelligence și instrumente și metodologii de protecție în adâncime, prin integrarea sectorului guvernamental cu cel privat (economic).

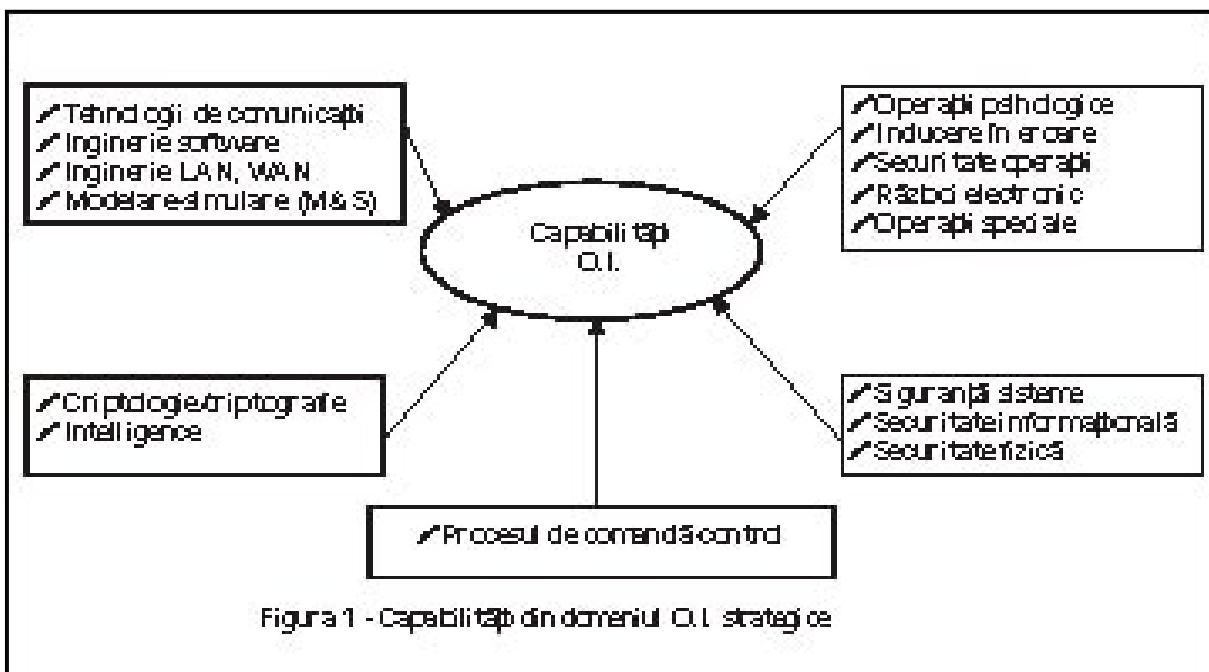
3. Modelul de evaluare a capabilităților¹⁵

A fi prezent, în contextul globalizării și al dezvoltării societății informaționale, fără o teorie, la nivel național, a operațiilor informaționale (nici apărarea națională nu beneficiază de o doctrină specifică) înseamnă a manifesta un comportament reactiv, a avea opțiuni limitate de acțiune politică, a fructifica parțial oportunitățile de construcție și descurajare¹⁶.

Absența unui cadru doctrinar privind O.I., la nivelul structurilor de siguranță și apărare națională, face dificilă dezvoltarea de forțe și mijloace specializate, programe de training, instrumente tehnologice, într-un cuvânt, de capabilități specifice O.I.

Ce înseamnă, de fapt, a dispune de capabilități în domeniul O.I. și cum se poate evalua gradul de dezvoltare a acestui domeniu, la nivel strategic?

Având în vedere caracterul integrator al O.I., a dispune de capabilități în acest domeniu

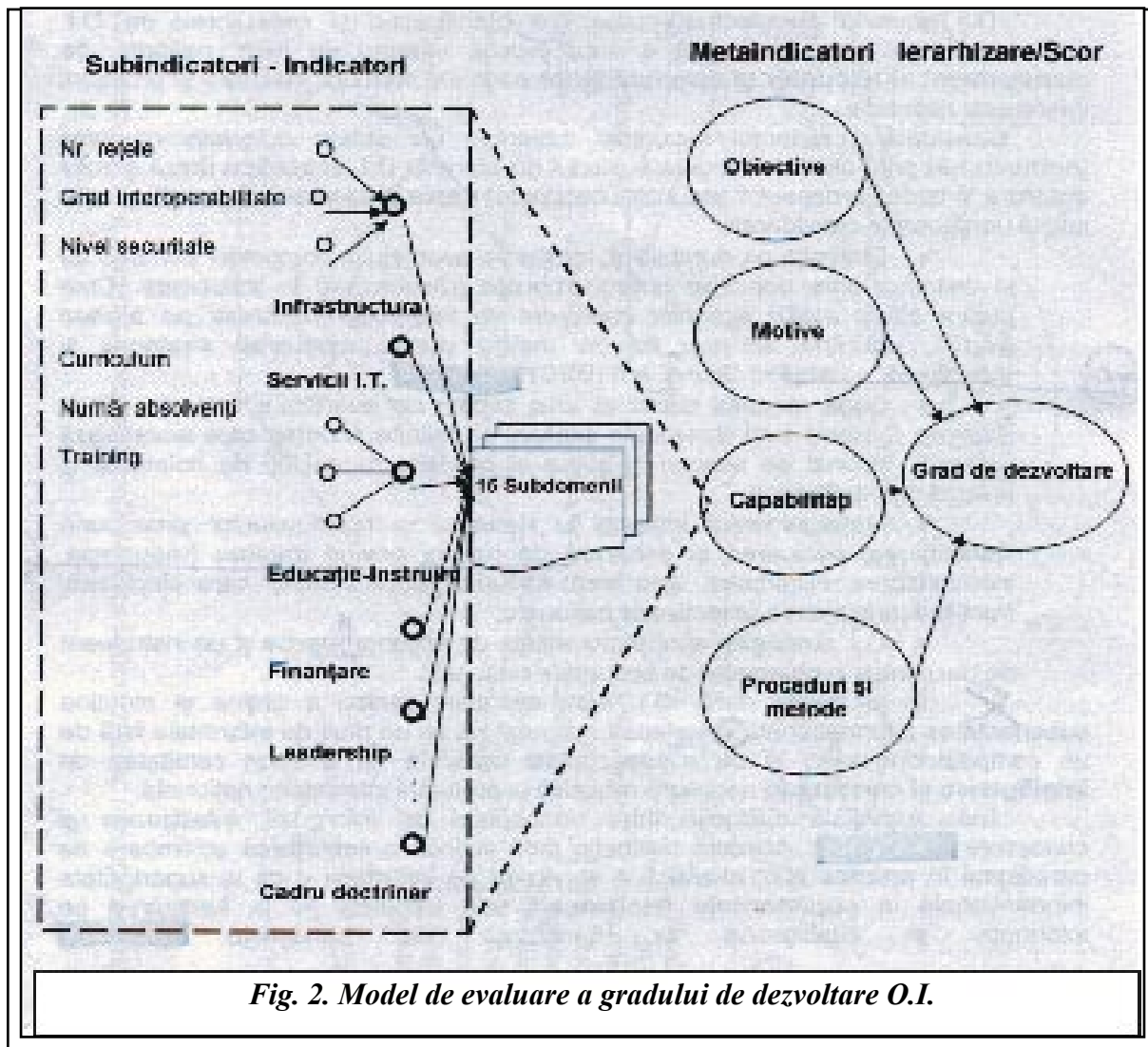

Fig. 2. Model de evaluare a gradului de dezvoltare O.I.

înseamnă, după Roger Barnett, a dispune de capabilități în cele 15 subdomenii, grupate pe cinci clase, ca în fig. 1:

O evaluare a acestor 15 subdomenii, ca analiză comparativă pe un grup de state din zona de interes strategic, a fost realizată în studiul "Evaluarea capabilităților de O.I. în zone de interes strategic"¹⁷.

Evaluarea capabilităților în aceste subdomenii presupune a agrega un ansamblu de indicatori și subindicatori (de genul resurse alocate, pregătirea resursei umane în domeniu, nivelul infrastructurii, arhitecturile utilizate etc.), utilizând medii ponderate (validate de experți prin brainstorming, tehnica Delfi, scenarii etc.).

Gradul de dezvoltare al O.I. la nivel strategic este influențat de cel puțin următorii meta-indicatori:

- Obiectivele politice urmărite (superioritate decizională, avantaj competitiv, managementul oportunităților etc.);

- Motivele de dezvoltare (lider regional, descurajare credibilă, vizibilitate ridicată)

- Capabilitățile existente (agregarea celor 15 subdomenii);

- Procedurile și metodele de lucru - de rezolvare a problemelor de securitate națională (networking politic, compartimentare redusă, cooperare și sincronizare ridicate etc.).

4. De ce sunt necesare o teorie a O.I. și capabilități distincte la nivel strategic?

În primul rând, explozia tehnologiei și a sistemelor bazate pe I.T. (de tip C4ISR în mediul guvernamental), convergența capabilităților în

comunicații și sisteme informatice determină trecerea spre „network-centric computing” și „network-centric-operations”. Aceste concepte și capacități esențiale pentru domeniile politic, social, economic, siguranță și apărare folosesc informația pentru a crea un avantaj competitiv.

În al doilea rând, operațiunile informaționale, ca instrument ce integrează discipline mature, cu domenii noi, generate de dezvoltarea I.T., pot fi simultan privite atât ca o strategie pentru pace și un pilon decisiv în alte operații decât războiul (Military Operations Other Than War - MOOTW), cât și ca un element al puterii naționale.

Din această perspectivă, opinez că planificarea și executarea de O.I. strategice este etapa acțională a unui proces integrat, la nivel național, de management al riscurilor și oportunităților asociate afirmării, realizării și protejării intereselor naționale. Considerând sistemul securității naționale un sistem adaptativ complex (nelinear), un prim nivel de modelare (nodul de start) al O.I. strategice (locul și rolul acestora în cadrul proceselor securității naționale) este prezentat în figura 3 și ia în calcul următoarele considerații:

- Dezvoltarea durabilă și creșterea avantajului competitiv pornesc de la definirea unor obiective politice robuste (răspunzând la întrebarea „Cum putem alege astăzi acțiunile conforme cu interesele naționale pe termen lung?”), utilizând un nou tip de metrici pentru evaluarea strategiei și obiectivelor – Balanced Score Card (BSC)¹⁸;

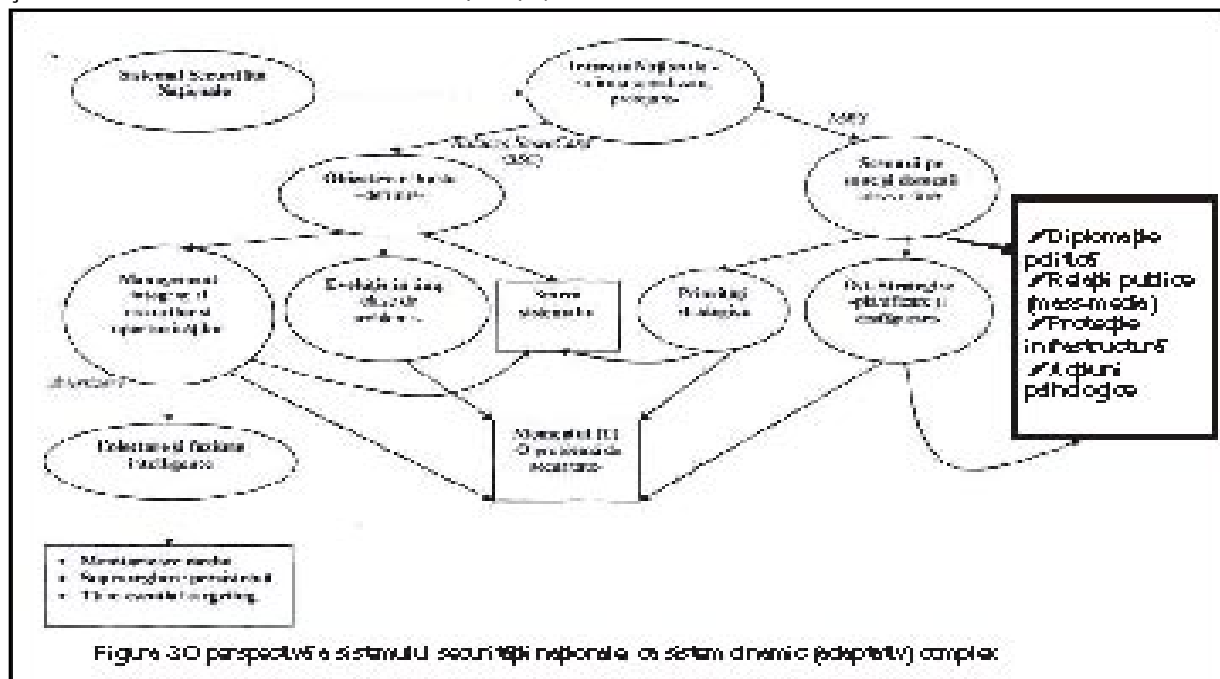
- După modelul clasic al unui sistem de avertizare timpurie (Early Warning System), sunt dezvoltate scenariii și definite priorități care amorsează sistemul național de senzori și surse și celelalte modalități de colectare și analiză de intelligence;

- Managementul integrat al riscurilor și oportunităților presupune identificarea, evaluarea și generarea de opțiuni privind tratarea (reducerea, monitorizarea, eliminarea, ignorarea) riscurilor/oportunităților care afectează/fructifică îndeplinirea obiectivelor naționale;

- O.I. strategice sunt o modalitate de acțiune/reacție și un instrument de gestiune a problemelor de securitate națională.

În al treilea rând, O.I. sunt esențiale pentru a obține și menține superioritatea informațională, înțelegând nu ca un plus de informație față de un competitor/(in)amic, ci mai mult ca o preocupare continuă de a spori cantitatea de intelligence și cunoștințe necesare realizării și protejării intereselor naționale.

Este esențială distincția între conceptele de informații, intelligence și cunoștințe¹⁹. Această distincție face vizibilă o importantă schimbare de paradigmă în practica euro-atlantică a serviciilor de informații – de la superioritate informațională la superioritate decizională, prin trecerea de la furnizarea de informații și intelligence la

furnizarea de cunoștințe²⁰.

În al patrulea rând, ca tehnologie și strategie integratoare, O.I. folosesc și spațiul cyber, ca un domeniu operațional nou și cu oportunități vaste (de luat în calcul și vulnerabilitățile sale semnificative).

A dezvolta un cadru de operații informaționale în spațiul cyber (defensive și ofensive - fără a se înțelege aici atacuri digitale) este o opțiune și o decizie politică cu consecințe semnificative în planul dezvoltării durabile, care antrenează un comportament politic proactiv, capacități de diferențiere (de nișă) în NATO și UE și valorizează prin constructivism (a arde etape) un important potențial național (resursă umană).

În al cincilea rând, O.I. pot deveni un concept la modă (promițând efecte seducătoare pentru decidenți), dar pentru a fi un element central al acțiunii politice, concepte gen superioritatea informațională sau furnizarea de cunoștințe trebuie traduse în obiective specifice, măsurabile, articulate în termeni ca „supraveghere persistentă” – persistent surveillance²¹, „centru de fuziune”²², „gestiunea integrată a riscurilor”²³, „time-critical targeting”²⁴. Acești termeni asigură specificitate tehnică și operațională.

Nu în ultimul rând, realitatea demonstrează că există în prezent importante discrepanțe în cadrul politicilor sectoriale, procedurilor și relațiilor care trebuie stabilite pentru a se acționa unitar, la nivelul structurilor cu atribuții în siguranța și apărarea națională (compartimentarea excesivă, culoarea locală, rivalitatea etc.). Pe măsură ce problemele de securitate națională (inclusiv consultarea și comunicarea cu NATO, UE și celelalte structuri internaționale de securitate) devin tot mai dependente de tehnologie și de date în timp real (cvasireal), O.I. devin o problemă importantă a securității naționale, care necesită o abordare întrunită. Aceasta deoarece o bună apărare și pregătire pentru amenințările actuale poate consta în „sincronizarea efectivă a efortului dintre jucătorii dispași implicați în O.I. și ridicarea la rang de regulă a termenului de întrunit pentru a-i include pe acești jucători”²⁵.

Din această perspectivă, un „Centru de Fuziune – War Room Strategic” poate fi structura tehnică și procedurală care să „acopere” distanțele dintre diferiții jucători, să lege mediul privat, economic, cu mediul guvernamental, cu mass-media, să

dezvolte o mixtură de competențe, politici și relații pentru a face față atacurilor asimetrice și a proiecta O.I. cu rol de descurajare și preservare a intereselor naționale.

O provocare importantă este definirea și punerea de acord asupra procedurilor, tacticilor și tehnicilor necesare pentru comunicarea între jucători și coordonarea predictivă (sau răspuns de reacție adecvat) pentru întreg spectrul O.I.

Centrul de fuziune – War Room Strategic - poate funcționa eficient numai în contextul dezvoltării infrastructurii informaționale a securității naționale din perspectiva conceptelor „Network Centric Operations” și „Intelligence Centric Organization”. O integrare a acestora – Network & Intelligence Centric System (NICS) – definește nivelul superior în care se poate plasa Centrul de Fuziune – War Room Strategic.

5. Sistemul securității naționale – văzut ca Network & Intelligence Centric System (NICS)

Conceptul se definește pornind de la necesitatea adoptării unei paradigme noi (gândirea network centric) și aplicarea ei la nivelul structurilor cu atribuții în domeniul securității naționale.

O transformare a sistemului securității naționale într-un NICS constituie un răspuns, la nivel național, la oportunitățile oferite de era informațională.

Utilizarea informațiilor în rețea înseamnă mai mult decât crearea de legături între structurile sistemului de securitate națională. O asemenea organizare implică dezvoltarea unor procese de colaborare focalizată și sincronizare destinate să asigure utilizarea tuturor informațiilor relevante și a tuturor mijloacelor potrivite pentru luarea celor mai eficiente măsuri de către decidenți.

Un sistem centrat pe rețea presupune interconectarea mai multor platforme informaționale ale structurilor din cadrul sistemului de securitate națională, diseminarea informațiilor și cunoștințelor pentru a deține capacitatea de a analiza multi-sursa și de a desfășura operații în rețea.

Această capacitate devine esențială, în contextul actual, pentru a obține superioritatea informațională și pentru „influențarea procesului decizional al posibilor actori-țintă în scopul

promovării intereselor naționale”- scopul de fond al O.I. strategice.

În același timp, NICS poate asigura un grad sporit de identificare a unor posibile riscuri și amenințări la adresa securității naționale, sporind capacitatea sistemului de a preveni, la nivel național, surprinderea strategică.

Un sistem centrat pe rețea (Network & Intelligence Centric):

- este caracterizat printr-o capacitate ridicată de adaptare la caracteristicile noului mediu de securitate, în sensul că reprezintă o soluție adecvată pentru contracararea eficientă a amenințărilor asimetrice. În urma inițierii unei operații, accentul este pus pe modalitățile de realizare a efectelor dorite. Un asemenea sistem este capabil să îndeplinească obiectivele unei O.I. mult mai rapid, de o manieră decisivă și cu o mare economie de forțe;

- asigură interconectarea, în timp real, a structurilor de informații, a decidenților politico-militari și a structurilor de execuție. Diseminarea oportună și sigură a informațiilor existente în rețea permite beneficiarilor să-și contureze o imagine completă asupra derulării unor evenimente de interes;

- determină sporirea eficienței procesului decizional, deoarece permite creșterea vitezei de circulație a informațiilor de-a lungul ciclului decizional (implicit prin auto-sincronizare), ceea ce determină posibilitatea accelerării etapelor derulării unei O.I.;

- oferă decidenților un nou tip de avantaj informațional, bazat pe un grad ridicat de cunoaștere, permițând accesul la noi zone de informații, caracterizate printr-un grad ridicat de complexitate (fuziunea informațiilor și generarea de intelligence strategic pentru rezolvarea problemelor strategice);

- permite îmbunătățirea procesului de partajare sau punere în comun a informațiilor („information sharing”), datorită gradului de interconectare a sistemului; acest proces este considerat drept o sursă de creare a valorii la nivelul sistemului și de obținere a avantajului competitiv.

Sistemul de informații centrat pe rețea poate constitui un important instrument de putere națională, având în vedere următoarele considerente: Eficacitatea sistemului național de informații centrat pe rețea se datorează modelului

dinamic de colaborare dintre structurile care acționează în rețea. Față de abordarea clasică - în care fiecare structură ($S_1, S_2...$) utilizează propriul sistem de senzori și surse pentru a decide și acționa într-o porțiune clar conturată a mediului de interes strategic - prin NICS, în raport cu o anumită problemă de securitate națională, sunt utilizate surse și sisteme de senzori multiple, iar acțiunea presupune o aplicare graduală și diferențiată a forțelor și mijloacelor optime, pe oricare din domeniile (fizic, informațional și cognitiv) mediului (intern-extern) de interes strategic.

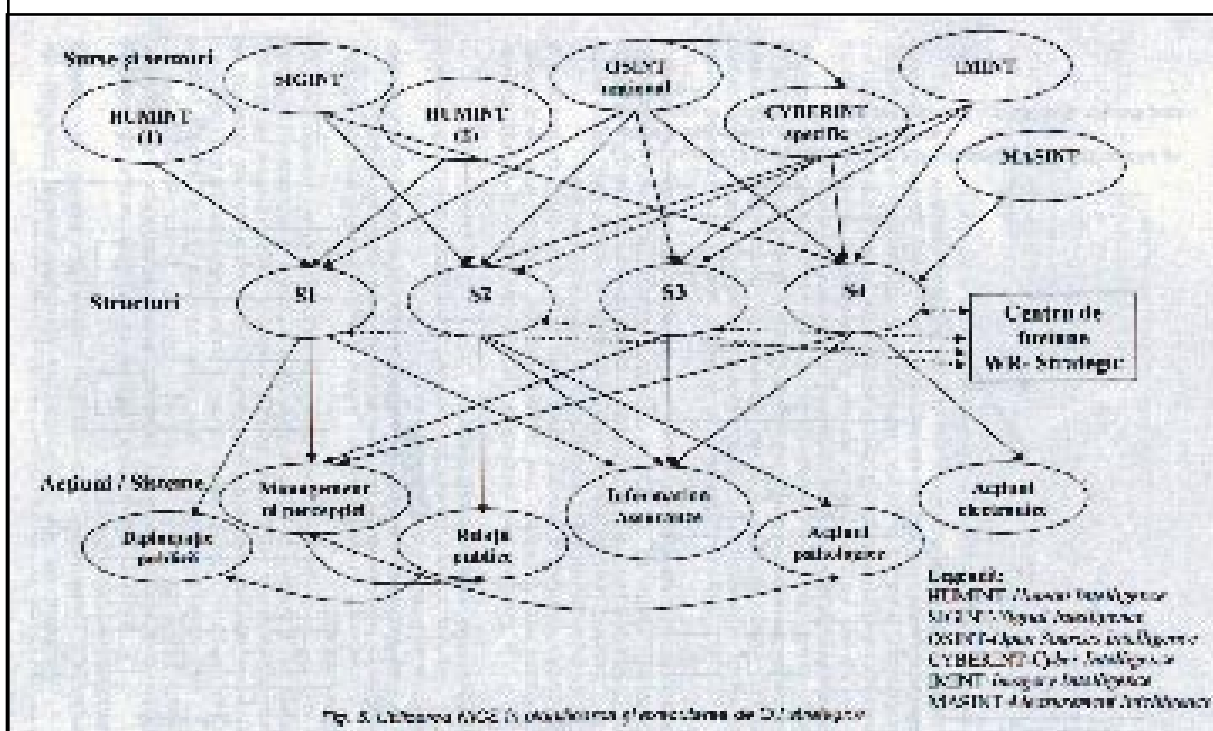
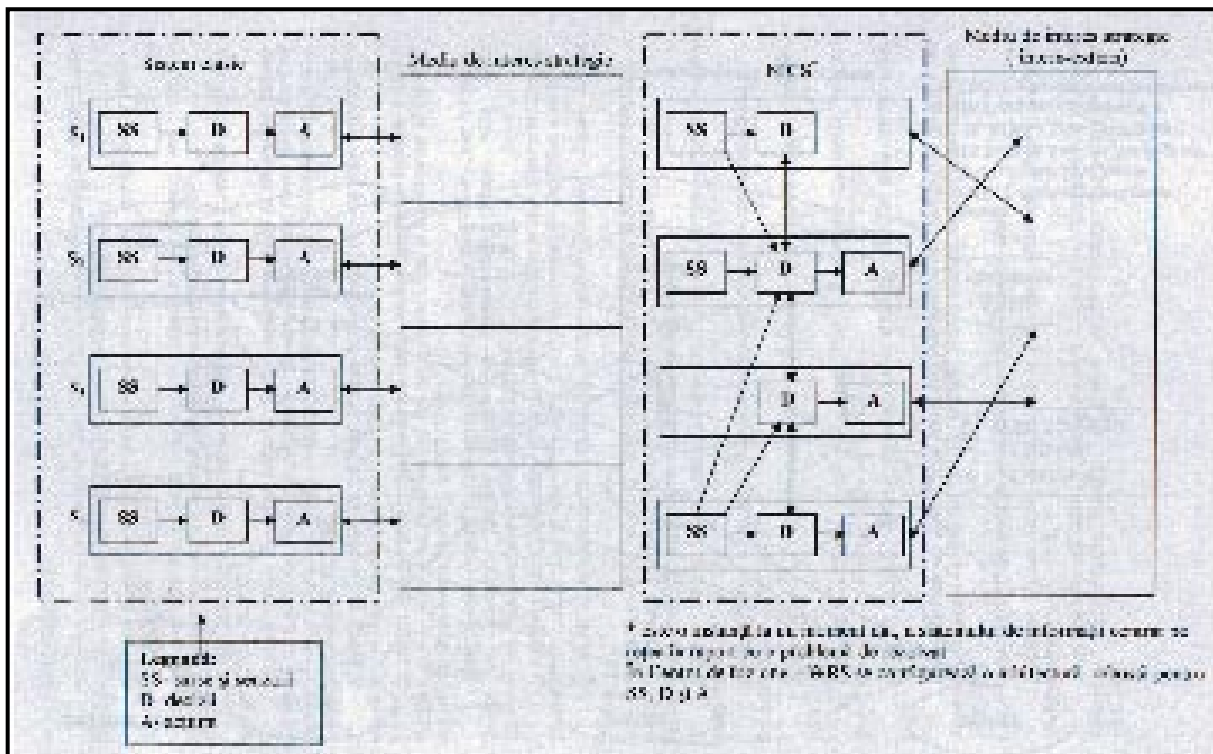
Observație. În această viziune, „Centrul de fuziune - WRS” este structura care configurează și propune decidenților alternative pentru „cursul robust de acțiune”.

Modalitatea de schimbare de paradigmă este prezentată în figura 4 și este adaptată după modelul lui W. Perry²⁶. O exemplificare a manierei de planificare și executare a unei O.I. strategice, în contextul NICS, este prezentată în figura 5.

Crearea unei perspective comune, ca urmare a acestui mod de colaborare, are ca rezultat final creșterea abilității sistemului atât de a furniza decidenților informații și evaluări caracterizate de un grad ridicat de acuratețe și precizie, cât și de a genera cele mai potrivite și optime acțiuni în mediu.

Existența unei perspective comune creează, în același timp, cadrul pentru transformarea superiorității informaționale în superioritate decizională. (Superioritatea decizională reprezintă un avantaj competitiv obținut ca urmare a capacității decidenților de a lua împreună cea mai potrivită decizie, mai repede decât actorul-țintă).

Partajarea informației și existența unei viziuni comune permite structurilor sistemului sincronizarea eforturilor în scopul realizării unui obiectiv propus. Partajarea informațiilor nu înseamnă că fiecare dintre componentele sistemului face schimb de informații cu toate celelalte în mod continuu, ci semnifică faptul că toate structurile implicate dispun de capacitatea de a împărtăși și accesa informațiile necesare pentru realizarea unei anumite evaluări situaționale. Această partajare este o condiție necesară pentru ca sistemul să poată valorifica beneficiile rezultate ca urmare a colaborării intense dintre componente și a sincronizării acțiunilor acestora. Totodată, creează condițiile pentru reunirea diferitelor

perspective și tipuri de expertiză, ceea ce are ca efect o mai bună înțelegere a evoluțiilor dinamice și complexe din mediul de securitate.

¹ Arquilla John, Ronfeldt David - In Athena's Camp, Preparing for Conflict in the Information Age - <http://www.rand.org/publications/MR/MR880/contents.html>

² Evans Phillip B., Wurster Thomas S. - Strategy and the New Economics of Information - Harvard

NOTE

Business Review (September- October 1997).

³ Păun V., Popa A. – O provocare strategică - Războiul Informațional – Editura UTI, București, 2002.

⁴ Col Boyd John, USAF - A Discourse on Winning and Losing - http://www.belisarius.com/modern_business_strategy/boyd/essence/, January 1996

⁵ Bradford Nelson K. - Applying the Principles of War in Information Operations - Military Review, September-November 1998, v. 78, no.5, p. 31-35, <http://cgsc.leavenworth.army.mil/MILREV/English/SepNov98/nelson.htm>

⁶ xxx - Joint Vision 2020 - Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Director for Strategic Plans and Policy, J5, Strategy Division. Washington, DC: U.S. Government Printing Office, June 2000.

⁷ xxx - Information Operations: The Hard Reality of Soft Power - Joint Command, Control and Information Warfare School Joint Forces Staff College, NDU, 2002, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/jiopc/io-textbook.pdf>

⁸ VAdm Cebrowski Arthur K., USN - Written testimony to hearing on Defense Information Superiority and Information Assurance — Entering 21st Century. House Armed Services Committee, Subcommittee on Military Research and Development and Subcommittee on Military Procurement, February 23, 1999.

⁹ Warsocki Michael - Seizing the High Ground: Land Operations and Information Operations - The Information Revolution and National Security - Strategic Studies Institute, NDU, USA, 2000.

¹⁰ Thomas Rona – Complexities in Conducting Information Warfare - Defense Intelligence Journal, 5-1, 1996.

¹¹ xxx - Strategia de Securitate Națională a

României – 2002.

¹² Ibidem.

¹³ Păun V., Pop C. - Intelligence Competitiv – un nou mod de a gândi în afaceri - Editura UTI, 2003.

¹⁴ Peeler David - Cyber Power Theory First, The Information Operations - National War College, Seminar E, Code Course 5605, 2002.

¹⁵ Barnett Roger W. - Information Operations, Deterrence, and the Use of Force - Naval War College Review, Spring 1998, v. 51, no. 2, p. 7-19.

¹⁶ Boaru Gh, Păun V., Răducu M. – Managementul riscurilor în acțiunile militare – Ed. U.N. Ap., București, 2003.

¹⁷ Păun V. – Evaluarea capabilităților de O.I. în zona de interes strategic – studiu intern, 2001.

¹⁸ Herman Mark - Measuring the Effects of Network-Centric Warfare - Vol. 1. Technical report prepared for the Director of Net Assessment, Office of the Secretary of Defense. McLean, VA: Booz Allen & Hamilton, April 28, 1999.

¹⁹ Păun V., Pop C. – op.cit.

²⁰ xxx - Information Operations: The Hard Reality of Soft Power – op.cit.

²¹ Rosenau James - The Information Revolution: both Powerful and Neutral - The Information Revolution and National Security - Strategic Studies Institute, National Defense University, USA, 2000.

²² Karlton Johnson D. - Rethinking Joint Information Operations - Signal, October 2002.

²³ Boaru Gh, Păun V., Răducu M – op.cit.

²⁴ xxx - Joint Vision 2020 – op.cit.

²⁵ Karlton Johnson D. – op.cit.

²⁶ Perry W. – Assessing the effectiveness of the fully networked force – RAND, RGS, 2003.

ASIMETRIA TACTICĂ ÎN CONFLICTELE CONTEMPORANE

General de brigadă dr. Teodor FRUNZETI

Recunoscând natura diferită a conflictelor ce au loc în zilele noastre, cât și caracterul dual (cel de permanență, dar și cel specific fiecărei perioade și, chiar mai mult, fiecărui conflict), specialiștii militari acordă o importanță prioritară scopului și obiectivelor fiecărei operații militare în parte.

Trebuie să recunoaștem că oricare campanie și operație este unică și trebuie planificată plecând de la acest considerent primordial. Încercările de a categorisi și ierarhiza diferitele tipuri de conflicte, ca o premisă a procesului de planificare strategică și operațională, plecând de la modele preconceptuate și bazate pe exemple istorice, pot, în cel mai bun caz, să se dovedească nefolositoare, iar în cazul cel mai nefericit, adevărate rețete pentru dezastre.

Între punctele lor extreme – pacea și, respectiv, războiul –, conflictele au o dinamică proprie și, în consecință, operațiile trebuie adaptate din punct de vedere conceptual și acțional unor circumstanțe specifice, bine definite și individualizate. Mai mult chiar, natura și conținutul diverselor operații ce urmează a fi întreprinse se pot schimba pe timpul derulării acestora. De exemplu, o forță militară poate fi desfășurată ca o forță de menținere a păcii, iar ulterior aceasta să primească misiuni mult mai complexe și ambițioase, fiind transformate atât structura sa, cât și rolul și misiunile specifice.

Această restructurare a forței trebuie să-i permită nu numai să-și îndeplinească scopul inițial și misiunile ce rezultă din acesta, dar și să realizeze, într-un timp scurt, tranziția de la o operație la alta, în cursul aceleiași campanii.

Premisele pentru obținerea succesului se bazează pe o analiză istorică a conflictelor, conducând astfel la identificarea a patru factori care au contribuit la obținerea succesului în acțiunile militare ce s-au desfășurat în mediul terestru: controlul spațiului aerian; surprinderea; acțiunile active de cercetare; efectul de șoc. Raportul de forțe favorabil nu a mai constituit,

în conflictele asimetrice în special, un factor semnificativ de succes. Atunci când s-au produs cumulativ, efectele pozitive ale celor patru factori enumerați anterior au dus la obținerea succesului indiferent de raportul de forțe realizat la nivel general. Cu toate acestea, asigurarea unui raport de forțe superior pe plan local și pentru un timp limitat permite realizarea surprinderii cu mai multă ușurință și concentrarea forțelor spre a se obține efectul de șoc. În plus, este absolut necesară cunoașterea cât mai exactă a caracteristicilor mediului tactic și operativ în care se acționează.

Controlul spațiului aerian asigură patru beneficii majore pentru operațiile forțelor terestre. Pune la dispoziția structurilor luptătoare de la sol date actualizate despre adversar, forțele proprii și teren, interzicând, în același timp, acțiunile similare ale inamicului. Produce dezorganizarea și întârzierea intrării în luptă a forțelor adversarului, iar uneori contribuie la extenuarea acestora, reducând substanțial capacitatea de răspuns a structurilor sale și prevenind executarea unor acțiuni similare asupra forțelor proprii. De asemenea, asigură angajarea în luptă la timp și într-un mod coerent și organizat a forțelor proprii, în cadrul temporal și spațial planificat.

Surprinderea. Efectul surprinderii poate fi extrem de important, dramatic chiar, la toate nivelurile artei militare. La nivel tactic, aspectul cel mai important este dacă surprinderea se realizează în fiecare luptă, în toate punctele de angajare a inamicului și dacă este exploatată cu succes în mod oportun.

Acțiunile active de cercetare constituie o metodă care generează și exploatează, totodată, posibilitățile de realizare a surprinderii și a efectului de șoc. Acestea permit identificarea în timp util a oricăror oportunități, neutralizarea cercetării

adversarului și identificarea breșelor și intervalelor din dispozitivul acestuia, atât pe timpul apărării, cât și al ofensivei. Pot produce dezorganizarea apărării inamicului și demoralizarea sa, dacă sunt conduse astfel încât să asigure angajarea adversarului în condițiile cele mai dezavantajoase pentru acesta. Acțiunile active de cercetare amenință securitatea zonelor din spate ale dispozitivului adversarului și punctele sale de comandă și produc incertitudine în rândul trupelor acestuia. Contribuie, de asemenea, la ascunderea direcțiilor de acțiune ale trupelor proprii, a dispozitivului acestora și a intențiilor viitoare.

Efectul de șoc. Șocul poate fi definit ca o pierdere subită a eficacității acționale a trupelor, care nu este produsă de surprindere, ci de aplicarea instantanee a violenței armate, pe baza efectelor concentrate ale focului și manevrei. Distrugerea punctelor de comandă și a unor importante mijloace principale de luptă contribuie la realizarea efectului de șoc. Efectul de șoc, ca și surprinderea, are, până la un punct, un caracter trecător. El nu are însă prin sine însuși un efect decisiv. Numai exploatarea cu succes, prin acțiuni manevriere și lovituri la distanță și cu precizie, asigură caracterul decisiv al efectului de șoc, paralizând voința și capacitatea de ripostă a adversarului, care poate fi practic anihilată.

La nivel tactic, mediul în care se produce violența armată este, de asemenea, important pentru crearea condițiilor de asimetrie între adversari. Acest mediu este definit de personalul forțelor beligerante, de terenul specific zonei de operații respective și de caracteristicile geoclimatice ale acestuia.

Luptele și angajamentele ce caracterizează acțiunile tactice au mai multe trăsături comune, care pot fi definite astfel:

Modalități, mijloace și finalități limitate. Operațiile viitorului vor avea cel mai probabil obiective strategice limitate, care, în cele mai multe cazuri, vor putea fi definite, cu maximă generalitate, odată cu declanșarea acțiunilor militare și se vor putea modifica pe timpul derulării conflictului.

Considerentele juridice, politice și diplomatice vor impune limitări și condiționări serioase

modalităților și mijloacelor ce vor putea fi utilizate, incluzând diferite sisteme de armament. Asemenea considerente nu vor împiedica însă deplasarea și desfășurarea unor sisteme de armament în teatrul de operații, permițând astfel forțelor militare să răspundă cu rapiditate la schimbările dese din spațiul de luptă. Utilizarea unor reguli de angajare clar definite, dar suficient de flexibile, este deosebit de importantă pentru menținerea unei capacități rapide de adaptare la diverse circumstanțe, unele neprevăzute, în ciuda prognozelor strategice făcute de planificatorii militari. Deciziile de a deplasa și desfășura trupele trebuie înțelese ca fiind diferite de deciziile de a utiliza efectiv aceste trupe.

Proiectarea forțelor. În ciuda circumstanțelor diferite în care structurile militare aparținând armatelor moderne sunt angajate în operații, în mod sigur ele vor trebui să se deplaseze la distanțe apreciabile față de garnizoanele proprii. Posibilitatea de a dispune de capacitățile necesare de transport, atât naționale, cât și internaționale, precum și de infrastructura adecvată în teatrul de operații influențează dimensionarea și structura forțelor deplasabile și ritmul în care acestea devin operaționale după deplasare.

Capacitatea de a proiecta forțele cu rapiditate contribuie în mod semnificativ la prevenirea, descurajarea sau oprirea beligeranților potențiali, cât și a conflictului însuși. De asemenea, capacitatea de susținere logistică a forțelor desfășurate în diverse teatre de operații și posibilitatea de a le menține la o putere de luptă adecvată sunt la fel de importante ca și capacitatea de a desfășura trupele, iar în anumite circumstanțe, mai ales dacă conflictul se prelungește dincolo de perioada planificată inițial, este mult mai costisitoare și mai problematică menținerea, din punctul de vedere al opiniei publice și mass media, iar uneori chiar și din punct de vedere politic.

Din ce în ce mai frecvent, acțiunile militare au un caracter pregnant multinațional. În afara situațiilor în care armata este întrebuintată pentru îndeplinirea unui obiectiv strict național și pe teritoriul național (ca de exemplu sprijin acordat autorităților civile în situația unor dezastre), forțele armate vor fi utilizate în cadrul unei alianțe sau al unei coaliții constituite ad-hoc. Din aceste cauze, operațiile militare vor fi o consecință a

îndeplinirii unor obligații în cadrul alianței, așa cum sunt ele stabilite prin tratate, sau, în cazul coalițiilor, o consecință a aplicării unui mandat emis de o organizație internațională cu vocație de securitate.

Factorii de care se ține cont în planificarea acțiunilor militare, în aceste circumstanțe, și care, de fapt, asigură îndeplinirea scopurilor acțiunilor sunt: interoperabilitatea, amploarea și regulile de angajare.

Orice structură militară care contribuie la o forță multinațională trebuie să fie în măsură să ducă acțiuni militare împreună cu partenerii de coaliție sau alianță. Pregătirea conceptuală a interoperabilității este deci o obligație în elaborarea oricărui tip de doctrină, ce va permite realizarea celui mai ridicat nivel posibil de standardizare cu aliații. Din acest punct de vedere, pentru a se putea asigura interoperabilitatea, se cer a fi avute în atenție două aspecte.

În primul rând, orice comandant trebuie să ia în considerare diferențele fundamentale în abordarea doctrinei de comandament de către armatele altor țări și să se pregătească pentru a da sau primi explicații amănunțite și a direcționa procesul de luare a deciziei.

În al doilea rând, fricțiunea pe care o presupune existența și funcționarea unui lanț de comandă multinațional militează împotriva structurilor multinaționale la eșalonul brigadă și mai jos de acesta, deși uneori considerentele politice pot recomanda alte soluții.

Acțiunile militare multinaționale duc la extinderea amplitudinii și complexității operațiilor potențiale. Comandanții forțelor și planificatorii acțiunilor trebuie să ia în calcul și în același timp să se pregătească pentru a participa la campanii și operații de o amploare mai mare decât cele pe care forțele armate naționale ale statelor cărora le aparțin ar putea să le desfășoare pe cont propriu.

Deși forțele multinaționale trebuie să utilizeze reguli de angajare armonizate, diferențele existente în domeniul legislației interne pot produce anumite individualizări și variații în interpretare. Este important ca acestea să fie înțelese în mod clar chiar de la începutul acțiunilor.

Campania din domeniul informațional, pe timpul unui conflict, va fi condusă la nivelul

guvernamental cel mai înalt, pentru a asigura o implementare unitară în cadrul tuturor ministerelor și agențiilor cu responsabilități în domeniu. Contribuția militară în domeniu are două părți: operații mass media și operații informaționale, care se vor sprijini reciproc.

Utilizarea extensivă a spectrului electromagnetic pentru sistemele de comandă și control este astăzi atât de răspândită în armatele contemporane încât e de la sine înțeles că aceasta va fi o prezență permanentă în războiul modern. Scopul este de a proteja vulnerabilitățile proprii și respectiv de a le exploata pe cele ale inamicului. Nu se recomandă a se interzice complet inamicului utilizarea spectrului electromagnetic, pentru a face eficiente planurile proprii de inducere în eroare și pentru a-l determina pe adversar să-și dezvăluie propriile intenții.

Deși o rezolvare rapidă și decisivă, cu pierderi minime, va fi fără îndoială o situație ideală din punct de vedere militar și politic, un asemenea rezultat s-ar putea să devină greu de obținut în unele situații. Din această cauză, structurile militare moderne trebuie să fie pregătite, acțional și logistic, pentru a duce cu succes acțiuni de durată, peste limita de timp prevăzută în planificarea inițială.

Expertiza profesională. Este cunoscut faptul că, și atunci când sunt parte componentă a unei alianțe sau coaliții, forțele desfășurate într-un teatru de operații pot fi puse în situația puțin avantajoasă de a lupta în condiții de inferioritate numerică sau cu adversari care posedă o tehnologie militară comparabilă ca performanțe sau chiar superioară celei proprii. Într-un asemenea caz, avantajul decisiv în ducerea operațiilor și luptelor trebuie să se realizeze pe baza unei coeziuni pentru luptă superioare, a unei pregătiri pentru luptă bazate pe standarde de instruire adecvate, a unei conduceri în luptă competente și dinamice, a hotărârii de a învinge, la care se adaugă un cod deontologic în timp de pace care să nu pericliteze coeziunea pentru luptă a unităților.

Un nivel ridicat de profesionalism, centrat pe acceptarea unei doctrine cu un înalt nivel de autoritate care să permită implementarea sa rapidă și o abordare unitară și coerentă constituie fundamentul unei tratări realiste a modalităților de desfășurare a operației și luptei. Ea constituie

un factor important în realizarea puterii de luptă a structurilor militare.

Fără a trece cu vederea aspectul tehnologiilor diferite deținute de părțile adverse angajate în luptă și nici modurile diferite în care evoluează diversele operații, conflictele armate dețin o componentă umană fundamentală care are un caracter de preponderență. Ea constituie o ciocnire între voința comandanților forțelor adverse, fiecare căutând să-l domine pe celălalt, utilizându-și subordonații pentru a-și pune în aplicare planurile proprii. Analiza tactică și utilizarea mijloacelor de simulare și a jocurilor de război constituie instrumente de lucru din ce în ce mai sofisticate care pot fi utilizate pe timpul procesului de luare a deciziei de către comandanți și statele majore, dacă împrejurările și timpul la dispoziție permit aceasta, dar asemenea metode nu pot prefigura cu precizie matematică aspectele umane ale conflictului.

Abordarea manevrieră. Manevra constituie mijlocul principal de aplicare a principiilor concentrării forțelor și mijloacelor, economiei eforturilor și surprinderii. Abordarea luptei, respectiv a operației, dintr-o perspectivă focalizată pe manevră urmărește obținerea succesului în mod indirect, prin atacarea voinței și coeziunii adversarului, mai curând decât prin distrugerea capacităților sale materiale.

Astfel, prioritatea în acțiunile tactice va fi orientată spre învăluire, încercuire, pătrundere în adâncimea dispozitivului adversarului și distrugerea/nimicirea selectivă a forțelor acestuia, în special a sistemului de comandă și control, reducând la maximum nevoia de confruntare cu punctele tari ale acestuia și numai atunci când nu poate fi evitată.

Abordarea manevrieră a luptei și operației presupune cunoașterea aprofundată a tacticii și un nivel înalt de pregătire a trupelor, comandanților și statelor majore. Necesită, de asemenea, o mare flexibilitate în luptă, exploatarea oportună a tuturor posibilităților și o conducere descentralizată, cu accent pe inițiativă. Manevra permite învingerea unei forțe superioare numeric și într-un timp mai scurt, cu un preț mai redus. Utilizarea structurilor de arme întrunite și chiar a celor intercategoriale de forțe la nivel tactic asigură o mult mai mare flexibilitate în acțiune, permite executarea

unor acțiuni multiple, rapide, violente și prin surprindere, care creează confuzie și o stare de incertitudine în rândul inamicului căreia acesta nu-i poate face față.

De cele mai multe ori, un inamic care este convins el însuși că va fi învins este mult mai ușor de anihilat decât unul care nu este convins de acest lucru. De aceea, subminarea voinței de a lupta a inamicului rămâne în continuare o prioritate. Aceasta necesită să i se creeze adversarului impresia că nu mai poate lupta, chiar dacă realitatea este alta. În războiul de tip convențional, evaluarea potențialului de luptă al adversarului se bazează în principal pe obiective tactice și operative. În războiul asimetric evaluarea se bazează însă mai mult pe obiective strategice și chiar pe factori politici, culturali sau chiar religioși. Împiedicându-l pe adversar să-și îndeplinească propriile obiective sau făcând ca aceste obiective să devină irelevante, i se va inocula percepția că nu poate învinge și, astfel, voința sa va fi diminuată într-un mod semnificativ. Cu toate acestea, nu trebuie să se cadă în capcana de a crede că raționamentele făcute de adversar se vor baza pe propriile presupuneri.

Coeziunea fizică și morală a structurilor combatante, de sprijin de luptă și logistice este factorul principal care reduce efectul produs de surprindere, acțiunile de șoc și distrugerile masive. Este de un interes major, din această cauză, să se clădească și să fie permanent susținută coeziunea forțelor proprii și subminată cea a inamicului.

Coeziunea fizică a structurilor militare este un rezultat al aplicării unor măsuri și procedee tactice adecvate. Ocuparea unor poziții puternice din care trupele să se poată sprijini reciproc, realizarea unui sistem de cercetare și supraveghere cuprinzător, a unui sistem robust și fiabil de comunicații, crearea capacităților de sprijin în lupta ofensivă și constituirea rezervelor sunt factori care fac ca inamicul să nu poată realiza efectul surprinderii și șocului.

Coeziunea morală constituie o condiție umană esențială pentru ca trupele să poată deveni eficiente în luptă. Structurile militare ale căror membri au un nivel ridicat al coeziunii morale continuă să lupte, în ciuda tuturor adversităților mediului natural și a condițiilor locale potrivnice de pe câmpul de luptă. Coeziunea morală este o rezultată a mai multor factori, prin a căror

combinare se obține un rezultat unic și specific fiecărei structuri militare. Printre aceștia pot fi enumerați: o bună executare a comenzii, moralul ridicat și spiritul de corp. Hotărârea de care dau dovadă comandanții de la toate nivelurile și caracterul lor sunt foarte importante, mai ales atunci când coeziunea morală este amenințată.

Subminarea voinței inamicului. Abordarea fizionomiei luptei dintr-o perspectivă manevrieră urmărește subminarea voinței adversarului de a lupta și este în măsură, prin combinarea cu alți factori, să producă scoaterea rapidă din luptă a structurilor sale. Hotărârea sa de a continua lupta va fi erodată de un sentiment al lipsei de speranță, rezultat al convingerii că obiectivele propuse nu sunt realizabile. Situația generală a adversarului poate fi dezechilibrată ca urmare a luării unor măsuri preventive adecvate de contracarare a tuturor inițiativelor sale, de destructurare a dispozitivului adoptat și de oprire a acțiunilor sale.

Acțiunile preventive au loc valorificându-se o oportunitate favorabilă, de cele mai multe ori valabilă pentru o perioadă limitată și scurtă de timp, înainte ca inamicul însuși să acționeze, devansându-l și interzicându-i să adopte cel mai avantajos curs al acțiunilor militare. Scopul acțiunilor preventive este de a câștiga inițiativa, iar succesul lor se bazează atât pe viteza de reacție a trupelor destinate să le execute, cât și pe capacitatea de exploatare ulterioară a succesului inițial. Acțiunile preventive la nivel tactic se bazează, în mare parte, pe luarea deciziei într-un timp scurt, pe surprinderea inamicului și pe asigurarea unei protecții corespunzătoare a trupelor proprii și mai puțin pe întreprinderea unor măsuri laborioase și de lungă durată de pregătire a forțelor pentru acțiune.

Destructurarea dispozitivului adversarului și dislocarea forțelor acestuia este un demers cu finalitate aritmetică și un act premeditat, spre deosebire de acțiunile preventive care valorifică o situație favorabilă impusă de desfășurarea operației. Destructurarea și dislocarea forțelor adversarului sunt dependente de o cercetare corectă, cu rezultate credibile și în concordanță cu realitatea. Scopul acestora este de a face ca puterea de luptă a inamicului să devină inoperantă și irelevantă într-un anumit context

specific. De asemenea, se urmărește evitarea angajării forțelor proprii în luptă în condițiile impuse de adversar, favorabile acestuia. Aceasta poate fi realizată în două moduri: prin evitarea punctelor tari ale dispozitivului inamicului sau prin blocarea acestora, astfel încât avantajele unei puteri de luptă superioare să nu poată fi exploatare. Cele mai adecvate forme de manevră utilizate în practică pentru destructurarea dispozitivului adversarului sunt lovitură în adâncime, combinată cu întoarcerea sau învâluirea.

Oprirea inamicului se poate realiza prin atacarea selectivă a punctelor decisive ale dispozitivului acestuia, crearea confuziei în rândul personalului advers, în special în cadrul aceluia ce deservește mijloacele de care depinde puterea de luptă superioară și obiectivele importante din cadrul dispozitivului. Scopul acestor acțiuni este de a reduce cât mai mult puterea de luptă a adversarului, la mai puțin decât suma părților constituente ale dispozitivului, chiar dacă definirea și identificarea în spațiul de luptă a mijloacelor celor mai importante de care dispune adversarul nu este întotdeauna o sarcină ușoară. Țintele de predilecție trebuie să includă centrele și punctele de comandă, sistemele de apărare antiaeriană, centrele de comunicații, punctele obligatorii de trecere de pe comunicațiile majore și principalele elemente din structura și infrastructura logistică. În operațiile în care adversarul dispune de forțe neregulate de tipul celor de guerilă, sistemul de comandă și control și cel logistic sunt cele mai vulnerabile ținte.

Anihilarea coeziunii adversarului se poate realiza cu succes doar prin înțelegerea reală a factorilor pe care se bazează puterea sa de luptă și a sistemului doctrinar pe care îl utilizează. Vulnerabilitățile identificate la inamic sunt apoi exploatare prin manevră și foc, urmărindu-se obținerea unui efect maxim prin surprindere, un ritm al acțiunilor superior celui al adversarului, și prin sincronizarea tuturor acțiunilor, astfel încât să se realizeze efectul de șoc, care anihilează coeziunea forțelor inamicului.

Înțelegerea puterii de luptă a adversarului va permite găsirea celor mai adecvate soluții de exploatare a vulnerabilităților sale în domeniul conceptual-organizatoric, fizic sau moral și de atacare a punctelor decisive în vederea afectării

centrului său de greutate.

Lovirea punctelor decisive trebuie să se producă astfel încât să aibă un efect puternic asupra coeziunii fizice și morale a forțelor adversarului. Pentru a se putea ajunge la efecte reale și decisive este însă nevoie de o înțelegere deplină a valorilor culturale specifice ale inamicului, a credințelor care-l animă și a doctrinelor utilizate în pregătirea forțelor sale militare.

Realizarea acestor deziderate este de multe ori mult mai dificilă decât identificarea capacităților fizice pe care acesta le poate utiliza în conflict.

La modul ideal, manevra este factorul care asigură realizarea surprinderii inamicului și exercitarea unei amenințări atât de puternice încât acesta să fie determinat să capituleze fără a angaja lupte.

De asemenea, prin manevră trebuie să se urmărească izolarea și distrugerea elementelor principale ale dispozitivului forțelor adverse, pe care se bazează puterea sa de luptă, urmărindu-se fragmentarea acestora, crearea sentimentului de vulnerabilitate și izolare și, în consecință, a sentimentului inutilității continuării luptei.

Puterea de foc asigură forța violentă și distructivă care amplifică efectele manevrei, simultaneității acțiunilor și a surprinderii. Cele mai importante calități ale puterii de foc sunt viteza și precizia cu care se manifestă efectele sale, capacitatea de a coordona efectele diferitelor sisteme împotriva aceleiași ținte și flexibilitatea de a putea manevra focul de la o țintă la alta, într-un spațiu de luptă vast.

Surprinderea inamicului este esențială pentru anihilarea coeziunii acestuia. În ceea ce privește ritmul acțiunilor militare, timpul este un factor determinant, iar surprinderea poate fi realizată atunci când adversarul devine conștient de situația reală prea târziu pentru a putea reacționa eficient. Realizarea surprinderii absolute este de dorit, dar ea este, totuși, în prezent, mai mult un ideal utopic, pe când realizarea surprinderii relative, numai pentru un timp limitat, într-o situație strict determinată și într-un spațiu limitat, constituie o prioritate principală la nivel tactic pentru a realiza superioritatea într-o relație asimetrică cu adversarul.

La nivelul structurilor militare tactice, ritmul acțiunilor este determinat de trei elemente: viteza de luare a deciziei, viteza execuției și viteza

tranziției de la o acțiune la următoarea. Un ritm înalt al acțiunilor militare constituie o amenințare majoră pentru adversar, atunci când nu poate reacționa într-un mod adecvat, urmărindu-se atingerea punctului culminant, de la care acesta nu mai poate menține coeziunea forțelor angajate în luptă, nefiind astfel capabil să continue să acționeze într-un mod organizat.

Simultaneitatea și sincronizarea, mai ales dacă sunt asociate cu un ritm înalt al acțiunilor de luptă, urmăresc să suprasolicite forțele, comandanții și statele majore ale adversarului prin atacuri concertate și concentrate, inclusiv prin foc. Inamicul trebuie să fie amenințat concomitent din atât de multe direcții, încât să nu poată avea capacitatea să se concentreze asupra fiecărei probleme de rezolvat în parte și nici măcar să poată stabili o prioritate de abordare și rezolvare a acestora. Adversarul trebuie pus permanent în dilemă, în fața unor situații confuze și cu o evoluție rapidă și neașteptată, pentru a nu putea determina cum și unde să acționeze și, chiar dacă nu se poate obține paralizarea sa totală, cel puțin să fie împiedicat să răspundă într-un mod coerent.

Șocul, în sensul acțiunilor militare, este efectul analog cu șocul fiziologic asupra organismului uman, dar care se execută asupra unei structuri militare. Această structură poate fi pusă în imposibilitate de a reacționa, poate deveni incapabilă de a acționa și chiar să ajungă a se preda.

Într-o situație de șoc, rezistența opusă de o structură militară se prăbușește într-un mod disproporționat de mare în raport cu forța adversă care a fost aplicată asupra sa. Efectul de șoc poate fi obținut printr-o combinație a surprinderii, distrugerii selective și aplicării bruște a unei forțe masive.

La nivel tactic, mai mult decât la nivelurile superioare ale conflictului, există o serie de factori care contribuie la afirmarea caracterului asimetric și idiosincronic al acțiunilor militare: stresul, fricțiunea, haosul și presiunea timpului.

Lupta este probabil cea mai stresantă activitate umană, în care fiecare combatant își știe și simte viața în pericol. Efectele pericolului, fricii de moarte, extenuării fizice și psihice, singurătății și privațiunilor acționează cu acuitate asupra comandanților și luptătorilor la nivelul tactic al

războiului. Toate acestea se manifestă în sensul reducerii creativității și amplificării instinctului de conservare, fiind necesar a se prevedea de către comandanții eșaloanelor superioare modul de răspuns față de presiunea exercitată asupra militarilor din structurile subordonate.

Fricțiunea constă în frustrarea indusă militarilor de către acțiunile desfășurate și care face ca acțiunile simple să devină complicate, iar cele dificile să devină chiar imposibile. Fricțiunea se manifestă la toate nivelurile războiului. Ea poate fi mentală sau fizică și poate fi autoinclusă.

La nivelurile superioare de manifestare, fricțiunea poate fi de multe ori exterioară luptei, ca de exemplu cea provocată de considerentele politice sau de caracterul multinațional al structurilor angajate în acțiuni militare, pe când la nivelul tactic ea este de cele mai multe ori exclusiv indusă de confruntarea armată dintre adversari.

Comandanții structurilor militare tactice vor trebui să-și comande subordonații într-un mediu în care informațiile sunt incomplete, câteodată contradictorii sau neadevărate, creând ceea ce Clausewitz numea „ceața războiului”, care limitează percepțiile și produce confuzie și haos.

Comandanții structurilor de nivel superior, operativ și strategic, au avantajul de a se găsi în afara luptei propriu-zise, având astfel o perspectivă mai clară asupra cursului acțiunilor militare în desfășurare. În această situație, menținerea unității de viziune și de acțiune a unor persoane aflate într-un context diferit (viziunea mai largă a comandanților superiori îmbinată cu simțul luptei pe care-l posedă comandanții de nivel tactic) implică menținerea unității de efort, pe baza unor obiective unice și a unor valori militare unanim recunoscute, ca de exemplu curajul și încrederea.

De cele mai multe ori acțiunile tactice se vor desfășura sub presiunea timpului, care se va resimți cel mai acut la nivelurile de bază ale organizațiilor militare. Comandanții acestora au sarcina, de mare complexitate, de a orchestra diversele forțe și mijloace aflate la dispoziție, lăsând însă subordonaților insuficient timp pentru pregătirea luptei. Presiunea timpului se dovedește a fi o cauză importantă a stresului căruia îi sunt supuși militarii pe timpul luptei și în acțiunile asociate acesteia.

Funcțiile principale ale structurilor tactice pe timpul luptei asigură îndeplinirea cu succes a obiectivelor și scopurilor pe care și le-au propus eșaloanele superioare. Aceste funcții pot fi rezumate astfel: a găsi, a opri, a lovi și a dezvolta succesul.

Găsirea inamicului constă în identificarea punctelor tari și a vulnerabilităților acestuia, în sensul cel mai larg, și stabilirea celor mai potrivite momente pentru atacarea sa. În plus, la nivel tactic este necesar a se aprecia cât mai realist cursul acțiunilor de luptă viitoare ale adversarului, evaluându-se intențiile sale și valorificându-se toate punctele slabe. Găsirea inamicului este premisa indispensabilă pentru oprirea și lovirea sa cu succes. Pentru a putea aplica puterea de luptă proprie într-un mod eficace și eficient este necesar să fie localizat și identificat un număr suficient de ținte și obiective ale inamicului.

Oprirea inamicului are ca scop de a interzice acestuia să-și îndeplinească scopurile și obiectivele stabilite și a-l lipsi de libertatea de acțiune, împiedicându-l să execute manevrele planificate. Oprirea inamicului îi afectează acestuia, de asemenea, voința de a continua lupta. Structurilor adversarului, odată oprite, nu li se mai permite să dezvolte acțiuni ofensive și nici să interfezeze în cursul planificat al trupelor proprii. Inducerea în eroare trebuie folosită pe scară largă ca procedeu de bază pentru a putea obține oprirea inamicului aflat în ofensivă sau pe timpul înaintării spre contact. Oprirea inamicului nu poate însă avea un rol decisiv, ci doar un rol de sprijin în cadrul concepției operației și luptei, și pentru aceasta nu trebuie folosită puterea de luptă a structurilor angajate mai mult decât strictul necesar.

Lovirea are ca scop învingerea structurilor inamicului care sunt relevante pentru îndeplinirea misiunii primite. În acest context, este utilizată manevra pentru a obține un avantaj decisiv printr-o relație asimetrică bazată pe surprindere și idiosincrasie.

Focul este utilizat în conjuncție cu manevra pentru a distruge țintele stabilite, în ambele situații însă selecția obiectivelor trebuie realizată cu foarte multă atenție, ele determinând măsura în care sunt afectate coeziunea și voința adversarului.

Succesul în acțiunile de lovire trebuie să determine un avantaj decisiv asupra adversarului, care să poată fi ulterior exploatat în beneficiul eșalonului superior, contribuind la realizarea obiectivelor stabilite acestuia.

Dezvoltarea succesului constă în exploatarea și valorificarea oportunităților oferite de cursul acțiunilor militare și fizionomia specifică a unei anumite operații și, respectiv, lupte. Dezvoltarea succesului poate necesita extinderea spațio-temporală a unei lupte sau a unui angajament dincolo de limitele stabilite inițial, subminând voința adversarului, prin prevenirea angajării de către acesta a altor structuri militare, respectiv elemente ale dispozitivului său acțional.

În plus, dezvoltarea succesului produce confuzie în rândul comandanților, statelor majore și trupelor inamice, punându-le în imposibilitatea aplicării manevrei, prevăzută inițial în concepția operației sau luptei respective. Dezvoltarea succesului, ca factor activ de creare a unei situații asimetrice avantajoase, menține inamicul sub presiune, sprijină eforturile de păstrare a inițiativei de către forțele proprii și acționează în sensul creării unei situații de dominare a adversarului. Ea necesită acțiuni hotărâte, prin care să se asigure cele mai semnificative beneficii din fiecare ocazie favorabilă. Printr-o exploatare și

dezvoltare oportună, un succes tactic minor se poate transforma într-un succes strategic decisiv. Istoria artei militare abundă cu exemple de acest fel.

Odată cu integrarea României în NATO, armata noastră trece la implementarea unei noi concepții de instruire, bazată pe principiul „instruiește-te așa cum lupți”, care are ca elemente fundamentale individualizarea instruirii comandamentelor și a instrucției colective a trupelor, în funcție de sarcinile și misiunile concrete pe care le vor avea aceștia de îndeplinit în perioada imediat următoare, și nu exersarea întregii game posibile de misiuni.

Toate acestea se vor îndeplini pornind de la standardizarea instrucției individului ca luptător și specialist. Instruirea și evaluarea după standardele utilizate și de celelalte armate NATO vor asigura un plus calitativ care va oferi garanția fundamentării unei puteri de luptă reale și adecvate sarcinilor și misiunilor Armatei, creării capacității de răspuns oportun la provocările spațiului de luptă tot mai complex, specific războiului modern.

BIBLIOGRAFIE

1. Ancker, III Clinton J., Burke, Michael D. - Doctrine for Assymmetric Warfare, in *Military Review*, July-August 2003
2. Applegate, Melissa - Preparing for Assymetry:

MEDIA ȘI RĂZBOIUL DIN IRAK

Irina CUCU

Evoluția din domeniile tehnologiei informației și media a determinat transformarea imaginii în element dominant, ca instrument de transmitere a informațiilor, mai ales în ceea ce privește conflictele militare. În perioada în care presa scrisă deținea puterea, publicul era nevoit să-și construiască în minte o poveste în funcție de ceea ce citea. În era imaginilor, fotografia și materialul filmat lasă loc din ce în ce mai puțin unui efort de interpretare rațională a celor văzute, raportarea publicului la evenimentul urmărit realizându-se de cele mai multe ori în funcție de receptarea versiunii de prezentare a acestuia, într-un anumit context psihologic.

„Efectul CNN”

Procesul prin care comandanții militari analizează informația și iau decizii s-a schimbat esențial în ultimii 50 de ani. Începând cu războiul din Vietnam, comandanții se confruntă cu o nouă provocare: conducerea acțiunilor forțelor sub supravegherea camerelor de luat vederi. În mod natural, acest mediu în schimbare, creat de rețelele de televiziune care emit 24/7 (24 de ore, 7 zile pe săptămână), va determina un profund efect asupra modalității de adoptare a deciziilor de către lideri și a desfășurării acțiunilor militare.

Impactul unui asemenea tip de media a fost denumit „Efectul CNN”. Termenul în sine s-a lansat ca urmare a unei controversate. Decizia președintelui american George Bush de a trimite trupe în Somalia după ce a urmărit la televizor imagini cu refugiați înfometați a născut o vie dezbateră în Statele Unite. Întrebarea pusă imediat de către liderii de opinie oficialităților americane a fost dacă CNN este cel care decide interesele politice și militare ale S.U.A. La mai puțin de un an, imaginea unui militar american mort și târât pe străzile din Mogadishu și decizia președintelui Bill Clinton de a retrage trupele au confirmat puterea CNN-ului. Actualmente, datorită proliferării așa-numitelor rețele de televiziune de știri de tipul „24/7”, influența CNN s-a diminuat. Totuși, voi continua să folosesc conceptul de „Efect CNN”, ca un sinonim pentru impactul colectiv pe care televiziunile de știri îl au asupra opiniei publice.

Avantajul transmiterii știrilor-imagini în timp real a determinat o nedisimulată îngrijorare din partea liderilor politici și a înalților comandanți militari. Reprezintă aceasta un câștig pozitiv sau unul negativ în privința adoptării deciziilor strategice? Era informațională oferă comandanților oportunități nesperate în alte timpuri. Dar reacția lor față de media nu este întotdeauna cea dorită de reprezentanții acesteia. Mulți militari văd implicarea media în acțiunile militare ca un potențial risc operațional și, poate, ca un pericol pentru propria carieră. Pe de altă parte, militarii au nevoie de media în scopul de a obține sprijinul opiniei publice pentru acțiunile lor. Ca un corolar, efectul CNN pare a fi o sabie cu două tăișuri: conține nu numai avantajele unui factor de potențare a acțiunilor militare, dar acționează și ca un potențial risc operațional.

Revoluția care a avut loc în sfera tehnologiei informației, plecând de la descoperirea tranzistorului și până la momentul actual, când produsele electronice digitale au acaparat piața, a grăbit transformarea radicală a rețelelor de comunicații și a structurilor mediatică, în aceeași măsură în care descoperirile din domeniul aeronauticii au influențat profund teoriile de planificare și ducere a războaielor.

Ultimele conflicte militare din regiunea Golfului Persic au permis publicului larg o primă întâlnire cu ceea ce pare a fi modalitatea de desfășurare a războaielor viitorului: acțiuni de forță, precise, duse prin intermediul armelor inteligente, menite să distrugă forța militară a inamicului fără a afecta populația civilă. De fapt, conflictul sângeros se transformă într-un adevărat spectacol mediatic, posibil prin conectarea oamenilor, prin intermediul televiziunii prin satelit, la o scenă desprinsă parcă dintr-un film de acțiune. Telespectatorii au devenit martorii unei transmisii televizate realizată în timp real și au putut aplauda abilitatea cu care avioanele de ultimă tehnologie cucereau suprașpați aeriană, concomitent cu urmele „chirurgicale” ale exploziilor bombelor ghidate prin laser.

Între adevăr și manipularea informației

Pentru unii teoreticieni, întrucât media reprezintă cea de-a patra putere în stat, aceasta se alătură celorlalte trei: legislativă, executivă și judecătorească. Acest lucru conduce implicit la două situații diferite: prima rezidă în faptul că media este "câinele de pază al democrației", permițând perfecționarea societății și a structurilor de conducere; a doua oferă media puterea de a se alia guvernărilor în vederea rezolvării unor probleme apărute în actul de guvernare. Totuși, puterea se împarte între grupuri sociale care sunt în competiție pentru a obține cât mai multe avantaje economice, iar mai devreme sau mai târziu instituția media va deveni la rândul ei o afacere care tinde spre maximizare. Stâlpii afacerii vor fi și aceia care vor controla opiniile grupurilor sociale pe care le domină. Poate că exemplul cel mai concludent al acestei teorii îl constituie ignorarea, în perioada premergătoare și în timpul războiului din Golf din 2003, a opiniilor și demonstrațiilor celor care se opuneau atacării regimului de la Bagdad.

Pe 19 martie 2003, spectacolul mediatic al războiului împotriva Irakului debuta cu o rapidă și dramatică încercare de decapitare a regimului de la Bagdad. Un număr de rachete au fost lansate spre ținte din Bagdad care se credeau că adăpostesc membrii guvernului irakian, inclusiv pe Saddam Hussein, iar zeci de mii de militari americani și britanici dislocați în nordul Kuweitului au invadat țara, în încercarea, reușită de altfel, de a duce un război-fulger victorios. Media, și în special televiziunea, au preluat sloganul "șoc și groază" al administrației prezidențiale americane și al comandanților militari și au prezentat războiul împotriva Irakului ca un triumf militar.

Transmisiiile "live" din Bagdad ale televiziunii Al Jazeera, care prezentau bombardarea palatelor prezidențiale ale lui Saddam Hussein au fost într-adevăr șocante și au demonstrat întregii lumi că America nu mai era deloc dispusă să facă concesii celui pe care-l iertase în 1991. Mesajul transmis a fost unul fără echivoc, atât pentru opozanții regimului, cât mai ales pentru susținătorii lui. Problema a constat însă în modul în care lumea creștină și cea musulmană au primit aceste prime imagini de război. Dacă audiența occidentală sau cea aliată tradițional cu aceasta au acceptat campania de bombardament ca pe un fapt pozitiv, un prim puternic asalt asupra viziunii "răului", pentru opinia publică arabă a avut semnificația unui atac îndreptat împotriva civilizației musulmane, cu aceleași conotații pe care americanii le-au resimțit când atacurile de la 11 septembrie au vizat centrele puterii lor financiare și militare. Dacă, în primul război din Golf, CNN a fost singurul canal

de televiziune care a transmis "live" din Bagdad și a asigurat reportaje și interviuri cu personalități irakiene pe întreaga durată a războiului, în 2003, în Bagdad s-au aflat peste 20 de companii de televiziune, inclusiv câteva canale de limbă arabă. Numărul mare de reporteri de război de la fața locului a permis o relatare diversificată a acțiunilor militare, mai mult sau mai puțin obiectivă, dar care corespundea simpatiilor opiniei publice pe care o reprezentau.

Al Jazeera și alte televiziuni arabe, precum și unele canale europene, în special germane și franceze, au prezentat atacul forțelor aliate drept o "invazie", un act ilegal. Dacă televiziunile americane au difuzat reportajele sub titlurile "Război în Irak" și "Operațiunea Eliberarea Irakului", televiziunea canadiană CBC, mai moderată, a utilizat denumirea de "Războiul pentru Irak", iar comentariiilor altor televiziuni cu acoperire globală au vorbit de "invazie" și "ocupație". Războiul propagandistic purtat prin intermediul micilor ecrane s-a derulat în contradictoriu: secretarul american al apărării, Donald Rumsfeld, a oferit declarații despre cele mai precise bombe utilizate în istorie care au atins exclusiv ținte militare, în vreme ce rețelele arabe și europene și-au concentrat reportajele pe victimele înregistrate în rândul populației civile și au prezentat coșmarul unui Irak suferind. Mai mult, spre surprinderea opiniei publice, după o reușită demonstrație de forță în sudul Irakului și începutul unui marș triumfal spre Bagdad, forțele americane și britanice au început să aibă pierderi, totul culminând în perioada 22-23 martie, când imagini cu prizonieri americani și trupuri ale soldaților uciși într-o ambuscadă au fost arătate lumii întregi. De asemenea, televiziunile au difuzat imagini din apropiere de Basra, oraș care încă rezista, în ciuda faptului că planificatorii aliați se așteptau ca populația să se retragă de aici, reprimată adeseori de regimul lui Saddam Hussein, să se ralieze cauzei aliate. Aceleași imagini au fost prezentate și din alte orașe irakiene, proaspăt "eliberate" de militarii americani: pungi de rezistență, care ameliorau consistent imaginea creată inițial, de război romantic.

Simplul fapt că televiziunile americane au fost puternic concurate de cele europene din țări ostile intervenției militare ori din lumea arabă, cu audiențe mai mari decât cea din continentul nord-american, a făcut ca războiul să se înfățișeze în toată grozăvia lui: coloane de tehnică de luptă staționate în deșert din cauza condițiilor atmosferice, explozia accidentală a unui autotun și moartea echipajului, imagini cu civili irakieni morți sau răniți din raidul de bombardament

aliat, problemele apărute în aprovizionarea trupelor, ca urmare a extinderii periculoase a căilor de aprovizionare logistică, pericolul reprezentat pentru forțele aliate de atacurile-surpriză ale fedainilor etc. Dincolo de intenția de informare a publicului, fiecare televiziune în parte și-a construit mesajul și editat reportajele în funcție de strategia adoptată de sponsorii de care depindeau: puterea politică din țările de origine, simpatiile propriei opinii publice sau interesele finanțatorilor. Astfel, dacă reportajele CNN și FOX TV vorbeau de extraordinara superioritate în tehnică de luptă a militarilor americani și britanici, de utilizarea bombelor „inteligente” pentru executarea operațiunilor de atac „chirurgicale”, de ajutoarele oferite populației civile după „eliberarea” localităților irakiene, Al Jazeera aducea în prim plan pierderile provocate aliaților, imagini cu locuințele civile distruse și cu spitale lipsite de dotarea medicală, dar pline de răniți. O poziție moderată a avut-o Euronews, televiziunea de știri europeană, care, în binecunoscuta sa rubrică No Comment, a difuzat atât imagini favorabile, cât și negative la adresa forțelor aliate. Intensitatea și relevanța spectacolului mediatic au fost multiplicat de reporterii integrați unităților operative americane și britanice, care au transmis, în direct, inițial imagini ale unei ofensive triumfătoare, ulterior despre staționarea, pauza operativă și pregătirile pentru asaltul final asupra Bagdadului.

O adevărată dezbateră a fost lansată în media pe tema reporterilor integrați unităților militare, punându-se în mod legitim întrebarea: au fost aceștia influențați în relatările lor de faptul că depindeau de protecția asigurată de militarii englezi și americani, că au beneficiat de aceleași trăiri pe timpul luptelor, născându-se automat anumite simpatii sau doar pentru că au semnat și au fost de acord cu anumite restricții în ceea ce privește activitatea jurnalistică, impuse de necesitatea păstrării secretului militar.

A fost evident de la bun început acest mariaj presă-armată, în fapt o cooperare benefică pentru ambele părți, reporterii relatând pentru opinia publică într-un mod entuziast și plin de optimism, rezultat cu siguranță în urma unui intens antrenament monitorizat de ofițerii responsabili cu acțiunile psihologice.

Mesajele prezentate publicului de către militarii americani și britanici prin intermediul conferințelor de presă televizate în direct au fost de fiecare dată foarte bine pregătite din punct de vedere al impactului psihologic pe care urmau să-l aibă asupra opiniei publice și a politicianilor. Chiar dacă ulterior imaginile de televiziune au arătat exact contrariul,

încă din prima zi de derulare a conflictului, ambele surse au anunțat preluarea controlului asupra portului strategic Umm Qasr și a orașului Basra. Când lucrurile au început să meargă prost, în special în zilele de 22 și 23 martie, s-a lansat informația că a fost descoperită o fabrică de arme chimice cu capacitate de producție foarte mari; informația a fost confirmată postului Fox TV de către o oficialitate de la Pentagon, care, bineînțeles, a dorit să-și păstreze anonimul, și a fost răspândită în media de pe tot cuprinsul Statelor Unite. Ulterior s-a dovedit a fi fost o gogoasă mediatică pusă la cale de serviciile de protecție psihologică cu concursul celor de la Fox TV. Demn de remarcat este faptul că BBC s-a declarat sceptic de la bun început în legătură cu veridicitatea informației.

Principalele posturi de televiziune, Fox, CNN, BBC, au reprezentat forța din umbră a planurilor de luptă americane, acestea acționând la unison în sprijinul tezelor formulate de administrația de la Casa Albă și conform directivelor serviciului de relații publice al forțelor armate. Imaginile surprinse de camerele lor de televiziune au arătat în permanență un război curat, înalt tehnologizat, fără victime irakiene, ceea ce a fost adesea în contradicție cu ceea ce s-a putut vedea pe alte posturi. Presiunea politicianilor de la Washington asupra televiziunilor rebele a fost, de asemenea, foarte mare: secretarul apărării, Donald Rumsfeld, a amenințat direct Al Jazeera că va face tot ce-i va sta în putință să-i interzică ieșirea prin satelit, dacă va mai difuza imagini cu militari aliați morți sau făcuți prizonieri. Televiziunile europene au fost la rândul lor avertizate că orice imagine transmisă care ar putea conduce la subminarea moralului opiniei publice americane s-ar întoarce împotriva lor.

Dramatica poveste de salvare a frunțașului Lynch, o femeie capturată de trupele irakiene în ambuscada din 22 martie, a fost desprinsă parcă dintr-un scenariu hollywoodian și arătat publicului ca atare, prin intermediul televiziunii. A fost dovada cooperării depline între Pentagon și televiziunile americane: serviciile de propagandă produceau scenariul, iar televiziunile realizau spectacolul și îl multiplicau pentru uzul audienței. Frunțașul Jessica Lynch a fost unul dintre primii prizonieri de război americani arătați la televiziunea irakiană și, pentru că era o femeie tânără și atrăgătoare, soarta ei a devenit un subiect de interes public. Au fost difuzate zvonuri că ea fost maltrată și chiar mutilată în închisorile irakiene. La opt zile după capturare, televiziunile americane au prezentat secvențe de la dramatica acțiune de salvare, un adevărat „reality show”: militari răscolind un spital, găsind-o pe Jessica

Lynch, salvând-o și retrăgându-se sub focul irakian. Adevărul însă a fost descoperit mult mai târziu: în momentul desfășurării acțiunii de salvare, militarii irakieni nu mai erau acolo, deoarece părăsiseră de două zile localitatea respectivă; personalul medical i-a acordat tinerei femei îngrijirile necesare și a încercat să o transporte în liniile americane, dar a fost întâmpinat cu focuri de armă.

Poate că cel mai militarist și mai agresiv post american de televiziune a fost Fox TV. Modul în care cameramanii săi au surprins incursiunea unei subunități de tancuri americane în suburbiile Bagdadului, cu imagini ale vehiculelor irakiene distruse, clădiri în flăcări și cadavre ale militarilor irakieni, a sugerat cel mai bine caracterul confruntărilor din acest război: victoria facilă a unei forțe supertehnologizate și antrenate în fața unei armate demoralizate complet. Dar, totodată, acel reportaj a oferit telespectatorilor ceea ce fusese cu perseverență negat până în acel moment: imagini ale efectelor bombardamentelor intense. Unul dintre reporteri, comentând ulterior niște imagini care prezentau distrugerea de către elicoptere a unor vehicule blindate irakiene, a afirmat că Irakul nu a avut nici o șansă de la bun început în fața mașinii de război americane.

Nu numai responsabilii militari aliați s-au ferit să ofere cifre clare ale irakienilor uciși ca urmare a campaniei de bombardament, dar și publicul american a fost destul de reticent în a accepta și această față a războiului. Unul dintre reporterii CNN care au participat pe câmpul de luptă alături de trupele combatante, Walter Rogers, a declarat că într-unul din reportajele sale a filmat un irakian ucis. Difuzarea imaginilor a provocat o adevărată reacție nervoasă din partea telespectatorilor, care s-au arătat indignați, cerând ca astfel de imagini să nu mai fie difuzate.

Din compararea imaginilor transmise de televiziunile americane, pe durata întregului conflict, cu cele transmise de BBC, Euronews sau alte rețele de televiziune, au reieșit două diferențe majore: televiziunile americane au încercat să ignore victimele irakiene, dezacordul profund al populației de origine arabă, protestele antirăzboinice și consecințele care se prevedeau în perioada imediat următoare terminării războiului, în timp ce BBC a oferit niște comentarii mult mai critice referitoare la aceste subiecte. De aici, a reieșit și modul de etichetare a conflictului: invazie, distrugere a țării și înrobire a poporului irakian, pentru lumea musulmană; eliberare, eliminarea unui potențial pericol la adresa păcii și securității

mondiale și deschiderea drumului spre democrație și prosperitate pentru irakieni, pentru lumea iudeo-creștină.

A doua mare diferență a constat în faptul că televiziunile americane au prezentat o viziune tehnologizată a războiului, cu lovituri punctiforme și fără prea multe "pagube colaterale", iar cele arabe și europene au oferit publicului și imagini ale victimelor și distrugerilor cauzate de lupte. Americanii s-au lăsat conduși de spiritul patriotic, au adoptat elementele de propagandă militară, au celebrat eroismul militarilor proprii și "umanismul" de care dădeau dovadă noile tipuri de arme inteligente. Arabii și chiar europenii au fost mult mai critici, prezentând adesea spectacolul negativ al luptelor și șocul și groaza instituite de utilizarea armelor high-tech.

Concluzie

În funcție de modalitatea aleasă/impusă de mediatizare a acțiunilor armate sau intervențiilor militare, efectele impactului mediatic asupra opiniei publice rezidă în doi factori majori: creșterea gradului de simpatie și de susținere a militarilor sau, dimpotrivă, blamarea acțiunii militare și retragerea sprijinului acordat factorilor politici. Acești factori acționează oricând și oriunde, când este vorba de războaie și conflicte armate (război convențional, conflict de intensitate redusă, operații militare speciale, operațiuni de menținere a păcii, de impunere a păcii, operațiuni de impunere a acordurilor umanitare și operațiunile umanitare consensuale etc.), urmărindu-se descurajarea strategică și tactică a inamicului și celor care-l sprijină, izolarea mediatică a acestuia și rezolvarea, cu sprijinul opiniei publice, a conflictului. Războiul se duce, de acum, în văzul lumii. Depinde însă ce anume se vede și ce nu se vede, ce se dorește a fi văzut și ce se consideră că trebuie să rămână, din diferite rațiuni, nevăzut.

BIBLIOGRAFIE

1. Howard, Michael - Media Spectacle, apud www.gseis.ucla.edu/faculty/howard/index.html;
2. Hentea, Călin - 150 de ani de război mediatic. Armata și presa în timp de război, Editura Nemira, 2000;

PARADOXURI ȘI DILEME ALE VIITORULUI RĂZBOI

Colonel (r) dr. Grigore ALEXANDRESCU

În mod surprinzător, noul mileniu nu a debutat din punct de vedere al conflictului armat cu o acțiune între hiperforțe, ci cu o lovitură absolut imprezibilă dată de un grup de teroriști chiar în inima celei mai mari puteri mondiale.

În contextul acțiunilor statelor lumii, tot mai coerente și mai concertate, desfășurate în direcția globalizării, constatăm că există un proces centrifugal desfășurat de actori non-statali, deloc de neglijat, care și-au consolidat rapid poziția pe eșichierul universal, influențând politica statelor.

Impactul organizațiilor teroriste și al criminalității transfrontaliere a determinat crearea unor noi mecanisme de răspuns și a unor noi strategii statale de contracarare. Necesitatea anihilării amenințărilor asimetrice a condus la realizarea de coaliții care au depășit cadrul organizatoric al alianțelor economice sau militare cunoscute.

Există încă în lume zone cu un ridicat potențial beligen. Crizele politico-economico-militare din unele state au capacități semnificative de propagare a instabilității, către zonele limitrofe acestora sau mai îndepărtate, afectând negativ procesele de integrare, cooperare și parteneriat.

La mai mult de un deceniu după încheierea Războiului Rece, constatăm cu tristețe că așteptările noastre au fost înșelate. După o lungă perioadă dominată de riscuri majore de confruntare militară directă, mult sperata epocă a păcii mondiale nu a adus decât o uriașă cutie a Pandorei, plină cu ură tribală, logică demonică și dorință anarhică.

După cum este îndeobște cunoscut, lumea de mâine ar trebui să fie o proiecție a celei din prezent. Cu siguranță că tendințele care se manifestă acum vor crea dimensiuni noi conflictelor militare viitoare. Unii sceptici susțin că „războiul va deveni o pace încordată, iar pacea – războiul dintre războaie”.

Desigur, nu trebuie să exagerăm, acordând

atâta importanță războiului într-o lume în curs de globalizare a cărei singură șansă de reușită este pacea și securitatea; dar nici nu putem să-l ignorăm.

Aceasta cu atât mai mult cu cât specialiștii și teoreticienii militari consideră că, până la sfârșitul acestui deceniu, conflictul armat se va dezvolta în următoarele direcții: perfecționarea acțiunilor militare tradiționale, evoluția acțiunilor netradiționale și nașterea unor forme noi de conflicte militare specifice epocii informaționale.

1. Perfecționarea acțiunilor militare tradiționale

Multitudinea și rapiditatea transformărilor petrecute în toate compartimentele vieții sociale în ultimii ani ne-au determinat să înțelegem că nimic nu mai este imuabil, totul se schimbă. Lumea se perfecționează și, implicit, componenta ei militară.

Noțiunile cu care vehiculează acest segment social se extind, acțiunile specifice se desăvârșesc.

Câteva exemple sunt concludente.

Teatrul de război se va extinde continuu, cuprinzând o bună parte din mapamond. Majoritatea actorilor internaționali a înțeles că prosperitatea fără securitate nu este posibilă. Aceasta determină ca, sub conducerea organismelor internaționale, statele să se implice în mod direct cu forțe în gestionarea conflictelor, oriunde ar apărea ele.

Pentru a evita o astfel de situație, în dorința de a obține succese politico-militare importante, înainte de declanșarea mecanismelor internaționale, statele care își propun să-și rezolve diferendele cu ajutorul armelor își vor atrage prozești în coaliții coagulate pe baze economice, politice, religioase ș.a. În acest fel, teatrul de război va cuprinde la început teritoriile statelor aflate în conflict și ale sponsorilor acestora. Apoi,

pe măsură ce comunitatea internațională va interveni pentru încetarea focului și stabilizarea zonei, teatrul de război se va extinde la nivelul tuturor statelor care acționează sub comandă multinațională.

Teatrul de Operații va deveni pulsatoriu, în funcție de amploarea și numărul operațiilor desfășurate în unitatea de timp.

Generalizarea luptei cu terorismul poate duce la extinderea acestuia, până la calchierea peste teatrul de război. Frecvența operațiilor de stabilitate și alternarea lor cu cele armate, desfășurate, de regulă, de aceleași forțe, impun extinderea noțiunii de teatru de operații la întreaga gamă de acțiuni care se desfășoară pe unitatea geografică, sub conducere unică.

Având în vedere sursele diferite de acordare a ajutoarelor umanitare sau pentru refacerea economică a zonei (ONU, UE, state donatoare, firme și persoane private, contractori etc.), unitatea logistică poate să nu constituie un criteriu pentru delimitarea teatrului de operații în condițiile acțiunilor de stabilitate.

Zona de responsabilitate, înțeleasă drept aria geografică asupra căreia comandantul militar are autoritatea să planifice și să desfășoare operații, este posibil să scadă în importanță, datorită implicării politicului și mass-media în luarea deciziilor. În cadrul războaielor de coaliție, autoritatea comandantului se diluează și mai mult, din cauza intereselor statelor care asigură forța. De cele mai multe ori acestea nu converg.

Desigur, modificări de substanță nu se vor produce numai la nivelul teoriei militare. Viitorul câmpului de luptă convențional nu va fi nici asemănător cu cel din zilele noastre și nici liniștit.

Tempoul acțiunilor va fi extrem de alert, în comparație cu standardele cunoscute.

Armamentul ultraperformant va spori cantitativ, până la excluderea armamentului clasic. Zonele de operații vor fi saturate de sisteme de sisteme. Însă, întrebarea se pune dacă acestea împreună cu sistemele de comandă și control tip C4I2 vor fi în totalitate încorporate în sisteme de rețele (pe care este fundamentat Războiul bazat pe Rețea).

Costurile mult prea mari ale mijloacelor tehnice necesare realizării pertinente a conceptului de Război bazat pe rețea, probabil, vor da

posibilitatea ca, în următorii ani, doar câteva mari puteri economice și militare să dispună de astfel de facilități, celelalte state putând juca rolul de abonate la aceste sisteme, în funcție de interesele statelor posesoare.

Aceasta nu va exclude ca, pe câmpul de luptă, orice țintă să poată fi văzută și lovită.

Situație care este valabilă și pentru forțele proprii. În aceste condiții, probabil că mascarea obiectivelor va deveni mai importantă decât descoperirea și lovirea lor. Supraviețuirea personalului și menținerea operativității tehnicii vor depinde în mod organic de posibilitățile de mascare, protecție, ascundere și păstrare a secretului operațiunilor.

Conceptele operaționale se vor axa pe masarea loviturilor și mai puțin pe concentrarea forțelor. Rolul forțelor terestre nu se va diminua. Dilema apare în momentul proiectării entităților organizatorice și acționale viitoare, privind stabilirea raportului optim dintre factorul tehnic și cel uman.

Conceptele decizionale vor implica un compromis între regulile de angajare, importanța și ordinea de prioritate a țintelor și reducerea timpului de diseminare a informațiilor de la senzor la actor.

Aceasta din urmă va putea fi evitată, dacă se vor găsi soluții tehnice și disponibilități financiare pentru eliminarea situațiilor de folosire în comun a canalelor de transmitere a datelor de cercetare, dare a ordinilor și primire a rapoartelor de stare pe timpul desfășurării operației.

Prin aceasta, comandanții vor avea mai multă influență directă asupra modelării spațiului de luptă.

Personalul tot mai specializat, ajutat de multitudinea mijloacelor electronice din ce în ce mai performante cu care vor fi dotate statele majore, va determina reducerea semnificativă a timpului necesar analizei misiunii, realizării cursurilor acțiunii, selectării cursului optim și elaborării intenției comandantului.

Marea majoritate a deciziilor va fi luată în mod automat. Ofițerii de stat major participă, în mod practic, la analiza și sinteza datelor ce vor fi introduse în sistemele informaționale, constituind sistemul de sprijin al luării deciziei. După realizarea acesteia, tot ei vor asigura punerea în operă a intenției comandantului.

Astfel, ei se vor transforma din simpli lucrători de stat major în manageri ai deciziei.

Problema se pune dacă personalul va fi la fel de eficient în condițiile imposibilității folosirii mijloacelor de prelucrare automată a datelor. Pentru a evita un blocaj cu urmări tragice, este necesar ca Planurile de învățământ din instituțiile de formare și perfecționare a personalului armatei să păstreze și să perfecționeze metodele tradiționale de lucru în statele majore.

2. Evoluția acțiunilor netradiționale

Denumite, azi, generic, operații militare de stabilitate, gama acestora a cunoscut în ultimii ani creșteri semnificative.

Capacitatea militarilor de a interveni rapid și convingător la orice criză a determinat factorii de decizie internațională și națională să renunțe la folosirea agențiilor specializate în transportul și distribuția ajutoarelor umanitare, la medierea între părți și monitorizarea conflictelor. Acestea se mișcau prea greu, respectând proceduri complicate, iar timpul a fost întotdeauna un aliat al suferinței produse de calamități naturale și conflicte.

După dispariția Războiului Rece, absența amenințărilor militare directe la adresa statelor și apariția unor riscuri și amenințări la adresa securității regionale și mondiale au determinat completarea misiunilor armatei și schimbarea priorităților acestora în timp de pace.

Mai mult, războiul terorist a condus la anularea unora și diminuarea importanței altora dintre legile luptei armate care au guvernat confruntările militare de-a lungul secolelor. Valul uriaș de dezbateri teoretice declanșat în ultimii ani la nivel internațional își propune, alături de foarte multe elemente ale luptei antiteroriste, să identifice și legile și principiile care stau la baza noului tip de război.

Lupta armată, ca domeniu de manifestare a războiului, trebuie redefinită. Ea nu mai este doar un ansamblu de ciocniri violente, desfășurate în mod organizat, între două sau mai multe grupări de forțe armate, pentru a-și îndeplini propriile scopuri. 11 septembrie și acțiunile desfășurate de comunitatea internațională angajată în războiul antiterorist completează tabloul modalităților de confruntare dintre beligeranți.

Războiul analizat din cealaltă tabără a sa, anume cea antiteroristă, ne evidențiază caracterul lui pregnant politic. Decizia pentru declanșarea acțiunilor a fost luată nu numai de conducerea politică a unui stat (SUA), ci și de aceea a unor grupări de state (NATO, Uniunea Europeană), precum și a altor organisme internaționale destinate să asigure securitatea și pacea planetei.

Datorită acestui fapt, pe parcursul derulării conflictului, în funcție de obiectivele politico-militare urmărite, au fost schimbați termenii generali ai politicii de alianțe. Astfel, privind teatrul din Afghanistan, pentru politica externă a SUA, state ca Rusia, Pakistanul, Tadjikistanul și Uzbekistanul au devenit mai importante decât Germania și Franța. Pentru acțiunile din Irak, statele invitate în „ultimul val” să adere la NATO (Grupul Vilnius) au devenit mai utile decât multe țări cu tradiții în Alianța Nord-Atlantică.

Acțiunea preponderentă a politicului se răsfrânge și asupra libertății de acțiune militară. Gruparea de forțe este atent monitorizată, nefiind lăsată să desfășoare nici o acțiune care poate să periclitize soarta coaliției antiteroriste.

Din această perspectivă, se consideră că soluțiile militare tradiționale pot avea efectul scontat numai dacă sunt combinate cu alte tehnici și instrumente netradiționale. Eșafodajul non-militar al operațiilor militare, deși joacă un rol secundar în războaiele tradiționale, aici s-a dovedit a fi un factor de putere.

Problema în Afghanistan nu consta în cât de eficiente au fost bombardamentele care au spulberat terenurile și facilitățile de instrucție ale talibanilor sau în distrugerea unei poziții a rețelei Al Qaeda, ci în câte vieți de civili au fost salvate. Din acest punct de vedere, pe scala aprecierii operațiilor, precizia trimiterii pachetelor de prim-ajutor sau cu alimente populației era cotate mai bine decât cea a loviturilor administrate buncărelor din Tora Bora.

Într-un astfel de război, armatele active (de operații) au un caracter din ce în ce mai expediționar, apărarea teritoriilor naționale revenind forțelor teritoriale și celorlalte elemente ale sistemului de protecție internă. Vor deveni din ce în ce mai rare situațiile în care entitățile organizatorice existente la pace vor desfășura operații militare sau de stabilitate în structuri

predefinite. Va ajunge aproape regulă constituirea ad-hoc a forțelor. Aceasta se va rezuma, în majoritatea situațiilor, numai la îndeplinirea unei singure misiuni, după care ele se vor regrupa și se vor putea pune la dispoziția altei forțe.

În aceste condiții, se pune întrebarea cât de viabile vor mai rămâne teoriile cunoscute până acum și considerate de succes: coeziunea grupală și încheierea obligatorie a instrucției în cadrul unității și marii unități.

Viitorul structurii de bază va reveni subunității, care, probabil, va fi centrul de greutate al întregii pregătiri militare generale și, mai ales, de specialitate. Aspectele psihosociale vor prima. Proprietățile de grup (tradiție, climat, coeziune, consens ș.a.) vor trebui bine cultivate și monitorizate.

Totuși, este necesar un studiu aprofundat al dimensiunii capabilităților celei mai mici entități organizatorice care poate constitui piesa în puzzle-ul unei grupări de forțe.

Necesitatea legitimării internaționale a acțiunilor cu militari pe teritoriul altor state, a asumării răspunderii, a respingerii acțiunilor armate asupra forței va determina și în continuare realizarea de coaliții multinaționale pentru organizarea și desfășurarea operațiilor de stabilitate.

Conducerea coalițiilor va reveni în anii următori organismelor regionale: NATO, UE, OSCE. Este posibil ca Rusia să fie nevoită, sub presiune internațională, să renunțe la exclusivitatea gestionării crizelor din spațiul fost sovietic. Nerealizarea acestui deziderat va conduce la blocarea și pe mai departe a oricăror inițiative internaționale de dezamorsare a situației din Cecenia, Transnistria, Abhazia, Nagornâi Karabah și altele, care vor mai apărea.

ONU, probabil, va începe negocierile pentru constituirea, dacă nu a unei forțe, cel puțin a unor structuri de gestionare a crizelor și de conducere a forțelor care vor acționa în cadrul operațiilor militare de stabilitate.

Misiunile cunoscute vor fi, probabil, completate cu reguli și tehnici care elimină pierderile umane și materiale atât din rândul militarilor, cât și al civililor.

Vor apărea misiuni noi, determinate, în special, de problemele de mediu, disputa asupra surselor de apă și de hrană, delimitarea

platourilor continentale, poluarea aerului peste hotare și infestarea apelor de frontieră. Aceasta va determina elaborarea de noi SOP-uri al căror conținut se va îndepărta și mai mult de misiunea tradițională a armatei. Specialiștii din domeniile de referință vor face carieră militară, iar tehnica specifică activităților civile va lua locul tehnicii de luptă sau va acționa împreună cu aceasta.

Din această perspectivă, armatele își vor specializa o bună parte din comandamente și trupe să execute în principal operații de stabilitate, fapt ce va impune: elaborarea doctrinelor și a actelor normative specifice, modificări organizatorice și politici adecvate de selecționare și pregătire a personalului care participă la astfel de misiuni.

Pentru țara noastră, toate acestea se vor realiza în condițiile reducerii bugetului militar și al creșterii vertiginoase a cererilor ONU, NATO, UE de participare cu logistică proprie a militarilor români la operații de stabilitate în diferite colțuri ale lumii. Ca răspuns la efortul nostru, și în anii care urmează, nu ne putem aștepta decât la compensații morale.

Noul război va impune profesionalizarea armatei și stricta specializare a luptătorilor. Drept urmare, obligativitatea satisfacerii stagiului militar va constitui istorie. Aceasta va conduce la reducerea drastică a persoanelor care cunosc meseria armelor. Profesiei de militar i se va acorda de către societate statutul ei bine definit. În structurile profesionale actuale, bărbății și femeile se înrolează pentru că solda este substanțială, instrucția stimulantă și, pentru unii, slujirea țării încă mai contează. În viitorul nu prea îndepărtat, bursa locurilor de muncă va cuprinde și sectorul militar, luptătorii fiind selecționați după competență și valoare, iar nu după sex, apartenență socială, naționalitate etc.

Această perspectivă iscă două întrebări: "Cum se va proceda pentru generarea forțelor militare calificate în caz de necesitate?, „Cât de eficientă va fi o armată care acordă mai multă atenție operațiilor de stabilitate decât celor de apărare în cadru național sau colectiv?"

3. Nașterea unor forme noi de conflicte militare, specifice epocii informaționale

Intrarea societății omenești în epoca informației

a determinat ca și instituția militară, adaptându-se permanent noilor realități, să intre sub impactul acesteia.

Trecerea rapidă către informatizarea tot mai pronunțată a tuturor activităților militare impune schimbări neîntârziate în întreaga filozofie a armatei. A ne menține în vechile canoane, a ne regrupa și a ne consolida în jurul principiilor arhicunoscute înseamnă rămânerea în urmă. Starea de permanentă schimbare reprezintă normalitatea. Starea de stabilitate a devenit azi și va deveni mai mult ca sigur mâine anormalitatea generând aberația.

Spre deosebire de epoca industrială, când necesitățile militare constituiau elementul dinamizator al progresului tehnic, acum armata nu mai este decât un client special într-o nouă relație cu tehnologia civilă, oferită prin comerțul liber.

Proliferarea tehnologiei informației, ca și accesul liber la aceasta, a contribuit în mod semnificativ la creșterea fragilității ei.

Implicațiile informațiilor în acțiunile militare sunt deosebit de profunde. Au sporit eficiența lor, dar și vulnerabilitatea le-a crescut direct proporțional.

Apărarea națională nu mai este un sanctuar. Acum, oricine poate pătrunde în locurile altădată ferite cu grijă de privirile indiscrete. Agresiunea nu mai are aspectul cunoscut. Ea se produce de la distanță, fără contact direct cu adversarul, care adesea este un actor nonstatal.

Armamentul tradițional nu mai poate fi interpus între hacker și sistemul de apărare națională sau colectivă.

Chiar dacă există condiții specifice luptei clasice (forțe militare ostile se opun într-un spațiu bine definit), armele cinetice devin o parte din ce în ce mai mică din arsenalul folosit de combatanți.

Manevra în „câmpul de luptă informațional” va avea o mai mare pondere decât manevra în teren. Protecția informațională va schimba viziunea tradițională de protecție fizică.

Spionajul și sabotajul electronic, atacurile psihologice asupra mass-media, înșelăciunea digitală și atacurile hackerilor asupra sistemelor adverse de comandă și control sunt folosite ca să neutralizeze majoritatea forțelor tradiționale și să distorsioneze concentrarea focului și a forțelor la timpul și în locul cele mai propice din întreg spațiul luptei în care se desfășoară operația.

COMPONENTA RELIGIOASĂ/ETNICO-RELIGIOASĂ A ANALIZEI DE SECURITATE¹

Mihai DINU

Deși opțiunile declarate ale comunității internaționale se îndreaptă către realizarea unei lumi pluraliste, multiculturale, caracterizată de toleranță, omenirea se confruntă, încă, cu existența unui număr important de conflicte. Ca o caracteristică a timpurilor actuale, predomină conflictele de natură religioasă sau etnică (deseori acestea se combină, căpătând un extrem de complex caracter etnico-religios).

Natura conflictului religios/etnico-religios

Practicile și credințele religioase au fost adesea considerate drept cauze a numeroase conflicte de-a lungul istoriei. Conflictele religioase pot implica două sau mai multe religii diferite, ori diviziuni separate din cadrul aceleiași religii.

Credințele religioase sunt atât de profund angrenate în identitatea culturală, încât apariția semnelor incipiente de conflict, atunci când două culturi bazate pe religii diferite au intrat în contact, a fost evidentă. Chiar și în cazul existenței unor diferențe minore, adepții, indiferent de religia îmbrățișată, s-au exprimat prin manifestări cu un grad ridicat de violență, atunci când și-au simțit amenințată credința sau comunitatea religioasă căreia îi aparțineau.

Aceste manifestări au existat, și sunt, încă, posibile, deoarece religia este un element identitar pentru care, conform istoriei cunoscute, a fost nevoie de bătălii și războaie, cel mai adesea sângeroase și de lungă, poate prea lungă, durată.

Deși am putea-o considera ironică, pentru că o situație conflictuală violentă contravine învățăturilor fundamentale ale majorității religiilor, am observat, în numărul anterior al revistei Impact Strategic, că violența și războiul sunt permise în

anumite cazuri. Cu toate că majoritatea marilor doctrine spirituale promovează pacea, religia rămâne pe mai departe un suport ideologic al unor conflicte armate. De aceea, analizele de securitate internațională nu pot face abstracție de factorul religios (etnico – religios) în estimările specifice.

Dintre conflictele ce au rămas cunoscute drept confruntări a căror natură a fost una de tip religios, amintim aici Cruciadele, Reforma – inițiată de Martin Luther, conflictul indiano-pakistanez și, nu în ultimul rând, cel israeliano-palestinian.

În perioada feudală, se întâmpla frecvent ca inițierea și ducerea unui război să fie sprijinite sau să se poarte în numele credinței, la îndemnul și cu binecuvântarea liderilor religioși, cum s-a și întâmplat, de altfel, în cazul Cruciadelor. Acestea au fost războaie al căror obiectiv era recuperarea Ierusalimului, oraș cu o semnificație majoră pentru creștinism, de sub conducerea „păgânilor”. Deși creștinii nu au putut niciodată, cu adevărat, să obțină controlul efectiv al orașului, ca urmare a cruciadelor, au avut loc o serie de schimbări, una dintre cele mai importante, din punctul nostru de vedere, constituind-o începutul impactului cultural dintre cele două lumi: cea creștină, europeană, și cea arabă, musulmană. Au fost, astfel, facilitate nu numai schimburile comerciale, ci și cele spirituale și de idei.

Cronologic, după războaiele cruciate, s-a intrat în Epoca Renașterii, perioadă caracterizată de profunde transformări. Renașterea spirituală a fost una dintre acestea, creându-se cadrul apariției unor idei noi sau al dezbaterilor privind subiecte deja consacrate. Implicit, au fost luate în discuție ideile de natură religioasă. Puterea, teritoriile și averile dobândite în epoca feudală au condus la apariția în sânul Bisericii Catolice a unei stări accentuate de corupție, unii membri ai clerului ajungând să critice fervent această stare de fapt. Martin Luther a fost unul dintre aceștia,

prin expunerea celor 95 de teze ale sale reușind să accentueze practicile corupte din cadrul Bisericii (comercializarea indulgențelor, cu ajutorul cărora indivizii obțineau, în schimbul banilor, un loc în paradis). Atitudini asemenea celei a lui Martin Luther au fost tratate de către Biserică cu aplicarea excomunicării din Biserica Catolică, ceea ce a dus la formarea Bisericii Protestante, biserică ce și-a tras numele din atitudinea de protest față de practicile din interiorul Bisericii Catolice, lutheranismul și calvinismul fiind numai două denominații ale acestei Biserici nou formate.

Ulterior, au fost purtate războaie între conducătorii și regii catolici și protestanți, care foloseau religia ca un mijloc de a cuceri noi teritorii și, implicit, putere. Urmările unui astfel de conflict, între catolici și protestanți, se fac simțite până astăzi, situația din Irlanda de Nord cunoscând perioade crunte, caracterizate de violență și acte de terorism.

Făcând un salt în timp, pentru a ne concentra atenția asupra istoriei foarte apropiate, cu evenimente care continuă sub diferite forme până astăzi, ar fi indicat să ne oprim asupra a două conflicte ce rețin atenția și eforturile comunității internaționale în scopul rezolvării acestora. Este vorba despre conflictul indiano-pakistanez și cel israeliano-palestinian.

Pentru a încerca o clarificare a diverselor aspecte, precum și identificarea diferitor factori de natură religioasă – și nu numai, pentru că, deseori, ca parte a identității culturale, apare în ecuație și factorul etnic – declanșatori sau inhibitori ai stărilor conflictuale, vom realiza o scurtă trecere în revistă a situației celor două.

India și Pakistanul au fost implicate în acest conflict încă de la formarea lor ca națiuni. Sfârșitul conducerii britanice în India și moartea lui Mahatma Ghandi au permis ca hindușii și musulmanii să se întoarcă unii împotriva altora. India, condusă de Jawaharlal Nehru, nu a putut satisface dorința cetățenilor săi, a căror religie era islamică, de a avea un reprezentant la guvernare.

Astfel, populația musulmană a Indiei s-a separat și a format statul Pakistan. Conflictul a rămas nerezolvat, însă, sub unele aspecte, până în timpurile actuale, când cele două state au reușit să dezvolte și să dețină armament nuclear. Iată până unde a putut fi împins un conflict al cărui nucleu

original e de natură religioasă.

În ceea ce privește conflictul israeliano-palestinian, un număr important al războaielor din zonă a fost dus de către Israel cu state vecine islamice. Cu toate că natura fundamentală a acestora a fost considerată religioasă, datorită implicațiilor politice și economice, ele au căpătat în timp o semnificație globală. Existența statului Israel a fost privită de către lumea arabă ca o amenințare la adresa modului islamic, tradițional, de viață, ceea ce a făcut ca naționalismul arab să capete consistență în fața unui adversar comun. Deși unite de un factor comun, cel religios, se pare că fiecare își avea propriile planuri în privința teritoriilor, ceea ce a și făcut să nu existe o consolidare a acestei uniri de forțe. Pretențiile teritoriale vizau Fâșia Gaza, Peninsula Sinai, înălțimile Golan și Cisiordania. Au avut loc, în aceste condiții, Războiul de independență (1948-49), Războiul Suezului, din 1956, când Egiptul a pierdut controlul peninsulei Sinai, Războiul de șase zile din 1967, Războiul de Yom Kippur din 1973. În prezent, conflictul cunoaște o escaladare a violenței, atacurile teroriste sinucigașe ale susținătorilor palestinieni fiind, invariabil, urmate de raiduri ale armatei israeliene.

Aceste două conflicte asupra cărora am încercat o scurtă privire, în ciuda regiunilor diferite de manifestare și a implicării unor comunități religioase diferite, au un element comun, și anume arată calea prin care se poate ajunge de la rivalitate politică la conflict de natură religioasă.

Destul de multă vreme, factorii etnici și religioși nu au fost considerați adevărate probleme ale securității naționale, dar în momentul în care s-a constatat că dețineau potențialul de a inflama o stare de tensiune sau conflict între state, modul de abordare a acestor factori a fost reconsiderat.

Securitatea și conflictul religios

Aparținând dimensiunii culturale a securității, factorii etnici și religioși capătă o importanță majoră în analiza de securitate, spațiul de manifestare al securității culturale situându-se la nivelul interrelaționării securității individuale cu securitatea națională, în sensul că indivizii sau grupurile substatale, în cazul nostru grupurile etnice sau religioase, pot deveni o problemă de securitate națională, comportamentul acestora

degenerând spre acțiuni teroriste, separatiste, revoluționare etc.

Condițiile suficient necesare pentru transformarea religiei în factor de generare a conflictelor armate pot fi: existența într-un spațiu, la un moment dat, a unor puternice discriminări religioase; combinarea discriminărilor religioase cu cele etnico-culturale și politice și cu decalajele economico-sociale; prozelitismul religios agresiv și violent; fundamentalismul religios, cu precădere islamic etc.

Factorii care stimulează și agravează conflictele religioase: polaritatea sistemului politic (cristalizarea și funcționarea unei puteri centrale omnipotente și exclusiviste); instituții politico-administrative slabe, ineficiente, corupte, nefuncționale; gradul slab de materializare a coerenței social-economice (decalaje sociale periculoase, grefate pe tribalism, regionalism, antagonisme etno-culturale și religioase); diferențe de status; slăbiciunile regimului democratic, ale societății civile și anemica dezvoltare a spiritului public; un grad sporit de inamicizie între grupările etnico-religioase situate între frontierele unui stat sau în provincii din state diferite; orizonturi de așteptare lipsite de realism ale unor grupuri religioase ori etno-culturale și religioase, cu percepții nejuste ale oportunităților și amenințărilor; degradarea sau prăbușirea așteptărilor unor grupuri etno-culturale și religioase; intervenții externe (armate, politice, religioase, teroriste, fundamentaliste) în state sau complexe regionale de securitate; tradiția istorică; voința de conflict etc.

Există, însă, și factori inhibitori ai unor potențiale conflicte etnico-religioase. Dintre aceștia, se cuvine să menționăm: existența unui regim politic democratic, pluralism etnic, religios și cultural; existența unei puteri centrale democratice și, de asemenea, a unei administrații publice eficiente; spiritul public dezvoltat, societatea civilă maturizată; coerența social-economică; statusul social stabil; gradul scăzut de inamicizie între grupurile sociale din stat și dintre state; tradiția istorică; lipsa voinței de conflict.

În cazurile analizate (vezi tabelul „Conflicte etnico-religioase din Balcani, Caucaz, Asia Centrală și Orientul Apropiat și Mijlociu”), conflictele

religioase se prezintă arareori în formă pură. În cele mai multe situații, scopurile, obiectivele, formele de materializare ale conflictelor sunt complexe, factorul religios fiind preponderent sau nu. Atunci când apartenența la o religie devine element esențial sau important de identificare a unui grup social (în special a identității naționale), conflictele politico-militare au caracter religios pregnant sau preponderent; și în situația în care grupuri sociale defavorizate în cadrul unor societăți se identifică cu o religie, conflictele violente dintre „favorizați” și „defavorizați” iau forma conflictelor religioase. În societățile cu nivel redus de maturizare a națiunii moderne, religia oferă susținere ideologică pentru crearea unor platforme politice în vederea realizării unor coeziuni statale sau regionale (acolo unde predomină încă structurile tribale și de clan). Pe de altă parte, anumite grupuri politice internaționale recurg la religie pentru a-și legitima programele și acțiunile „antimondialiste” și „antiimperialiste” (fundamentalismul islamic de tip Al Qaeda, care brodează pe tema conflictului civilizațional împotriva Occidentului „materialist” și „satanic”).

În „competiția” dintre civilizații – considerată de S. P. Huntington și de alți teoreticieni drept trăsătură definitorie a epocii noastre –, religia se constituie în element esențial de definire a „blocurilor civilizaționale” (alături de poziția geopolitică și geostrategică, rasă, puterea tehnologică, economică și militară).

Ca urmare, noua ordine mondială ar trebui să fie o „ordonare de valori”, viitorul ei depinzând în mod dramatic de confruntarea dintre civilizația occidentală postindustrială și creștină, islam și civilizația sinică. Alternativă la acest conflict civilizațional – ce se poate solda cu dispariția Terrei – este însă lumea multietnică, multiculturală, multirasială și multireligioasă, structurată pe valorile democrației, drepturile omului, toleranță religioasă etc.

Sau, reformulând: trăim vremuri în care cea mai pregnantă tendință este de a crea elemente politice, militare și economice stabile la scară globală, pe fondul unei populații diverse din punct de vedere geografic, etnic, cultural.

Avem sub observație directă procesul de maturizare a două identități relativ noi, identitatea europeană și identitatea globală; rezultatul acestei maturizări va trebui să reprezinte, în final, printre altele, și valorile diversității ideologice și culturale.

CONFLICTELE ETNICO-RELIGIOASE DIN BALCANI, CAUCAZ, ASIA CENTRALĂ, ORIENTUL
APROPIAT ȘI MIJLOCIU

Conflict	Caracter religios/etnico-religios	Extindere în timp și spațiu	Formă	Scopuri și direcție	Soluții	Perspectivă
Bosnia Herțegovina	-catolici, ortodocși, musulmani; -croați, sârbi; -caracter religios	-Balcani -istoric-violent 1992-1996; -local	-război etnico-religios	-excludere reciprocă și alipire la Croația sau Serbia; -crearea unui bloc musulman în Balcani		-asociate cu stabilizarea Balcanilor și racordarea la spațiul euro-atlantic
Kosovo	-ortodocși, musulmani; sârbi și albanezi; - caracter religios pregnant	-Balcani; -istoric-violent 1999-2000; -local	-gherilă și terorism local	-excluderea reciprocă; -crearea unui stat musulman independent și alipirea la Albania		-asociate cu stabilizarea Balcanilor și racordarea lor la spațiul euro-atlantic
Nagorno-Karabah	-ortodocși, musulmani; -armeni monofiți, musulmani azeri; -caracter religios pregnant	- Caucaz 1990 - în curs de desfășurare; -reglementare vremelnică prin intervenția militară neoficială a Armeniei; -local	-război etnico-religios și intervenție neoficială a forțelor de „voluntari armeni”	-excludere reciprocă și alipire la Armenia sau Azerbaidjan		-focar de destabilizare regională

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Conflict	Caracter religios/etnico-religios	Extindere în timp și spațiu	Formă	Scopuri și direcție	Soluții	Perspectivă
Israel, Palestina	-mozaici/musulmani shiiți și sunniți; -evrei și arabi; -caracter religios moderat	-local, cu rezonanță regională; -început în 1945-1948; -în curs de	-război clasic și de coaliție; -gherilă; -terorism; -intifadă; -represalii militare	-radicale; -eliminare reciprocă; -moderată,	-politico-militare impuse de Israel; -proiecte	-conflict deschis, destabilizare regională
Kurdistan	-musulmani / turci, irakieni, sirieni, iranieni și kurzi; -aspect religios nesemnificativ	-local, cu rezonanță regională; -început în 1910-1920; -în curs de	-război clasic; -gherilă; -terorism; -represalii militare	-radical: stat independent kurd cu teritorii din Turcia, Siria, Irak și Iran; -autonomii kurde în Turcia, Irak și Iran	-represalii politico-militare ale Turciei, Irakului și Iranului și	-conflict deschis, destabilizare regională
Liban	-musulmani / creștini; -arabi contra arabi; -sprijin din Siria și Iran pentru obținerea hegemoniei musulmane; -caracter religios pregnant	-local; -început în anii '70, parțial rezolvat	-război clasic; -gherilă; -terorism	-controlul asupra puterii centrale	-rezolvat vremelnic prin ocupația siriană	-rămâne un focar de destabilizare locală

UNIUNEA EUROPEANĂ, ROMÂNIA ȘI ECONOMIA DE PIAȚĂ

Cristian BĂHNĂREANU

Economia de piață - teoretizare

Într-o societate democratică, o condiție esențială pentru ca aceasta să progreseze și să prospere este ca economia să funcționeze pe baza principiilor și mecanismelor economiei de piață. În prezent, pentru mulți, aceste principii și mecanisme fundamentale ale unei economii de piață rămân nefamiliare ori de neînțeles, în ciuda succesului înregistrat în diverse societăți din Europa de Vest, America de Nord și Asia. Parțial, această ambiguitate persistă din cauza faptului că economia de piață nu e o ideologie, ci un set de practici și instituții experimentate despre modul cum indivizii și societățile pot trăi și prospera din punct de vedere economic.

Din multitudinea de definiții date acestui concept se detașează, prin simplitatea sa, cea demonstrată de practica economică: "Economia de piață este o economie în care prețurile sunt în principal determinate de legile cererii și ofertei". Alte definiții spun același lucru, dar cu termeni mai specializați:

- un sistem de alocare a resurselor, bazat numai pe interacțiunea forțelor pieței, precum cererea și oferta;

- o economie care e bazată în principal pe forțele pieței pentru alocarea de bunuri și resurse și determinarea prețurilor.

Așadar, economia de piață constituie o economie în care majoritatea alocărilor de resurse este rezultatul interacțiunilor dintre cumpărătorii și vânzătorii de bunuri și servicii. Ea se găsește adesea în contrast cu economia planificată, în care majoritatea alocărilor de resurse reprezintă rezultatul intervențiilor puterii centrale (precum în comunism). Economii de piață sunt, prin natura lor, descentralizate, flexibile, practice și schimbătoare.

În anii '80 s-a încercat transformarea majorității economiilor centralizate din lume în economii de piață. În fosta Uniune Sovietică acest proces era cunoscut sub numele de "perestroika", iar în

China crearea unei economii de piață socialiste a constituit un element-cheie al reformei economice chineze.

De-a lungul istoriei, fiecare societate s-a confruntat cu o problemă economică fundamentală, și anume: de a decide ce să producă și pentru cine, într-o lume cu resurse limitate. În secolul XX, două sisteme economice concurente au dat răspunsuri diferite la această problemă: economiile de comandă conduse de puterea centrală și economiile de piață bazate pe inițiativa privată. La sfârșitul secolului XX, a devenit clar pentru lumea întreagă că modelul economiei de comandă, centralizate, a eșuat în tentativa de susținere a creșterii economice, atingerii unui nivel al prosperității sau măcar asigurării securității economice pentru cetățenii săi.

Deși economiile de piață sunt adesea identificate cu capitalismul, acest fapt nu este întotdeauna adevărat, deoarece într-o economie de piață pot exista și intervenții guvernamentale. Diferența-cheie dintre economiile de piață și cele planificate rezidă nu atât în nivelul influenței guvernamentale, cât în felul cum această influență e folosită. De exemplu, într-o economie de piață, dacă Guvernul dorește mai mult oțel, atunci colectează taxe și apoi cumpără oțel la prețurile pieței; într-o economie planificată, dacă Guvernul vrea mai mult oțel atunci, pur și simplu, dă dispoziție să fie produs.

Rolul adecvat al Guvernului într-o economie de piață rămâne controversat. Majoritatea adeptilor economiei de piață cred că guvernul are rolul său legitim în definirea și impunerea regulilor de bază ale pieței. Și mai controversată rămâne întrebarea dacă, și la ce nivel, guvernele ar putea contracara inegalitatea economică produsă de economia de piață. Economii de piață nu pot exista fără inegalități și abuzuri – multe dintre ele serioase –, dar, totodată, este de netăgăduit faptul că inițiativa privată modernă și spiritul de inițiativă, împreună cu democrația politică, oferă cea mai bună perspectivă pentru prezervarea libertății

și asigurarea mijloacelor cele mai cuprinzătoare pentru creștere economică și prosperitate.

Majoritatea covârșitoare a țărilor lumii a înțeles necesitatea apelării la acest tip de economie. Fiecare din aceste țări a preluat o parte din caracteristicile economiei de piață pe care s-a axat cu precădere, punându-și de asemenea amprenta asupra ei. Prin urmare, aproape fiecare țară are varianta ei originală de economie de piață, aducând ceva nou față de celelalte variante deja existente, la fel cum fiecare nou ciclu economic reprezintă o evoluție, o ascensiune privită pe ansamblul mai multor astfel de cicluri economice. Din această abordare diferită a economiei de piață, de la țară la țară, rezultă o clasificare a tipurilor concrete de economie de piață. Acestea sunt: tipul Anglo-Saxon - aplicat în S.U.A., Anglia, Canada; tipul Vest-European - aplicat în Italia și Franța; economia socială de piață - aplicată în Austria, Olanda și Germania; tipul Nordic - aplicat în Suedia, Norvegia și Danemarca; economia paternalistă - aplicată în Japonia; economia de piață - orientată și dependentă de exterior - aplicată în statele mici independente, fostele colonii.

În concluzie, economiile de piață se bazează pe principiul fundamental al libertății individuale: libertatea unui consumator de a alege dintre mai multe produse și servicii concurente; libertatea lucrătorului de a-și alege meseria sau cariera, de a adera la sindicate sau de a-și schimba locul de muncă.

România și Uniunea Europeană

Unul din obiectivele fundamentale de politică externă, alături de integrarea în NATO (obiectiv ce va fi atins în 2004, prin arborarea drapelului României la sediul NATO de la Bruxelles), este aderarea la Uniunea Europeană.

România a fost una din primele țări din Europa Centrală și de Est care a inițiat demersuri pe lângă CEE și Comisia CE pentru dezvoltarea de relații comerciale încă din anii '70. Din ianuarie 1974, România a beneficiat de Sistemul Generalizat de Preferințe (SGP), după care a semnat o serie de acorduri cu Comunitatea, pentru facilitarea schimburilor comerciale. După înlăturarea regimului totalitar în decembrie 1989, relațiile dintre București și UE au primit un impuls decisiv.

Astfel, în anul 1990 a fost semnat Acordul comerț, cooperare comercială și economică între România și UE, iar din 1991 România a devenit beneficiară a asistenței financiare acordată prin Programul PHARE.

La 1 februarie 1993, a fost semnat Acordul European de Asociere între UE și statele membre, pe de o parte, și România, pe de altă parte, acord care a intrat în vigoare în februarie 1995. În data de 22 iunie 1995, a fost înaintată cererea oficială de aderare a României la UE. Conform Acordului European, părțile își asumă o serie de obligații și recunosc că o condiție importantă a aderării la Comunitate o reprezintă armonizarea legislativă. România, ca și celelalte state candidate la aderare, depune eforturi pentru asigurarea compatibilității legislației naționale cu acquis-ul comunitar.

Consiliul European de la Helsinki a luat, în anul 1999, decizia istorică de a începe negocierile de aderare cu România în 2000. Noua strategie de continuare a procesului de extindere reconfirmă prioritatea criteriului politic în începerea negocierilor de aderare și recunoașterea implicită a faptului că satisfacerea deplină a criteriilor economice, legislative și administrative va necesita, în cazul tuturor țărilor candidate, eforturi susținute pe parcursul unei perioade mai îndelungate de timp.

Două instituții ale UE sunt implicate în procesul de negociere: Consiliul Uniunii Europene, alcătuit din miniștrii de resort din fiecare stat membru, și Comisia Europeană (respectiv, Direcția Generală Extindere)¹. Negocierile se desfășoară în cadrul unei Conferințe de negociere la care participă negociatorul țării candidate și Consiliul UE. Cele două părți își prezintă pozițiile de negociere și, dacă se pun de acord, atunci capitolul respectiv se poate încheia provizoriu. Orice concesiune (derogare sau perioadă de tranziție) solicitată de țara candidată nu poate fi acceptată decât cu acordul tuturor celor 15 țări membre.

În demersurile pentru integrarea în UE, România a trebuit să reducă substanțial "handicapul" pe care îl avea față de celelalte state candidate (de exemplu, Bulgaria a primit statutul de economie de piață încă din anul 2002). Astfel, Raportul Comisiei Europene, din 5 noiembrie 2003, prezenta starea economiei țării noastre la acea dată: "România poate fi considerată o economie de piață funcțională din momentul în care

progresele deosebite înregistrate până acum vor fi continuate în mod decisiv”².

UE recomandă României să-și întărească eforturile în domeniile economiei, justiției și administrației, armonizării legislative, combaterii corupției și a adopțiilor internaționale ilegale. De asemenea, atât UE cât și România au obligația de a depista noi modalități de armonizare a punctelor de vedere în anumite probleme de politică externă și de extindere a cooperării regionale în Balcani sau bazinul Mării Negre. Anumite deosebiri de opțiuni politice persistă în privința atitudinii față de tematica federalizării Republicii Moldova; în ceea ce privește viitoarea Constituție UE, România se pronunță pentru o “uniune de state”; în egală măsură, România socotește ca absolut necesară întărirea cooperării între SUA, NATO și UE.

Consiliul de la Copenhaga din anul 1993 a stabilit criteriile pe care fiecare țară candidată trebuie să le îndeplinească pentru a putea deveni membră UE:

- criteriul politic - instituții stabile garantând democrația, statul de drept, drepturile omului, respectul și protecția minorităților;
- criteriul economic - economie de piață funcțională, capabilă să facă față presiunilor concurențiale și forțelor de piață din interiorul Uniunii;
- criteriul acquis-ului comunitar - capacitatea de a-și asuma obligațiile de membru, în special de a subscrie obiectivelor uniunii politice, economice și monetare.

România și economia de piață funcțională

În cele ce urmează, ne vom opri asupra celui de-al doilea criteriu impus de Uniunea Europeană, și anume criteriul economic. Prima parte a criteriului, “existența unei economii de piață funcționale”, presupune o anumită structură instituțională (funcționarea instituțiilor de bază ale pieței) care să asigure disciplina financiară, intrarea și ieșirea de pe piață fără mari dificultăți, respectarea obligațiilor contractuale, protejarea dreptului la proprietate și un sistem adecvat de politici, cu mecanisme eficiente pentru atenuarea șocurilor. A doua parte, “capabilă să facă față presiunilor concurențiale și forțelor de piață din interiorul UE”, se referă la reducerea marjei de manevră prin politici economice naționale într-o

regiune cu politică monetară unică. Aderarea la UE înseamnă intrarea într-un club unde, printre altele, nu vor mai exista bariere comerciale, funcționează o singură monedă, iar mecanismul de schimb valutar limitează semnificativ posibilitatea utilizării politicilor de schimb valutar în celelalte state³.

Conceptual, termenul de economie de piață funcțională nu poate fi găsit în manualele de economie deoarece acesta nu poate fi încadrat în niște tipare, atâta timp cât toate economiile de piață funcționează, cu rezultate mai bune sau mai rele. Totuși, în dicționarul economic, găsim o definiție a economiei de piață reale: “acel sistem care este efectiv aplicat în diferite țări, dar care nu respectă integral caracteristicile modelului ideal al acestui tip de economie”⁴. Ea are următoarele caracteristici: pluralismul formelor de proprietate, o structură tehnico-economică modernă și descentralizată, fiind ansamblul de piețe concurențiale, cu prețuri care se formează prin libera negociere, având un sistem financiar-bancar ramificat, statul având rolul de a veghea la respectarea regulilor care se aplică în acest tip de economie. Pârghiile cele mai importante folosite de economia de piață, sunt următoarele: costul, creditul, prețul, dobânda, profitul.

Probabil, definiția experților de la Bruxelles se referă, mai degrabă, la o economie de piață care funcționează bine, bazată pe o structură instituțională solidă, având costuri de tranzacție și informare reduse. Conform Direcției Generale pentru Afaceri Economice și Financiare – Comisia Europeană, o economie de piață funcțională presupune:

- existența unui consens larg asupra direcțiilor generale de politică economică;
 - atingerea stabilității macroeconomice;
 - privatizarea și restructurarea întreprinderilor de stat;
 - liberalizarea prețurilor și a comerțului;
 - absența unor bariere semnificative la intrarea pe piață (creare de noi firme) și ieșirea de pe piață (faliment);
 - funcționarea sistemului judiciar ale cărui decizii să fie puse în aplicare, în special în ceea ce privește reglementarea drepturilor de proprietate;
 - dezvoltarea adecvată a sectorului financiar.
- Toate aceste principii trebuie însă transpuse în

practică în concordanță cu interesele naționale ale României. Asocierea și aderarea la UE trebuie să servească promovării interesului național și dezvoltării potențialului economic și patrimoniului cultural românesc.

România a parcurs pași importanți în aplicarea acestor principii, pe calea tranziției spre o economie de piață modernă, eficientă, de nuanță europeană. Departamentul Comerțului al SUA a acordat României calificativul de țară cu economie de piață, statut ce a devenit efectiv la 11 martie 2003, odată cu publicarea deciziei în Monitorul Oficial al SUA. Totuși, acest gest poate fi considerat unul mai mult diplomatic, dar cu consecințe semnificative pentru România în plan economic (investiții străine, relații economice cu alte state etc.) și nu numai.

Spre deosebire, neacordarea de către UE a statutului de economie de piață funcțională României pare de neînțeles dacă ținem seama că piața Europei de Sud-Est e foarte atractivă pentru UE. De asemenea, trebuie spus că nici Bulgaria nu îndeplinea, în momentul acordării calificativului de economie de piață funcțională, sută la sută toate condițiile impuse. Un argument în sprijinul poziției UE ar putea fi faptul că severitatea și rigurozitatea procesului de monitorizare a îndeplinirii tuturor criteriilor a crescut, iar "ștacheta" e mai sus decât în urmă cu câțiva ani. Probabil, oficialii UE doresc ca economiile statelor ce vor deveni membre să aducă un plus economiei integrate a UE. Și totuși, starea actuală a economiilor majore din UE, arată că ele însele se luptă din greu cu standardele pe care și le-au impus⁵.

Revenind la raportul de țară pentru România, purtătorul de cuvânt al Comisiei Europene, Jean Christophe Filori, a declarat, pentru BBC, că "progresele făcute de România vor fi subliniate și salutate, iar obiectivul aderării în 2007 rămâne pe deplin realist".

În urma recomandărilor din acest raport și a realităților din economia României Guvernul a elaborat documentul Planul de măsuri prioritare pentru Aderarea la Uniunea Europeană în perioada decembrie 2003 – decembrie 2004. Astfel, Executivul a identificat un număr de nouă priorități majore pentru procesul de pregătire a aderării la Uniunea Europeană în anul 2004: accelerarea reformei în administrația publică; reforma sistemului judiciar; lupta

împotriva corupției; reforma structurală în sectorul energetic; reducerea arieratelor și întărirea disciplinei financiare în economie; îmbunătățirea mediului de afaceri; întărirea capacității administrative de implementare a acquis-ului comunitar în domeniul agriculturii și protecției mediului; securizarea frontierelor; întărirea capacității administrative de gestionare a fondurilor de preaderare și pregătirea pentru fondurile structurale și de coeziune.

La data de 10 februarie 2004, Comisia Europeană a prezentat pachetul financiar pentru România și Bulgaria în valoare de circa 9 miliarde euro, pentru perioada 2007-2013, sume ce vor fi direcționate spre agricultură, fonduri structurale și de coeziune și politici interne. Gunther Verheugen, comisarul european pentru extindere, a apreciat că este "o ofertă pe cât de generoasă, pe atât de realistă". În scurt timp însă, la 19 februarie 2004, Comisia de Afaceri Externe a Parlamentului European a decis să recomande Comisiei Europene și Consiliului European "să reorienteze strategia de aderare, inclusiv negocierile cu România", din cauza neaplicării integrale a criteriului politic de la Copenhaga. Vasile Pușcaș, negociatorul-șef al României la UE, a declarat că "aceasta nu înseamnă reorientarea negocierilor, ci un accent mai mare pe îndeplinirea criteriilor politice și ale statului de drept. Mai precis, este vorba despre măsuri ce trebuie luate pentru reforma justiției, lupta împotriva corupției, întărirea capacității administrative și implementarea noii legislații armonizate cu acquis-ul comunitar"⁶.

Din nou apare o situație îngrijorătoare potrivit căreia unii dintre oficialii UE, pe de o parte, ne alocă fonduri, ceea ce ne duce cu gândul la faptul că România va fi cu siguranță membră UE în 2007, iar pe de altă parte ne spun că încă nu îndeplinim condițiile, astfel încât termenul de 2007 nu e așa de sigur.

Sperăm că am reușit cât de cât să clarificăm acest concept al economiei de piață și nu ne rămâne decât să nădăjduim că toate aceste semnale pozitive și negative din partea Uniunii Europene vor fi însușite și valorificate de către cei îndrituiți pentru accelerarea reformei interne și recuperarea întârzierilor în procesul de negocieri, permițând astfel îndeplinirea obiectivului Guvernului de încheiere a negocierilor în 2004, semnarea a tratatului de aderare în 2005 și aderare

ROMÂNIA - NATO

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Cel mai important eveniment din istoria modernă a României s-a produs. România este membru deplin, de drept și de fapt al NATO. Acest lucru are o semnificație cu totul specială, întrucât situează țara noastră nu numai într-un spațiu geostrategic extrem de important pentru viitor, care va deveni din ce în ce mai unitar și mai sigur, ci și într-un sistem de securitate și de cooperare de înaltă consistență și mare valoare. Niciodată, în istoria ei, România nu a avut o asemenea șansă, o asemenea perspectivă.

Niciodată, în întreaga ei istorie, România nu a avut astfel de garanții de securitate! Dar aderarea României la NATO nu constituie doar finalitatea unui drum lung și greu, care a durat, pe ultima lui traiectorie, paisprezece ani (la care ar trebui să adăugăm anii, deceniile și chiar secolele de căutări, de încercări și experiențe dramatice, uneori de izolare și de atâtea ori de incertitudine și nesiguranță, în lupta țării pentru securitate și relații bune pe continentul european), ci un nou început de afirmare și reafirmare a valorii unei națiuni care are un potențial ce n-a fost niciodată cunoscut, înțeles și folosit pe deplin.

Sistemul de securitate în care am intrat nu este doar o umbrelă la adăpostul căreia să se continue problemele și dramele unei țări așezate în patru-vânturile lumii. Acest sistem este un nou cadru, un nou univers, un nou acord și, în același timp, un nou argument, o nouă speranță și un izvor vital pentru acea construcție durabilă și sigură pe care, în sfârșit, o vom începe.

Obiectivul cel mai important al acesteia este ridicarea României la standardele europene, ajungerea ei la nivelul țărilor care definesc civilizația și progresul acestei planete. Până acum, acest lucru nu a fost posibil. Din cincizeci în cincizeci de ani, România a fost nevoită să ia totul de la început, să renască din propria-i cenușă, să-și panseze rănilor politice, economice,

sociale, militare și morale și să reia drumul. De cele mai multe ori, singură, sau într-un cadru ostil, neperformant și terorizant, în care tensiunile interne nu numai că nu găseau nici un fel de soluționare sau de descurajare, dar erau chiar stimulate prin fel de fel de jocuri de interese. Aflată într-o zonă de falie strategică, țara a fost nevoită să suporte, secole de-a rândul, acest efect de falie, căutându-și în zadar parteneri stabili, aliați siguri, puncte de sprijin temeinice, garanții permanente de securitate și parteneriate utile, pe termen lung. De fiecare dată, la prima adiere a unei primejdii majore, totul s-a năruit.

NATO s-a dovedit a fi cu totul altceva decât o alianță militară de conjunctură, decât un factor de putere, în rezonanță, în confluență sau în concurență cu alți factori de putere. NATO s-a dovedit a fi un summum al puterilor aliate, adică un vârf comun al acestora, ceea ce înseamnă o nouă identitate, o nouă dimensiune, o nouă entitate stabilă, viabilă, generatoare de forță, siguranță, încredere și securitate.

Încă de la înființare, Alianța pune în operă o arhitectură solidă și durabilă a prieteniei și sistemelor de valori și o nouă filosofie, cu totul diferită de acele anterioare, a acestei noi entități. Deși s-a constituit în vremuri grele, ea nu era doar o alianță la greu, ci și un proiect pentru viitor.

NATO ieșea categoric din filosofia aceluia îngust opportunity (prilej favorabil) profitabil, deci circumstanțial și efemer, și construia un nou concept, acela al duratei care re-edifica, într-un veac dramatic, mistuit de două războaie mondiale, un străvechi principiu al omenirii: Et pluribus unum. Se construia, deci, putere, dar o putere care nu rezulta din speculații și conjuncturi, ci venea din respect, din percepția și intuiția dinamicii viitorului.

Se dura un întreg, dar nu doar din dorința și nevoia de a contrabalansa alt întreg, ostil

și periculos, ci și dintr-o altfel de înțelegere a demersului de integrare a statelor puternice și valoroase într-un sistem care prefigura, încă de atunci, adevărata esență a procesului de globalizare, precum și posibila fizionomie a societății de tip informațional. De unde rezultă că NATO a rezistat și a prosperat nu numai pentru a deveni o forță militară care să domine lumea, să facă și să impună legea, ci și pentru că a înțeles și respectat conceptul de proiecție a puterii nu pentru a reprima, ci pentru a construi. Nu era ceva chiar foarte nou – în fond, Statele Unite, Canada și America Latină sunt un rezultat al acestui tip de proiecție a puterii; era însă un foarte nou mod de a realiza acest proiect, de a asambla și pune în funcțiune un astfel de mecanism.

Concomitent cu întărirea sistemului lor de securitate, țările din NATO și-au consolidat baza economică, politică, socială, democratică și militară, au găsit sursele și resursele necesare pentru ca toate țările membre să fie mereu împreună, la bine și la greu, să se sprijine reciproc, să construiască o unitate de unități, o entitate de entități, ridicând mereu, la cel mai înalt rang, și lărgind continuu sfera a ceea ce aveau și puteau să aibă în comun.

Deși a fost realizată pentru apărarea și securitatea arealului său, Alianța s-a raportat continuu la mediul global de securitate, a avut în vedere poziția și calitatea sa de generator de securitate, de descurajare, de putere implicată în gestionarea crizelor și conflictelor. Și a beneficiat totdeauna din plin de efecte. Căci cine veghează la liniște și stabilitate are parte de liniște și stabilitate.

La ora actuală, NATO și țările din cadrul Alianței dau o mână de ajutor în stabilizarea situației din Afghanistan, din Bosnia și Herțegovina, din Kosovo și din alte zone încă fierbinți, concomitent cu adaptarea structurilor proprii pentru a face față noilor provocări de la început de secol. Împotriva unei Alianțe de acest fel nu se revoltă nimeni și nu protestează nimeni, în afară de grupările și rețelele teroriste și de cei care nu doresc liniște, pace și stabilitate pe planetă.

Acestea sunt doar câteva dintre caracteristicile și coordonatele fundamentale, actuale și viitoare, ale Alianței. Într-un astfel de club select, într-o astfel de putere a puterilor integrate, se va integra și România, cu potențialul de care dispune, împreună cu cele șase țări europene – Bulgaria,

Slovacia, Slovenia, Letonia, Lituania și Estonia –, care și-au ridicat, la 2 aprilie, drapelul pe catargul de la sediul NATO din Bruxelles.

Va fi iarăși un drum lung, dar nu-l vom mai parcurge singuri, cu teama în suflet și cu ochii la hotare, ci împreună cu Marea Europă, cu Statele Unite și cu Canada, în parteneriat cu Rusia, cu China, cu India și cu toți cei care își doresc siguranță, securitate, stabilitate, cooperare, pace și prosperitate.

Am așteptat secole de-a rândul această clipă. Ea nu a putut veni mai devreme, pentru că, în zona noastră – a Carpaților, a arealului Mării Negre și al Balcanilor –, de la Imperiul Roman încolo, s-au tot confruntat avanposturile și avangărzile marilor puteri, sferele de influență, nemulțumirile unor populații amestecate, sărăcite și uitate, și fel de fel de alte interese. Dar, în cele din urmă, această clipă a venit.

Cele două camere ale Parlamentului României, reunite în plen la sfârșitul lunii februarie 2004, au adoptat în unanimitate proiectul de lege pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington, în 1949. Era una dintre puținele unanimități în Parlamentul României.

Raportul prezentat de comisiile parlamentare de apărare, ordine publică și siguranță națională și de politică externă sublinia că aderarea României la NATO a reprezentat unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii externe și de securitate și apărare a țării, urmărit îndeaproape, în mod constant, de toate guvernele care s-au succedat la conducerea țării din 1990 și sprijinit constant de marea majoritate a populației țării. De remarcat că, dintre toate țările candidate, România a înregistrat, în permanență, cel mai mare procentaj al susținerii populare a aderării la Alianță, ceea ce spune foarte mult în legătură cu spiritul realist al poporului român, care a știut dintotdeauna ce este și ce nu este bine pentru țară.

Acest consens politic și național reprezintă factorul cel mai important al configurării viitorului statut al României în NATO. De foarte puține ori, populația a sprijinit, în întregul ei, o decizie politică de o asemenea amploare. Este un sprijin constant, care s-a manifestat începând chiar din 1990, dar care își are suportul în conștiința națională a apartenenței României la sistemul valorilor democratice ale Europei Occidentale.

Ca urmare a acestei conștiințe, care definea

o necesitate și nu doar o opțiune, în 1994, s-a constituit, din reprezentanți ai partidelor politice parlamentare și principalelor instituții politice și publice ale statului – inclusiv ai Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne și serviciilor de informații –, Comitetul Național pentru Integrare Euro-Atlantică. Activitatea acestuia s-a concretizat prin rezultatele reuniunii de la Snagov, care a pus bazele strategiei naționale de integrare euro-atlantică, urmărite consecvent în toată această perioadă.

Obiectivele acestei strategii s-au aflat în permanență pe agenda de lucru a factorilor de decizie și în întregul sistem de guvernare și au urmărit:

- conștientizarea unității dintre valorile românești și cele din sistemul valorilor democrațiilor occidentale;

- generarea, în spațiul românesc și în regiune, a unui mediu stabil de securitate, cooperare și bună vecinătate;

- asumarea unor misiuni și responsabilități, în spațiul euro-atlantic, care au fost îndeplinite totdeauna cu succes;

- participarea la acțiuni de menținere a păcii și la alte acțiuni desfășurate în cadrul parteneriatului pentru pace, sub egida alianței, a ONU sau a OSCE;

- restructurarea, modernizarea și pregătirea armatei în sistem NATO.

În materializarea intereselor naționale, în definirea concepțiilor, doctrinelor, a programelor și în elaborarea strategiei de securitate națională, se identifică o serie de principii de valoare euro-atlantică, de la care nimeni nu s-a abătut nici o clipă:

- Unitatea;
- Identitatea;
- Compatibilitatea;
- Comunitatea;
- Loialitatea;
- Devoțiunea.

Efortul principal pentru progresul și prosperitatea noastră trebuie să-l facem însă noi. Nimeni nu va munci în locul nostru. Dar nu mai suntem singuri. Noii noștri prieteni, care sunt, de fapt, prietenii noștri dintotdeauna, vor fi cu noi. NATO nu trebuie înțeleasă ca un gardian care ne păzește poarta casei, ci ca o mare entitate politică și militară din care facem parte și noi. Alianța este,

de fapt, un pilon, un mare pilon în jurul căruia se dezvoltă o lume puternică și prietenoasă. Din această lume face parte, azi, și România.

NATO înseamnă însă și obligații. Știm acest lucru și, în toți anii Parteneriatului pentru Pace, s-a demonstrat că România nu este numai un consumator de securitate, ci și un generator de securitate și stabilitate. Țara noastră și-a rezolvat și își rezolvă în mod firesc și corect chestiunile interne, nu are probleme majore cu vecinii și participă efectiv la consolidarea mediului regional de securitate. Mai mult, România este prezentă, cu forțe substanțiale, pe toate teatrele de operații, în misiuni de luptă, de stabilitate și de menținere a păcii. Contingentele românești sunt la înălțimea exigențelor unor astfel de misiuni, iar țara s-a dovedit un partener de nădejde în coaliția împotriva terorismului și în toate acțiunile de gestionare a crizelor și conflictelor în care și-a oferit sprijinul sau a fost solicitată. În toți acești ani, România, îndeosebi prin militarii aflați în teatre, dar și prin modul în care au fost pregătiți și conduși aceștia, a recuperat un mare handicap în ceea ce privește imaginea sa, și-a asumat misiuni pe care le-a dus la îndeplinire și responsabilități pe care le-a respectat și onorat.

Nimic nu mai este ca înainte. Armata s-a restructurat și se modernizează continuu (există un proiect clar al structurii de forțe, care trebuie privit, înțeles și aplicat în dinamica noii fizionomii a Alianței), învățământul militar, îndeosebi cel superior, se înscrie deja în noile coordonate euro-atlantice, iar cercetarea științifică în domeniul apărării și securității naționale a identificat câteva dintre dimensiunile strategice esențiale în evoluția crizelor, conflictelor și războiului, îndeosebi a Războiului bazat pe Rețea.

Structura de forțe care va fi pusă la dispoziția Alianței s-a pregătit, în acest interval de timp, în sistem NATO, cerințele de interoperabilitate și de standardizare, numeroase și complexe, se află în plin proces de îndeplinire și, ceea ce este foarte important, cadrele și militarii profesioniști, în mare parte, gândesc și acționează precum omologii lor din armatele țărilor membre ale Alianței.

Obligațiile și responsabilitățile României vor fi numeroase. După summit-ul de la Istanbul, din vara acestui an, ele vor fi mai bine precizate, în cadrul noului concept care va fi adoptat. Oferta românească este însă substanțială și bine gândită,

EVENIMENT STRATEGIC

Întrucât România nu va opera cu jumătăți de măsură și nu se va complăce în expectative și târăgăneli. În toți acești ani, militarii români din teatre, responsabilii instituției și cei din conducerea politico-militară au demonstrat că știu să se angajeze ferm și deplin în îndeplinirea misiunilor încredințate sau asumate. România a fost prima țară care a semnat documentele de Parteneriat pentru Pace. Ea a participat semnificativ la misiunile de menținere a păcii din Somalia, Angola, Bosnia și Herțegovina, Albania, Kosovo, la operația post-conflict din Irak și la misiunile de luptă din Afghanistan, s-a angajat cu aceeași fermitate în coaliția împotriva terorismului, iar astfel de decizii nu a fost respinse de

populație, ci dimpotrivă, sprijinite. România s-a comportat, în toate circumstanțele, ca un membru de facto al Alianței.

Ceremonia de la Washington, din 29 martie, și cea de la Bruxelles, din 2 aprilie, încununează deci un efort de mulți ani și marchează începutul unei noi epoci în istoria României, epoca NATO. România este, de-acum, membră NATO, într-o zonă de contraste, dar și de confluențe. În spațiul acestor confluențe, rolul țării noastre va crește semnificativ. De-acum, situația geostrategică a României nu va mai fi un simplu rezultat al unor jocuri strategice, adesea cu sumă nulă, ale altora, nu va mai pendula între îndoială și incertitudine, ci va depinde în întregime de fizionomia și filozofia spațiului euro-atlantic din care facem parte,

PUBLICAȚII ALE CSSAS

Revista „Impact Strategic” publică cele mai importante concluzii și idei de impact, în următoarea structură: ● Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului ● Eveniment strategic ● Securitate și strategie militară ● Societatea informațională. Pace și război. Acțiuni post-conflict ● Analize. Sinteze. Evaluări. ● Puncte de vedere ● Note de lectură.

Anuarul C.S.S.S.-“HOMINIS” cuprinde cele mai valoroase produse de cercetare științifică, însoțite de analize ale evenimentelor cu impact politic, diplomatic, economic și militar, din zonele de interes strategic pentru România.

„Colocviu Strategic”, buletin lunar, prezintă ideile majore în dezbateri

Atentatele teroriste de la Madrid

MARGINALII LA O NOUĂ TRAGEDIE

Mirela IRIMIA

Madrid. 11 martie 2004. Atac terorist. Victime. Distrugeri. Și, din nou, ca și la 11 septembrie 2001, o lume uimită, mutilată, îndoliată, revoltată și, într-un fel, neputincioasă. De unde și întrebarea care devine din ce în ce mai acută, ultimativă și categorică: Până când? Este însă o întrebare extrem de grea și de virulentă. La care nu se mai poate răspunde pur și simplu: așa a fost să fie. Această sintagmă fatalistă și resemnatoare – așa a fost să fie – nu mai poate fi pusă drept concluzie la evenimente care îndoliază o națiune și o lume întreagă. Pentru că actele teroriste nu sunt evenimente generate de energii geofizice, de erupții vulcanice, de uragane sau catastrofe seismice – și ele nelipsite din spațiul acestei lumi –, ci crime abominabile, incredibile, în fața cărora rațiunea rămâne mută, întrucât este de neimaginat așa ceva. Chiar și în războaiele cele mai crude, există totuși o măsură, un minim respect față de ființa umană. Și acolo sunt legi ale războiului, care vin dintr-un spirit de conservare a speciei, dintr-un elementar simț de dreptate. Nici una dintre victimele atacurilor teroriste de la 11 martie nu avea vreo legătură cu vreo acțiune contra islamului, cu vreo ideologie exclusivistă, cu vreo politică de reprimare a vreunei mișcări sau cu altceva care ar fi putut să-i sensibilizeze sau să-i ofenseze pe teroriști. Toți, dar absolut toți acei oameni, mergeau la lucru, își câștigau prin muncă o bucată de pâine, se gândeau la grijile lor, la problemele lor. Unii dintre ei nici nu erau spanioli.

Din păcate, cei mai mulți dintre acești nespanioli erau români. Veniseră la Madrid, cu sau fără acte în regulă, în căutarea unui loc de muncă. Îl găsiseră și, de o vreme, lucrau acolo, în acel mare oraș european, locuiau acolo, în acele suburbii unde, poate, erau mai multe locuințe pentru ei, cu chirii mai mici și posibilități mai mari de integrare și de tolerare. Românii, mai ales cei din sate, când se duc undeva la muncă, în țară sau în străinătate, se

adună la un loc și se ajută unii pe alții...

Dar a venit dimineața de 11 martie. S-au dus cu toții – spanioli, români și alte naționalități care locuiau în acele suburbii – la trenurile care-i așteptau, și-au ocupat locurile, gata pentru a începe, poate, ca orice navetiști, o partidă de șeptic sau un tabinet, să mai treacă timpul, pregătiți pentru o nouă zi de muncă. Trenurile nu i-au primit însă ca în fiecare zi, deși așa părea să fie. Dintr-odată s-a declanșat infernul...

Zece rucsacuri încărcate cu trinitrotoluen au explodat în toate cele patru trenuri ale navetiștilor. În acest timp, în cele patru stații intrau și ieșeau pasageri... Exploziile au avut loc simultan, între 7:39 și 7:42 dimineața, în stațiile madrilene Atocha (3 bombe), El Pozo del Tío Raimundo (2 bombe) și Santa Eugenia (1 bombă) și o a patra în calea Téllez spre Atocha (4 bombe).

S-a intervenit imediat. Forțele de securitate au găsit și alte trenuri încărcate cu explozibil. Unele dintre încărcăturile care nu au fost găsite imediat au fost detonate chiar la sosirea ambulanțelor, ceea ce reprezintă o cruzime fără precedent. Înseamnă că unii dintre cei care au produs dezastrul se aflau în apropiere și priveau pe viu tragedia morții.

Atacul a produs cel puțin 199 de morți (dintre aceștia 181 în momentul efectiv al exploziilor) și 1467 răniți. Astfel, atacul de la Madrid devine, după numărul de victime, al doilea atac suferit de Europa în timpuri de pace, după cel aerian (al unui avion Pan Am) din Lockerbie pe 21 decembrie 1988.

Printre victime s-au înregistrat 76 răniți și 15 morți cu cetățenie română, cifre prin care acest atentat a devenit cel mai grav pentru cetățenii români, aflați în afara granițelor, din istoria României. Este primul atac terorist asupra unor cetățeni români și nu se știe dacă el a fost premeditat sau așa s-au potrivit lucrurile. Oricum, ar trebui pus răul înainte și luate măsurile necesare

în acest sens. Pentru că, pe data de 11 septembrie 2001, a fost Washingtonul, la 11 martie 2004, a fost Madridul și s-ar putea ca la o altă dată de 11 să fie și Bucureștiul... Când este vorba de teroriști și de filosofia absurdă a acțiunii lor, orice este posibil pe lumea aceasta.

Autorii atentatului nu sunt cunoscuți încă¹, dar investigațiile continuă. O ipoteză a fost lansată imediat după atentate de guvernul spaniol, prin care s-a incriminat Organizația Separatistă Bască (ETA). O altă ipoteză a fost emisă, tot atunci, în timpul evenimentelor, de un ziar arab apărut la Londra, care cita o declarație ce aparținea posibil Al-Qaeda. Această organizație revendica atentatul, motivându-l ca fiind o reacție la sprijinul acordat de José María Aznar guvernului american, după atentatele din 11 septembrie 2001 de la New York.

Arnaldo Otegi, lider al partidului politic Batasuna, scos în afara legii pentru legăturile sale cu ETA, a respins în totalitate acuzațiile, condamnând acest masacru și negând și orice legătură a ETA cu această tragedie. A sugerat, ca ipoteză, că vinovați ar fi teroriști islamici ca Al-Qaeda, probabil ca răspuns la sprijinul spaniol dat invaziei Irakului. Prima reacție a guvernului a fost să respingă această interpretare, considerând că este vorba de inducerea în eroare a investigației.

Se deschide o nouă linie de investigații, care avea să găsească o casetă audio în arabă cu versete din Coran, într-o furgonetă, la Alcalá de Henares, de unde veneau trei din cele patru trenuri. În aceeași linie, ziarul 'Al Quds Al Arabi' Al-Quds a primit la sediul său din Londra o scrisoare care afirma că Brigăzile lui Abu Hafs Al Masri, în numele rețelei Al-Qaeda, se află în spatele atentatelor de la Madrid. Scrisoarea mai preciza că atacurile au fost „o reglare de conturi” cu Spania, pe care o acuza de complicitate cu Statele Unite și Regatul Unit la o „cruciadă contra Islamului”.

Ulterior, au apărut îndoieli în privința autenticității acestei comunicat, deoarece grupul și-a mai asumat și alte responsabilități, tot în numele Al-Qaeda, în atentatul contra sinagogilor și Consulatului britanic din Turcia pe 15 noiembrie 2003 și delegației Națiunilor Unite, în Bagdad, pe 19 august 2003.

În noiembrie 2001, autoritățile spaniole au arestat opt suspecți de a opera pentru Al-Qaeda,

unul dintre ei având relații în trecut cu ETA. Osama bin Laden a amenințat public, în 2003, cu acțiuni de pedepsire a tuturor țărilor care vor sprijini Statele Unite în invazia Irakului, indicând foarte clar numele Spaniei (la începutul anului 2004, Spania avea, pe teritoriul Irakului, 1300 militari). Pe 12 martie, la orele 14.00, ministrul de interne spaniol a furnizat o serie de detalii, referitoare la detonatori și tipul de exploziv folosit, care păreau să confirme bănuielile asupra unui grup islamic.

După toate probabilitățile, Al-Qaeda pare a fi vinovată de aceste atacuri, dar este greu de precizat când, cum și de ce au fost ele pregătite, cine și în ce mod a fost implicat. Pentru că, orice s-ar spune, fără o rețea serioasă pe teritoriul Spaniei, fără informații sigure și un plan foarte bine pus la punct, aceste atacuri nu erau posibile. Mai mult, ele s-au desfășurat în perioada pregătirii alegerilor, de unde și o mulțime de suspiciuni în legătură cu scopurile sau implicațiile lor reale. Ca urmare, partidul de guvernământ a și pierdut alegerile.

Ca o primă concluzie, putem afirma că atacul de la 11 martie se înscrie în filozofia absurdă a atacurilor din 11 septembrie 2001, urmărind scopuri răzbunătoare, punitive sau de avertizare, legate fie de solidaritatea Spaniei cu Statele Unite în urma celor petrecute la New York și în campania din Irak, fie ca urmare a intrării Spaniei într-o coaliție pe care teroriștii o consideră a fi o „cruciadă împotriva Islamului”, fie din alte motive, greu de identificat, fie din toate acestea la un loc. Faptul că au fost alese acele trenuri în care se aflau foarte mulți români ar putea fi întâmplător, dar și premeditat. În situația în care au fost alese în mod premeditat, îngrijorarea ar trebuie să crească, întrucât sunt posibile și alte acțiuni chiar în spațiul românesc.

Urmările survenite nu sunt numai pierderi umane și materiale, ci și dereglări economice (spre exemplu, cea mai mare parte a burselor europene au scăzut cu 2-3%, drept consecință a atacurilor, iar indicele Dow Jones a scăzut cu 1,4%, iar acțiunile legate de aviație și turism au fost cele mai afectate), sociale, politice și, mai ales, psihologice.

Din analiza evenimentelor de la Madrid, rezultă posibilitatea a noi pericole pe scena internațională care s-ar materializa în:

a. continuarea războiului declarat de Al-Qaeda contra tuturor țărilor care susțin SUA;

b. creșterea nemulțumirii populației pentru ineficiența măsurilor de protecție împotriva atacurilor teroriste, pentru creșterea vulnerabilității mijloacelor de transport, locurilor aglomerate și marilor orașe, ceea ce ar putea constitui surse de instabilitate și chiar de crize sau de conflicte;

c. transbordarea atacurilor teroriste în Europa;

d. terorismul se apropie îngrijorător de ceea ce unii analiști numesc „cel de-al treilea război mondial”;

e. vulnerabilitatea din ce în ce mai mare a țărilor europene în fața teroriștilor;

f. lipsa de eficiență maximă, cel puțin până în prezent, a strategiilor antiteroriste.

S-au preconizat, în urma acestor atacuri o serie de măsuri, care, în spațiul european și euro-atlantic, s-ar putea concretiza în:

a. o coalizare reală a țărilor NATO și UE în lupta contra teroriștilor;

b. o mai bună monitorizare și controlare a acțiunilor în spații cu populație aglomerată² și de tranzit;

c. luarea de măsuri concrete la primirea de avertismente cu privire la locații de atentate teroriste;

d. identificarea, de către echipe internaționale, a unor scenarii ale posibilelor atentate, ale posibilelor moduri de operare utilizate de grupuri și rețele teroriste și a măsurilor concrete de contracarare a acestora;

e. elaborarea unor planuri de măsuri pentru protecția cetățenilor contra acțiunilor teroriste care pot utiliza arme de distrugere în masă sau componente ale acestora, armament ușor, bombe și explozivi sau alte mijloace;

f. o mai bună informare a opiniei publice asupra pericolului pe care îl reprezintă terorismul;

g. un nou plan de acțiune împotriva terorismului la nivelul întregii sfere a țărilor democratice.

Terorismul nu a început azi și, probabil, nu va dispărea într-un termen apropiat. El este un fenomen extrem de complex, o provocare a începutului de mileniu și trebuie să-și găsească soluții pe măsură. Recenta lărgire a Alianței Nord-Atlantice, participarea a tot mai multe țări, inclusiv a unor mari puteri cum este Rusia, la coaliția antiteroristă, implicarea guvernelor, structurilor societății politice și societății civile la combaterea acestui flagel vor da, probabil, rezultate într-un viitor pe care omenirea îl dorește a fi cât mai apropiat. Se pare că tragedia de la Madrid a umplut paharul.

NOTE

¹ Există elemente contradictorii ce privesc autorii atentatului de la Madrid din 11 martie 2004. O primă supoziție a fost aceea că posibilul inițiator ar fi ETA (la 29 februarie, Garda Civilă a capturat de la presupuși membri ETA o încărcătură de 500 kilograme de TNT, deci același tip de explozibil). O altă supoziție se referea la faptul că acțiunea nu se înscria în modul tradițional de operare al ETA, diferențele constând în faptul că aceștia obișnuiesc să-și anunțe atacurile, dar, pe de altă parte, ETA a mai revendicat atentate în preajma unor campanii electorale. În plus, ținând cont că atacurile se produc la 2 ani și jumătate după atentatele din 11 septembrie de la New York (911 zile, iar în engleză atentatul este de obicei referit ca 9/11), s-ar putea spune că atentatorii urmează tipul celor care atacă în zile cu semnificație importantă pentru ei. Să ne

DILEME ALE SECURITĂȚII

Dr. Nicolae DOLGHIN

Sfârșitul războiului rece continuă să alimenteze optimismul generat de căderea zidului Berlinului. Pe bună dreptate, deoarece acel moment a marcat dispariția aranjamentelor postbelice, amenințătoare pentru pacea lumii. Optimismul n-a fost clintit nici de noile riscuri și amenințări, nici de conflictele militare din Balcani – primele după multe decenii de pace în Europa –, nici de relansarea, tot mai puțin voalată, și a altor actori în relațiile de putere, cu accesoriile lor dintotdeauna, învecinate cu instabilitatea.

În schimb, evenimentele recente din Irak și Kosovo, chiar dacă au relevanță regională, ne reactualizează cu brutalitate probleme vechi cum ar fi complexitatea interdependențelor lumii actuale, fragilitatea proceselor de consolidare în timp a stabilității, dar mai ales diversitatea intereselor determinante pentru comportamentul statelor lumii.

În aceste condiții, s-ar părea că este tot mai dificilă atingerea acelei stări de protecție necesare individului, comunităților, statului și care reprezintă, în definitiv, securitatea. Astfel, apar întrebări firești care ar putea relansa dezbaterile asupra conceptului de securitate în curs de clasicizare: Este inevitabilă estimarea securității prin indicatori care să-i exprime doar niveluri parțiale, cum ar fi stabilitatea, libertăți politice, o anumită calitate a vieții, relativa libertate de mișcare, absența conflictelor militare etc.?

Securitatea trebuie abordată în primul rând geografic și abia după aceea în dimensiunile sale clasice, economice, politice, militare etc.? N-ar fi mai realist să acceptăm că securitatea este alcătuită din dimensiuni care, de la anumite niveluri, devin incompatibile și o îndreaptă către autodistrugere și, în acest caz, strategiile de securitate ar trebuie să-și propună doar gestionarea acelor niveluri?

Probabil că ar putea fi puse multe alte asemenea întrebări provocatoare de dileme vechi și noi. Tot atât de probabil răspunsurile ar fi extrem de diversificate, depășind cu mult cele două alternative ale dilemei, și nu fără teme. În mod sigur, însă, ele ar oferi perspective pragmatice și

garanția evitării abordărilor manieriste.

Lărgirea NATO, prin primirea ca membri a șapte noi state, inclusiv România, a însemnat finalizarea unei perioade de consistente eforturi reciproce de adaptare, atât la noile realități și pericole ale lumii, cât și între noi aliați, între aliați și parteneri etc. A reprezentat, totodată, extinderea pe continentul european a unui spațiu de apărare coagulat în jurul unor valori pentru a căror perpetuare statele membre și-au asumat responsabilități adecvate.

Acestea sunt puse în evidență atât prin extinderea spațiului de intervenție a alianței, cât și prin natura misiunilor pe care și le asumă. Noile responsabilități vor contribui la întărirea stabilității, dar până la realizarea securității va fi încă o cale lungă. Chiar și pentru NATO – cea mai importantă alianță politico-militară a lumii – procesul de realizare a stabilității în afara zonei sale de responsabilitate va fi unul dificil, chiar dacă alianța rămâne cea mai credibilă organizație, capabilă să acționeze cu succes împotriva multora dintre amenințări, a terorismului îndeosebi. Terorismul rămâne una din marile provocări ale zilelor noastre, prin amploarea pe care a căpătat-o și efectele sale politice imprevizibile.

Eficiența acțiunilor alianței va depinde de mulți factori, dar, probabil se vor detașa cei referitori la:

- mecanismele interne, interaliate de luare a deciziilor politice;
- relațiile cu alte centre de putere dinafara alianței.

Evenimentele din jurul Irakului, dar și decizia Spaniei de a-și retrage trupele de acolo după 11 martie, au scos în evidență o realitate anticipată după sfârșitul războiului rece și practică cu o anumită timiditate: în lipsa unui adversar evident și motivant, decizia politică comună este censurată de interesele statelor.

Într-o perspectivă apropiată, această realitate solicită abilitățile alianței în armonizarea pozițiilor față de interesele ei. Cu cât organizația va fi mai extinsă, misiunile asumate mai diversificate, iar spațiile mai îndepărtate, cu atât această cerință

va fi mai complexă, căci este greu de crezut că valoarea pe care Portugalia o consideră drept interes major va avea aceeași rezonanță în Estonia, de exemplu, și invers. Dar, în mod deosebit, se va pune problema armonizării intereselor între centrele de greutate ale alianței, SUA, de o parte, și statele UE membre NATO, de alta.

Peste câteva zile, UE va număra aproximativ 450 milioane de locuitori, dispunând de un uriaș potențial economic. Preocupările în domeniul consacrării statutului său politic, corespunzător celui economic, pașii tot mai concreți și consistenți în problemele securității și apărării demonstrează că UE nu își modelează numai fizionomia, într-o lume în curs de globalizare, ci își gestionează cât se poate de evident sursele puterii. Mai devreme ori mai târziu, s-ar putea să intre într-o competiție strategică cu SUA, așa cum se află deja într-o concurență economică.

Pozițiile deosebite ale UE într-o serie de probleme ale lumii contemporane, cum ar fi cele ale Orientului Mijlociu și Irakului, de exemplu, sugerează că această federație europeană în devenire dispune de concepții specifice de promovare a intereselor proprii. Va fi necesară o voință politică persistentă ca aceste noi realități să nu afecteze eficiența Organizației Atlanticului de Nord.

Dar politicul, ca mediator din perspectiva unor valori și norme recunoscute, va fi cu deosebire solicitat, în cadrul relațiilor dintre NATO și alte centre de putere, pentru consolidarea stabilității și securității. Este deja clasic cazul Rusiei, deși nu sunt lipsite de interes și perspectivele relațiilor cu China și, probabil, într-un viitor nu prea îndepărtat, India.

Rusia s-a opus tot timpul procesului de lărgire a alianței. Dar opoziția a fost doar în declarații și nu a fost urmată de acțiuni care să le susțină, deși până în 1995 a avut trupe dislocate în Europa Centrală. N-a întreprins nimic concret nici după aprilie 2004, deși ar fi putut s-o facă, de această dată pe propriul teritoriu. În realitate, elita politică de la Moscova nu percepe vecinătatea cu NATO ca pe o amenințare, dar a folosit procesul lărgirii și celelalte circumstanțe legate de acesta în folos propriu. Astfel, ea este reprezentată în Consiliul Europei, deși statele occidentale au suficiente rezerve provocate de războiul din Cecenia, președintele rus este membru al selectului grup

G8, deși statul pe care-l conduce nu îndeplinește încă multe din criteriile respectate de ceilalți. Probabil că a fost hotărâtor raționamentul că este preferabil să ai Rusia alături, decât împotriva.

Mai mult, în cadrul Consiliului NATO-Rusia, se discută și se decide asupra unor probleme importante ale securității europene și globale care într-un fel sau altul influențează și viitoarele decizii ale alianței. Noua formulă, 24+1, a noului consiliu a fost acceptată de Rusia fără nici o rezervă, deoarece o avantajează, sugerând că problemele alianței sunt doar ale alianței, nu și ale ei și așteptând ca acestea să devină cu atât mai serioase cu cât organizația va avea mai mulți membri. Este interesant modul total diferit în care Moscova abordează relațiile cu NATO și UE. Cu NATO a negociat întotdeauna la Bruxelles, obținând acolo unele dintre concesiile dorite și „domolirea” foștilor sateliți din Tratatul de la Varșovia. Este adevărat, de multe ori cu sprijinul SUA. În cazul UE, preferă negocierile cu fiecare membru în parte, evitând structurile comunitare din capitala Belgiei. De asemenea, nu a acceptat necondiționat aplicarea prevederilor acordurilor sale fundamentale cu UE și asupra statelor candidate care vor deveni membre ale structurilor comunitare începând cu 1 mai 2004. Probabil că se intuiește că, în perspectivă, problemele de securitate cele mai serioase se vor manifesta în relațiile cu comunitatea europeană.

De altfel, rămâne întrebarea fundamentală: va fi securitatea mai consolidată dacă NATO va intra în relații ireconciliabile cu alte centre de putere, de actualitate fiind cele cu Rusia, la granițele căreia a ajuns? Totuși retorica anti-NATO a început să influențeze opinia publică rusă. A dispărut acel entuziasm pro-european de-acum un deceniu, iar sondajele de opinie relevă că este în creștere numărul celor care consideră că Rusia trebuie să-și vadă de propriul drum.

Probabil că în formularea răspunsului la ultima întrebare vor avea un cuvânt greu de spus beneficiarele ultimelor valuri ale lărgirii. Ele au creat un precedent. Se știe că politica ușilor deschise adoptată de NATO a fost în mare măsură determinată de insistențele statelor din Europa Centrală și de Est de a adera la alianță. Situate într-o zonă marcată atunci, după destructurarea bipolarității, de multe puncte fierbinți, aceste state au văzut în NATO garanția consolidării noilor

PENTRU UN REAL SUPTORT ȘTIINȚIFIC ȘI TEHNOLOGIC DE VÂRF

Colonel (r) dr. Eugen SITEANU

A national development strategy, new technology new weapons, software, information technology etc. and a Research, Technology, Management and Development organization are necessary to meet Romania's military needs. Its mission is to conduct and promote cooperative research, information exchange, high level of management, education and experts skill and to integrate all these elements into a coherent system and also to provide advice to national decision makers. The organization can be made up of national representatives as well as generally recognised best scientists. They can provide a communication link to military users and other military and national bodies.

Another purpose of the organization could be the dissemination of state-of-the-art scientific and technical knowledge among a wide national audience as well as to identify developments in the enabling technologies and provided examples of the advancements.

Advancement in technology is the key contributor to the increased effectiveness of precision strike weapons, improved firepower, range, maneuverability, accuracy, lethality and

general al cunoașterii și practicii sociale și militare, al artei militare și creșterea performanțelor tehnicii militare și sistemelor militare (C4I; de armament etc.) prin utilizarea integrală și optimă a tuturor resurselor (umane, financiare, tehnologice, informaționale, materiale etc.) de care dispune România.

De asemenea, se impune concentrarea eforturilor cercetării-dezvoltării în scopul valorificării cuceririlor științifice și tehnologice pentru eficientizarea economiei naționale atât în folosul societății, cât și armatei, astfel încât aceasta să devină o armată a științei, tehnicii, calității și eficienței. Aceste obiective se pot realiza prin folosirea specialiștilor noștri din domeniile cercetării, învățământului, apărării și producției cu o finanțare corespunzătoare din țară sau din occident, și cu programe concrete de cercetare inclusiv în domeniul apărării naționale pe cât mai multe direcții: cercetări tribologice, realizarea sau modernizarea tehnicii militare din materiale cu caracteristici și performanțe înalte, cu consumuri minime de energie și manoperă, realizarea de software, de tehnici și tehnologii performante, de produse din domeniul tehnologiei informației, perfecționarea laserului pentru a fi folosit în producție sau în aplicații militare etc. Este nevoie de cercetări fundamentale și aplicative și în alte direcții pentru realizarea de tehnologii generale și aplicative nepoluante ca, de exemplu, biotehnologiile, pentru îmbinarea eficientă a tehnologiilor cu automatizarea conducerii trupelor (de exemplu, realizarea unui sistem de alegere electronică a țintelor) și automatizarea conducerii producției etc.

În consecință, se cere o strategie comună de dezvoltare a cercetării atât în domeniul civil, cât și în cel militar, pornind de la regândirea problemelor fundamentale ale dezvoltării societății omenești contemporane și de la înlocuirea unor paradigme și practici vechi care nu-și aduc aportul la creșterea

În scopul integrării cât mai rapide a României în organisme politice, economice și de securitate europene și euro-atlantice se impune cu stringență reformarea și modernizarea neîntârziată a societății românești și, în primul rând, a educației și cercetării. Acest demers nu este posibil însă fără elaborarea și adoptarea unor legi și acte normative care să asigure condiții normale pentru desfășurarea activităților de învățământ de toate gradele și activităților de cercetare științifică și tehnologică.

Pentru micșorarea decalajelor tehnice, economice și militare dintre țara noastră și statele din estul Europei este imperios necesară finanțarea cercetării științifice în domeniile științei, tehnicii și tehnologiei care să impulsioneze progresul

eficienței economice și sociale. Astfel, cercetarea științifică trebuie să descopere metalurgia fără furnale, producerea de energie electrică printr-un ciclu scurt și renunțarea la ciclul inefficient actual (arderea combustibilului, transformarea energiei calorice în energie mecanică și a acesteia în energie electrică), motoare care să folosească în locul benzinei sau motorinei altfel de carburant care să se găsească din belșug pe planeta noastră și să nu polueze, obținerea unor materiale noi prin metode neconvenționale etc. Și, totuși, toate aceste descoperiri nu trebuie să constituie decât începutul pentru că ele nu aduc beneficii și de aceea trebuie aplicate imediat în industrie și apoi în domeniul militar sau direct în producția de tehnica militară așa cum procedează toate țările dezvoltate.

Pentru creșterea productivității muncii și a calității producției este necesară nu numai modernizarea tehnologiilor dar și folosirea tehnologiilor alternative cu ajutorul științei, tehnologiei, creșterea calității managementului, învățământului și a nivelului pregătirii specialiștilor care toate trebuie să fie integrate într-un sistem coerent pentru a interacționa în mod optim. În acest sens, e nevoie de o strategie a dezvoltării la nivel național în care să fie integrată și cercetarea

aceea strategie.

Această organizație națională ar putea reprezenta motorul economiei naționale care să inițieze și să transmită un proces de inovare continuă a întregului sistem economic național și, în primul rând, a industriei pornind de la pregătirea studenților și de la procesul de cercetare științifică care să fie puternic legat de producție. Pe această bază se pot fabrica produse, familii și grupuri de produse a căror diferențiere verticală și orizontală să le facă competitive pe plan național și mondial.

În continuare, vom prezenta câteva aspecte referitoare la cercetarea și proiectarea sistemelor de alegere electronică a țintelor care vor avea, cu siguranță, o largă dezvoltare în armatele țărilor industrializate la începutul mileniului al treilea.

Vom începe cu câteva probleme care se pun la cercetarea, proiectarea și realizarea oricărui sistem de alegere electronică a țintelor (SAEȚ).

Pentru a recunoaște țintele, obiectele fabricate de om, clădiri, obiective etc., SAEȚ trebuie să se folosească de legile fizicii (legile de propagare a undelor și de reflexie a lor, proprietățile materialelor etc.) și pe bază de modelare să adopte un algoritm care să sorteze obiectele

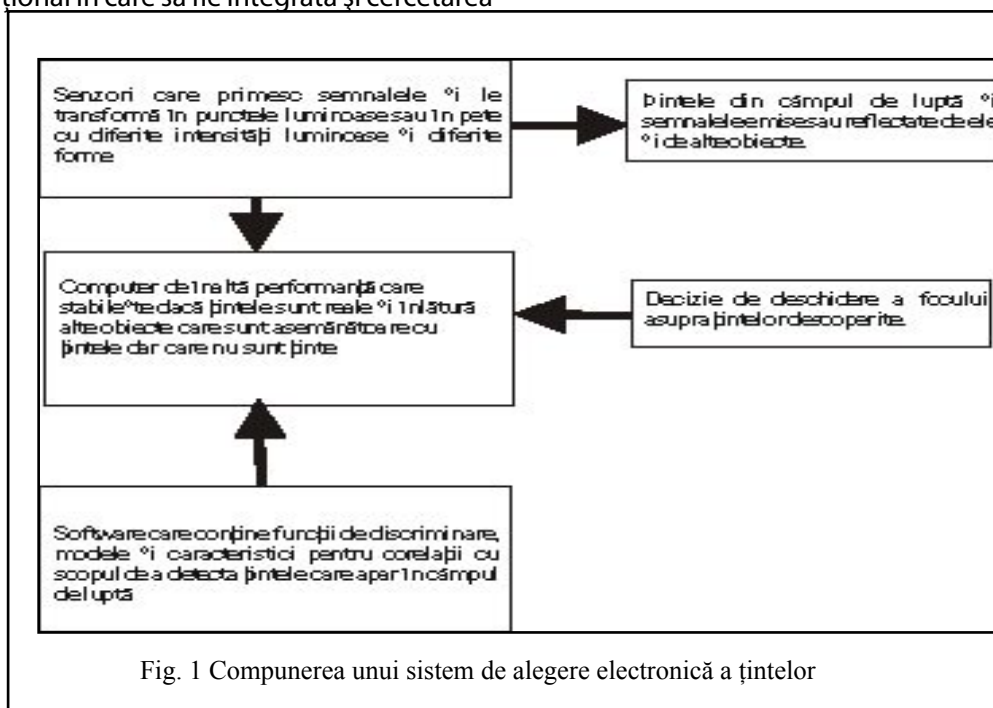

Fig. 1 Componerea unui sistem de alegere electronică a țintelor

științifică din domeniul apărării naționale, dar e nevoie și de o organizație a cercetării, tehnologiei, managementului și dezvoltării care să elaboreze

în două clase: ținte și nonținte. Apoi, pe baza analizei punctelor negre și a celor strălucitoare, să

recunoască cu precizie ce țintă este (fig. 1).

îr

soluții în hardware și software.

Conturul imaginii înregistrate.

Detectarea unei ținte fixe (clădire, pod, pistă de aterizare etc.) se poate rezolva mai ușor prin

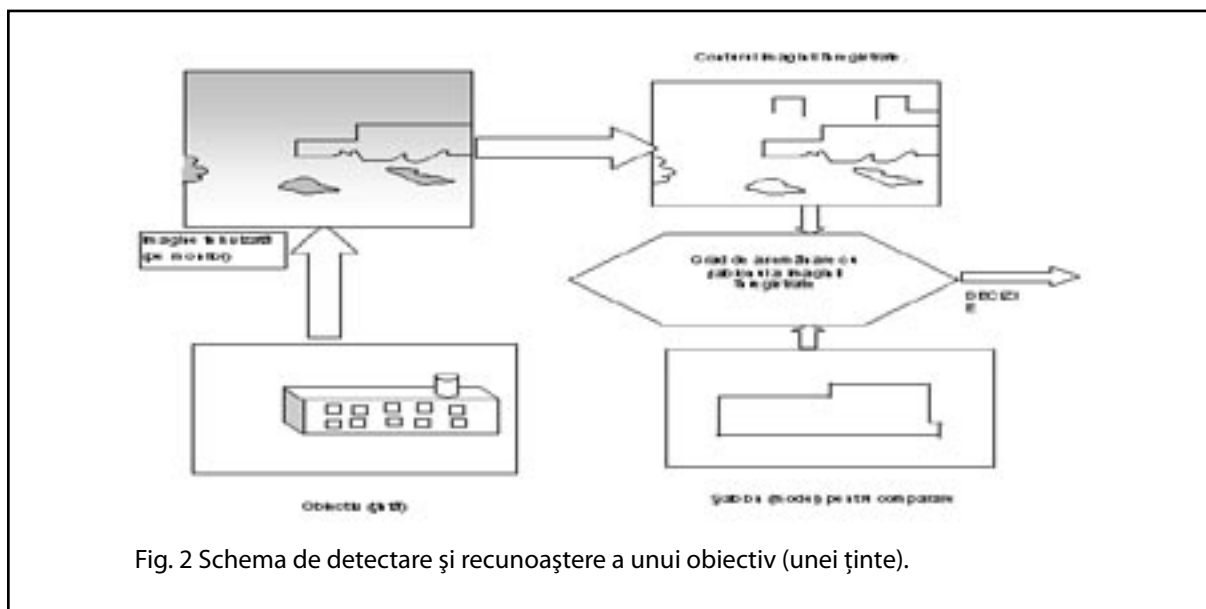

Fig. 2 Schema de detectare și recunoaștere a unui obiectiv (unei ținte).

intensități luminoase și diferite forme. Computer de înaltă performanță care stabilește dacă țintele sunt reale și înlătură alte obiecte care sunt asemănătoare cu țintele dar care nu sunt ținte. Software care conține funcții de discriminare, modele și caracteristici pentru corelații cu scopul de a detecta țintele care apar în câmpul de luptă

Țintele din câmpul de luptă și semnalele emise sau reflectate de ele și de alte obiecte.

Decizie de deschidere a focului asupra țintelor descoperite.

Dacă ținta este reprezentată pe ecran, printr-un singur punct, trebuie să se recurgă la o altă modalitate de regăsire a dovezilor decât mărimea țintei. Dacă e strălucitoare, cu intensitate variabilă, atunci proiectantul trebuie să aleagă un model de asemănare cu o grupare sau o coloană de mașini pe un drum.

Dacă ținta e mai mare ca un punct, dar nu poate fi recunoscută altfel, proiectantul trebuie să găsească caracteristici cum ar fi raportul între lungimea și lățimea sau unghiurile țintei. Dar clasificarea țintelor nu poate fi făcută numai din acest punct de vedere și trebuie să se caute alte

compararea imaginii date de senzori cu un model (șablon) care are muchii și unghiuri ce se pot compara cu cele din imaginea înregistrată video (fig. 2).

Dar, din cauza diversității mari de ținte, este greu să se treacă de la ideea inițială la un produs tehnic care să rezolve integral problema complexă expusă anterior și, de aceea, trebuie parcurs în etape drumul de la cunoștințe la proceduri.

Este necesar să se încorporeze interfețe cu sisteme de calculatoare moderne (ca în fig. 2) care să se intercaleze între arme și instalațiile lor de lansare.

Aceste calculatoare trebuie să asigure detectarea, clasificarea și alegerea rapidă a țintelor și, în acest scop, este necesar ca oamenii de știință să creeze noi algoritmi și software iar apoi să testeze acești algoritmi în poligoane astfel încât să se poată apoi trece cât mai repede la producerea unui sistem de alegere electronică a țintelor (SAET) care să fie și performant.

În figura nr. 3 se prezintă schematic modalitatea în care ar putea fi conceput un ciclu de cercetare și proiectare de tehnică militară care ar trebui

PUNCTE DE VEDERE

să înceapă cu definirea unui algoritm și testarea datelor, informațiilor și noțiunilor fundamentale și elaborarea unui studiu tehnico-economic,

a unui model de simulare care are menirea de a simula procesele și să se construiască tehnică din

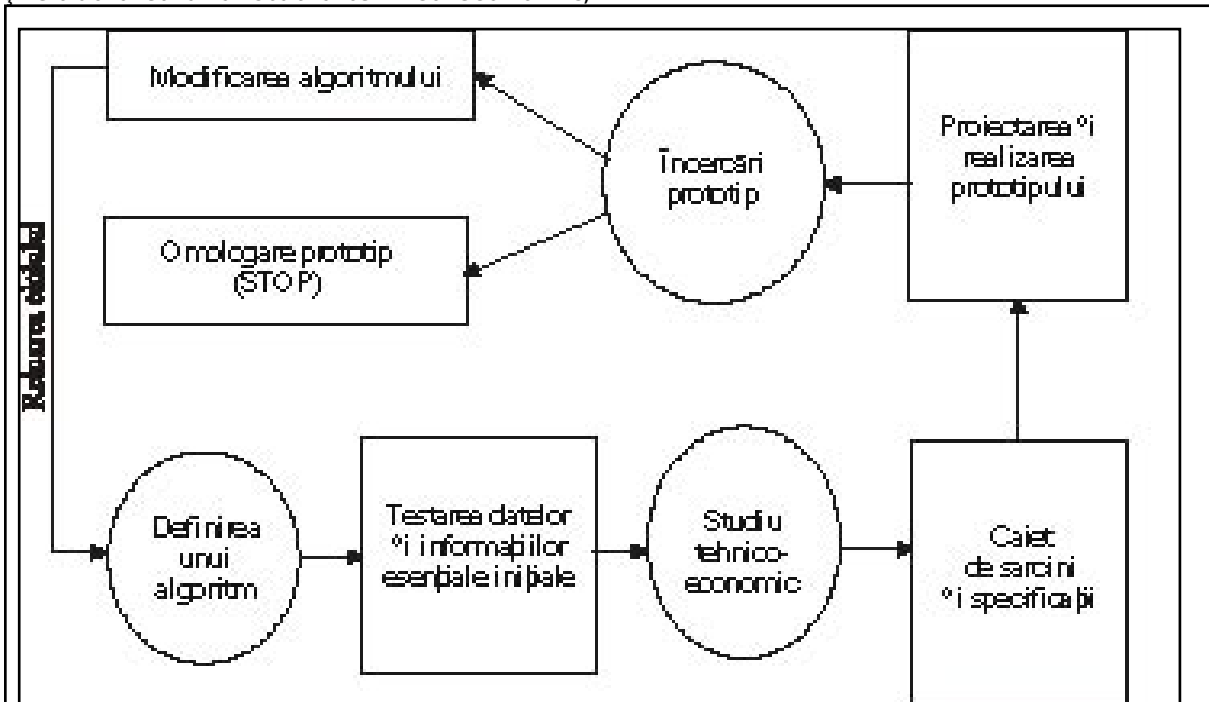

Fig. 3. Reprezentarea schematică ciclului de dezvoltare și experimentărilor în scopul realizării de noi modele de tehnică militară

întocmirea unui caiet de sarcini, după care să se proiecteze prototipul. După aceea, se poate trece la realizarea algoritmului și reluarea cercetării prin parcurgerea din nou a etapelor din fig. 3.

În figura nr. 4 se prezintă schematic etapele care ar trebui parcurse pentru cercetarea-

materiale compozite care să nu reflecte decât în mică măsură undele emise de diferite radare. În această idee, tehnica militară ar putea fi vopsită cu acele vopseluri care să absoarbă energia emisiilor radar și să o disipeze în mediul ambiant.

Totodată, se simte nevoia de a construi tehnică

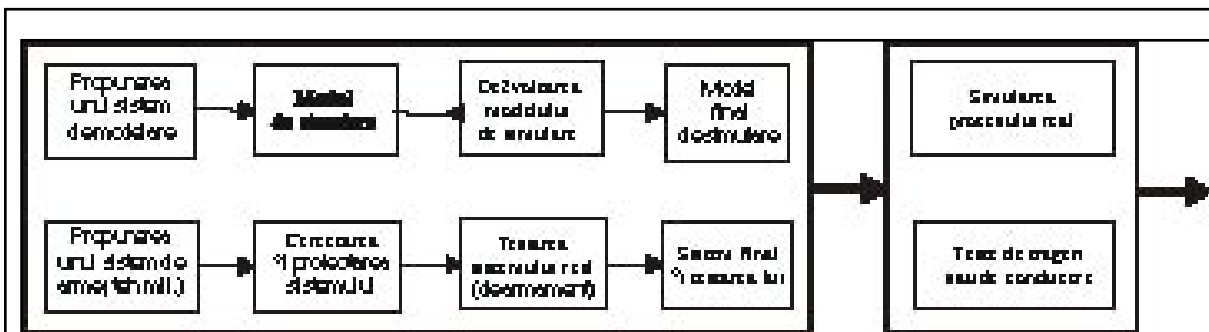

Fig. 4 Cercetarea-proiectarea și realizarea unui sistem de armament și modelelor de simulare în vederea omologării.

proiectarea și realizarea unui sistem modern de armament. Din această figură se poate vedea că, în acest scop, se impune și realizarea în paralel

militară care să-și schimbe forma și culoarea într-un timp scurt asemeni cameleonului, în funcție de culoarea mediului ambiant. În plus,

sunt necesare noi generații de machete care să îndeplinească roluri (funcții) multiple. Așa, de exemplu, s-ar putea realiza o machetă de tanc care să se deplaseze singură și care să îndeplinească și alte funcții cum ar fi transportul de trupe sau de materiale etc., eventual acestea ar putea fi telecomandate.

x x x

Este necesară o strategie națională de dezvoltare pentru a răspunde cerințelor din domeniul militar ale României: de realizare a noilor tehnologii, noilor arme, hardware, software, tehnologiei informației etc. și o organizație a Cercetării, Tehnologiei, Managementului și Dezvoltării. Misiunea ei este de a conduce și promova cooperarea în domeniul cercetării, schimbului de informații, un nivel înalt al managementului, al educației și al pregătirii experiențelor (specialiștilor) și de a integra toate aceste elemente într-un sistem coerent, precum și de a acorda consultanță factorilor de decizie la nivel național. Organizația ar putea fi constituită din reprezentanți ai națiunii și din cei mai elevați oameni de știință. Ei ar putea realiza o legătură pe linia comunicării dintre beneficiarii militari și alte organisme militare, naționale și internaționale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Tehnologii, calitate, mașini, materiale Nr.1-18 (Lucrări științifice prezentate la a 1-a, a 2-a, a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a și a 7-a Conferință Internațională de tribologie), Editura Tehnică, București, 1990-

1996.

2. Constantinescu, V., Elaborarea și proprietăți de utilizare a unor pulberi metalice rezultate la rectificare, 1983, Metalurgia Nr.7.

3. Vigneau, J., Bordef, P., Leonard, A., Influence of the microstructure of the composite ceramic, VDI-z-1985-127 N 23/24-S. 941-945.

4. Oulashkin A.P., Kuzmenko A.P., Zhukov E.A., Kuzmenko N.A., The new technologies of obtaining the wear resistant surface layers, Khabarovsk State University of Technology, Russia, 1996.

5. Olaru, Marieta, Managementul calității, Editura Economică, 1995.

6. Haist, F., Fromm, H., Qualitat im Unternehmen, Prinzipien-Methoden-Techniken, Carl Hanser Verlag, Munchen, Wien, 1991.

7. Garwin, D., A., What does Product Quality Really Mean?, în "Sloan Management Review", 1984; Product Quality an Important Strategic Weapon, în "Business Horizont" martie-aprilie 1984.

8. Deming, W., E., "Out of the Crisis", MIT Center for Advancend Engineering Study, Cambridge, 1986.

9. Stora, G., Montaigne, J., La qualite totale dans l'entreprise, Management 2000, Les Edition d'Organization, Paris, 1986.

10. Juran, J., M., Gryna, F., M., Quality Planning and Analysis, Mc. Graw-Hill, New York, 1980.

11. Băloiu, L., M., Tehnologie și inovare, A.S.E., București, 1997.

12. Băloiu, L., M., Managementul inovației, Editura Edivient, 1995.

ASPECTE ALE AXEI CENTRU-PERIFERIE ÎN POLITICA MONDIALĂ

Alfred VASILESCU,
Comandamentul 2 Operațional Întrunit Buzău

O matrice în care pot fi analizate viitoarele relații dintre sistemele statale poate fi cea propusă de Immanuel Wallerstein, aceea a raportului dintre centru și periferie¹, axă civilizațională pe care baleiază actorii politicii mondiale, confruntându-și influențele culturale în funcție de nivelul de deținere al monopolului informațional și al vectorilor tehnologici necesari proiectării puterii lor simbolice. Deși eficient în explicarea fluxului resurselor economice de la periferie spre centru și în definirea unei arhitecturi politice internaționale, totuși, acest model teoretic va suferi, se pare, mutații în următoarele decenii, devenind mai complex și mai subtil, pentru a ține pasul cu noile realități globale.

Efortul și menirea sociologiei informației, a politologiei comunicării, nu sunt canalizate doar spre identificarea acestor mutații și spre culegerea și prelucrarea monografică sau statistică a informațiilor de profil ci, cu precădere, către oferirea de soluții viabile puterii politice, pentru a lua decizii eficiente în contracararea potențialelor amenințări interne și externe la adresa statelor și în proiectarea vectorilor lor militari, economici și culturali cu efect maxim.

Aceste soluții de viitor iau forma modelelor de dezvoltare, a analizei mijloacelor de comunicare, a scenariilor, a „jocurilor” militare, a strategiilor politice. Pe baza lor putem decela principalele tendințe ale raporturilor de forțe pe plan mondial pentru deceniile următoare: pe de o parte globalizarea accelerată a relațiilor economice, financiare și culturale și, pe de altă parte, reluarea luptei pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

Fenomenul dominant al secolului XXI va fi, conform venerabilului analist politic Silviu Brucan, procesul de integrare supranațională², proces multistadial, în care noile uniuni care vor lua naștere se vor angaja într-o competiție acerbă pe piața mondială pentru cucerirea supremației,

și este puțin probabil, dar nu exclus, să se recurgă la folosirea forței în acest scop. Astfel, conform modelului Frank-Amin (anticipat vizionar, în linii generale, de teoria „capitalismului parazit” a lui Mihai Eminescu), conceptul esențial ce va sta la baza acestui proces va fi cel de „acumulare dependentă”, a cărui esență constă în faptul că pune în relație un capitalism central, autocentrat și interdependent (Europa Occidentală, Japonia și S.U.A.) cu un capitalism periferial (lumea a treia) extrovertit și dependent.³

În prima fază, zonele economice regionale (UE, NAFTA, ASEAN, Marea Chină etc.) vor tinde să se consolideze la scară continentală pentru a face față mai bine competiției. Această etapă va genera o concurență acerbă între uniunile integrate în jurul principalelor centre de putere: Europa Occidentală, SUA, Japonia. Dacă Europa va beneficia de condiții favorabile pentru a câștiga cursa economică, este posibil, chiar probabil, ca aceasta să determine o coaliție Japonia-SUA, la care ar putea fi atașată Marea Chină, iar în acest caz Europa ar fi nevoită să își atașeze Rusia și alte republici din fostul imperiu sovietic, în special Ucraina. Acesta ar fi un scenariu-ipoteză de lucru.

În favoarea acestei regii pledează preponderența comerțului SUA cu țările din Pacific, comparativ cu cele europene, doctrina „Pacific First” având, de altfel, o veche tradiție în gândirea politică americană începând încă de la Theodore Roosevelt.

În cazul în care NAFTA ar realiza o axă cu Japonia și țările Pacificului, toate ar însemna circa 60 la sută din producția mondială. Pe de altă parte, odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, interesele strategice ale SUA în Europa s-au redus în mod sensibil și doar tensionarea relațiilor cu noua putere de la Moscova ar putea reinvia aceste interese.

O altă fațetă a luptei pentru supremația

mondială ar fi o și mai pronunțată neglijare și marginalizare a lumii sărace și subdezvoltate, ceea ce ar putea da naștere la puternice reacții antisistemice ale acesteia. Reacțiile ar putea fi de tip cultural – religios (ca în Iran), sau ar putea fi lovitură de forță (de tipul Irakului). Globalizarea stilului de viață intră adesea în contrast cu naționalismul cultural, înțeles ca nevoie de identitate, iar rezolvarea acestei dileme se pare că nu se poate realiza decât apelând la o logică neliniară a identității în „cercuri concentrice”⁴.

O expresie alternativă și masivă totodată a lumii sărace va fi sporirea ca dimensiune a migrației, „Sudului” către „Nordul” dezvoltat. Toate măsurile administrative de protecție în vederea respingerii valului de migrație spre țările bogate s-au dovedit încă de astăzi a fi ineficace. Va mai trece însă timp până când acest val va fi stăvilit prin stabilizarea forței de muncă în țările sărace prin sprijin economic din partea țărilor capitaliste dezvoltate, prin deschiderea piețelor din Nord pentru produsele din Sud, prin stăvilirea politicilor financiar-bancare de spoliere a săracilor lumii. „Acesta este imperativul globalismului într-o lume care nu poate rămâne 20 la sută bogată și 80 la sută săracă, fără riscul de a o întoarce pe cea de-a doua împotriva celei dintâi”⁵. Deocamdată însă, relația imperiu-etnie a fost înlocuită de cea dintre economia metropolitană și economiile naționale periferiale, noul sistem global devenind cel al acumulării mondiale a capitalului.⁶

Secolul XXI va cunoaște schimbări profunde și în ceea ce privește forțele de producție, cu efecte adânci asupra schimbării sociale. După cum societatea primitivă a folosit unelte de piatră, sclavagismul unelte de metal, sistemul feudal a trecut la moara pusă în mișcare de om, iar capitalismul a început cu motorul cu aburi, tot așa societatea postindustrială se va baza pe politici financiare globale și pe tehnologia informației. Produsele acestei tehnologii vor stimula, inevitabil, și o schimbare calitativă în valorile umane, în structura socială și politică a societății. Nici institutele japoneze de viitorologie, nici Comunitatea Europeană nu au reușit încă să rezolve problema șomajului, pe care automatizarea complexă îl va genera, căci până și sfera serviciilor, tradiționala absorbantă a surplusului forței de muncă, se va satura inevitabil la un moment dat.

Jean Claude Paye, secretar general al OECD (organizația celor 27 de state dezvoltate) susținea că nu este exagerat să presupunem că industria manufacturieră va ajunge să folosească 2 la sută (față de 20 la sută astăzi) din forța de muncă.

Noua societate ce se va crea, numită de către fondatorul Forumului Mondial Economic de la Davos, Klaus Schwab „societate-rețea” (network society) nu va fi miraculoasă, ci va aduce și reajustări dureroase, în contextul slăbirii fără precedent a puterii politice a statelor în favoarea puterii economice, precum și în redimensionarea scârilor de valori prin decăderea acelor care nu produc profit comercial.

În acest context, ONU pare a deveni o organizație din ce în ce mai depășită organizatoric și financiar de complexitatea lumii ale cărei probleme trebuie să le soluționeze, organul său suprem, Consiliul de Securitate, fiind incapabil de a impune respectarea fermă a deciziilor sale (și aceasta atunci când le poate adopta din cauza dreptului de veto de care beneficiază membrii săi permanenți), realitate sesizată încă din 1957 de către A. Toynbee.⁷

Un mare pas înainte a fost realizat, față de Carta ONU, prin semnarea în 1990 a Cartei de la Paris, adoptată de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), în sensul că Europa a devenit primul continent în care principiile neagresiunii și drepturile omului nu mai sunt subordonate suveranității statelor. Această trăsătură a sistemului interstatal de a delega decizia de la nivel strict național la cel suprastatal se va extinde în viitor, deoarece, după cum aprecia Adrian Severin, șeful Adunării Parlamentare a O.S.C.E., referindu-se la rolul națiunii în viitor, „Statele naționale sunt astăzi prea mari pentru a rezolva problemele mici și prea mici pentru a rezolva problemele mari ale oamenilor.”

Un alt proiect geopolitic al secolului XXI tinde să transforme Statele Unite ale Americii într-un neohegemon care își va perpetua actuala dominație de unică supraputere mondială cu ajutorul modelului său de societate fascinant, prin monopolul asupra industriei imaginarului și dominația lingvistică, prin triumful culturii globale pe care o întreține (world culture), prin forța sa militară și aerospațială, prin promovarea unei noi paradigme ale cărei atribute le identifică Ignacio Ramonet sub sigla P.P.I.I. (planetar, permanent,

imediat și imaterial).⁸

O viziune aparte asupra lumii de mâine se conturează prin prisma diferenței structurale dintre geopolitică și globalism în materie de concepte și metode. Astfel, dacă nucleul dur al geopoliticii se bazează pe noțiunile de teritoriu și putere, pentru globalism lumea este din start un singur loc. Dacă prima privilegiază instituțiile politice, diplomatice și militare, cel de al doilea este subordonat actorilor economici, tehnologici și financiari, care fac ca lumea viitoare să fie pluricentrică, căci „geopolitica este știința cuceririi planetei, nu a implicării pașnice în ea”.⁹

Globalismul se războiește însă pașnic cu geopolitica pentru a împrumuta trăsăturile sale viitorului. În consonanță cu această viziune, Eduard Cornish prezintă 92 de tendințe care vor schimba radical omenirea în următorii ani, tendințe strâns legate de procesul globalizării.¹⁰

Încă din 1981, Alvin Toffler prevedea pentru secolul XXI, ca fenomen geopolitic, apariția „conștiinței planetare”, crearea de „monede transnaționale”, nașterea unei „ideologii globaliste”.¹¹ În acest context, rolul informației și a sociologiei sale în impunerea valorilor și practicilor globalizării va fi esențial.

Wallerstein stratificase spațiul european în trei arii: nucleu, semiperiferie și periferie, care structurau piața mondială și stabileau raporturile de putere.¹²

Toffler identifică într-o altă lucrare¹³ prezența în sistemul geopolitic actual și virtual a unei simbioze a diferitelor tipuri de state (state „pre-naționale” de tipul „vreau – să – fiu” precum fostele republici sovietice din Caucaz), aparținând Primului Val, state naționale clasice (din Al doilea Val) și state post-naționale „cu margini moi” ce cuprind „tehnopolele” regionale (aparținând Valului 3). În secolul XXI, SUA, Germania, Japonia, vor fi eclipsate de regiuni ca Osaka, Ruhrgebiete sau California, factorii reali de decizie devenind companiile transnaționale în alianță cu guvernele urban-regionale.

În Powershift (1995) Toffler susține că Japonia poate deveni în următorii 50 de ani o „Godzilla economică, dominând Pământul”¹⁴ dacă își potențează și vectorul cultural în pofida barierei lingvistice, că Uniunea Europeană, având ca locomotivă Germania unificată poate prelua și ea conducerea dacă gestionează înțelept

problematica complexă a Europei de Est, că Statele Unite ale Americii au un real potențial de a se menține în frunte, dar și că, concomitent apar și „Gladiatorii Globali”¹⁵ cum ar fi: islamismul, terorismul internațional, multinaționalele și corporațiile transnaționale.

Uniunea Europeană ar putea intra rapid în declin atât din cauze interne (creșteri ale comportamentului antisocial, decadența familiei, declinul „capitalismului social”, diminuarea generală a „eticii muncii”, scăderea încrederii în eficacitatea învățământului și a activităților intelectuale) cât și externe (izolarea de SUA). Pe de altă parte o alianță transatlantică și o cooperare comercială într-o confederație UE-NAFTA ar putea să-și dicteze condițiile restului lumii în virtutea postamentului lor axiologic comun.¹⁶

Prin teoria sa civilizațională, Huntington respinge la nivel geopolitic „paradigma armoniei euforice” apărută de Francis Fukuyama, cu teza „sfârșitului istoriei” prin epuizarea alternativelor la liberalism, paradigma „noi și ei” a autorilor pro-Occidentali cu orice preț, paradigma primatului Statelor și paradigma haosului (apărută de Z. Brzezinski) care ar amenința cu disoluția internă statele naționale, din motive etnice.¹⁷

O altă viziune proiectată peste două decenii, aduce în prim-plan India, văzută a patra putere mondială în anul 2025, și având o economie echivalentă cu cea a Germaniei¹⁸, precum și Indonezia (a cincea putere economică mondială în 2025, conform Băncii Mondiale, după China devenită noul lider, SUA, Japonia și India), însă aceste proiecții păcătuiesc prin absolutizarea factorilor economici și demografici, eludând puterea colosală a deținătorilor și manipulatorilor de putere simbolică care vor redefini după propriile interese structura și funcționalitatea relațiilor centru-periferie.

Toate aceste eforturi de prognoză se bazează atât pe rațiuni de ordin ideologic, cât și pe un anumit grad subconștient de emotivitate și subiectivism al teoreticienilor care le elaborează. Și cum nu există „meteorologi politici” infailibili, avem toate argumentele pentru a susține că problematica viitorologică în politologia comunicării globale va rămâne pe cât de necesară pe atât de deschisă tuturor speculațiilor.

NOTE BIBLIOGRAFICE

¹ Wallerstein, Immanuel, *Sistemul mondial modern*, vol. I-II, Editura Meridiane, București, 1992.

² Brucan, Silviu, *Dialectica politicii mondiale*, Editura Nemira, 1997 pag. 289.

³ Borșun, Dumitru, *Curs de Sociologia informației*, SNSPA, București, f.a. pp. 16-17.

⁴ cf. Samuel Huntington, citat în Dumitru Borșun, pg.25.

⁵ Brucan Silviu, op. cit., pg. 291.

⁶ Borșun Dumitru, op. cit., pg.16.

⁷ Toynbee, Arnold J., *Studiu asupra istoriei*, 2 volume, Editura Humanitas, Seria Teoria Istoriei, București, 1997, Traducere din engleză de Dan A. Lăzărescu, vol. II, pg. 446

⁸ Ramonet, Ignacio, *Geopolitica haosului*, Editura Doina, București, 1998, Traducere de

Matilda Banu, Cuvânt înainte de Stelian Tănase, pg.69

⁹ Malița, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*, Editura Nemira, 1998, Prefață de Ricardo Diez – Hochleitner , pg.121.

¹⁰ Ramonet, Ignacio, op. cit., pg. 281.

¹¹ Toffler, Alvin, *Război și antirăzboi*, Editura ANTET, 1995, Traducere de Mihnea Columbeanu, pg. 440.

¹² Wallerstein, Immanuel, op. cit.

¹³ Toffler, Alvin, *Al Treilea Val*, Editura Politică, Colecția Idei Contemporane, București, 1983, Prefață de Ioniță Olteanu, Traducere din limba engleză de Georgeta Boloney și Drăgan Stoianovici, pg. 280.

¹⁴ Toffler, Alvin, *Powershift. Puterea în mișcare*, Editura ANTET, Oradea, 1995, Traducere din engleză de Mihnea Columbeanu, pg. 428.

¹⁵ Toffler Alvin, idem, pg. 453.

SCHIMBĂRI, ÎN SPAȚIUL EURO-ATLANTIC, GENERATE DE AMENINȚĂRILE TERORISMULUI

Colonel (r) Vasile POPA

Atacurile neprovocate executate de teroriști împotriva SUA, la 11 septembrie 2001, considerate ca atacuri la adresa NATO, au condus la invocarea, pentru prima oară după peste cinci decenii de existență, a clauzei autoapărării din articolul 5 al Tratatului de la Washington. S-a dat astfel semnalul unor transformări fără precedent în spațiul euro-atlantic generate de amenințările teroriste.

Misiunea fundamentală a Alianței a rămas aceeași, apărarea colectivă a democrațiilor, dar organizația a fost obligată de realitate să-și dezvolte noi structuri și posibilități pentru a-și îndeplini mai bine această misiune în noile circumstanțe. Implicarea NATO sau a unor state membre, invitate și partenere în misiuni în Balcani, Asia de Sud și Orientul Mijlociu este expresia racordării la pericolele actualului mediu de securitate, dar și la eforturile colective întreprinse pentru înfrângerea terorismului și terorii armelor de distrugere în masă, pentru apărarea libertății și consolidarea democrației.

Procesul de elaborare a conceptelor, capabilităților și forțelor necesare pentru a înfrunta noile provocări ale actualului mileniu a motivat și apropiat în același timp statele Alianței, ce au perceput și percep mai clar pericolul reprezentat de terorismul internațional la adresa umanității, riscurile ce amenință securitatea regională și globală. Bătălia decisivă împotriva forțelor răului este departe de a se purta ușor și într-o anumită perioadă de timp. După lansarea de către SUA a unui nou tip de strategie - globală, multinațională și multidimensională - pentru această confruntare pe termen lung, pe un spațiu nelimitat, cu tehnici și mijloace asimetrice, NATO, în întregul ei, dar și alte state membre, partenere sau nepartenere, au adoptat o strategie specifică de combatere a terorismului, parte a noului concept strategic, incluzând măsuri ferme de constrângere, dezmembrare și distrugere a

organizațiilor teroriste, de împiedicare a țărilor care le sprijină să le fie alături.

1. Noile provocări și revizuirea conceptului strategic al NATO

După 2001, confruntată cu universalizarea și permanentizarea amenințării, obiectiv strategic al terorismului, Alianța a decis să se adapteze conceptual, structural și acțional la noile realități. Un tablou sumbru, care nu poate fi ignorat, a conturat, la Praga, secretarul general al NATO, constatând că, pe termen mediu, omenirea se va confrunta cu cinci pericole majore, între care și multiplicarea și diversificarea actelor de terorism, ca și proliferarea fără precedent a armelor de distrugere în masă. Momentul începerii procesului de remodelare a fost dat, se știe, la summit-ul praghez, când Alianța și-a revizuit conceptul strategic, pentru a răspunde cu capabilități adecvate noilor riscuri și a putea îndeplini întreaga gamă de misiuni solicitate de acestea. Motivarea oficială a transformării și adaptării sale este demonstrarea "hotărârii noastre de a ne proteja populația, teritoriul și forțele proprii de orice atac armat, inclusiv a unui atac terorist ce ar fi declanșat din exterior"¹. Noul demers strategic se regăsește particularizat în direcțiile de acțiune stabilite de Consiliul Nord-Atlantic, în noiembrie 2002, referitoare la: aprobarea concepției apărării împotriva terorismului, a implementării a cinci inițiative de apărare împotriva armelor de distrugere în masă, întărirea capacității de apărare împotriva atacurilor la sistemele informatice, ca și examinarea opțiunilor pentru abordarea de o manieră adecvată a amenințărilor crescânde ale unui atac cu rachete împotriva forțelor armate, teritoriului și a centrelor populate ale țărilor NATO.

Organizație de apărare colectivă, instituția euro-atlantică a început adaptarea la situația geopolitică și geostrategică actuală, consolidarea

apărării interne, luarea de măsuri hotărâte de descurajare, apărare și protecție a membrilor săi, crearea de structuri de comandă mult mai flexibile, de capacități de desfășurare rapidă în dispozitiv, de susținere a operațiilor la distanță și timp îndelungat, într-un mediu provocator, contaminat NBC. De aici și concluziile unor lideri și analiști militari că NATO și alte organizații euro-atlantice "cu vocație politică, economică și de securitate au inițiat ample procese de schimbare, în sensul adaptării propriilor structuri la noile realități socio-economice și politice, cu consecințe importante atât asupra actualilor, cât și a viitorilor membri"².

Forța de reacție a NATO, una din componentele fundamentale ale acestui proces modelator și adaptativ, va putea, după completa sa operaționalizare, să îndeplinească o gamă largă de misiuni, inclusiv din sfera cea mai periculoasă - a amenințărilor teroriste și a răspândirii armelor de nimicire în masă. Experiența dobândită de statele Alianței în domeniul cooperării antiteroriste transatlantice din timpul războiului din Irak oferă o bună bază de plecare pentru abordarea în comun a noilor operațiuni din domeniu. Avem în vedere, aici, reușitele în acordarea accesului, în porturile și aeroporturile statelor membre, al trupelor americane și aliate angajate în operațiuni antiteroriste, trimiterea de elemente din Forțele Navale în estul Mediteranei, de elemente din Forța Aeriană de Prevenire a NATO sau a unor aeronave AWACS în SUA pentru supravegherea aeriană a teritoriului și transmiterea de informații la centrele de control.

Procesul amplu de reformare structurală, funcțională, acțională și de conducere a NATO demarat la Praga include, considerăm, soluțiile cele mai eficiente de combatere a noilor amenințări și riscuri asimetrice, teroriste. În condițiile în care SUA și-au diminuat prezența militară în Europa Occidentală, Alianța a trecut la remodelarea sistemelor militare proprii, a preluat și dezvoltat noi misiuni legate de managementul crizei, în afara articolului 5, iar în interiorul său se face simțită o tendință de regionalizare, ce complică întrucâtva aplicarea/respectarea articolului 5 al Tratatului de la Washington³.

NATO acționează, în colaborare cu UE, spre a-și îmbunătăți capacitățile puse la dispoziție prin Planul de acțiuni privind capacitățile europene,

cu acordarea de sprijin reciproc și respectarea autonomiei ambelor organizații. În dublul spațiu identitar al Europei, UE își dezvoltă, dincolo de orice divergențe, propria politică de securitate și apărare, pentru gestionarea crizelor, capacități de acțiune adecvate, potrivit inițiativelor de la Praga și Copenhaga, a acordurilor NATO-UE Berlin Plus și al celui din martie 2003 privind securitatea informațiilor, ceea ce asigură complementaritatea deficitului european de forțe și capacități, consolidarea pilonului european al Alianței, garanție a stabilității legăturii transatlantice și a reușitei în confruntarea cu terorismul. Pentru securitatea spațiului comun, sunt foarte importante eforturile UE de a-și întări capacitățile de realimentare în aer, de luptă fără pilot (UAV), în muniții ghidate de precizie, ca și cele de protecție împotriva armelor NBC.

Motivată de pericolul terorist, Alianța realizează, în termenii cei mai pragmatici, o îmbunătățire a relațiilor sale pe această linie cu partenerii strategici (UE și Federația Rusă), cu statele membre ale PpP și Dialogului Mediteranean. Acesta din urmă va integra, se pare, la Istanbul, în programul său, Israelul și alte șase state arabe. În relația cu Rusia, Alianța trece dincolo de orice divergențe politice și ideologice, pentru a fonda o strategie comună de acțiune în domeniu.

Miniștrii apărării din statele NATO și candidate, reuniți în iunie anul trecut la Bruxelles, consideră că noile capacități ale organizației vor "conduce sau sprijini operațiuni acolo unde Alianța hotărăște, pentru a se asigura securitatea colectivă și apărarea colectivă"⁴. Pachetul de reforme adoptate de aceștia cuprinde aspecte ca: eliminarea armelor de distrugere în masă, creșterea mobilității forțelor Alianței, îmbunătățirea capacităților convenționale și edificarea unor capacități de comunicare sigure, care vor permite Organizației Nord-Atlantice să combată eficient terorismul și armele de nimicire în masă.

Consiliul Nord-Atlantic a pus un accent mai apăsător pe necesitatea sporirii interesului pentru combaterea pericolelor armelor chimice și biologice. De asemenea, a atacat frontal chestiunea luptei cu terorismul, a prevenirii proliferării armelor de nimicire în masă și cooperării în domeniul apărării împotriva rachetelor, iar pe plan practic folosirea de către aliații europeni a avioanelor rusești de cursă lungă.

2. Strategii ofensive pentru lupta cu terorismul

Statele Spațiului Euro-Atlantic sunt, în prezent, vulnerabile nemijlocit sau indirect la amenințările și acțiunile teroriste. Această stare de fapt trebuie să se regăsească în conținutul strategiilor lor de securitate, documente fundamentale ale planificării apărării la nivel național, ce identifică gama vastă de riscuri și amenințări la adresa securității statale, dar și vulnerabilitățile interne. Explicabil de ce dramatismul evenimentelor legate de terorism a condus la o revizuire rapidă a strategiei de securitate a principalelor state membre NATO.

Posibilitatea demonstrată a rețelelor teroriste internaționale de a penetra societățile deschise și de a utiliza tehnologiile moderne împotriva statului de drept și a populației pașnice a determinat în primul rând Administrația de stat a Statelor Unite să inițieze și organizeze războiul global contra terorismului. Întregul arsenal la dispoziție - puterea militară, resursele interne, legislația, serviciile secrete etc. - a fost cuplat la eforturile internaționale de descoperire și blocare a surselor de finanțare a teroriștilor. În acest demers amplu s-au situat alături ONU, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Statelor Americane, NATO și alte instituții și organizații internaționale.

Strategia de securitate a SUA, o strategie preventivă, ofensivă în lupta cu terorismul global, precizează că inamicul este terorismul și nu un regim, o persoană, o religie sau o simplă ideologie politică⁵. America este hotărâtă să nu facă nici o concesie cererilor teroriste. Ca priorități, sunt considerate:

- perturbarea și distrugerea organizațiilor teroriste de extensie globală, atacarea conducerii, comenzii, controlului și comunicațiilor acestora, bazei materiale și finanțelor lor;
- încurajarea asociațiilor regionali ai SUA de a face un efort coordonat pentru a-i izola pe teroriști;
- perturbarea finanțării terorismului, identificarea și blocarea resurselor, înghețarea capitalurilor acestuia și ale celor care îl susțin, refuzul accesului teroriștilor la sistemul financiar internațional, împiedicarea mișcării capitalurilor teroriste prin rețelele financiare alternative.

Elementele esențiale ale demersurilor de asigurare a securității se consideră a fi diminuarea condițiilor fundamentale care generează terorism și angajarea comunității internaționale în concentrarea eforturilor și resurselor asupra sectoarelor cele mai periculoase. Un rol deosebit se apreciază că poate avea diplomația publică, favorizând circulația liberă a informației, iar la nivelul statelor convingerea sau constrângerea acestora de a nu-i patrona, adăposti sau susține pe teroriști.

Se dă o dimensiune strategică omnidirecțională perturbării și distrugerii terorismului, ce va fi o acțiune continuă, la care vor contribui toate elementele de putere naționale și internaționale. Teroriștii vor fi identificați și anihilați dincolo de frontierele naționale, apelându-se la acțiuni preemptive, cu invocarea dreptului legitim la autoapărare.

Strategia de securitate a SUA acordă un rol foarte mare consolidării securității interne, astfel încât sistemul de gestiune în domeniu să poată face față mai bine nu numai terorismului, ci și tuturor riscurilor. Implicarea sistemului medical în controlul bioterorist și a serviciilor de frontieră în controlul de graniță fac eforturile de prevenire a acțiunilor teroriste mult mai eficiente.

Globalizarea terorismului impune o creștere a numărului de aliați și prieteni ai SUA. În urmărirea teroriștilor, SUA are, în prezent, sprijinul organismelor internaționale, al ONU, al organizațiilor neguvernamentale și altor țări, în relația cu care au pus bazele unor noi raporturi internaționale. În această direcție, organismele de putere regionale trebuie să-și asume obligații ferme. Pe de altă parte, statele care au nevoie de ajutor din partea Statelor Unite și a aliaților lor în lupta aceasta îl vor primi.

Împărțirea responsabilităților în lupta aceasta este esențială. De aceea, și conlucrarea internațională a SUA pentru dezamorsarea conflictelor regionale și reducerea escaladei violenței.

În confruntarea cu regimurile care diseminează arme de nimicire în masă și amenință cu folosirea lor, noua strategie americană include:

- eforturi de contraproliferare proactive;
- împiedicarea acestor state și a teroriștilor de a procura și disemina materiale și tehnologii NBCR, sporirea controlului și expertizei internaționale;
- gestionarea eficientă a răspunsului la efectele folosirii ADM de către teroriști și statele ostile.

Statuând opțiunea de acțiune preventivă, ca modalitate de combatere a terorismului mondial, SUA își propun, prin noua Strategie de securitate:

- să creeze capacități mai bune, inteligente de informații secrete, care să ofere date clare și în timp util despre amenințări;
- să-și coordoneze cu aliații activitatea de evaluare a amenințărilor cele mai periculoase, printre care și terorismul;
- să continue transformarea forțelor armate pentru a-și asigura capacități de a întreprinde operațiuni rapide și precise, cu rezultate decisive, împotriva terorismului.

America și-a structurat propria viziune în legătură cu strategia războiului de coaliție și cu remodelările NATO în noul context geopolitic și geostrategic, dar și aportul UE la securitatea continentului, ca și o perspectivă comună americano-europeană în apărarea intereselor de securitate.

Semnificativ este accentul pus în noua strategie pe activarea alianțelor asiatice și cooperarea contrateroristă, dar și pe reorganizarea bazelor militare din lume, pentru a se apropia de "zonele fierbinți", pe crearea noilor capacități și tehnologii de acțiune pe teatre îndepărtate, de conducere a operațiilor de informații, de protejare a infrastructurii critice a Statelor Unite și de folosire a spațiului extraatmosferic. Comunitatea de informații este considerată ca prima linie a apărării contra teroriștilor și pericolelor reprezentate de statele ostile.

Problematica luptei cu terorismul ocupă și Noul Capitol al Revizuirii Strategiei de Apărare a Marii Britanii. Experiența trupelor engleze în Kosovo, Afghanistan etc. a permis regândirea conceptelor, capacităților și forțelor necesare acestei provocări. Experții militari și guvernamentali au formulat concluzii care pot constitui cheia atingerii obiectivelor antiteroriste:

- este necesară o cunoaștere superioară a teroriștilor internaționali, pentru a le anticipa planurile și a le combate eficient atacurile;
- tipurile principale de măsuri militare sunt cele de prevenire, împiedicare, constrângere, dezmembrare sau distrugere;
- trebuie acționat fie direct împotriva organizațiilor teroriste, fie împotriva regimurilor statale care le sprijină sau finanțează;

- se impune o pregătire temeinică pentru ducerea luptei în condițiile folosirii mijloacelor NBCR;

- dușmanul e bine să fie angajat la distanță cât mai mare de granițele proprii;
- punctele-forțe sunt operațiile "găsește și lovește" și cele de prevenire/stabilizare;
- succesul se poate obține mai ușor în oportunitățile temporare, decât în bătălia decisivă;
- un rol important îl va avea descurajarea;
- sunt prevăzute opțiuni militare diverse, inclusiv arme convenționale de precizie și cu capacitate de penetrare, capacități specializate, reținerea de persoane și deferirea lor justiției, sancțiuni eficiente;
- vor trebui planificate capacități logistice și suport pentru infrastructura locală a acțiunilor la distanțe foarte mari;
- se iau în calcul operații multe la scară mică și niveluri anticipate de simultaneitate;
- capacitatea rețelei centrale de a produce un efect militar controlat și precis este dată de existența a trei elemente: senzorii, rețeaua și mijloacele de lovire.

Capabilitățile rețelei centrale sunt susținute de programe științifice și tehnologice care necesită o sporire a efortului investițional. În acest sens, Marea Britanie a alocat fonduri serioase pentru dezvoltarea unei serii de senzori aeropurtați de supraveghere la distanță, vehicule aeriene fără pilot și a unor capacități de război electronic, pentru realizarea rețelei, ca și de capacități de atac de mare precizie. Forța vie antiteroristă, s-a constatat după experiența din Afghanistan, trebuie să fie ușoară, rapid desfășurabilă, mobilă și cu mare putere de foc, să beneficieze de sprijin aerian cu elicoptere și să-și poată păstra libertatea de acțiune în medii unde se folosesc arme NBCR.

3. Schimbări actuale în Spațiul Euro-Atlantic

Ca vector esențial de securitate și stabilitate în Spațiul Euro-Atlantic și Spațiul European, NATO a cunoscut, după Praga, transformări remarcabile, dovedind o capacitate de autoadaptare rapidă la evoluția schimbărilor din mediul internațional, la amenințările terorismului global. Cei doi ani de campanie antiteroristă internațională i-au conferit Alianței un statut aparte. Prin cooperare bilaterală

și multilaterală, prin coaliții ad-hoc de voință sau canalizate prin instituțiile internaționale ONU, UE, OSCE, statele Spațiului Euro-Atlantic au găsit soluții viabile de a se integra activ, eficient luptei cu terorismul.

Alianța a demarat în forță procesul de realizare a noilor capacități (PCC, NRF), măsurile de protecție împotriva armelor de distrugere în masă, și a căutat să valorifice mai bine cadrul oferit de cooperarea cu partenerii (EAPC/PpP) pentru încurajarea dialogului și conlucrării interregionale, în vederea eliminării activităților și structurilor teroriste. Este important de menționat, în context, rolul pe care îl are în organizarea tuturor formelor de interacțiune dintre parteneri și Alianță Planul de Acțiune al Parteneriatului pentru Combaterea Terorismului (PAP-T), ce intensifică consultările și schimbul de informații, întărește capacitatea de a combate terorismul, împiedică acordarea de sprijin grupărilor teroriste, consolidează capacitatea de a contribui la gestionarea consecințelor atacurilor teroriste, stabilește măsuri de asistență pentru eforturile partenerilor în domeniu⁶.

NATO a promovat o amplă conlucrare interstate, o strânsă cooperare cu SUA, și-a sporit interoperabilitatea forțelor, a crescut rolul parteneriatului cu state central-asiatice în problema Afghanistanului. Abordând domeniul complex al operațiilor antiteroriste, aceasta a fost obligată să-și modernizeze procesul decizional, să-și adapteze mecanismele și atribuțiile, capacitățile militare la specificul noii amenințări.

Alianța și-a demonstrat astfel viabilitatea, potențialul adaptativ și regenerativ, de implicare în regândirea sistemului internațional de securitate, în găsirea unor soluții corecte de contracarare a celor care luptă împotriva libertății, democrației și dreptului.

Dacă în 1999, la Washington, Alianța menționa terorismul ca o posibilă amenințare la adresa securității lumii și a statelor membre, la Praga, având încă vie în memorie imaginea tragediei de la 11 septembrie, a procedat, cum am arătat într-un capitol anterior, la o aprofundare a conceptului, stabilind strategii și modalități concrete prin care comunitatea atlantică să acționeze spre a elimina acest flagel din viața internațională⁷. Acum, statelor membre li se oferă asistență de specialitate la diferite niveluri, soluții, inițiative care sporesc coerența și eficiența luptei

cu terorismul.

În ce privește proliferarea armelor de nimicire în masă, NATO este preocupată să dea răspunsuri adecvate, să dezvolte capacități care să-i permită a face față în orice moment riscurilor complexe generate de acestea.

O schimbare de cea mai mare importanță în politica NATO a constituit-o acceptarea necesității de a acționa și în afara Spațiului Euro-Atlantic, a zonei sale de responsabilitate, pentru a anihila terorismul și a proteja populația civilă de efectele unor potențiale acțiuni teroriste. Decizia Consiliului Nord-Atlantic din 16 aprilie 2003 privind creșterea rolului NATO în Afghanistan a fost de natură să contribuie la revalidarea rolului și importanței coeziunii Alianței în proiecte de interes pentru securitatea durabilă a aliaților.

Remodelarea de esență produsă în Spațiul Euro-Atlantic după summit-ul praghez se referă la capacitățile operaționale. Aceasta definește voința manifestă a statelor membre de a-și îmbunătăți propriile capacități și a coopera pentru dezvoltarea unor programe specifice de modernizare a acestora, îndeosebi în domeniul transporturilor strategice, al comunicațiilor și realimentării în aer a aeronavelor etc. În același perimetru se înscrie și hotărârea de reformare a structurilor de comandă și operaționale pentru a le adapta mai bine la realitățile post 11 septembrie.

În efortul de întărire a securității interne, SUA perfecționează în continuare activitatea serviciilor de informații, anunță măsuri de interzicere a accesului pe teritoriul său a persoanelor acuzate de acte de corupție și a trecut de la 1 ianuarie 2004 la aplicarea programului US VISIT, care prevede amprentarea și fotografierea tuturor străinilor ce intră prin porturile și aeroporturile americane. Din multitudinea de acțiuni inițiate de actuala administrație de la Washington în ofensiva contra terorismului, un efect multiplicat are Regional Defense Counterterrorism Fellowship Program, prin care sunt instruiți, de către specialiști americani, ofițeri străini implicați în războiul contra terorismului și care se ocupă de construirea capacităților împotriva terorismului. De fapt, strategia globală americană antiteroristă în ansamblul ei are efecte multiplicat în plan internațional, dacă avem în vedere decizia Libiei de a renunța la programul de dezvoltare a armelor

de nimicire în masă și a accepta inspecțiile internaționale, succes datorat conflictului din Irak.

Și celelalte state NATO iau măsuri concrete sau își stabilesc priorități de răspuns la eventualele atacuri teroriste neconvenționale, interne sau externe. Considerând-se cea mai vizată după SUA de organizațiile teroriste internaționale, Marea Britanie își perfecționează apărarea antiteroristă în toate mediile și mecanismele prin care autoritățile civile pot solicita sprijinul forțelor armate regulate sau de rezervă, la crize și urgențe civile sau situații neprevăzute, și își sporește substanțial partea din bugetul apărării destinată luptei cu terorismul.

Practic, prin felul în care acționează, comunitatea euro-atlantică lărgită, consolidată și cât mai bine integrată în eforturile sale împotriva terorismului, reprezintă coloana vertebrală a acestei lupte globale la început de secol XXI, așa cum accentua Alexandru Șerban, președintele Asociației "Casa NATO", în cadrul unei manifestări științifice internaționale organizate anul trecut de instituția noastră.

NATO și UE, care este în curs de preluare a sarcinilor de stabilizare a situației din Kosovo, sunt confruntate, în prezent cu o intensă activitate a musulmanilor extremiști în regiune, susținuți ideologic, organizatoric și financiar de organizații teroriste internaționale și cercuri politice extremiste din state islamice ale Orientului Mijlociu ce doresc crearea unui stat islamic în Balcani.

Bătălia cu terorismul este grevată încă de divergențele de opinie dintre SUA și Europa, care ar trebui să dispară, cei doi "mari" fiind, cum apreciază Z. Brzezinski, "parteneri asimetrice", iar relația transatlantică "axa centrală a stabilității globale"⁸. Apreciem că relațiile transatlantice vor fi influențate nolens-volens de evoluția viitoare a amenințărilor teroriste, iar NATO va continua să se adapteze la realitățile globale, o dată cu eforturile de soluționare a problemelor de securitate ale membrilor săi.

Anul 2004 va conduce, estimăm, prin dubla lărgire a NATO (la 26 membri) și UE (la 25 membri), la o reducere a geometriei variabile care există între cele două instituții din Europa, cu consecințe extrem de favorabile în planul protejării continentului de pericolul terorismului și armelor de nimicire în masă. Unindu-și forțele, organizațiile europeană și euro-atlantică vor

dezvolta o mai bună activitate preventivă, ce va întări stabilitatea, va asigura creșterea cooperării la securitatea și apărarea Europei și, ca urmare, consolidarea pe diverse planuri a legăturii transatlantice. Comprehensivitatea acțiunilor lor, ansamblul coerent de mecanisme puse în mișcare în ultimii trei ani, ca și programele de asistență dezvoltate în Spațiul Euro-Atlantic și European, precum și în afara acestora, vor face mult mai ușoară și eficace confruntarea generală cu terorismul a statelor NATO și a NATO în ansamblu.

4. România, pe frontul luptei antiteroriste

Aportul țării noastre la campania internațională contra terorismului s-a materializat prin participarea, fără rezerve, de facto, în teatrele de operații, ca și prin întreaga arie de susținere: politică, economică, financiară, informațională etc. Din primul moment al declanșării ofensivei antiteroriste, România s-a angajat politic, printr-o relație directă cu SUA, potrivit Parteneriatului strategic existent între cele două state, a acționat în strânsă legătură cu NATO, ca membru al PpP, cu UE, datorită apartenenței la acest spațiu, și cu celelalte instituții internaționale (ONU, OSCE).

Concretizând relația sa bilaterală cu SUA, țara noastră s-a alăturat coaliției împotriva terorismului, cu trupe, și a susținut fără rezerve acțiunile militare din Afghanistan. O determinare asemănătoare a dovedit și în Irak, unde, în prezent acționează, în faza 4 de stabilizare și reconstrucție, 730 de militari români. În relația cu NATO, a decis, prin Hotărâre a Parlamentului României⁹, să pună, la cerere, la dispoziția acesteia, în sprijinul operațiunilor de răspuns împotriva terorismului, facilitățile oferite de spațiul aerian, terestru și maritim național. Practic, s-a comportat ca o țară membră a Alianței, demonstrând, cum a făcut-o și o face în cazul misiunilor SFOR și KFOR din Balcani, sau în alte ocazii, că este capabilă să-și asume responsabilitățile ce le incumbă calitatea respectivă. Conducând misiunea de stabilizare a situației din Afghanistan, NATO are imaginea concretă a profesionalismului celor 482 militari români, în confruntarea cu forțele teroriste talibane sau grupările străine ce acționează pe teritoriul afgan, în cadrul operațiunilor Enduring Freedom și ISAF.

De subliniat aici și activitatea României din SEEGROUP, ce funcționează în cadrul inițiativei NATO pentru Sud-Estul Europei, a cărei președinție a deținut-o în 2002, de inițiere a elaborării unui inventar al măsurilor teroriste întreprinse de statele acestei zone.

La nivelul UE, România cooperează pe linia protecției civile, în controlul granițelor, în demersurile complexe de blocare a finanțărilor teroriste etc. Evident că, și după ce UE va prelua integral misiunea de stabilizare din Balcani sau va interveni în alte zone de criză, România va contribui cu trupe la combaterea terorismului internațional și instaurarea păcii.

În perioada în care s-a aflat la președinția OSCE (2001), țara noastră și-a adus contribuția la elaborarea Planului de acțiuni pentru combaterea terorismului, adoptat în decembrie același an de Consiliul Ministerial al OSCE. De reținut, apoi, propunerile de măsuri făcute de România pentru lărgirea ariei de activitate a Centrului Regional pentru Combaterea Crimei Transfrontaliere din cadrul SECI, de la București, și mai buna valorificare a acestuia în lupta antiteroristă, ca și implicarea noastră la nivel regional în combaterea traficului cu arme și droguri, în eradicarea unor activități ilicite, cum sunt: contrabanda, spălarea de bani, evaziunea fiscală, care se știe că susțin și finanțează organizațiile și rețelele teroriste. Tot pe plan regional, putem menționa faptul că, atunci când țara noastră a deținut președinția SEDM-CC, s-a creat noul grup de lucru intitulat "Sprijinul forțelor armate în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă, securizării frontierelor și luptei împotriva terorismului", inițiativă aprobată de miniștrii apărării din Europa de Sud-Est în cadrul reuniunii desfășurate la Antalya, în decembrie 2001.

Dacă, până acum, este parte la 14 convenții internaționale și protocoale privind combaterea terorismului, a crimei organizate și a altor infracțiuni grave (10 adoptate de ONU și 5 de Consiliul Europei), ale căror prevederi le aplică întocmai, de la 1 ianuarie 2004, ca membru nepermanent al Consiliului de Securitate, România e hotărâtă să-și sporească, împreună cu celelalte state membre ale ONU, angajarea diplomatică și juridică în prevenirea și combaterea acțiunilor teroriste, să contribuie la aplicarea fermă a măsurilor privind interzicerea finanțării

și găzduirii teroriștilor, la campania antiteroristă continentală și globală.

Prin integrarea în NATO, România va da concretețe noilor concepte privind rolul forțelor armate și gamei de misiuni pe care acestea urmează să le îndeplinească, în fața amenințărilor asimetrice, inclusiv a terorismului. Implicându-se mai activ în efortul general de a face față acestui complex de provocări, Armata României își va extinde responsabilitățile în afara granițelor, va trece la o armată de securitate și apărare, participând la apărarea colectivă, dar și la managementul crizelor pe plan regional și global, la gestionarea urgențelor civile, pentru care își implementează structura de forțe și capacitățile necesare. În mod concret, România va lua parte la lovirea centrelor vitale ale terorismului internațional, ale terorismului în rețea sau a celor care ajută la proliferarea acestui fenomen.

Menționând că țara noastră a pus în aplicare încă din 2002 o Strategie națională de prevenire și combatere a terorismului și s-a racordat prin structuri specifice la campania antiteroristă internațională, este necesar să subliniem aici complexul de măsuri luate pe plan intern, vizând: intensificarea cooperării internaționale pentru armonizarea cadrului legislativ, conceptual și instituțional în vederea combaterii terorismului; amplificarea eforturilor diplomatice pentru determinarea statelor "sponsor" să renunțe la sprijinul terorismului; securizarea frontierelor și întărirea securității și pazei obiectivelor militare și civile de importanță națională și locală; reducerea vulnerabilității instituțiilor administrative, economice, sociale, militare, culturale etc. față de activitățile crimei organizate, inclusiv ale terorismului; realizarea unui sistem unic de management al informațiilor la nivel național și perfecționarea cooperării între structurile implicate în combaterea terorismului și crimei organizate. Aplicate, aceste măsuri vor consolida și mai mult, după aderarea la Alianță, stabilitatea și securitatea Spațiului Euro-Atlantic, vor reprezenta partea de contribuție importantă a României la lupta cu forțele răului, ca aliat de încredere al NATO.

În noua sa calitate de membru al Alianței, țara noastră va avea posibilitatea de a lua parte la elaborarea și adoptarea deciziilor comune privind combaterea terorismului, își va consolida

capacitatea de a proiecta stabilitate și securitate în afara Spațiului Euro-Atlantic, în zonele de interes strategic pentru aceasta, va face Europa mult mai puțin vulnerabilă la cele mai grave amenințări asimetrice.

NOTE

¹ Prague Summit Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague, 21 noiembrie 2002, <http://www.nato.int>.

² General-locotenent Ioan-Gavril GHITAȘ, Rolul României în edificarea noii arhitecturi europene

NATO has been under an extensive structural, functional, operational, leadership reform process since Prague. We estimate this process includes the most effective ways of combating the new asymmetrical threats and risks, the terrorist ones.

As an essential security and stability vector in Euro-Atlantic and European spaces, NATO has proved a rapid auto-adaptation capacity to the changes evolution in the international environment and to the global terrorism. The 2 years-campaign against terrorism offered the Alliance a special status. By bilateral and multilateral cooperation, by ad hoc will coalitions or channeled by the international organizations – UN, EU, OSCE, the states belonging to the Euro-Atlantic space have found viable solutions in order to actively and effectively integrate themselves into the fight against terrorism.

TERORISMUL ȘI MANIPULAREA OAMENILOR

Dr. Petre DUȚU

1. Terorismul - formă de manifestare a violenței

Terorismul, ca formă sui generis de manifestare a violenței, reprezintă folosirea deliberată și sistematică a unor mijloace de natură să provoace teroarea în vederea atingerii unor scopuri sociale sau politice de către indivizi, grupuri organizate sau state. Având drept caracteristică intimidarea prin acte de cruzime și violență, iar ca mijloace răpirea, asasinatul, execuțiile sumare sau alte forme ale violenței oarbe - explozii, incendieri, distrugerea de edificii publice, sabotajul mijloacelor de comunicație etc., terorismul a fost prezent în toate epocile istorice, el caracterizându-se în fiecare perioadă prin anumite trăsături specifice, în raport cu scopul urmărit. Prin terorism se urmărește câștigarea unor concesi, obținerea publicității maxime pentru o anumită cauză, provocarea represiunii, distrugerea ordinii sociale sau destabilizarea instituțională, întărirea obedienței față de anumite grupuri de interese¹. El „...se prezintă ca un fenomen social complex, constând din manifestarea spectaculoasă a violenței, cu scopul de a atrage atenția, a înspăimânta, a chinui, a impune un anumit tip de comportament, uneori, pur și simplu pentru a teroriza, printr-o gamă foarte diversificată de acțiuni-limită, în care omul este deopotrivă armă și victimă, călău și condamnat”².

Acordul asupra definirii termenului terorism este redus. Pe de o parte, concepțiile privind acest fenomen social complex sunt puternic diferențiate pe criterii ideologice. Pe de altă parte, multitudinea de forme proprii acestui fenomen se opune unei definiții unice. Printre aceste forme de manifestare ale terorismului se numără și următoarele: terorismul ca reacție a celui slab împotriva celui puternic; terorismul ca instrument de presiune politică (terorismul politic); terorismul informațional; terorismul

mediatic; ciberterorismul; terorismul economic; terorismul financiar; terorismul tehnologic; terorismul cultural; terorismul patologic; terorismul răzbunător; terorismul religios; terorismul infrațional; terorismul etnic; terorismul de stat; terorismul NBC³. În prezent, terorismul cunoaște un proces de amplificare fără precedent, astfel încât se poate vorbi de o internaționalizare a sa. El este practicat de grupuri foarte diferite (etnice, religioase, politice) și se autojustifică prin ideologii foarte diferite. De fapt, astăzi, se vorbește despre terorismul internațional condus, organizat și desfășurat de organizații teroriste deosebit de puternice economic și răspândite pretutindeni în lume. Acestea au ajuns să lovească țintele dorite (de regulă, obiective politice importante și sociale cu mare încărcătură afectivă) prin metode violente foarte eficiente în orice stat din lume, indiferent de capacitățile militare și nivelul de dezvoltare economică. Atacul terorist, efectuat de organizația Al Qaeda, în 11 septembrie 2001, în SUA, constituie o dovadă a faptului că orice stat din lume poate fi ținta unui asemenea atac.

Indiferent însă de forma de manifestare a terorismului, acesta se desfășoară după o strategie proprie și cu mijloace diverse - de la explozibilul simplu până la mijloacele nucleare, chimice și bacteriologice. Logica atacurilor teroriste este una specifică acestor organizații care își propun semănarea terorii, fricii, nesiguranței, urii, răzbunării etc., oriunde în lume unde teroriștilor li se pare că ideologia, idealurile și aspirațiile lor le sunt puse în pericol de ceilalți oameni sau de celelalte state. Dacă cu câțiva ani în urmă atacurile teroriste erau executate și apoi revendicate de o organizație teroristă sau alta, în prezent, unele asemenea acțiuni sunt anunțate prin mass-media. Este evident că, acum, organizația teroristă care amenință cu atentatul urmărește ca, pe lângă pierderile de vieți omenești și distrugerile de bunuri materiale (de regulă, sunt vizate obiective

cu o semnificație deosebită pentru țara țintă), să creeze un climat de nesiguranță, de neliniște, de neîncredere a populației în instituțiile statului cu competențe în domeniul apărării și securității naționale, să inducă sentimentele de teamă și neputință celor vizați de acțiunile teroriste. Aceste efecte de natură psihologică și psihosocială sunt menite să accentueze caracterul invincibil al unor asemenea organizații, pe de o parte, și să amplifice frica populației față de amenințarea teroristă, precum și diminuarea încrederii în capacitatea instituțiilor abilitate ale statului de a garanta liniștea și securitatea cetățenilor săi, pe de altă parte. Desigur, nu întotdeauna, atacurile teroriste anunțate prin mass-media sau prin intermediul zvonurilor se și produc în realitate. Însă, scopul psihologic urmărit este pe deplin atins. Populația se teme, încrederea în capacitatea statului de a o proteja de astfel de amenințări scade simțitor, iar cei interesați pot acționa liber pentru limitarea și îngrădirea unor drepturi și libertăți cetățenești, cu acceptul tuturor. Nesiguranța și teama generate de amenințarea teroristă, pericolul iminent pe care-l reprezintă atacurile de acest fel fac ca populația să accepte adoptarea unor măsuri de prevenire și combatere a terorismului de către instituțiile statului cu atribuții în acest domeniu, care prin natura și conținutul lor, pe de o parte, restrâng o serie de drepturi și libertăți democratice și, pe de altă parte, sunt o expresie a succesului activității organizațiilor teroriste. Totodată, atacurile teroriste conduc, în timp, la modificarea atitudinilor și comportamentelor unui număr mai mare de oameni decât cei afectați direct. În acest context, este posibilă apariția și manifestarea unor atitudini și comportamente complet diferite de cele acceptate social, dar similare cu cele dorite de teroriști.

Prin acțiunile lor, teroriștii (indivizi și/sau organizații) vor cu orice preț ca opinia publică să le cunoască (și, astfel, și pe ei), să le găsească interesante, să le remarce și, mai ales, să le fie teamă de acestea. Acțiunile teroriste sunt destinate să dovedească că autorii lor sunt gata și capabili să acționeze oricând. Amenințarea pe care terorismul o reprezintă trebuie să provoace intimidare. Terorismul, în esența sa, este condiționat, determinat și justificat de efectele pe care le-a prevăzut și calculat dinainte. El dovedește și caută să impresioneze. Efectul

pe care îl obține în rândul opiniei publice dă semnificație acțiunii teroriste, constituie scopul acesteia. Dimpotrivă, soarta victimelor alese în mod arbitrar, simbolic sau la întâmplare, nu are o mare importanță. Acestea sunt garanții sigure că s-a obținut intimidarea și publicitatea dorită. Actele teroriste sunt puternic mediatizate de mass-media. În acest sens, atacurile teroriste din SUA din septembrie 2001 constituie un exemplu suficient de convingător.

Terorismul, ca activitate umană, este în afara oricărei legi, violența pe care o promovează fiind ilegală și ilegitimă. Există atât prevederi ale unor convenții internaționale, cât și naționale, care incriminează organizațiile teroriste și acțiunile acestora. De asemenea, după evenimentele de la 11 septembrie s-a constituit o coaliție internațională condusă de SUA pentru coordonarea și conducerea efectivă a luptei împotriva terorismului internațional. Țara noastră participă activ la această campanie prin trimiterea de trupe (efective de militari profesioniști și tehnică de luptă adecvată) potrivit solicitărilor coaliției internaționale. În același timp, și pe plan intern s-au adoptat măsuri de prevenire și combatere a actelor teroriste, de orice natură, de către instituțiile abilitate ale statului român.

2. Manipularea oamenilor – activitate umană omniprezentă

Manipularea oamenilor reprezintă o realitate omniprezentă și de netăgăduit în zilele noastre. Mai întâi, pentru că astăzi există mijloacele tehnice cu ajutorul cărora să se întreprindă eficace o astfel de acțiune. Apoi, tendința oamenilor de a-și domina semenii, sub orice formă sau cale, este mai actuală ca oricând. Unii autori socotesc că manipularea este o artă care nu dispare.⁴ Dimpotrivă, ea se practică de toți cu un entuziasm constant reînnoit în cadrul relațiilor familiale, amicale, profesionale, de dragoste.

Manipularea este un termen ce provine din latinescul „manipulus”. După modul în care este folosit în literatura de specialitate, se poate aprecia că este un cuvânt cu conotații diverse, rar pozitive. Verbul „a manipula” înseamnă a transforma opinii, atitudini, comportamente prin operații mai mult sau mai puțin oneste. A manipula, totodată, constituie jocul psihologic

la care se dedau aproape toți oamenii. Și nimeni, chiar persoanele cele mai scrupuloase etic, nu pretind să se abțină. De asemenea, a manipula înseamnă a influența abil pe cineva (un grup sau o persoană) pentru a-l face să gândească și să acționeze cum se dorește. Aceasta presupune o serie de cuvinte și atitudini care îl determină pe celălalt să facă anumite lucruri pe care nu le vrea și, dacă este posibil, fără ca el să-și dea seama de asta. Deci, manipularea este o manevră conștientă sau inconștientă a cuiva care vizează să domine pe altcineva pentru a obține anumite avantaje. Ea implică un raport de putere de la dominant la dominat și un raport de exploatare. Prin urmare, este o relație coercitivă și interesată care trece prin acte și comportamente specifice scopului propus.

În același timp, manipularea se impune a fi văzută ca o tactică insidioasă, care face apel la instinctele noastre cele mai elementare: nevoia de reuși, de a seduce, de a avea dreptate, de a ne impune voința, de a-i domina pe ceilalți. În acest context, se poate afirma că ea (manipularea) face parte integrantă din legea raporturilor umane. Din clipa în care doi indivizi intră în relație este prezentă și o anumită doză de manipulare. De fapt, orice formă de seducție, de revendicare, necesită anumite tactici de manipulare. În limite acceptate de ambii interlocutori ca normale manipularea este ceva firesc și sănătos. Ea devine de respins și de neîngăduit atunci când este folosită abuziv în relațiile dintre doi oameni cu scopul vădit al unuia de a-l determina pe celălalt să accepte tot ceea ce i se impune și care este împotriva intereselor și convingerilor sale.

În afara emoțiilor, manipulatorii folosesc generozitatea de care se dă dovadă în relațiile cu ceilalți. Practic, lucrurile se pot petrece în felul următor: manipulatorul oferă diverse servicii manipulărilor fără a-i pretinde nimic. La rândul său, manipulatul se simte obligat să-l servească pe manipulator atunci când acesta i-o sugerează sau i-o cere direct. La fel de eficace se pare că este și tehnica culpabilizării cuiva. Se spune că nu există cineva mai cooperant decât o persoană culpabilizată. De fapt, aceasta cedează și face concesii pentru a demonstra că nu este așa cum a fost caracterizată și apreciată de către manipulator.

Manipularea, totodată, reprezintă acea activitate ce vizează să reducă libertatea unei

persoane, unui grup sau mulțimi, de a discuta sau de a rezista la ceea ce i se propune, cu scopul de a-l obliga să împărtășească o opinie, și chiar să adopte un comportament anumit. Țelul acestei operații este să facă credibil ceea ce nu este în realitate. În acest sens, manipularea este comparabilă cu disimularea.

Ca activitate specific umană, manipularea se poate prezenta sub diferite forme. De aceea, analiza acesteia trebuie să țină seama de ele. O primă formă ar putea-o constitui manipularea ca relație între două entități distincte și anume: manipulatorul, care poate fi o persoană, un grup uman sau o organizație specializată în asemenea activități. Acesta reprezintă sursa care concepe, organizează și desfășoară acțiunile de influențare a celorlalți, folosind metode și tehnici specifice. Scopul este modificarea opiniilor, atitudinilor, și, în final, a comportamentului celor care fac obiectul manipulării, în direcția și sensul dorite de manipulator. Ca origine, sursa poate fi autohtonă sau străină; manipulatul este reprezentat de persoane, grupuri și mulțimi umane. Dintre persoane sunt vizate, mai ales, personalitățile publice – politicieni, lideri de opinie, demnitari de stat etc. Deci, sunt manipulați acei indivizi care pot la rândul lor să-i influențeze pe semenii lor facilitând, astfel, atingerea scopurilor manipulatorilor. Ca grupuri umane sunt preferate, pe de o parte, cele de presiune și, pe de altă parte, cele cu un grad de coeziune scăzut.

De asemenea, ca activitate umană, manipularea oamenilor are următoarele trăsături: este o formă specială de comunicare; apare într-un context în care se confruntă interese aflate în opoziție; constă într-o strategie de conflict ce tinde să inducă în eroare ținta asupra obiectivului real al interacțiunii; disimulează intențiile reale, evită confruntarea deschisă a intereselor și folosește anumite instrumente de comunicare în așa fel încât fără știrea partenerului (țintei), dar pe seama acestuia, să dezechilibreze balanța beneficiilor relaționale în favoarea propriilor interese și în dauna intereselor celuilalt. În plus, pentru a fi eficace o intervenție manipulatorie trebuie să rămână neobservată, deoarece, numai în aceste condiții, manipulatorul capătă putere asupra interlocutorului său. Toate aceste caracteristici ale manipulării oamenilor au fost puse în evidență prin intermediul a diverse experimente psihosociale efectuate de către

diverși cercetători.⁵ Practic, manipularea este acea activitate umană în care există un decalaj enorm între scopul și obiectivele declarate și cele urmărite în realitate de către cel ce o concepe, organizează și desfășoară. Ascunderea, mascarea adevăratelor țeluri reprezintă caracteristica definitorie a oricărei manipulări a oamenilor. Dacă ar exista o concordanță între ceea ce se declară și ceea ce se vrea de la o activitate de formare (schimbare, transformare) de opinii, atitudini și comportamente, atunci aceasta ar fi altceva decât manipulare. De pildă, educația, ca proces de creștere a unui copil, de formare a unui tânăr, este procesul prin care, într-un cadru organizat și prin metode acceptate social, se transmit cunoștințele elevilor și/sau studenților de către cadre didactice, de regulă, specializate într-un domeniu anume, în conformitate cu norme și reguli specifice. De fapt, prin îndeplinirea obiectivelor didactice și educaționale, într-un fel și într-o anumită măsură, se contribuie la formarea de opinii, atitudini și comportamente dezirabile social. Spre deosebire de manipulare, însă, în cazul educației există o concordanță deplină între scopurile și obiectivele didactice declarate și cele, în mod real, urmărite. În acest sens, există chiar o strategie educațională la care au acces liber toți cei interesați, spre deosebire de manipulare unde strategia folosită pentru atingerea țelurilor propuse este ascunsă marelui public, dar și celor care fac obiectul acțiunii de influențare propriu-zise. În plus, educația se adresează, în egală măsură, tuturor celor interesați care doresc să învețe sau să-și desăvârșască formarea intelectuală. Manipularea, însă, are ținta sa precisă - un anumit grup uman sau colectivitate -, căruia/căreia se urmărește să-i fie schimbate (modificate sau transformate) opiniile, atitudinile și, în final, comportamentul în sensul dorit de sursă. Acestea ar fi deosebirile esențiale dintre educație și manipulare, ambele văzute ca activități umane. Ca elemente comune celor două - educația și manipularea - se pot menționa: folosirea informației în atingerea scopurilor și obiectivelor propuse; utilizarea unor metode și mijloace tehnice de transmitere a informațiilor; sursa mesajelor este formată din persoane cu înaltă calificare în domeniul lor de activitate; în unele cazuri, este posibil ca acțiunea lor să fie simultană asupra subiecților (este cazul intervenției politicului în procesul de învățământ);

scopul final este, într-o anumită măsură, comun, formarea unor comportamente umane; ținta este, de cele mai multe ori, aceeași - individul sau grupul uman.

În grupurile umane se produc, în mod intenționat, atât intervenții, cât și manipulări ce vizează, de fapt, problema dirijării și controlării comportamentului uman în vederea realizării unor obiective dinainte stabilite. Într-o societate democratică se consideră că individul și grupul uman nu au numai dreptul, ci și datoria de a participa la construirea propriului comportament. Dar, schimbarea comportamentului nu poate fi făcută de oricine și oricum, ci numai de către persoane avizate și sub un control social acceptat. Dacă se folosesc metode de control ascunse, mascate, se părăsește domeniul intervenției directe și acceptate de cel sau cei în cauză și se ajunge la manipulare. Or, a manipula înseamnă a ascunde ceva partenerilor pe care dacă aceștia l-ar cunoaște, ar simți, gândi, acționa diferit, a nu atrage atenția, a nu informa asupra unor aspecte, a reduce în mod deliberat câmpul de explorare și investigație.⁶ În acest context, manipularea este o înșelare, o inducere în eroare a oamenilor, o sacrificare a tendințelor și năzuințelor nobile ale persoanelor în vederea realizării unor scopuri meschine, a intențiilor și planurilor celor care au inițiat acest tip de intervenție asupra individului și/sau grupului uman.

După cum s-a văzut, există opinii divergente privind statutul și rolul manipulării indivizilor, grupurilor și mulțimilor umane. Majoritatea autorilor converg către concluzia că manipularea este exclusiv negativă, întrucât este o activitate îndreptată în mod voluntar și conștient spre înșelarea oamenilor, spre determinarea lor să acționeze împotriva propriilor interese, așa cum îi îndeamnă, prin metode și tehnici adecvate, manipulatorii. Unii, însă, susțin că manipularea ar fi benefică pentru oamenii care nu au putere și nu pot obține ceea ce doresc pe altă cale. Alții, prin recomandările care le fac asupra modului de întocmire și redactare a unor materiale scrise, cel mai adesea scrisori de afaceri, îi sfătuiesc pe oameni cum să-și manipuleze semenii pentru a obține ceea ce vor.⁷ De fapt, recomandările privind redactarea unor scrisori sau a altor materiale scrise ce vor fi trimise unor parteneri, în vederea rezolvării diferitelor probleme interumane, sunt

sfaturi utile și care îndeamnă la un comportament civilizat între oameni și nu la manipulare reciprocă. Prin urmare, pare mai plauzibil, și mai apropiat de realitate, ca manipularea oamenilor să fie socotită, mai degrabă, o activitate dăunătoare relațiilor interumane, climatului psihosocial și manifestării unui comportament etic, decât ceva pozitiv.

Cu toate că, astăzi, manipularea este omniprezentă atât datorită dorinței unor oameni de a fi neapărat puternici, de a-și supune semenii, cât și multiplelor posibilități tehnice de a influența pe oricine, prin difuzarea de informații adecvate scopului propus, totuși aceasta (manipularea) nu este sinonimă cu tot ceea ce înseamnă comunicare și relații interumane. Astfel, există o multitudine de activități umane ce includ comunicarea, transmiterea de informații fără a se urmări, într-o manieră mascată, schimbarea opiniilor, atitudinilor sau comportamentelor oamenilor în direcția și sensul dorite de un grup sau altul de interes. Ca exemplu, poate fi dată educația, transmiterea cunoștințelor, formarea specialiștilor în toate domeniile de activitate, comunicarea intergrupală și intragrupală, activitățile de recreare și petrecere a timpului liber etc. Deci, manipularea este o realitate de care cu toții trebuie să ținem seama în viața de zi cu zi și ale cărei efecte se impun a fi diminuate prin metode adecvate și flexibile, precum și prin adoptarea unui comportament etic în toate situațiile. În același timp, manipularea nu este atotputernică și de neînvins în societate. De aceea, important este ca fiecare să-și aleagă cu deosebită atenție sursele de informare pentru a putea verifica oportun și operativ ceea ce i se oferă drept informație veridică, autentică de către semenii lor, de către mass-media sau de alți emițători de mesaje, pe de o parte, și pentru a fi în măsură să acționeze liber și conștient pentru atingerea propriilor interese, pe de altă parte.

3. Corelația terorism – manipularea oamenilor

Terorismul, printre efectele produse, în plan psihologic și psihosocial, poate conduce la schimbarea opiniilor individuale, de grup și a opiniei publice, atitudinilor individuale și sociale, precum și a comportamentului individual și interpersonal. De asemenea, actele teroriste, mai ales cele soldate cu numeroase victime omenești și importante pagube materiale,

pot genera sentimente de teamă, neliniște, nesiguranță, neîncredere și neputință în rândurile unor segmente importante ale populației și a convingerii inutilității măsurilor de prevenire și combatere a lor de către instituțiile abilitate ale statului. În același timp, terorismul poate face posibilă apariția și manifestarea unor sentimente de ură și a unor acțiuni de răzbunare din parte unor indivizi sau grupuri umane afectate de actele sale. Teama, nesiguranța și neliniștea populației față de amenințarea teroristă, indiferent de natura și originea acesteia, măresc gradul de conformism și obediență al unor categorii de populație care acceptă ca statul să adopte măsuri de prevenire și combatere a acestui flagel, acțiuni care pot reduce sau chiar limita o serie de drepturi și libertăți cetățenești cu care statele democratice se mândresc și pe temeiul cărora organizează lupta împotriva terorismului intern și internațional. Și pe această cale se acționează asupra atitudinilor și comportamentului oamenilor modificându-le fără ca, întotdeauna, să existe o coincidență între obiectivele și scopurile declarate și cele urmărite în realitate. Practic, aici, este vorba, de fapt, de manipularea oamenilor.

Terorismul poate duce la manipularea oamenilor și prin informațiile pe care le furnizează, de regulă, prin mass-media, cu privire la iminența unui atac terorist, a obiectivelor și scopurilor declarate, a mijloacelor probabile ce vor fi folosite în realizarea actului terorist, a identității viitoarelor ținte. Teama, teroarea, neîncrederea și nesiguranța generate astfel fac oamenii să-și modifice atitudinile și să adopte modele comportamentale diferite de cele promovate de propria societate și grupul de apartenență. În acest context, se preiau și promovează valori și norme străine grupului sau societății de apartenență, ceea ce poate crea disfuncționalități majore în direcția asigurării ordinii publice, securității individuale și naționale. De asemenea, pot fi modificate aspirațiile, idealurile, interesele oamenilor și conținutul relațiilor interumane din comunitatea vizată de amenințarea teroristă. Pericolul iminent, ca și amenințarea constantă a atacurilor teroriste, anunțate sau nu prin diferite mijloace de comunicare, pot aduce schimbări profunde și în ceea ce privește proprietățile psihosociale (coeziune, climat, consens, conformitate, eficacitate, tradiții etc.) ale grupurilor umane, dar

și la nivelul statului respectiv. În acest din urmă caz, cel mai frecvent, poate fi vorba de diminuarea consensului și a solidarității naționale, de apariția și manifestarea unor dezordini și nesupuneri sociale, de exprimarea unor opinii contrare celor acceptate de normele sociale și schimbarea modelelor comportamentale specifice țării respective.

Dacă se acceptă ideea că terorismul, într-o anumită măsură, este o formă de război psihologic, atunci legătura sa cu manipularea oamenilor este și mai evidentă.

Manipularea oamenilor, ca activitate umană, care urmărește schimbarea, modificarea sau transformarea opiniilor, a atitudinilor și comportamentelor (conforme valorilor și normelor societății respective) celor vizați în consens cu scopurile nedeclarate ale manipulatorului, într-o anumită măsură, facilitează apariția și derularea actelor teroriste. Ea face acest lucru, în principal, prin influențarea negativă a solidarității și consensului național, a principalelor proprietăți psihosociale ale grupului de apartenență, a relațiilor interpersonale și interumane, a sentimentelor de mândrie națională, a intereselor individuale și de grup.

Manipularea, ca manevră conștientă sau inconștientă care vizează ca o persoană să domine pe o alta pentru a trage din această situație niște avantaje, implică un raport de putere de la dominant la dominat. Terorismul, prin efectele multiple pe care le produce, facilitează apariția și manifestarea unor asemenea raporturi de putere între instituțiile statului abilitate cu prevenirea și combaterea actelor teroriste și populație, care așteaptă să fie protejată, apărată. De teama atacurilor teroriste oamenii renunță de bună voie la o serie de drepturi și libertăți, acceptând ca instituțiile statului abilitate cu combaterea terorismului să adopte măsuri care altă dată nu ar fi fost posibile într-o societate democratică. Astfel, se asistă la limitarea liberei circulații a cetățenilor unui stat în altă țară, iar dacă aceasta este permisă accesul se face după verificări minuțioase din partea organelor de ordine pentru a fi siguri că nu sunt eventuali teroriști printre ei. Concomitent, teama de atacurile teroriștilor a făcut ca anumite țări să fie considerate nesigure și pe această cale s-au adus prejudicii turismului intern și internațional, sub

aspect economic. Din punct de vedere psihosocial însă o asemenea situație generează modificări de atitudini și comportamente, atât la cei care vor să călătorească, ca turiști, în mod liber peste tot în lume unde doresc, cât și la cetățenii țării socotite nesigure. În acest context, pot să apară și să se manifeste sentimente de neîncredere în instituțiile statului abilitate cu prevenirea și combaterea terorismului intern și internațional, de nesiguranță și neliniște, atât la turiști, cât și cetățenii țării respective. Persistența unei astfel de situații conduce în timp la modificarea semnificativă a unor convingeri, mentalități și obiceiuri în rândurile unor segmente importante ale populației. Or, acestea sunt manifestări ale manipulării indirecte pe care probabilitatea unor acte teroriste le produce fără eforturi prea laborioase.

Prin urmare, se poate face afirmația că terorismul și manipularea, în calitatea lor de activități umane, se influențează reciproc destul de consistent. Prin efectele produse atât de actele teroriste executate, în diferite locuri din lume, cât și de amenințarea cu astfel de acțiuni, se creează condiții propice manipulării indivizilor, grupurilor și mulțimilor umane, pe de o parte, de surse interne și, pe de altă parte, de diverse surse externe, interesate de perpetuarea unei asemenea stări, ce generează incertitudine, stres și teamă difuză, dar permanentă, în rândurile a cât mai mulți oameni. Cu alte cuvinte, se asigură astfel un climat psihosocial tensionat care, la rândul său, permite atât desfășurarea de acte teroriste, cât și manipularea intereselor, normelor, situațiilor și relațiilor unor grupuri sau mulțimi umane. De asemenea, se poate spune că, într-o anumită măsură și într-un anumit fel, cele două realități omniprezente în peisajul cotidian al oricărei țări din lume se află într-o strânsă corelație. Fiecare facilitează apariția și manifestările specifice celeilalte, chiar dacă autorii lor nu-și propun acest lucru în mod conștient sau voluntar.

Totodată, actele teroriste, ca și manipularea, pot fi socotite, prin efectele lor de natură psihologică (teamă, frică, stres, neliniște, nesiguranță, neîncredere etc.) și psihosocială (modificarea de opinii, atitudini și comportamente, convingeri și mentalități, diminuarea coeziunii sociale, a consensului național, accentuarea conformismului etc.) ca forme de derulare a războiului psihologic

de unele grupuri de interese autohtone sau străine împotriva altor grupuri sau mulțimi umane, cu scopul nedeclarat de atingere a unor obiective riguros definite și realizate.

4. Concluzii

Terorismul și manipularea sunt activități umane voluntare și conștiente organizate și desfășurate, fie de aceleași grupuri de interese, fie de grupuri umane diferite, în vederea satisfacerii unor aspirații, idealuri și cel mai adesea a unor interese socotite de către cei în cauză vitale pentru ei.

Tehnologiile înalte informaționale și de comunicare permit ca amenințarea teroristă să fie mai ușor și aproape simultan percepută în toată lumea, iar manipularea să fie mai facil de înfăptuit, ca urmare a vitezei de transmitere, circulație și receptare a informațiilor aferente lor.

Mass-media – presa scrisă, electronică, televiziunea, radioul, internetul – joacă un rol major, atât în difuzarea neintenționată a amenințărilor teroriste, prin informațiile pe care le transmit rapid și peste tot despre producerea unor astfel de acțiuni într-o țară sau alta, cât și prin manipularea voluntară sau involuntară a oamenilor, prin volumul impresionant de știri și date oferite publicului său despre cele mai diverse evenimente, iar veștile privind terorismul sunt cele mai frecvente.

Terorismul și manipularea pot fi, într-o anumită măsură, socotite forme de desfășurare a războiului psihologic, indiferent cine, unde și împotriva cui este îndreptat.

Atât terorismul, cât și manipularea se pot preveni prin măsuri adecvate, derulate în mod concertat de către instituțiile abilitate ale statului și de către organizații nonguvernamentale care pot și doresc să acționeze consecvent și sistematic împotriva acestor două realități ale lumii contemporane.

Efectele actelor teroriste și ale manipulării oamenilor sunt de o mare diversitate, ca forme de manifestare (uciderea unor oameni, distrugeri de bunuri materiale, sentimente, interese, convingeri etc.) și natură (materială, economică, politică, socială, psihologică, psihosocială etc.). Ele pot fi diminuate prin acțiuni consistente ale tuturor celor interesați, dar și cu priceperi în domeniu, precum și posibilități financiare, umane și materiale.

Între terorism și manipulare există atât asemănări, cât și deosebiri. Ca asemănări se pot aminti: ambele sunt forme de activitate umană; amândouă își aleg în mod voluntar țintele viitoarelor lovituri, fără ca acestea din urmă să cunoască ce le așteaptă; de regulă, ca ținte sunt indivizi, grupuri și mulțimi umane inocente, care nu au făcut nimic special pentru a atrage asupra lor atacuri teroriste sau manipularea; atât atacurile teroriste, cât și manipularea sunt temeinic pregătite organizatoric, uman și material, iar scopurile și obiectivele urmărite sunt foarte riguros stabilite; ambele sunt puternic mediatizate; atât terorismul, cât și manipularea, prin efectele pe care le generează, pot aduce atingere securității individuale, grupale, naționale etc. Printre deosebiri se numără: terorismul implică violența, în timp ce manipularea presupune atragerea „victimelor” prin înșelarea lor; amenințarea teroristă conduce, în timp, la apariția sentimentului de teamă la cei vizați (indivizi, grupuri sau mulțimi umane), lucru pe care manipularea nu-l face; atacurile teroriste produc victime umane, pagube materiale însemnate, în timp ce manipularea determină modificări de opinii, atitudini, comportamente, sentimente, interese etc.; majoritatea statelor lumii acționează, prin metode specifice, inclusiv

NOTE

¹ Cătălin ZAMFIR, Lazăr VLĂSCLEANU (coord), Dicționar de sociologie, București, Editura Babel, 1993, p. 639.

² Terorismul, București, Editura AISM, 2002, p. 25 (Lucrare a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare).

³ Ibidem, pp. 30-66.

⁴ [http:// site.ifrance.com/manipulation/site.htm](http://site.ifrance.com/manipulation/site.htm)-La manipulation: l'agresion sournoise.

⁵ JOULE, R.V., BEAUVOIS, J.L., Tratat de manipulare, București, Editura Antet, 1997, pp. 12-48.

⁶ Mielu ZLATE, și Camelia ZLATE,, Cunoașterea și activarea grupurilor sociale, București, Editura Politică, 1975, p.190.

⁷ BERTHOLD, Dominique, PLOT, Andree, Manipularea prin scris, București, Editura Antet, 1998.

militare, împotriva terorismului intern și internațional, nu și asupra manipulării oamenilor; terorismul este perceput de persoane, grupuri și mulțimi umane ca o amenințare permanentă și difuză, iar manipularea nu; terorismul își alege țintele cu multă atenție, preferând aglomerările umane și obiectivele cu o puternică semnificație pentru ținte, în timp ce manipularea își alege „victimele” conform altor criterii (de regulă, persoane publice, personalități politice, grupuri umane influente, mulțimi umane fragile).

Manipularea, dar și terorismul, prin totalitatea efectelor pe care le produc, atât la nivelul grupurilor umane și al statului național, cât și la nivel zonal, regional și global, pot afecta securitatea acestora.

Prin urmare, actele teroriste, ca și acest tip de amenințare, se cer atent monitorizate de către instituții ale statului, și, de ce nu, și de acele organizații ale societății civile care pot și vor să participe la eforturile comune de prevenire și combatere ale acestui flagel, în așa fel încât să fie posibilă atenuarea efectelor lor complet negative.

Terrorism and manipulation are two forms of human activity, omnipresent in the actual landscape. Both produce unpleasant and undesirable effects by the aimed persons and human groups. Terrorism is a permanent and diffused threat. In time it generates the emergency and expression of a deep feeling of fear among people. Fear is characterized by the absence of the perception of a certain control of those aimed by the terrorist acts. Violence is specific to the terrorism, killing people by producing remarkable human and material damages, producing certain deep negative feelings – fear, anxiety, uneasiness, hate, acting by certain rules and norms familiar only to the ones organizing the terrorist acts.

The manipulation produces the change of opinions, attitudes, behaviours, feelings, motivations and so on both on personal level and group level. By its effects, it damages the human dignity. Meantime, manipulation is the expression of a power relation between the dominant and the dominated one. It uses specific methods and techniques in order to act upon people even if they are not violent. Therefore, manipulation does not generate fear and anxiety, but distrust – on personal, mass, institutional level.

Both need to be counteracted by proper and flexible measures taken by the state's institutions and the civil society's organizations.

TERORISMUL ȘI CRIMA ORGANIZATĂ

Colonel prof. univ. dr. Ion DRAGOMAN

1. Crima organizată

Într-o lucrare apărută în 1998 se proorocește amenințarea victoriei crimei organizate care progresa continuu¹, arătându-se că, prin puterea sa financiară enormă, criminalitatea organizată influențează în secret toată viața noastră economică, ordinea socială, administrația publică și justiția, iar în unele țări ea dictează legile, valorile, politica; instituirea progresivă a crimei organizate face să dispară treptat independența justiției, credibilitatea acțiunii politice și, în cele din urmă, funcția protectoare a statului de drept, astfel încât societățile organizate în stat se văd în curând în imposibilitatea de a asigura drepturile și libertățile civice ale cetățenilor, dacă nu iau măsuri eficace împotriva celor care se organizează în comiterea infracțiunilor.

Dacă statul reprezintă o comunitate de voințe, structurată și organizată conform unor reguli comune, atunci dreptul, ca emanație a puterii statale, trebuie să organizeze această comunitate împotriva criminalității organizate. Pentru indivizii organizați în stat, orice infracțiune reprezintă pericole la adresa libertății lor, dar asocierile structurate de infractori sunt cu atât mai periculoase, mai ales dacă reușesc să atragă prin metode coruptoare chiar și reprezentanți ai autorităților publice abilitate să vegheze la aplicarea legilor. Așa se face că, de obicei, codurile penale ale statelor au prevăzut această posibilitate și au incriminat crima organizată ca una din faptele de cel mai grav pericol social. Astfel, Codul penal al României conține două infracțiuni cu referire la "crima organizată" (chiar dacă expresia, ca atare, nu e utilizată) și anume complotul și asocierea pentru săvârșirea de infracțiuni.

Complotul este definit în articolul 167 ca fiind inițierea sau constituirea unei asociații sau grupări în scopul săvârșirii uneia din infracțiunile prevăzute în articolele 155-163 (trădare, acțiuni dușmănoase contra statului, spionaj, atentat, subminarea puterii de stat, actele de diversiune), 165 (subminarea economiei naționale) și 166¹ (acțiuni împotriva

ordinii constituționale), ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asociații sau grupări; pedeapsa pentru această infracțiune este detențiunea pe viață sau cu închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi, neputând fi mai mare decât sancțiunea prevăzută de lege pentru cea mai gravă dintre infracțiunile care intră în scopul asociației sau grupării. Asocierea pentru săvârșirea de infracțiuni este prevăzută de articolul 323, fiind definită drept fapta de a se asocia sau de a iniția constituirea unei asocieri, în scopul săvârșirii uneia sau mai multor infracțiuni, altele decât cele arătate în articolul 167, ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asocieri; în acest caz, pedeapsa este de închisoare de la 3 la 15 ani, fără a se putea depăși pedeapsa legală pentru infracțiunea ce intră în scopul asocierii.

Se poate observa că prin crimă organizată pot fi săvârșite aproape toate infracțiunile prevăzute în legea penală și că asocierea criminală sau complotul sunt lucruri total diferite de simpla participare ori de pluralitatea de infracțiuni. Și asta pentru că un cartel criminal combină, de fapt, trei metode de organizare, specifice și infracțiunilor de terorism. El este, mai întâi, o organizație economico-financiară de tip capitalist, fiind, în același timp, o ierarhie militară autoritară care presupune utilizarea violenței extreme în atingerea scopurilor criminale și, în ultimul rând, al treilea mod de organizare la care face apel asocierea infracțională este structura etnico-religioasă, înrudirea de clan, constituirea în bandă criminală bazată pe coeziunea ce-i asigură o eficacitate de temut; această combinație nefastă ce conjugă eficiența proprie fiecărei metode de organizare – capitalist, militar și etnico-religios – reprezintă forța cartelurilor crimei organizate și imunitatea pe care o opune oricărei tentative de pătrundere polițienească.

Forța unor astfel de asocieri banditești crește când acționează la nivel internațional, mai ales în era globalizării, care a reușit să globalizeze și crima organizată. Este, astfel, de înțeles de ce statele s-au arătat preocupate să-și ia măsurile de reglemen-

tare internațională în domeniu. Așa se face că la 15 noiembrie 2000 a fost adoptată, sub auspiciile ONU, Convenția de la New York împotriva criminalității transnaționale organizate², cu două protocoale adiționale, primul referitor la prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor, iar al doilea, împotriva traficului ilegal de imigranți pe calea terestră, a aerului și pe mare. De fapt, în afara problematicii infracționale prevăzute în aceste două protocoale, Convenția incriminează participarea la un grup infracțional organizat, spălarea banilor, corupția și împiedicarea bunei funcționări a justiției. De asemenea, convenția definește termenii utilizați.

Astfel, expresia "grup infracțional organizat" desemnează un grup structurat, alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există de o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul săvârșirii uneia ori mai multor infracțiuni grave (cele sancționate cu închisoare, al căror maximum depășește patru ani) sau infracțiuni prevăzute de prezenta convenție, pentru a obține, direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material. Dacă grupările teroriste s-ar putea încadra în definiția prezentată în ceea ce privește gravitatea infracțiunilor comise, obținerea avantajului material e proprie doar asocierilor de tip mafiot, organizațiile teroriste având mai mult scopuri/avantaje idealiste. De asemenea, este definită expresia "grup structurat" ca fiind grupul care nu s-a constituit la întâmplare pentru a comite neapărat o infracțiune și care nu deține neapărat un anumit rol de continuitate sau de structură elaborată pentru membrii săi. Evident, definiția se potrivește și grupărilor teroriste.

Să menționăm și faptul că doctrinele nu definesc crima organizată, ci numai crima (de la lat. crimen = acuzare), ca infracțiune pe care legea o pedepsește ca o sancțiune gravă și infamantă³. Totuși, ne putem raporta la definițiile date în unele lucrări⁴, potrivit cărora crima organizată reprezintă activitatea individuală sau de grup prin care sunt controlate și coordonate relațiile dintre diverse acțiuni criminale ce implică traficul de droguri, prostituția, jocurile de noroc etc.; observăm în această definiție că, de fapt, crima organizată nu presupune neapărat o asociere, ci poate fi comisă și individual.

2. Definirea terorismului drept crimă organizată

Deși terorismul a fost și ar putea să fie și în continuare expresia unei voințe și acțiuni individuale, el presupune cu necesitate asocierea infracțională⁵.

Chiar dacă sunt puțini la număr, teroriștii știu să se organizeze și să exploateze punctele nevralgice ale organizării statale; sub pavăza anonimatului și având avantajul inițiativei și surprinderii, organizațiile teroriste au drept caracteristică intimidarea prin acte de cruzime și violență, iar ca mijloace răpirea, asasinatul, execuțiile sumare sau alte forme ale violenței oarbe – explozii, incendieri, distrugerea de edificii publice, sabotajul mijloacelor de comunicație ș.a. Deși a fost prezent în toate epocile istorice, am putea spune că, în era globalizării, el a atins culmea organizării pentru a-și îndeplini scopul de dezorganizare a societăților statale și a ordinii internaționale. Cu timpul, s-a putut observa că actele de terorism individual au fost din ce în ce mai rare, iar asocierea și organizarea în comiterea actelor de terorism a devenit metoda predilectă, ceea ce a sporit pericolozitatea infracțiunii.

În ultimele decenii, actele de terorism au îngrijorat întreaga comunitate internațională, prin persistență și proliferare în lumea întreagă, prin forme de asociere și manifestări organizate, inclusiv prin implicarea directă sau indirectă a unor state. Inspirare de intoleranță sau extremism, ele sunt strâns legate de alte tipuri de acte criminale, cum ar fi traficul de droguri, spălarea de bani, traficul de ființe umane, traficul ilegal de arme sau de materiale nucleare ori alte produse potențial mortale⁶. Astăzi, noțiunea de terorism caracterizează comportamentul unor indivizi la nivel de grup organizat, în spatele cărora se află diverse cercuri și interese care îi folosesc și îi manipulează; mai mult, se constată o anumită tendință de coalizare și chiar de unificare a grupărilor teroriste⁷, ceea ce apropie și mai mult terorismul de crima organizată, cu care se identifică sau se împletește.

Așa s-a putut ajunge la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 împotriva SUA. Dacă fenomenul a existat și înainte, ceea ce a produs mutații semnificative după 11 septembrie 2001 este faptul că, din acțiuni teroriste oarecum sporadice și limitate, s-a ajuns să se producă "operațiuni teroriste". Această caracterizare se referă la faptul că nu mai e vorba de inițiative individuale ori ale unei grupări minuscule, ci de pregătirea minuțioasă, după planuri dinainte stabilite, a unei asociații criminale organizate, care dispune atât de rețele informative, cât și de importante resurse umane, materiale și financiare. Consecințele operațiunii teroriste, ca tip de crimă organizată, sunt deosebit de grave atât prin intensitatea și efectele atacurilor, cât și prin prezumtiva arie geografică de desfășurare, fanatismul teroriștilor fiind un factor ce a isterizat

întreaga civilizație occidentală. Dacă adăugăm și faptul agravant al posibilității susținerii operațiilor teroriste de către unele state, atât prin legături și acțiuni directă, cât și prin omisiunea de a reprimă organizațiile teroriste ce-și desfășoară activitatea pe teritoriul lor, ne putem da seama de pericolul ce planează asupra comunităților naționale și internaționale organizate.

Menționăm că legislația penală românească n-a folosit expres termenul "terorism", ci s-a mărginit să incrimineze anumite fapte antisociale grave comise de grupuri teroriste, așa cum s-a întâmplat cu Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.141/2001 (M.O. nr. 691) pentru sancționarea unor acte de terorism, în care se arată că sunt acte de terorism infracțiunile de omor, pirateria aeriană, distrugerea, nerespectarea regimului armelor, munițiilor și explozivilor, răspândirea toxinelor. La fel, Legea nr.39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate (M.O. 50/2003) nu face o referire expresă la terorism, dar este în relație cu terorismul prin infracțiunile precizate (omor, arme și explozivi etc.) și prin definirea grupului infracțional organizat.

3. Combaterea terorismului și crimei organizate

Dacă, pe măsură ce se organizează, terorismul devine mai periculos, atunci statele n-au altă alegere decât să se organizeze cu fermitate în combaterea acestui flagel⁸. De aici și urmarea de după 11 septembrie 2001 în planul reacției antiteroriste, care nu mai e, ca înainte, o acțiune a statului-victimă împotriva unei infracțiuni internaționale, definită în trecut ca fiind de "drept comun", ci o acțiune de securitate colectivă împotriva uneia din infracțiunile cele mai periculoase pentru existența și progresul societății mondiale. Într-adevăr, prin Rezoluția nr. 1368 din 12 septembrie 2001 a Consiliului de Securitate, actele teroriste din SUA au fost calificate ca fiind acte de agresiune armată directă în sensul propriu al cuvântului, ceea ce dă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, dreptul la legitimă apărare individuală și colectivă; am putea spune că ea a constituit temeiul de legitimitate pentru operațiunea antiteroristă din Afghanistan, pentru activarea articolului 5 din Tratatul Nord-Atlantic și, potrivit specialiștilor, ar putea constitui același temei juridic pentru războiul împotriva Irakului, în situația în care se vor prezenta dovezi ale susținerii terorismului de către autoritățile acestui stat.

Cooperarea internațională în combaterea terorismului înseamnă însă și controlarea activității unor organizații neguvernamentale utilizate de teroriști drept paravan pentru crima organizată; s-a probat deja că Al Qaeda avea strânse legături cu o serie de școli islamice și organizații de caritate sponsorizate de Osama bin Laden, cum ar fi Organizația Internațională de Ajutor Islamic, Liga Mondială Islamică, Islamic Relief Agency⁹.

Pe de altă parte, e necesar să subliniem că acțiunea antiteroristă trebuie să fie în strictă conformitate cu dreptul național și internațional, în sensul că autoritățile statale și internaționale n-ar putea comite la rândul lor acte infracționale de răspândire a terorii în rândul teroriștilor cu care se luptă. Menționăm această condiție a campaniei contrateroriste, datorită zvonurilor ce persistă în legătură cu atitudinea unor soldați americani față de captivii lor talibani, adăugând că în domeniul protecției drepturilor omului în timp de conflict armat represaliile ar putea fi admise doar până la limita comiterii de infracțiuni grave ale instrumentelor juridice pertinente.

Diversificarea¹⁰ și apropierea terorismului de crima organizată fac ca acest fenomen să amenințe astăzi toate societățile și necesită o acțiune conjugată a tuturor statelor sub auspiciile ONU. Secretarul General al ONU, Kofi Anan, laureat al Premiului Nobel pentru Pace pe anul 2001, aprecia că esențial în răspunsul global dat terorismului este afirmarea în continuare a unității mondiale și de a nu se produce fracturi în cadrul acesteia (cum s-a întâmplat în cazul Irakului privind dovezile care să justifice acțiune unilaterală a coaliției de state conduse de SUA). În același timp, Kofi Anan arată că în timp ce lumea se îndreaptă împotriva celor care recurg la terorism, trebuie să ne reamintim cu toții că e necesar să atacăm condițiile în care acest tip de ură și de intoleranță poate prolifera; făcând față violenței și fanatismului încrâncenat, ONU trebuie să continue să lupte împotriva flagelurilor care macină aceste timpuri: crima organizată, conflictele armate, ignoranța, sărăcia și bolile. Numai așa organizația universală va putea pune capăt actelor de violență prin asanarea tuturor surselor de ură. Terorismul va pierde partida dacă lumea va ajunge să arate că tinde să fie mai bună, că va continua să se străduiască să creeze o comunitate internațională mai puternică, mai dreaptă, mai binefăcătoare și mai autentică, dincolo de toate considerentele de rasă sau de religie.

Un argument al necesității cooperării conjugate a statelor împotriva terorismului și crimei organizate îl

TERORISM, RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

reprezintă acordurile bilaterale în domeniu: în ultimii doi ani, România a încheiat cinci astfel de acorduri¹¹ în care autoritățile publice din diferite țări își conjugă eforturile și își acordă asistență reciprocă în combaterea terorismului, a criminalității organizate (trafic de stupefiante, ființe umane, materiale nucleare, toxice și explozive, armament și muniții, exploatare sexuală a persoanelor, contrabanda cu pietre și metale prețioase ori cu bunuri culturale, falsul de monedă și alte documente, jocuri de noroc ilegale, trafic vehicule furate), a activităților economice internaționale ilegale, în menținerea și restabilirea ordinii publice, gestionarea sistemului de evidență a actelor de identitate și de stare civilă, combaterea imigrației ilegale, pregătirea și formarea profesională a specialiștilor în combaterea infracțiunilor de terorism și crimă organizată. Combaterea concomitentă a terorismului și crimei organizate face obiectul și al altor documente programatice ale autorităților publice românești, precum Strategia de securitate națională (M.O. nr.822/2001), Planul național de acțiune pentru combaterea traficului de ființe umane (M.O. nr. 806/2001), instituirea Comitetului Național de prevenire a criminalității (M.O. nr. 490/2001), Planul de Acțiune al Programului de Guvernare (M.O. nr. 267/2001 și nr. 267/2001), dar și al unor legi interne, precum cele referitoare la extrădare (M.O. nr. 326/2001), sancționarea unor acte de terorism (M.O. nr. 691/2001), regimul străinilor în România (M.O. nr. 168/2001, modificată în 2003), prevenirea și combaterea traficului de persoane (M.O. nr. 783/2001), prevenirea și combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în finanțarea terorismului (M.O. nr. 802/2001), asistența judiciară internațională în materie penală (M.O. nr. 807/2001), interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist (M.O. nr. 214/2002), Parchetul Național Anticorupție (M.O. nr. 244/2002), organizarea și funcționarea Poliției Române (M.O. nr. 305/2002), statutul polițistului (M.O. nr. 440/2002), prevenirea și sancționarea spălării banilor (M.O. nr. 904/2002). Și participarea românească la acțiunile internaționale

de prevenire și combatere a terorismului și crimei organizate¹² demonstrează legătura periculoasă ce există între aceste două fenomene infracționale pentru existența societăților organizate în state și pentru întărirea păcii și securității internaționale în beneficiul tuturor oamenilor.

NOTE

¹ Jean Ziegler, Seniorii crimei, organizații secrete contra democrației, Editura Antet, 1998, pp. 7-9.

² Ratificată de România la 16 octombrie 2002 și publicată în Monitorul Oficial nr. 813/2002.

³ Le petit Larousse, Paris, 1993, p.291; Dicționar explicativ al limbii române, Academia Română, București, 1996, p. 239.

⁴ Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate, MAPN, București, 2000, p. 105.

⁵ Ion Bodunesu, Terorismul – fenomen global, Casa Editorială Odeon, București, 1997, pp. 80-81.

⁶ Constantin Poenaru, Națiunile Unite împotriva terorismului internațional, Revista Română de Drept Umanitar nr.38/2001, p. 10.

⁷ Ioan V. Maxim, Terorismul, cauze, efecte și măsuri de combatere, Editura politică, București, 1989, pp. 52-53.

⁸ Vezi cazurile de acțiune contrateroristă prezentate de J.W. Stesso, Riposta, îndrăzneții înving, Editura Iris, București, 1991.

⁹ Vezi Lista ONU cu persoanele fizice și juridice suspectate de terorism, publicată în Monitorul Oficial nr.362/2002.

¹⁰ Dan Niță, Fenomenul terorist, delimitări conceptuale, Spirit Militar Modern nr.6/2001, pp. 19-20.

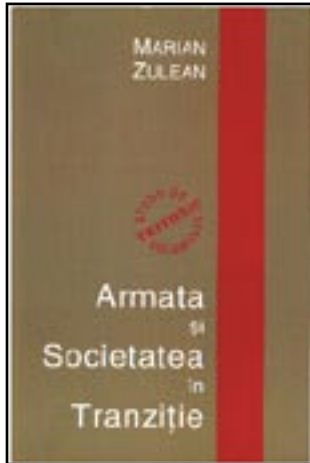
¹¹ Cu Slovacia (M.O. nr.374/2001), cu Croația (M.O. nr.440/2001), cu Polonia (M.O. nr.278/2002), cu Armenia (M.O. nr. 397/2002) și cu Albania (M.O. nr.824/2002).

¹² Convenția cu Regatul Belgiei privind cooperarea polițienească (M.O. nr. 136/2001); Acord cu Brazilia pentru combaterea traficului de stupefiante (M.O. nr.140/2001); Acord cu Ucraina și Moldova în cooperarea împotriva criminalității (M.O. nr.143/2001); Hotărârea Parlamentului de participare cu NATO la combaterea

As phenomenon threatening the world's security, terrorism and organized crime interweave and produce disastrous effects for people's safety and the future of the organized societies. If we may say about terrorism that it is an organized crime, not all the associations for criminal purposes are terrorist acts. Both criminal organizations must be combated on national and international level; the armed forces may be used for countering terrorism, but for the organized crime infringements the public order forces might be sufficient. However, beyond specializing our forces, a political, administrative, technical and juridical cooperation is requested in order to have successes in eradicating these real scourges we are facing with.

ARMATA ȘI SOCIETATEA ÎN TRANZIȚIE

Armata reprezintă un subsistem al societății cu funcții clar definite. În România, aceasta nu numai că joacă un rol marcant în societate, ci deține și un status deosebit de important, reflectând maniera sa de a acționa întotdeauna în conformitate cu interesele statului și ale întregii populații. Din acest

motiv, un studiu pe o astfel de temă reprezintă un câștig pentru ambele entități, cu atât mai mult cu cât subiectul transcende granițele naționale spre zona organizațiilor internaționale de securitate. Marian Zulean este autorul unei asemenea lucrări: *Armata și societatea în tranziție*. Relațiile dintre civili și militari și politica de securitate în România după 1989, apărută prin bunăvoința Editurii Tritonic în anul care tocmai s-a încheiat. Pentru valoarea acestui studiu își dau girul specialiști de marcă ai domeniului relațiilor civili-militari și ai celor conexe: Martin Albrow (London School of Economics), Jeffrey Simon (National Defense University, SUA), Michael Brenner (Universitatea din Pittsburgh), Vasile Secăreș (Școala Națională de Studii Politice și Administrative), Lazăr Vlăsceanu, Dumitru Sandu și Ilie Bădescu (Universitatea București) etc.

Lucrarea este structurată în două părți ce analizează, pe rând, Transformarea relațiilor dintre armată și societate în România și Factorii care contribuie la transformarea relațiilor dintre armată și societate.

În viziunea autorului, studiul transformărilor relațiilor dintre armată și societate nu poate fi realizat fără a trece în revistă principalele teorii formulate până în prezent: de la Alexis de Tocqueville, Auguste

Comte, Max Weber până la școala românească de geopolitică, reprezentată de Ion Conea, Anton Golopenția și Gheorghe Brătianu. M. Zulean se oprește asupra lucrării lui Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State – The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (1957), considerată a fi baza teoriei relațiilor dintre armată și societate. Huntington „identifică două forțe care modelează instituțiile militare specifice oricărei societăți: un imperativ funcțional ce depinde de amenințările la adresa securității societății și un imperativ societal provenind de la forțe sociale, ideologii și instituții dominante în societate”¹. Huntington este cel care subliniază faptul că relațiile dintre armată și societate reprezintă componenta instituțională principală a politicii de securitate, iar Zulean remarcă folosirea acestui model de către decidenții politici ai NATO și OSCE. Un alt autor important studiat de român este Morris Janowitz al cărui studiu, *The Professional Soldier* (1960), îi conferă titlul de „părinte fondator al sociologiei militare”. Janowitz consideră că

instituția militară este convergentă cu societății civile, profesia de militar fiind schimbările sociale și politice intervenite în societate.

Acești doi sociologi, în opinia lui Zulean, „au lăsat o moștenire bicefală în paradigma relațiilor dintre armată și societate, respectiv cea a divergenței sferelor civilă și militară și a convergenței lor”².

Pornind de la teoriile clasice, Zulean continuă cu prezentarea modelelor consacrate de către Samuel P. Huntington ale relațiilor dintre armată și societate - liberal (occidental), intervenționist (latino-american) și comunist. România, în perioada comunistă, este un exemplu evident al ultimului model: armata a fost folosită în acea perioadă ca instrument de propagandă și socializare, atât în spirit socialist, cât și naționalist. Însă, prezentul se încadrează în sau tinde spre modelul occidental, principalele obiective ale țării noastre fiind integrarea în structurile europene și euro-atlantice. Dinamica relațiilor dintre armată și societate în România după 1989, al doilea capitol

NOTE DE LECTURĂ

al lucrării lui Zulean, analizează pe larg acest proces de tranziție, identificând principalele probleme intervenite după 1989: reinventarea tradiției controlului democratic, slaba societate civilă, lipsa civililor cu expertiză în domeniul securității și supra-dimensionarea și deprofesionalizarea armatei³. Sunt analizate, pe rând, punctele-cheie vizate de reforma forțelor armate ale României: instituționalizarea controlului democratic civil, profesionalizarea democratică a armatei, transformarea misiunilor armatei, modificarea sistemului de planificare a apărării, managementul resurselor umane etc.

Partea cea mai substanțială a studiului lui Marian Zulean este constituită de Factorii care contribuie la transformarea relațiilor dintre armată și societate. Scopul acesteia constă în identificarea, atât pe baze teoretice, cât și pe baza datelor factuale din prima parte, a factorilor care au contribuit la transformarea relațiilor dintre armată și societate în România, în contextul mai larg al schimbării politicii de securitate⁴. Modelul explicativ propus de autor este construit pornind de la cele două teze ale lui Huntington prezentate în prima parte a lucrării („relația dintre armată și societate reprezintă componenta instituțională principală a politicii de securitate” și „problema centrală a relațiilor dintre armată și societate este aceea a identificării a două imperative ce modelează instituții, respectiv imperativul funcțional, determinat de amenințările la adresa societății, și imperativul societal, determinat de forțele, ideologiile și instituțiile dominante în societate”), de la teoriile lui J. Gustavsson (explicarea schimbării politice externe a unei țări în sistemul internațional) și cele ale lui Jean Callaghan și Jurgen Kuhlmann (forțele armate dintr-o societate sunt un „lanus” cu două fețe, una orientată către contextul internațional, iar cealaltă către propria societate)⁵. Modelul propus de Zulean explică transformarea relațiilor dintre armată și societate (controlul civil democratic și profesionalizarea armatei ce sunt, mai degrabă funcție, respectiv proces) și a politicii de securitate, în România post-decembristă, prin două blocuri de „variabile independente”: contextul internațional (globalizarea, conceptualizarea securității și asistența internațională) și contextul intern (tradiția, opinia publică și constrângerile economice). Toate aceste concepte sunt prezentate

pe larg în capitolele celei de-a doua părți a lucrării: Politica de securitate în epoca globalizării; Contextul internațional (globalizarea – conotații și dimensiuni; definirea conceptului de securitate în contextul globalizării; rolul asistenței occidentale în democratizarea relațiilor dintre armată și societate); Contextul intern (rolul opiniei publice; constrângerile economice). Autorul recunoaște faptul că acest model nu a fost aplicat și altor țări, de aceea, valoarea lui explicativă este discutabilă. Studiul urmărește, din punct de vedere teoretic, să demonstreze că există o nevoie imperioasă de definire a conceptului de securitate democratică, a mecanismului de realizare a securității prin cooperare și a relațiilor democratice dintre armată și societate, astfel încât să fie evitate confuziile⁶.

Valoarea lucrării nu constă numai în formularea unui model teoretic al relațiilor dintre armată și societate, ci și în prezentarea extrem de bine documentată și detaliată atât a teoriilor clasice, cât și a celor mai noi referitoare la domeniul de interes. Sociologia militară, împletită cu disciplina relațiilor internaționale și cu studiile de securitate, reprezintă o abordare nouă în România, dar care are o veche tradiție în statele Europei Centrale și de Vest și în SUA. Este nevoie ca studiile în această direcție să fie continuate, punându-se accent pe aspecte precum: conținutul, natura concretă, efectele și tendințele raporturilor dintre armată și societate; direcțiile de acțiune pentru optimizarea acestora; relația armată-națiune în condițiile profesionalizării; moralul armatei în societatea românească actuală etc. (A.S.)

NOTE:

¹ Zulean, Marian, *Armata și societatea în tranziție*

, Ed. Tritonic, București, 2003, p. 22 și Huntington, Samuel P., *The Soldier and the State*

– *The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, Vintage Books Publishing, 1957, p. 2.

² Zulean, Marian, op. cit., p. 24.

³ Zulean, Marian, op. cit., p. 49.

⁴ Zulean, Marian, op. cit., p. 81.

⁵ Gustavsson, J., *How Should We Study Foreign*

PROVOCĂRILE ÎNCEPUTULUI DE MILENIU

Lucrarea abordează frontal și, în același timp, meticolos, din punct de vedere științific și metodic, una dintre cele mai complexe probleme ale începutului de mileniu: filosofia și fizionomia noilor provocări. Autorii, general conf. univ. dr. Mircea Mureșan și colonel (actualmente, general de brigadă) prof. univ. dr. Gheorghe Toma, fac un efort științific substanțial și extrem de bine elaborat pentru identificarea, din noianul de situații dinamice, cu evoluții aleatoare, ce caracterizează perioadele de tranziție, faliile și conexiunile dintre epoci, pe cele care se constituie cu adevărat în provocări menite să metamorfozeze fenomenul război, arta militară și comportamentul efectiv în teatre și în afara acestora, adică strategia forțelor, strategia mijloacelor (strategia genetică) și strategia operațională. Noua revoluție în domeniul militar, tratată pe larg și controversat, în numeroase studii și lucrări de specialitate, progresul științific și tehnic fără precedent reprezintă acel foaier generator de mișcare reală și virtuală, de acumulări capabile să declanșeze și să susțină substanțiale metamorfoze spațio-temporale în teoria și practica războaielor și a conflictelor, prevestind, așa cum spun autorii, „o cruciadă spre viitor”, adică o nouă ofensivă a frontierelor științifice și strategice, o nouă paradigmă a fenomenului război și artei militare. Autorii, prin ceea ce se vede, văd dincolo de ceea ce se vede, întrucât au capacitatea, rar întâlnită, care rezultă dintr-o activitate științifică îndelungată, din experiență și practică militară, de a proiecta în viitor experiența trecutului și realitatea prezentului.

Conflictele de după Războiul Rece nu sunt privite doar ca o continuare a unei bătălii

permanente pentru supremație informațională și dominanță strategică, ci și ca trepte ale unei evoluții tehnologice și strategice, ca repere ce configurează un drum și o serie de tendințe. Spațiul devine multidimensional, teatrele de operații sunt legate de resurse prin sisteme în rețea, din ce în ce mai sofisticate și mai greu de controlat, crește importanța sistemelor de informații, supraveghere și recunoaștere (ISR), în timp ce operațiile întrunite, acțiunile speciale și operațiile psihologice (psyops) impun noi mutații în structurarea forțelor și în strategia mijloacelor, care se manifestă, azi, prin reforma tuturor armatelor moderne. Este o reformă impusă de noile provocări, de noua tehnologie, de noul mod de a înțelege și proiecta războiul. Fiind un fenomen social complex, o continuare a politicii, cum a spus Clausewitz, războiul a început deja să-și

NOTE DE LECTURĂ

schimbe radical fizionomia, în funcție de caracteristicile noii societăți, de tip informațional, creată de revoluția compu-

terului, sau a informației, lărgindu-și sfera de cuprindere și conținutul nu numai cu noi componente, unele simetrice, altele asimetrice, ci și cu noi tipuri de beligeranță. În epoca globalizării, cu timpul, omenirea se va solidariza, războiul între entități statale se va diminua, în timp ce reacția omenirii la amenințările asimetrice (terorism, crimă organizată, calamități și dezastre, urgențe civile și militare) va fi din ce în ce mai mult una solidară, fermă și bine elaborată. Autorii analizează evoluția fenomenului militar, a războaielor și conflictelor, pornind de la determinările informaționale, culturale, economice, tehnologice și științifice, după metode procesual organice, sesizând elementele de avangardă, dar și rămănerile în urmă, discrepanțele care se creează în acest galopant drum spre războiul de mâine.

Sistemul economic industrial, specific societății de tip industrial, a generat al doilea tip de război, caracterizat prin extinderea confruntării și în domeniul nelimitare, îndeosebi în spațiul economic.

Confruntarea militară propriu-zisă a angrenat mari grupări de forțe, iar teatrele de operații au căpătat valori continentale și chiar intercontinentale.

Sistemul economic informațional din noul tip de societate, care este o societate de tip informațional, generează, în concepția autorilor, un al treilea tip de război, caracterizat îndeosebi prin extinderea conflictului în spațiul economic, cosmic, ciberinformațional și chiar cultural. Conflictul militar propriu-zis cere acțiuni precise, forțe speciale și structuri profesionalizate. Autorii susțin și demonstrează, prin întregul conținut al lucrării, că singura rațiune de a fi a forțelor armate în noul tip de societate este de a câștiga, apăra și menține pacea. Acest obiectiv nu se poate realiza decât prin acțiuni consonante, în rețea, printr-o dominanță informațională și strategică permanentă, bazată pe sistemul valorilor democratice, pe o înaltă tehnologie și pe o tehnologie a informației pe măsură. Centrele de putere, alianțele și marile puteri care au un astfel de potențial devin responsabile pentru realizarea stabilității și protecția păcii.

În continuare, autorii analizează impactul tehnologiilor asupra mijloacelor de luptă, structurilor și funcțiunilor categoriilor de forțe, artei militare și practicii confruntărilor armate, apariția sistemelor de cercetare-lovire de înaltă precizie (S.O.T.A.S., „ASSAULT-BREAKER”, HAMMER, P.L.S.S., „WIDE-WEASEL”), precum și conceptele strategice și operative care s-au asociat acestora, sesizând și formulând, într-un mod original și realist, o serie de tendințe în evoluția artei militare.

Războiul și conflictele armate ale începutului de mileniu sunt privite și tratate în diversitatea lor, în condiționarea lor multiplă, în care tehnologiile înalte (high tech), nanotehnologiile și mai ales tehnologia informației (IT) devin factorul decisiv. Aceste determinări creează conceptul de război real, care se bazează nu atât pe legile, principiile și determinările istorice, cât mai ales pe condițiile reale din teatru, care nu mai sunt

defazate din lipsa mijloacelor de comunicație, ci conexe la aceeași percepție, oferindu-se, prin întregul sistem, date, informații și imagini în timp real. Autorii subliniază că rețelele senzorilor de informații, rețelele centrale de conducere și rețele mijloacelor de lovire permit culegerea și transmiterea informațiilor în timp real, accesul în bazele de date, ceea ce asigură acțiunilor nu doar oportunitate și eficiență, ci și posibilitatea folosirii unor strategii preventive și disuasive eficace. Războiul se focalizează, acțiunile se diversifică, iar toate acestea cer, în viziunea autorilor, noi strategii.

Toate acestea determină o „revoluție a conceptelor”, o febrilă căutare în spațiul strategiei și doctrinelor, în structurarea și pregătirea forțelor și mijloacelor, în alte moduri de a gândi și concepe confruntarea. Există o plajă foarte largă, modelată de teoria haosului, de înțelegere a războiului și confruntărilor de tot felul, de la cele desfășurate în spațiul terestru, în cel naval, în cel aerian și cosmic la bătălia din ciberspațiu, de la confruntările specifice războiului atipic la cele pe care le presupune războiul împotriva terorismului sau războiul mediatic.

Armele cu microunde, sistemele de arme de înaltă precizie, sistemele de arme neletale, armele psihologice, ca și armamentul nuclear, chimic și biologic, nu mai pot fi privite în individualitatea lor, ci într-un sistem unitar pe care-l modelează, așa cum au dovedit-o confruntările recente, Războiul bazat pe Rețea.

În consecință, autorii identifică și definesc o serie de tipuri de războaie, între care se află războiul de comandă și control, războiul bazat pe informații, războiul electronic, războiul psihologic, războiul hacker-ilor, războiul în sfera informațiilor economice și războiul în spațiul realității virtuale, care se cer, în continuare, studiate, interpretate și fundamentate și din punct de vedere teoretic.

Proiecțiile pe care autorii le fac privind reforma armatelor, evoluția tehnologiilor și a artei militare sunt foarte importante pentru reconfigurarea Armatei României, în noua condiție pe care o are

STRATEGIE MILITARĂ PENTRU VIITOR

Lucrarea generalului de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, „Strategie militară pentru viitor”, apărută la Editura Paideia, în anul 2003, dar scoasă de sub tipar în aceste zile, este cea dintâi realizare de acest gen din literatura științifică românească, o integrală a gândirii strategice, un efect și un

efort de înțelegere adâncă, proiectare curajoasă și reconstrucție dinamică, în forme noi, a unei străvechi științe și arte.

Este foarte important de spus că lucrarea operează și teoretizează cu conceptul de strategie integrală ca știință, artă și instrument al politicii de globalizare, ca acțiune umană subtilă și complexă, de aplicare a deciziei politice în condiții de incertitudine accentuată.

Relevând necesitatea calității actului strategic, autorul face el însuși, cu mijloacele strategului, omului de știință, dublate de cele ale eseistului, o deschidere de calitate, amplă și complexă, spre viitorul strategiei militare, adevăr constat și de distinsul prefațator al volumului, generalul doctor Mihail Popescu, în „Actualitatea reflecției strategice militare”.

Drumul de la definirea strategiei la modelarea și remodelarea acesteia este parcurs de autor cu lejeritate și, în același timp, cu deplină rigoare științifică, depășind hotărât incertitudinile și îndoielile, pentru a propune noi determinări teoretice în strategia operațională și a dezvolta pentru prezent, dar mai ales pentru viitor, tipologia acțiunilor integrate.

Cadrul european și euro-atlantic de relansare a gândirii militare românești actuale se regăsește

perfect în prezenta lucrare, trasând, în folosul noilor generații de politicieni și militari, reperele unei dezbateri și așezări teoretice ce clarifică multe din necunoscutele domeniului, într-un moment în care strategia militară a României se mulează ferm și responsabil peste cea a NATO.

Această perfectă asociere pe care autorul o săvârșește între reflecția strategică și noile teorii ale sistemelor dinamice și procesuale complexe dă naștere unei viziuni moderne de proiectare a viitorului artei militare, în pilonul ei central – strategia –, care are valențe regeneratoare și revigorante pentru domeniul teoretic și practic al conflictelor armate.

Se evidențiază astfel că, în spațiul realizărilor teoretice fundamentale, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, instituție de identitate euro-atlantică a Armatei Române, din care autorul face parte, își ocupă deja, prin

prolificitatea și creativitatea personalului său, un loc distinct, lângă centre de studii strategice similare din

străinătate, pe care îl înnobilează continuu, prin lucrări de cercetare valoroase asupra fenomenului militar și gândirii strategice actuale.

Caracterul vădit novator al lucrării „Strategie militară pentru viitor” este conferit de reușita demonstrației pe care o întreprinde autorul privind raportul totalitate – integralitate în abordarea strategiei, dovedind, cu argumente științifice, că aceasta, în multiplele sale variante, nu este, ci tinde spre integralitate, într-o interdependență continuă a elementelor constitutive.

În egală măsură, autorul adaugă cunoștințelor noastre despre strategie o determinantă sistemică, susținând, cu argumente indubitabile, că aceasta este un sistem adaptabil complex, „o procesare a unui sistem și un sistem procesual”, cu o dinamică specială, ce-i conferă, deopotrivă, „dimensiunea interrelațională de știință și artă, creație și construcție, teorie și practică”.

NOTE DE LECTURĂ

Dinamicitatea și flexibilitatea strategiei, raportate mai ales la condițiile, condiționările și provocările actuale, au nevoie de puterea de reflecție teoretică, investigare și elaborare științifică a unor cercetători de talia generalului de brigadă (r) Gheorghe Văduva.

În stilul său inconfundabil, analitic, proiectiv și prospectiv, extrem de documentat, autorul propune o lucrare teoretică excepțională, în care reflecția strategică se subordonează fericit instrumentelor cunoașterii științifice, ale investigației din varii unghiuri și perspective (temporale, tehnice, culturale, epistemologice, axiologice etc.) a domeniului strategiei militare.

Aparatul științific pe care acesta îl folosește este foarte vast și sofisticat (de la analiza combinatorie și sistemică la teoria probabilităților, de la teoria haosului la cea a fractalilor etc.), cuprinzând inclusiv sisteme proprii de indicatori de stare, care au implicații strategice majore în domeniile

securității și apărării, în evaluarea stării de securitate.

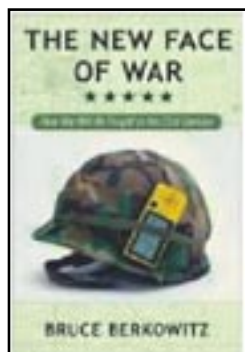
Autorul realizează, de fapt, un proces de ruptură cu modelul clasic al analizei strategice, introducând în ecuație cele mai noi teorii ale momentului, pentru a defini, în marea varietate de conexiuni posibile, „rețeaua” densă a conflictelor, actorilor, capabilităților și rezolvărilor ca acțiuni superinformatizată și integrată.

Reușita indiscutabilă de a ancora în viitor un fenomen atât de puternic ancorat în trecutul omenirii, cum este războiul, ca materializare a strategiei militare pe falia distructivă a istoriei universale, îi aparține în exclusivitate autorului acestui tratat care, prin titlu, face trimitere explicită la opera cunoscută a unuia din vizionarii francezi ai strategiei totale, generalul Andre Beaufre.

Solida integrare a teoriei și practicii strategice realizată de autor, pe o buclă nouă a strategiilor viitoare, este, apreciem, o reconstrucție, o reinginerie a domeniului, într-o viziune modernă, ce investighează raporturile intrinseci dintre

TRANZIȚIA RĂZBOIULUI

Modul în care au luptat trupele americane și cele ale coaliției în primele războaie ale acestui secol, din Afghanistan în Yemen, Filipine și Irak, și faptul că s-au dus într-un mod diferit de ceea ce fusese până atunci. Până de curând războiul informațional a fost doar o componentă a unui puzzle, mai mult decât o componentă a războiului, dar mult mai puțin

decât suma tuturor componentelor. Astăzi, informația revoluționează războiul; nu se mai vorbește despre avantajul pozițiilor fortificate, despre rațiuni de a crea superioritate prin masare de forțe – în prezent acestea sunt mai degrabă ținte sigure. Lovituri precise asupra indivizilor, sau a echipamentului, bazate pe superioritatea informației și a deciziilor luate în cel mai scurt timp posibil. Din multe puncte de vedere, se poate aprecia că războiul modern este război informațional.

Explicația lui Bruce Berkowitz (B.B.) despre cum războiul informațional a revoluționat ducerea luptei și ce a însemnat acest fapt

pentru militari nu putea veni într-un moment mai potrivit. Având în vedere războiul pornit împotriva terorismului și a celor ce îl sprijină, manifestat prin acțiuni de amploare sau cu o amploare mai redusă, cu un teatru de operațiuni desfășurat pe câteva continente, cartea acestuia, "Noul chip al războiului" (New Face of War), încearcă să explice cum se va lupta într-un asemenea război, în ce condiții se poate obține victoria sau se poate pierde. În opinia sa există patru componente majore care pot caracteriza noul tip de conflict: amenințările asimetrice, de pe urma cărora pot suferi chiar și cele mai puternice armate, întotdeauna existând un „călcâi al lui Ahile”; competiția tehnologiei informației, datorită căreia se pot obține avantaje de o importanță crucială cu ajutorul computerelor și comunicațiilor; „cursa” ciclurilor decizionale, în care primul dintre combatanți, ce procesează și reacționează eficient în urma informației primite, are și șanse mai mari de victorie; organizarea pe bază de rețea în care forțe combatante flexibile se pot grupa spontan, în modalități diferite, pentru a lupta în orice

moment, împotriva oricărui adversar existent.

Noua lucrare a lui Bruce Berkowitz pare a fi o continuare necesară a precedentului său titlu "Best Truth". De această dată, își îndreaptă atenția, din direcția comunității de informații, către actuala stare și direcție a forțelor armate, încercând să redea cititorului o imagine cât mai realistă a eficientizării acestora. Interesant este modul în care autorul știe să personalizeze fiecare aspect abordat, pornind dinspre particularul către general, sporind, astfel, interesul cititorului.

„Revoluția în câmpul informației a schimbat fundamental natura războiului”, scrie B.B. în prefața lucrării sale. „Pentru a câștiga războaiele contemporane trebuie, în primul rând, să câștigi războiul informațional. Ultimele experiențe au demonstrat-o. Toate succesele în domeniul militar al SUA, din ultimele două decenii, au o caracteristică comună: abilitatea de a reuși crearea unui avantaj informațional în fața adversarului.”

„În cea mai mare parte, Revoluția Informațională a avut urmări benefice pentru Statele Unite”, e de părere B.B. „Armata americană este copleșitor mai puternică

NOTE DE LECTURĂ

decât oricare dintre potențialii săi adversari. Acest lucru se întâmplă datorită reușitei de a-și asigura avantajul tehnologiei informației

și supremației americane în cele mai multe ramuri ale industriei informaționale. Experiența a demonstrat, însă, că, prin împingerea limitei, odată cu extinderea, apare și fragilitatea”. Statele Unite nu sunt invulnerabile, opinează autorul, adăugând că majoritatea tehnologiei folosite în 1991, în Kuwait, este acum la îndemâna oricui deține o carte de credit și are acces la Internet. Pe de altă parte, această dependență de tehnologia informației poate dezvolta noi vulnerabilități pe care adversarii le pot exploata.

Azi, abilitatea de a strânge, comunica, procesa și proteja informația este poate cel mai important factor ce definește puterea militară, scrie Berkowitz. Cum teoria și tehnologia războiului condus informațional au cunoscut o continuă dezvoltare, de la declanșarea operațiunii „Desert Storm”, era normal ca și ducerea luptei să sufere schimbări. Posibilitatea de a face manevre rapide și de a concentra puterea de foc au devenit mai puțin importante. Noile capacități, care vor atârna foarte greu în balanța victoriei, vor include: posibilitatea de a doborî adversarul de la distanță cu

un singur foc, de a menține o rețea „invizibilă” de forțe, precum și aceea de a controla informația astfel încât procesul decizional să fie încheiat înaintea celui similar al adversarului.

Astfel, devine ușor de înțeles cum superioritatea informațională a ajutat la obținerea succesului de către trupele SUA în Războiul din Golf sau din Kosovo. Dar, după cum explică Berkowitz, elementul informațional a fost un factor-cheie și pentru forțele inamice care luptau împotriva trupelor SUA în Somalia, 1993. Face referire la o rețea de telefoane celulare și la arderea de cauciucuri folosite pentru a transmite informații despre mișcările trupelor americane.

Spre deosebire de majoritatea autorilor de literatură militară publicată în ultimul deceniu, Berkowitz nu încearcă să impună conceptul de „revoluție în domeniul militar” și să reducă totul la ideea că avansul tehnologic înseamnă esența puterii militare. În „Noul chip al războiului”, el susține că numai o combinație de indivizi, idei și tehnologii determină victoria în război și sprijină această idee pe o teorie caracterizată de patru elemente reieșite din practica ultimelor trei decenii.

Primul, cunoscut și ca „războiul asimetric”, are la baza argumentării faptul că o parte combatantă își poate folosi puterea pentru a ataca un punct slab al adversarului. Statele Unite au îmbrățișat acest concept ca mod de a echilibra situația în timpul Războiului Rece. Neputându-se situa într-o competiție directă cu Uniunea Sovietică, pe baza unor raporturi gen tanc contra tanc sau avion contra avion, conducătorii SUA au recunoscut că au dat o mai mare importanță punctelor unde erau deja puternici, rachetelor balistice, de exemplu. Astăzi, Al Qaeda folosește războiul asimetric împotriva Statelor Unite: în loc să atace ținte dificile, cum ar fi baze sau instalații militare, teroriștii au transformat pe de-a-ntregul câmpul de luptă convențional, lovind direct ținte civile, pentru a răspândi o stare generală de teamă și a zdruncina economia.

Al doilea element al teoriei lui B.B. este centrat pe tehnologia informației. Acum aproape un secol și jumătate, Clausewitz scria despre ceața de război și cum aceasta îl împiedică pe comandant să observe câmpul de luptă. Astăzi, comandanții din teatru pot observa inamicul și terenul, prin această ceață, cu ajutorul tehnologiei informaționale. Mai mult, Berkowitz adaugă că, astăzi, comandanților li se creează condițiile de a putea ataca sistemele informaționale ale adversarului, „orbindu-l” și reușind astfel să-l facă confuz.

„Războiul bazat pe rețea” este al treilea element folosit de Berkowitz în sprijinul teoriei sale. Vechile armate erau organizate pe un model strict, fapt posibil din cauza mijloacelor de comunicație, care

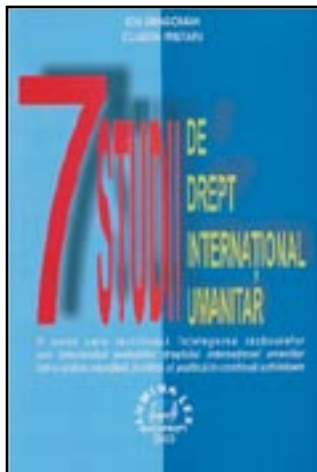
aveau o rază scurtă de acțiune. Armatele moderne, susține Berkowitz, vor căpăta pe parcurs un caracter de dispersie, autorul fiind de părere că acestea vor acționa mai degrabă ca echipele trupelor speciale în Afghanistan, fiind sprijinite de un satelit global de comunicații.

În sfârșit, al patrulea element al teoriei lui B.B. are drept punct central procesul de luare a deciziei. Aici, părerile sale par a le continua pe cele ale lui John Boyd, colonel în Forțele Aeriene ale SUA, ale cărui idei despre procesul deciziei militare au revoluționat modul în care America a dus războaiele în anii '80 și '90. Dorind să afle care este cauza pentru care piloții americani au reușit să doboare atât de multe avioane MIG în războiul din Coreea, în ciuda faptului că dețineau aparate considerate drept inferioare celor de proveniență sovietică, Boyd a descoperit că aparatele americane aveau o manevrabilitate mult superioară. În această ecuație a manevrabilității, variabila critică era constituită de rapiditatea cu care un pilot american putea reacționa din momentul luării unei decizii până la următoarea, cât de repede se putea adapta unui mediu în continuă schimbare. Această teorie a devenit cunoscută drept „OODA”, numele reprezentând inițialele de la „a observa”, „a se orienta”, „a decide” și „a acționa”, și ea venea să îmbunătățească procesul decizional militar la toate niveluri. Cu alte cuvinte, OODA reprezintă esența oricărui război: învinge cel care ia decizii și acționează cel mai rapid. „În ceea ce privește abordarea cea mai bună pentru ducerea războiului, nu există una singură, dar obiectivele sunt aceleași, indiferent de război: strângerea, procesarea și aplicarea rezultatelor mai rapid și mai eficient decât inamicul”, scrie Berkowitz, construind pe bazele teoriei lui Boyd. „Cine reușește să ajungă cel mai rapid la capătul procesului decizional, dă prima lovitură. În războiul modern, aceasta este, deseori, și singura. Această afirmație sună cu atât mai reală, cu cât, în contextul acțiunilor de tip terorist, prima lovitură poate ucide mii de civili neînarmați.

Al Qaeda se adaptează noului model de război și a cercetat îndelung și minuțios slăbiciunile sistemului american de apărare. Va fi oare posibil să gândim cu un pas înaintea teroriștilor? În Irak, armata lui Saddam nu se afla în poziția ce i-ar fi permis să-și înfrângă adversarii, dar putea apăra Bagdadul? Atâta timp cât lumea și-a pus aceste întrebări sau altele, similare, având legătură cu ducerea războiului modern, această carte poate da unele răspunsuri sau poate constitui un punct de plecare în formarea unui background ce ar ajuta la înțelegerea noului chip al războiului (de exemplu, la o discuție prelungită îndeamnă capitolul 12, care atinge problema asasinatului în epoca

7 STUDII DE DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR

Apărută sub egida Editurii LUMINA LEX la sfârșitul anului trecut, 7 Studii de Drept Internațional Umanitar își propune, potrivit autorilor, Ion Dragoman și Claudia Militaru, „să faciliteze înțelegerea războaielor prin intermediul evoluțiilor dreptului internațional umanitar într-o

ordine mondială juridică și politică în continuă schimbare”.

Cele șapte studii sunt menite a-l familiariza pe cititor cu problemele fundamentale ale principiilor și normelor juridice aplicabile conflictelor armate.

Primul studiu, Tradițiile umaniste ale armatei române, face o trecere în revistă a principiilor și regulilor Dreptului Internațional, aplicabile în conflictele armate, cunoscute și respectate de către Armata Română.

Studiul Organizațiile internaționale și Dreptul Internațional Umanitar (D.I.U.) surprinde modalitățile prin care organizațiile internaționale pot contribui la dezvoltarea Dreptului Internațional Umanitar, aplicarea și respectarea regulilor acestuia. Într-o primă parte a acestui studiu este analizată relația dintre Organizația Națiunilor Unite și D.I.U., preocupările acestei instituții vizavi de respectarea drepturilor omului în timpul conflictelor armate, interzicerea sau limitarea utilizării anumitor arme și metode de război, reprimarea încălcărilor D.I.U.

Relația dintre organizațiile regionale și Dreptul Internațional Umanitar sunt prezentate în cea de-a doua parte a acestui studiu. Autorii insistă asupra unor organisme precum Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană, Uniunea Europeană și Organizația Tratatului Nord Atlantic,

făcând referiri la deciziile și rezoluțiile referitoare la aspectele politico-militare ale securității.

În ultima parte a acestui studiu sunt prezentate organizații internaționale neguvernamentale, precum Comitetul Internațional al Crucii Roșii, Institutul Internațional de Drept Umanitar, Societatea Internațională de Drept Militar și Dreptul Războiului, dar și altele, implicate în respectarea și aplicarea Dreptului Internațional Umanitar.

Cel de-al treilea studiu, Zidul Berlinului în justiție, face o prezentare a unui caz de încălcare a drepturilor omului prin uz de armă, a normelor umanitare în justiție, în ultimă instanță.

Dreptul de intervenție umanitară în teoria și practica relațiilor internaționale face referiri la unele topici esențiale pentru înțelegerea fenomenului și adaptarea comportamentului statului la realitățile lumii în care trăim precum: principiul neamestecului în treburile interne ale statului – neintervenția și intervenția-, doctrina dreptului de intervenție umanitară (origine, evoluție, dilme aumanism-securitate), practica internațională contemporană – din perspectiva statelor, a organizațiilor internaționale, consecințe.

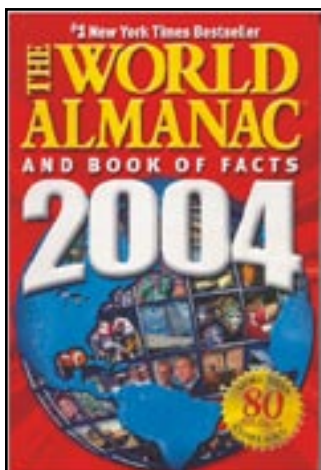
Răspunderea penală pentru crime de război aduce în discuție ordinul ierarhic, apărarea cea mai des utilizată pentru justificarea crimelor de război, și obligația subordonaților de a executa aceste ordine. Sunt prezentate reglementări din legislația internațională, militară națională (drept comparat) ale unor state occidentale și legislația militară românească referitoare la această chestiune.

Justiție fără frontiere se referă la jurisdicția mixtă, națională și internațională, în domeniul viloărilor dreptului internațional umanitar, ca o consecință a globalizării care nu putea ocoli și administrarea justiției.

Ultimul studiu, Terorismul în Dreptul

The World Almanac and Book of Facts

În peisajul publicistic internațional, un moment important este reprezentat de apariția Anuarului Mondial (titlul original este "The World Almanac and Book of Facts"), editat pentru prima dată de New York World, în anul 1868. Cu unele întreruperi (1876-1886), tradiția s-a păstrat, astfel încât și în zilele noastre putem consulta acest "compendiu de cunoaștere universală", așa cum îl numesc editorii.

Datorită colaborării deosebite dintre Centrul de Resurse Informaționale al Ambasadei Statelor Unite ale Americii la București, căruia îi mulțumim pentru volumul din 2004 al Anuarului, și Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, avem ocazia de a vă prezenta, în câteva rânduri, această lucrare.

Structura Anuarului acoperă cele mai importante probleme ce s-au manifestat în cursul anului 2004, cu accent pe cele specifice Statelor Unite ale Americii. Itemii prezentați acoperă o gamă largă de aspecte:

de la guverne, economie, apărare națională, organizații internaționale, până la astronomie, știință și tehnologie, computere și personalități din diverse domenii ale societății. Mai mult, Anuarul oferă o interesantă trecere în revistă a celor mai importante evenimente petrecute în SUA și în întreaga lume, în perioada 16 octombrie 2002 - 16 octombrie 2003. De asemenea, Anuarul este o veritabilă bază de date ce cuprinde statistici recente, profile de țări, invenții tehnologice, noi concepte etc., constituind un excelent instrument de lucru pentru cercetători, cadre didactice și toți cei interesați de evoluția societății.(A.S.)

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

NOIEMBRIE 2003 - MARTIE 2004

În ziua de 26 noiembrie 2003 a avut loc la Cercul Militar Național Sesiunea anuală de comunicări științifice cu tema: "România, NATO și securitatea Europei" organizat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, unitate funcțională de cercetare științifică a Universității Naționale de Apărare. Secțiunea de deschidere a fost onorată de prezența domnilor: general dr. Mihail Popescu, șeful Statului Major General, care a prezentat "De la un partener credibil la un aliat de încredere", general locotenent Gavrilă Ghitaș, locțiitorul șefului Statului Major General cu tema "Rolul României în edificarea noii arhitecturi europene de securitate" și general dr. Mircea Mureșan, comandantul Universității Naționale de Apărare cu tema "Dimensiunile integrării euro-atlantice a României". Activitatea s-a desfășurat pe două secțiuni pe probleme de apărare și securitate pe parcursul cărora au susținut importante comunicări personalități din mediul militar, domnii: gl. mr. dr. Sorin Ioan, gl. mr. Petre Baranga, gl. mr. dr. Cornel Paraniac, gl. mr. Laurențiu Maftei, gl. bg. dr. Teodor Frunzeti, gl. div. dr. Gabriel Naghi, gl. div. ing. Alexandru Grumaz, gl. bg. Gavrilă Pop, dar și cel civil: dr. ing. Gabriel Năstase, Ambasador Nicolae Micu și alte personalități, colaboratori ai Centrului cu vechi preocupări în domeniu.

Toate lucrările prezentate la această manifestare au fost publicate în volumul "România, NATO și securitatea Europei" apărut în format electronic, pe CD, la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

Au fost elaborate și publicate o serie de lucrări de referință ale domeniului, în cadrul Secției de studii și cercetare: "Anul 2003. Unicitate, evoluție, perspective", "Tehnologie și inteligență în conflictele militare", "NATO între certitudini și așteptări", "Războiul bazat pe rețea și viitorul strategiei militare", "Fizionomia acțiunilor militare", "Reacția rapidă în acțiunea militară", "Surse de instabilitate", "Crize și instabilitate în Europa".

În acest an, urmează să se desfășoare, în principalele garnizoane, o serie de mese rotunde și workshop-uri pe teme de securitate și apărare națională, Seminarul internațional cu tema "România, membră a Alianței Nord-Atlantice", în luna mai, iar, în noiembrie, Sesiunea anuală de comunicări științifice cu tema "Stabilitate și securitate în zona Mării Negre", dar și activități internaționale, în principal, cu China și Cehia.

Revista „Impact Strategic” a ajuns la cel de al 10-lea număr. Fiecare apariție a sa este rezultatul unei colaborări foarte bune între personalul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate și numeroși autori din cadrul structurilor Ministerului Apărării Naționale, din Statul Major General, Universitatea Națională de Apărare, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, academiile categoriilor de forțe, din sistemul de învățământ superior românesc, din structuri ale Ministerului Administrației și Internelor, din cercetarea științifică, unități militare și alte instituții ale statului, din organizații neguvernamentale, de la diferite firme și din presă. Este o onoare pentru paginile publicației noastre să găzduiască o atât de largă și competentă dezbateră de idei pe teme stringente ale strategiei militare și securității naționale, care s-a dovedit necesară și utilă în procesul revigorării gândirii militare românești, pe noile coordonate ale integrării în NATO și în Uniunea Europeană. Remarcăm cu plăcere contribuția valoroasă a autorilor noștri la reușita acestei dezbateri și le mulțumim cu multă căldură.

Redactori: Vasile Popa, Corina Vladu
Responsabili de număr: Gheorghe Văduva, Vasile Popa
Tehnoredactare: Gheorghe Văduva
Tipografia Universității Naționale de Apărare
